

عمدة الأحكام
من كلام خير الأنام

باللغة الشيشانية

БАКЪЕНИЙН БУХ
АДАМЕХ ДИКАЧУЪНАН КЪАМЕЛЕРА

Жайна гулдинарг:

Абу Мухъаммад Іабдул Гани
ибн Іабдул Вахъид ал-Макъдиси

Гочдинарг:

Турпалан кІант Фарукъ

ИСЛАМАННУР

БАКЪЕНИЙН БУХ

АДАМЕХ ДИКАЧУЪНАН КЪАМЕЛЕРА

[нохчийн маттахь]

عمدة الأحكام
من كلام خير الأنام

[باللغة الشيشانية]

تأليف

أبو محمد عبد الغني بن عبد الواحد المقدسي

жайна гулдинарг

Абу Мухъаммад Іабдул ГІани ибн Іабдул Вахъид ал-
Макъдиси

ترجمة: فاروق بن تربال

Гочдинарг: Турпалан кІант Фарукъ

1439хІ / 2018шо

ДЕШХЪАЛХЕ

Аш-шайх ал-Хъафиз Такъий ад-Дин Абу Мухъаммад Іабдул-ГІаний ибн Іабдул-Вахъид ибн Іали ибн Сурур ал-Макъдисис, АллахІа кѣинхетам бойла цунах, аьлла:

Хастам бу АллахІана, Паччахъ волчу, Нуьцкъала волчу, Ша цхъаь бен воьцу, доллучунна ницкъ кхочуш волчу.

Ас тоьшалла до АллахІ воьцург кхин дела ца хиларца, Ша цхъаь воьлу, Шеца накъост воьцуш. Стигланыйн а, лаьттан а, цаьршиннан юккъехъ мел долчу хІуманийн а Дела ву И, Сийлахъ-Воккханиг а, тоба къобалдийриг а ву И.

Ас юха а тоьшалла до Мухъаммад - Цуьнан лай а, Цо хаьржина Цуьнан элча а хиларца. АллахІера салват хуьлда цунна а, иштта ала хІума доьцуш цена а, дика а хиллачу цуьнан доьзална а, цуьнан Асхъабашна а.

Цул тІаьхъа: Сан цхъацца вежарша дехнера соьга, доьцу а гулдеш бакъенийн хъадисех цхъа дакъа гулдар, царех хІору а, шина а имаман барт хиллачех а хир долуш.

- Абу ІабдиллахІ Мухъаммад ибн ИсмаІил ибн ИбрахІим «ал-Бухарин» а. - Иштта «Муслиман» а, ибн ал-Хъажжаж ибн Муслим ал-Къушайрий ан-Найсабурий.

Ткъа ас реза хиларца, сайна тІейцира, цара дина дехар кхочуш дар, и гІуллакх пайдехъ хиларе сатесна.

АллахІе доьху ас и болх пайдехъ баккхар вайна а, и язбиначарна а, и хезначарна а, и бешначарна а, и дагахъ Іамийначарна а, цуьнга бІаьрг тоьхначарна а.

Ценна Шен сийлахъ юьхъ реза яр дуьхъа бина болх ларар а доьху ас Цуьнга, Шена гергахъ ниІматечу ялсаманешкахъ декъал хиларе кхачор воьлуш.

Боккъалла а, Иза - кхачаме ву вайна, дика Іуьналча а ву.

Цано ярах дерг дуьйцу дакъа

1 - عَنْ عُمَرَ بْنِ الْخَطَّابِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ: ((إِنَّمَا الْأَعْمَالُ بِالنِّيَّاتِ - وَفِي رِوَايَةٍ: بِالنِّيَّةِ - وَإِنَّمَا لِكُلِّ امْرِئٍ مَا نَوَى، فَمَنْ كَانَتْ هِجْرَتُهُ إِلَى اللَّهِ وَرَسُولِهِ، فَهَجْرَتُهُ إِلَى اللَّهِ وَرَسُولِهِ، وَمَنْ كَانَتْ هِجْرَتُهُ إِلَى دُنْيَا يُصِيبُهَا أَوْ امْرَأَةٍ يَتَرَوَّجُهَا، فَهَجْرَتُهُ إِلَى مَا هَاجَرَ إِلَيْهِ)) . رواه البخاري (1)، ومسلم (1907) (155).

1. Муьма-нехан амира Абу Хьафс (Гумар ибн ал-Хаттаба) (АллахI реза хуьлда цунна) дийцина, АллахIан элчано (АллахIера кьинхетам а, маршо а хуьлда цунна) олуш хезира шена аьлла: «**Боккьалаь, Iамалш - негаташка хьаьжжина ю**».

Кхечу ривайатехь хIокху кепара аьлла: «...негате хьаьжжина ю».

«ХIора стагана а - цо негат диннарг ду. Цундела шен махках валар АллахIан дуьхьа а, Цуьнан элчанан дуьхьа а хилларг – цуьнан махках валар АллахIан дуьхьа а, Цуьнан элчанан дуьхьа а хир ду. Ткъа шен махках валар муьлхха а цхьана дуьненан хIуманан дуьхьа хилларг, (масала) ша гулдан лерина долучу, я ша ялор йолучу зудчун дуьхьа – цуьнан махках валар и ша махках ваьллачу хIуманан дуьхьа хир ду» (ал-Бухари: 1, Муслим: 1907, 155).

2 - عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: ((لَا يَقْبَلُ اللَّهُ صَلَاةَ أَحَدِكُمْ إِذَا أُحْدِثَ حَتَّى يَتَوَضَّأَ)) . رواه البخاري (6954)، ومسلم (225) (2).

2. Абу ХIурайрас (АллахI реза хуьлда цунна) дийцина, АллахIан элчано (АллахIера кьинхетам а, маршо а хуьлда цунна) элира аьлла: «**АллахIа шух цхьаьнггара а ламаз кьобалдийр дац, нагахь цуьнан ламаз карара даьлলেখь, - ламаз эццалц**» (ал-Бухари: 6954, Муслим: 2,225).

3 - عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَمْرٍو بْنِ الْعَاصِ وَأَبِي هُرَيْرَةَ وَعَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُنَّ قَالُوا: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: ((وَيَلُ لِّلْأَعْقَابِ مِنَ النَّارِ)) . رواه البخاري (60، 96، 163، 165)، ومسلم (240، 241، 242) (25، 26، 27).

3. Абдуллах I ибн Iамр ибн ал-Iаса а, Абу XIурайрас а, Iайшата а (Сийлахь-Веза Аллах I реза хуьлда царна) дийцина, Аллах Iан элчано (Аллах Iера кьинхетам а, маршо а хуьлда цунна) элира аьлла: «**Ma цIеран Iазап хир духа кIажашна!**» (ал-Бухари: 60, 96, 163, 165, Муслим: 240, 241, 242) (25, 26, 27).

4 - عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ: أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: ((إِذَا تَوَضَّأَ أَحَدُكُمْ فَلْيَجْعَلْ فِي أَنْفِهِ مَاءً، ثُمَّ لِيَنْتَثِرْ، وَمَنْ اسْتَجْمَرَ فَلْيُوتِرْ، وَإِذَا اسْتَيْقِظَ أَحَدُكُمْ مِنْ نَوْمِهِ فَلْيَغْسِلْ يَدَيْهِ قَبْلَ أَنْ يَدْخُلَهُمَا فِي الْإِنَاءِ ثَلَاثًا، فَإِنَّ أَحَدَكُمْ لَا يَذْرِي أَيْنَ بَاتَتْ يَدُهُ)). رواه البخاري (162)، ومسلم (237) (20)، (278) (87).

- وَفِي لَفْظٍ لِمُسْلِمٍ: ((فَلْيَسْتَنْشِقْ بِمَنْخَرَيْهِ مِنَ الْمَاءِ)) . رواه مسلم (237) (21).

- وَفِي لَفْظٍ: ((مَنْ تَوَضَّأَ فَلْيَسْتَنْشِقْ)) .

4. Абу XIурайрас (Аллах I реза хуьлда цунна) дийцина, Аллах Iан элчано (Аллах Iера кьинхетам а, маршо а хуьлда цунна) элира аьлла: «**Шабш ламаз оьцучу хенахь - мерачу хи а озий, юханехья охьахеца и. Нагахь шабш цIано тIулгашца еш елахь - (цIанонна хьокхуш долу тIулгаш) шалза терахьехь нисде. Нагахь шух муьлхха а цхьаь вижиначуьра самавалахь - (ламаз эца лерина хи чохь долучу) пхьегIанна чуIоттале хьалха кхузза шен куьйгаш дила, хIунда аьлча шух цхьанненна а ца хаьа: ша наб ечу хенахь шен куьйгаша буйса мичахь яьккхина**». (ал-Бухари: 162, Муслим: (20),(237), (87),(278).

Муслиман ривайатехь хIокху кепара аьлла: «...шен мераIуьргашка хи узийла». (Муслим: (21) (237).

Ткъа кхечу ривайатехь хIокху кепара аьлла: «**Ламаз оьцуш волучо - мерачу хи кхорзийла**» (Муслим: 22-237).

5 - عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: ((لَا يَبُولَنَّ أَحَدُكُمْ فِي الْمَاءِ الدَّائِمِ الَّذِي لَا يَجْرِي، ثُمَّ يَغْتَسِلُ فِيهِ)) رواه البخاري (239)، ومسلم (282) (95).

- وَلِمُسْلِمٍ: ((لَا يَغْتَسِلُ أَحَدُكُمْ فِي الْمَاءِ الدَّائِمِ وَهُوَ جُنْبٌ)). رواه مسلم (283) (97).

5. Абу Хиурайрас (АллахI реза хуьлда цунна) дийцина, АллахIан элчано (АллахIера кьинхетам а, маршо а хуьлда цунна) элира аьлла: «**Шуна дихкина ду - лелаш а доцуш, цхьана метгехь лаьтташ долучу хина чу хьаткьа телар а, цул тIаьхьа оцу чохь лийчар а**». (ал-Бухари: 239, Муслим: 95-282).

Муслиман ривайатехь аьлла: «**Парз лийчар тIедобжна а долуш, лаьтташ долучу хина чохь лийча ма луйчийла шу**» (Муслим: 97-283).

6 - عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: ((إِذَا شَرِبَ الْكَلْبُ فِي إِنَاءٍ أَحَدِكُمْ فَلْيَغْسِلْهُ سَبْعًا)). رواه البخاري (172)، ومسلم (279) (90).

- وَلِمُسْلِمٍ: ((أَوْ لَاهَنَّ بِالْتَّرَابِ)). رواه مسلم (279) (91).

وَلَهُ فِي حَدِيثِ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مُعَفَّلٍ: أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: ((إِذَا وَلَغَ الْكَلْبُ فِي الْإِنَاءِ فَأَغْسِلُوهُ سَبْعًا وَعَقْرُوهُ التَّامَّةَ بِالْتَّرَابِ)). رواه مسلم (280) (93).

6. Абу Хиурайрас (АллахI реза хуьлда цунна) дийцина, АллахIан элчано (АллахIера кьинхетам а, маршо а хуьлда цунна) элира аьлла: «**Нагахь жIаьло шун пхьегIара хи малахь - ворхIазза дIайила иза**». (ал-Бухари: 172, Муслим: 90-279).

Муслиман ривайатехь хIокху кепара аьлла: «**...ткьа царех хьалхараниг – лаьттаца а**». (Муслим: 91-279).

Муслима далийна МугIаффал кIентан IабдуллахIан (АллахI реза хуьлда царна) хьадис, АллахIан элчано (АллахIера кьинхетам а, маршо а хуьлда цунна) элира аьлла: «**Нагахь жIаьло пхьегIара хи малахь - ворхIазза дIайила и, ткьа бархIалгIа - лаьттаца хьакха а еш**» (Муслим: 93-280).

7 - عَنْ خُمْرَانَ مَوْلَى عُمَرَ بْنِ عَفَّانَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا، أَنَّهُ رَأَى عُثْمَانَ دَعَا بِوَضُوءٍ، فَأَفْرَعَ عَلَى يَدَيْهِ مِنْ إِنَائِهِ، فَغَسَلَهُمَا ثَلَاثَ مَرَّاتٍ، ثُمَّ أَدْخَلَ يَمِينَهُ فِي الْوَضُوءِ، ثُمَّ تَمَضَّمْنَ وَاسْتَنْشَقَّ وَاسْتَنْثَرَ، ثُمَّ غَسَلَ وَجْهَهُ ثَلَاثًا، وَيَدَيْهِ إِلَى الْمِرْفَقَيْنِ ثَلَاثًا، ثُمَّ مَسَحَ بِرَأْسِهِ، ثُمَّ غَسَلَ كِلْتَا رِجْلَيْهِ ثَلَاثًا، ثُمَّ قَالَ: رَأَيْتَ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَتَوَضَّأُ نَحْوَ وَضُوءِي هَذَا، وَقَالَ: ((مَنْ تَوَضَّأَ نَحْوَ وَضُوءِي هَذَا، ثُمَّ صَلَّى رَكَعَتَيْنِ، لَا يُحَدِّثُ فِيهِمَا نَفْسَهُ غَيْرَ لَهُ مَا تَقَدَّمَ مِنْ ذَنْبِهِ)). رواه البخاري (164)، ومسلم (226) (3).

7. Иусман ибн Иаффанан (АллахI реза хуьлда цунна) азатхочо Хьумрана дийцина: «Иусмана, ламаз эца хи да шена аьлла, омра дира. Цул тIаьхьа, шен аьтту куьг хи чохь долучу пхьегIанна чу а дахийтина, (хи схьа а эцна, оцу хица) кхузза шен куьйгаш дилира цо. Цул тIаьхьа бага а, мерачу а хи кхаьрзира цо, мара а цIанбира шен. Цул тIаьхьа кхузза юьхь йилира цо шен. Цул тIаьхьа голашца цхьаьна шен ши пхьарс билира цо. Цул тIаьхьа (тIеда куьйгаш а долуш) шен коьртана масхьа дира цо. Цул тIаьхьа хьакхолгашца цхьаьна кхузза шен ши ког билира цо. Цул тIаьхьа элира цо: «АллахIан элчано (АллахIера кьинхетам а, маршо а хуьлда цунна), хIинца аса ма-эццара ламаз а эцна, тIаккха элира: «ХIинца аса ма-эццара ламаз а эцна, ткьа оцу юккьехь ша-шега кьамелаш а ца деш (я дуьненан ойланашка а ца вуьйлуш), ши ракаIат ламаз дахь - АллахаIа гечдйр ду цунна цо хьалха летийначу кьиношна»» (ал-Бухари: 164, Муслим: 3-226).

8 - عَنْ عَمْرِو بْنِ يَحْيَى الْمَازِنِيِّ عَنْ أَبِيهِ قَالَ: ((شَهِدْتُ عَمْرَو بْنَ أَبِي حَسَنٍ سَأَلَ عَبْدَ اللَّهِ بْنَ زَيْدٍ عَنِ وُضُوءِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ؟ فَدَعَا بِنُورٍ مِنْ مَاءٍ، فَتَوَضَّأَ لَهُمْ وَضُوءَ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَأَكْفَأَ عَلَى يَدَيْهِ مِنَ النَّوْرِ، فَغَسَلَ يَدَيْهِ ثَلَاثًا، ثُمَّ ادَّخَلَ يَدَهُ فِي النَّوْرِ، فَمَضَمَضَ وَاسْتَنْشَقَ وَاسْتَنْثَرَ ثَلَاثًا بِثَلَاثِ غَرَفَاتٍ، ثُمَّ ادَّخَلَ يَدَهُ فَغَسَلَ وَجْهَهُ ثَلَاثًا، ثُمَّ ادَّخَلَ يَدَهُ فِي النَّوْرِ، فَغَسَلَهُمَا مَرَّتَيْنِ إِلَى الْمِرْفَقَيْنِ ثُمَّ ادَّخَلَ يَدَهُ فِي النَّوْرِ، فَمَسَحَ رَأْسَهُ، فَأَقْبَلَ بِهِمَا وَأَدْبَرَ مَرَّةً وَاحِدَةً، ثُمَّ غَسَلَ رِجْلَيْهِ)). رواه البخاري (186)، ومسلم (235) (18).

- وَفِي رِوَايَةٍ: ((بَدَأَ بِمَقْدَمِ رَأْسِهِ، حَتَّى دَهَبَ بِهِمَا إِلَى قَفَاهُ، ثُمَّ رَدَّهُمَا حَتَّى رَجَعَ إِلَى الْمَكَانِ الَّذِي بَدَأَ مِنْهُ)). رواه البخاري (185)، ومسلم (235) (18).

- وَفِي رِوَايَةٍ: ((أَتَانَا رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَأَخْرَجَنَا لَهُ مَاءً فِي تَوْرٍ مِنْ صُفْرِ)). رواه البخاري (197).

8. Иамр ибн Яхья ал-Мазинис дийцина, шен дас элира аьлла: «Иамр ибн Абу Хьасана ИабдуллахI ибн Зайде (АллахI реза хуьлда царна), «Пайхамара (АллахIера кьинхетам а, маршо а хуьлда цунна) ламаз муха обцура гайта таро хир ярий хьан суна?» аьлла, хотгучу хенахь, цигахь нисвеллера со. (ИабдуллахI ибн Зайд), хи чохь долу пхьегIа схьаял шена аьлла, омра а дина, царна а гойтуш, Пайхамара (АллахIера кьинхетам а, маршо а хуьлда цунна) ма-эццара, ламаз эца вуьйлира. Ткьа цул тIаьхьа, оцу пхьегIара хи шен куьйгашка а доьттина, кхузза шен куьйгаш дилира цо. ТIаккха хи чохь долучу пхьегIара, кхузза чу куьг а

дахийтина, хи схъа а эчна, кхузза бага а, мерачу а кхаързира цо, мара а цанбира. Цул тIаьхъа, шен куьг чу а дахийтина, (хи схъа а эчна), кхузза шен юьхъ йилира цо. Цул тIаьхъа, шен куьг хи чохъ долучу пхьегIанна чу а дахийтина, (хи схъа а эчна), шоз-шозза буьлуш, шен ши пхьарс билира цо голашка кхаччалц. Цул тIаьхъа, шен куьг хи чохъ долучу пхьегIанна чу а дахийтина, (хи схъа а эчна), шен коьртана масхъа дира цо – ший а куьг хьалхара тIехъа дIахьокхуш, юха тIехъара хьалханехъа схъахьокхуш. И (масхъа) цкъа бен ца дира цо. ТIаккха шен ши ког билира цо». (ал-Бухари: 186, Муслим: 18-235).

Кхечу ривайатехъ аьлла: «Шен коьртана хьалххара дIадолийра цо масхъа дан - ший а куьг кIесаркIаг чу кхаччалц дIадигира цо, цул тIаьхъа и шиь юханехъа дигира цо, ша (масхъа) дIадолийна йолучу меттиге кхаччалц». (ал-Бухари: 185, Муслим: 18-235).

Кхечу ривайатехъ аьлла: «АллахIан элча (АллахIера кьинхетам а, маршо а хуьлда цунна) веара тхо долучу, ткъа оха цунна (ламаз эца) цIестан пхьегIахъ хи арадаьккхира» (ал-Бухари: 197).

9 - عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا قَالَتْ: ((كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يُعْجِبُهُ النَّيْمُنُ فِي تَنَعُلِهِ، وَتَرْجُلِهِ، وَطُهْرِهِ، وَفِي شَأْنِهِ كُلِّهِ)). رواه البخاري (168)، ومسلم (268) (67).

9. Iайшата (АллахI реза хуьлда цунна) дийцина: «АллахIан элча (АллахIера кьинхетам а, маршо а хуьлда цунна), мачаш тIеюхуш а, можана ехк хьокхуш а, цIано ечу хенахъ а, муьлхха а кхидолу гIуллакхаш дечу хенахъ а - аьтту агIонна тIера дIадолор дезаш вара» (ал-Бухари: 168, Муслим: 67/268).

10 - عَنْ نَعِيمِ الْمُجْمِرِ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَنَّهُ قَالَ: ((إِنْ أَمْتِي يُدْعَوْنَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ غُرًّا مُحَجَّلِينَ مِنْ آثَارِ الْوُضُوءِ، فَمَنْ اسْتِطَاعَ مِنْكُمْ أَنْ يُطِيلَ غُرَّتَهُ فَلْيَفْعَلْ)). رواه البخاري (136)، ومسلم (246) (35).

- وَفِي لَفْظِ لِمُسْلِمٍ: رَأَيْتُ أَبَا هُرَيْرَةَ يَتَوَضَّأُ، فَعَسَلَ وَجْهَهُ وَيَدَيْهِ حَتَّى كَادَ يَبْلُغُ الْمُنْكَبِينَ، ثُمَّ عَسَلَ رِجْلَيْهِ حَتَّى رَفَعَ إِلَى السَّاقَيْنِ، ثُمَّ قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ: ((إِنْ أَمْتِي يُدْعَوْنَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ غُرًّا مُحَجَّلِينَ مِنْ آثَارِ الْوُضُوءِ، فَمَنْ اسْتِطَاعَ مِنْكُمْ أَنْ يُطِيلَ غُرَّتَهُ وَتَحْبِيلَهُ فَلْيَفْعَلْ)). رواه مسلم (246) (35).

- وَفِي لَفْظٍ لِمُسْلِمٍ: سَمِعْتُ خَلِيلِي صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ: ((تَبْلُغُ الْحِلْيَةُ مِنَ الْمُؤْمِنِ حَيْثُ يَبْلُغُ الْوُضُوءَ)) .
رواه مسلم (250) (40).

10. Нулайм ал-Мужмира элира аьлла, Абу Хиурайрас (АллахI реза хуьлда цунна) дийцина: «АллахIан элчано (АллахIера кьинхетам а, маршо а хуьлда цунна) элира: **«Къематдийнахь сан умматеранарш богIур болуш бу - хьаьжашна тIехь лепаш кIайн седарчий а долуш, куьйгашна тIехь лепаш кIайн чIагарш а йолуш, ламаз эцна ларраш бахьанехь хIиттина йолу. Нагахь шух муьлххачуьнга а и лепар алсамдаккхалахь - дойла цо иза»** (ал-Бухари: 136, Муслим: 35/246).

Муслима далийначу кхечу дешнашкахь хIокху кепара аьлла: «Абу Хиурайрас (АллахI реза хуьлда цунна) ламаз оьцуш гира суна. Шен юьхь а, белшашка кхаччалц ши пхьарс а билира цо. Цул тIаьхьа шен ши ког билира цо настаршца цхьаьна. ТIаккха элира цо, АллахIан элчано (АллахIера кьинхетам а, маршо а хуьлда цуна) олуш хезира шена аьлла: **«Къематдийнахь сан умматеранарш богIур болуш бу - хьаьжашна тIехь лепаш кIайн седарчий а долуш, куьйгашна тIехь лепаш кIайн чIагарш а йолуш, ламаз эцна ларраш бахьанехь хIиттина йолу. Нагахь шух муьлххачуьнга а и лепар алсамдаккхалахь - дойла цо иза»** (Муслим: 35/246).

Муслима далийначу кхечу дешнашкахь кху кепара аьлла: сайна уггаре а дукха везначу сайн доттагIчо (АллахIера кьинхетам а, маршо а хуьлда цунна) олуш хезна шена аьлла: **«(Ялсаманехь) муьма стеган хазаллаша (дIалоцур ю - ламаз оьцучу хенахь) цо йилина хин йолу меттигаш»** (Муслим: 40/250).



Нишка вахар а, цано яр а дуьйцу дакъа

11 - عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ: أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَانَ إِذَا دَخَلَ الْخَلَاءَ قَالَ: ((اللَّهُمَّ إِنِّي أَعُوذُ بِكَ مِنَ الْخُبْثِ وَالْخُبَائِثِ)) . [رواه البخاري (142)، ومسلم (375) (122)].

11. Анас ибн Малика (АллахI реза хуьлда цунна) дийцина: «Пайхамара (АллахIера кьинхетам а, маршо а хуьлда цунна) ша хьаштагIанна чуволучу хенахь олура: «Я, АллахI! ШайтIанех ларвар доьху аса Хьобга, боьршачарех а, иштга стечарех а» («АллахIумма инни алузу бика минал-хубуси вал-хабаис») (ал-Бухари: 142, Муслим: 122/375).

12 - عَنْ أَبِي أَيُّوبَ الْأَنْصَارِيِّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: ((إِذَا أَتَيْتُمُ الْعَايِطَ فَلَا تَسْتَقْبِلُوا الْقَيْلَةَ بَعَانِطٍ وَلَا بَوْلٍ، وَلَا تَسْتَدْبِرُوهَا، وَلَكِنْ شَرِّقُوا أَوْ غَرِّبُوا)) . قَالَ أَبُو أَيُّوبَ: فَقَدِمْنَا الشَّامَ، فَوَجَدْنَا مَرَا حِضْنَ قَدْ بُنِيَتْ نَحْوَ الْكَعْبَةِ، فَتَنَحَّرَفْنَا عَنْهَا، وَتَسْتَغْفِرُ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ . [رواه البخاري (394)، ومسلم (264) (59)].

12. Абу Аййуб ал-Ансарис (АллахI реза хуьлда цунна) дийцина, АллахIан элчано (АллахIера кьинхетам а, маршо а хуьлда цунна) элира аьлла: «Доккхачу я жимачу гIуллакхна арадахча - кьилбехьа дерзий ма ховша, я цунна букь тохий а ма ховша: я малхбалехьа дерза, я малхбузехьа дерза».

Абу Аййуба (АллахI реза хуьлда цунна) дийцина: «Тхо Шема даьркиначу хенахь нишка воьду меттигаш кьилбехьа ерзийна йобгIна карийра тхуна. (Царна чохь хьашт кхочуш дечу хенахь кьилбера) ДIадоьрзура тхо, доллучунна нуьцкъ кхочуш а, Сийлахь-Воккха а волучу АллахIе гечдар а доьхура оха». (ал-Бухари: 394, Муслим: 59/264).

13 - عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عُمَرَ بْنِ الْخَطَّابِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَ: رَقِيتُ يَوْمًا عَلَى بَيْتِ حَفْصَةَ، فَرَأَيْتُ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقْضِي حَاجَتَهُ مُسْتَقْبِلَ الشَّامِ، مُسْتَدْبِرَ الْكَعْبَةِ . [رواه البخاري (148)، ومسلم (62/266)].

- وَفِي رِوَايَةٍ: مُسْتَقْبِلًا بَيْتَ الْمَقْدِسِ . [رواه البخاري (149)، ومسلم (266) (61)].

13. АбдуллахIа ибн Iумар ибн ал-ХаттIаба (АллахI реза хуьлда цунна а, цуьнан дена а) дийцина: «Цхьана дийнахь Хьафсатан хIусамна тIе хьалаваьллачу суна Пайхамар (АллахIера кьинхетам а, маршо а хуьлда цунна) вайра - Шемахьа а вирзина, КаIбина букь тоьхна а волуш, хьашт кхочушдеш». (ал-Бухари: 148, Муслим: 62/266).

Кхечу хаамехь аьлла: «...Байт ал-Макьдисна тIе а вирзина» (ал-Бухари: 149, Муслим: 61/266).

14 - عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أَنَّهُ قَالَ: ((كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَدْخُلُ الْخَلَاءَ، فَأَحْمِلُ أَنَا وَغُلَامٌ نَحْوِي إِدَاوَةً مِنْ مَاءٍ، وَعَنْزَةً، فَيَسْتَنْجِي بِالْمَاءِ)). رواه البخاري (152)، ومسلم (271) (70).

14. Анас ибн Малика (АллахI реза хуьлда цунна) дийцина: «АллахIан элча (АллахIера кьинхетам а, маршо а хуьлда цунна) хьаштаIане вахча, аса а, кхин цхьана ялхочо а хи чохь жима кит а, жима гоьмуьк а (буьххьехь эчиг а долуш, йоцу Iаса) хьора. Ткьа цо оцу хица цIано йора» (ал-Бухари: 152, Муслим: 70/271).

15 - عَنْ أَبِي قَتَادَةَ الْحَارِثِ بْنِ رَبِيعٍ الْأَنْصَارِيِّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ: أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: ((لَا يُمْسِكُنْ أَحَدُكُمْ ذَكَرَهُ بِيَمِينِهِ وَهُوَ يَبُولُ وَلَا يَتَمَسَّحُ مِنَ الْخَلَاءِ بِيَمِينِهِ وَلَا يَتَنَفَّسُ فِي الْإِنَاءِ)). رواه البخاري (154)، ومسلم (267) (63).

15. Абу Кьатада (АллахI реза хуьлда цунна) дийцина, АллахIан элчано (АллахIера кьинхетам а, маршо а хуьлда цунна) элира аьлла: «Шух цхьаммо а, ша хьаткьа тоьлучу хенахь, шен аьтту куьг шен Iовратах дIа ма хьакхадолуьйтийла, я аьтту куьйгаца цIано а ма йойла (я ша молуш йолучу пхьегIанна) чу хIуп а ма бохийла» (ал-Бухари: 154, Муслим: 63/267).

16 - عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَ: مَرَّ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِقَبْرَيْنِ، فَقَالَ: ((إِنَّهُمَا لَلْبُعْدَبَانِ، وَمَا يُعْدَبَانِ فِي كَبِيرٍ: أَمَّا أَحَدُهُمَا، فَكَانَ لَا يَسْتَتِرُ مِنَ الْبَوْلِ، وَأَمَّا الْآخَرُ فَكَانَ يَمْشِي بِالنَّمِيمَةِ)). فَأَخَذَ جَرِيدَةً رَطْبَةً، فَسَقَّهَا نِصْفَيْنِ، فَغَرَزَ فِي كُلِّ قَبْرٍ وَاحِدَةً، فَقَالُوا: يَا رَسُولَ اللَّهِ، لِمَ فَعَلْتَ هَذَا؟ قَالَ: ((لَعَلَّهُ يُخَفَّفُ عَنْهُمَا مَا لَمْ يَبِينَسَا)). رواه البخاري (216)، ومسلم (292) (111).

16. АбдуллахI ибн Iаббаса (АллахI реза хуьлда царшинна) дийцина: «(Цкьа) шина кошана тIех волучу АллахIан элчано (АллахIера

кѣинхетам а, маршо а хуьлда цунна) элира: «Боккѣалаъ, цаьршинна
Іазап ду луш. Доккха къа бахъанехъ дац царна луш долу и Іазап.
Цаьршиннах цхъаьннах дерг алча - иза шен хьоткъах ларлуш вацара.
Шолгачух дерг аьлча - иза эладитганаш даржош вара». Таккха
(Пайхамара (АллахІера кѣинхетам а, маршо а хуьлда цунна)) хурмин
диттан га схъа а эцна, и шина декъе а декъна, оцу шина кошанна те
цхъацца дІадуьйгІира. (Асхъабаша хьаттира): «ХІай, АллахІан элча!
ХІун бахъана ду ахъ и даран?». Цо жоп делира: «Цо дайдан тарло церан
Іазап, генаш дакъадаллалц йолучу юкъанна» (ал-Бухари: 216, Муслим:
111/292).



Сивак хьакхар дуьйцу дакъа

17 - عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: ((لَوْلَا أَنْ أَشُقَّ عَلَى أُمَّتِي لِأَمْرِهِمْ بِالسَّوَاكِ عِنْدَ كُلِّ صَلَاةٍ)) . رواه البخاري (887)، ومسلم (252) (42).

17. Абу Хурайрас (АллахI реза хуьлда цунна) дийцина, АллахIан элчано (АллахIера кьинхетам а, маршо а хуьлда цунна) элира аьлла: «Сайн умматна даздаларна (хало хиларна) ца кхерахьара – хIора ламаз мосазза оьцу а, ламаз дIадехкале хьалха а сивак хьакха (аьлла), билггал, омра дийр ма дара аса цаьрга» (ал-Бухари, 887, Муслим:42/252).

18 - عَنْ حُدَيْفَةَ بْنِ الْيَمَانَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَ: ((كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِذَا قَامَ مِنَ اللَّيْلِ يَتَسَوَّوْنَ فَاَهُ بِالسَّوَاكِ)) . رواه البخاري (889)، ومسلم (255) (47).

18. Хьузайфа ибн ал-Йамана (АллахI реза хуьлда цунна) дийцина: «АллахIан элчано (АллахIера кьинхетам а, маршо а хуьлда цунна), ша набарха ваьлча, даима а, сивак а хьокхуш, шен бага цIанийора» (ал-Бухари, 889, Муслим: 47/255).

19 - عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا قَالَتْ: دَخَلَ عَبْدُ الرَّحْمَنِ بْنُ أَبِي بَكْرٍ الصَّدِيقِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا عَلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، وَأَنَا مُسْنِدُهُ إِلَى صَدْرِي، وَمَعَ عَبْدِ الرَّحْمَنِ سِوَاكٌ رَطْبٌ يَسْتَنْ بِهٖ، فَأَبَدَهُ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بَصْرَهُ، فَأَخَذْتُ السَّوَاكَ فَقَضَمْتُهُ، فَطَيَّبْتُهُ، ثُمَّ دَفَعْتُهُ إِلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، فَاسْتَنْ بِهٖ، فَمَا رَأَيْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اسْتَنَّ اسْتِنَانًا أَحْسَنَ مِنْهُ، فَمَا عَدَا أَنْ فَرَّخَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ رَفَعَ يَدَهُ أَوْ إصْبَعَهُ، ثُمَّ قَالَ: ((فِي الرَّفِيقِ الْأَعْلَى)) - ثَلَاثًا - ثُمَّ قَضَى، وَكَانَتْ تَقُولُ: مَاتَ بَيْنَ حَاقِنَتِي وَدَاقِنَتِي . رواه البخاري (890، 4438).

- وَفِي لَفْظٍ: فَرَأَيْتُهُ يَنْظُرُ إِلَيْهِ، وَعَرَفْتُ أَنَّهُ يُحِبُّ السَّوَاكَ. فَقُلْتُ: آخُذْهُ لَكَ؟ فَأَشَارَ بِرَأْسِهِ: ((أُنْ نَعَمْ)) . رواه البخاري (4449).

19. Iайшата (АллахI реза хуьлда цунна) дийцина: «Iабдуррахьман бин Абу-Бакар ас-Сиддикъ (АллахI реза хуьлда цаьршинна) веана Пайхамар (АллахIера кьинхетам а, маршо а хуьлда цунна) волучу чухIоьттира. Ткъа оцу хенахь, (Пайхамар (АллахIера кьинхетам а, маршо а хуьлда цунна)) сан некхана а тIетевжина, Iара со. Iабдуррахьманехь тIуьна сивак яра, цуьнца шен бага цIаньеш а воллуш иза. АллахIан элча

(АллахIера кьинхетам а, маршо а хуьлда цунна), шен бIаьрг тIе а богIийна, вехха (цуьнгара оцу сиваке) хьежа вуьйлира. Цул тIаьхьа, (Iабдурахьманера) сивак схьа а эцна, Iовша а Iевшина, томе а ялийна, Пайхамаре (АллахIера кьинхетам а, маршо а хуьлда цунна) дIаелира аса и. Цул тIаьхьа Пайхамара (АллахIера кьинхетам а, маршо а хуьлда цунна) сел хаза цуьнца шен бага цIанйира, цул хьалха оцу кепара цо и цIанъеш суна цкъа а гина а доцуш. АллахIан элчано (АллахIера кьинхетам а, маршо а хуьлда цунна), ша бага цIанйина ваьлча, шен куьг я пIелг хьала а айбина, кхузза (хIара дешнаш) элира: «Уггаре а лакхара даржерачу накъостаща (вуьшта аьлча: ялсаманин бахархошца)». Цул тIаьхьа дIакхелхира иза (АллахIера кьинхетам а, маршо а хуьлда цунна).

Иштта Iайшата (АллахI реза хуьлда цунна) элира: «Суна тIетевжина а волуш, Iожалла хилира цуьнан». (ал-Бухари: 890, 4438).

Иштта Iайшатан (АллахI реза хуьлда цунна) кхечу дешнашкахь аьлла: «Сайна иза хьобжуш гича, со кхийтира: цунна сивак езаш а, оьшуш а хиларах. ХIетахь аса хаьгтира цуьнга: «Схьаэца аса и хьуна?». Шен коьртан эшарца цо жоп делира: «ХIаь» (ал-Бухари: 4449).

20- عَنْ أَبِي مُوسَى الْأَشْعَرِيِّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: أَتَيْتُ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، وَهُوَ يَسْتَاكُ بِسِوَاكٍ رَطْبٍ، قَالَ: وَطَرَفُ السِّوَاكِ عَلَى لِسَانِهِ، وَهُوَ يَقُولُ: ((أَغْ أَغْ)) . وَالسِّوَاكُ فِي فِيهِ . كَأَنَّهُ يَنْهَوُعُ . رواه البخاري (244)، ومسلم (254) (45).

20. Абу Муса ал-АшIарис (АллахI реза хуьлда цунна) дийцина: «Пайхамар (АллахIера кьинхетам а, маршо а хуьлда цунна) волучу ваханера со. Тцуьна сивак яра цо хьобкхуш. Сивакан йист - цуьнан меттан йисттехь яра. Iетто гIерташ санна, «IуI, IуI» деш, аз дара цуьнан хезаш. Ткъа оцу хенахь сивак цуьнан багахь яра» (ал-Бухари: 244, Муслим: 45/254).



Маъхъсешна тIе масхъа дар дуъйцу дакъа

21 - عَنْ الْمُغِيرَةَ بْنِ شُعْبَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: ((كُنْتُ مَعَ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي سَفَرٍ، فَأُهْوِئْتُ لِأَنْزَعِ حُفْيِهِ، فَقَالَ: دَعُهُمَا، فَإِنِّي أَدْخَلْتُهُمَا طَاهِرَتَيْنِ، فَمَسَحَ عَلَيْهِمَا)). رواه البخاري (206)، ومسلم (274) (79).

21. Ал-МугIира ибн ШуIба (АллахI реза хуълда цунна) дийцина: «(Цкъа) Пайхамарца (АллахIера къинхетам а, маршо а хуълда цунна) новкъахъ нисвелла со. (Цо ламаз оьцучу хенахъ), цуьнан когара маъхъсеш дIаяха дагахъ, охъатаIира со. XIетахъ цо элира: «Йита ахъа, хIунда аьлча когаш цIена а болуш тIейоьхна ю аса уьш». Цул тIаьхъа масхъа дира цо царна тIе» (ал-Бухари: 206, Муслим: 79/274).

22 - عَنْ حُدَيْفَةَ بْنِ الْيَمَانَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَ: ((كُنْتُ مَعَ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، فَبَالَ، وَتَوَضَّأَ، وَمَسَحَ عَلَى حُفْيِهِ)). رواه البخاري (224، 225، 226، 2471)، ومسلم (273) (73).

22. Хьузайфа ибн ал-Йамана (АллахI реза хуълда цунна) дийцина: «(Цкъа) Пайхамарца (АллахIера къинхетам а, маршо а хуълда цунна) новкъахъ нисвелчу хенахъ, шен жима хъашт кхочуш а дина (хъаткъа а телла), цул тIахъа ламаз а эцна, тIаккха шен маъхъсешна тIе масхъа дира цо» (ал-Бухари:224, 225, 226, 2471, Муслим: 73/273).



Мази а, иштта кхидерг а дуьйцу дакъа

23- عَنْ عَلِيِّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: ((كُنْتُ رَجُلًا مَذَّاءً، فَاسْتَحْيَيْتُ أَنْ أَسْأَلَ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، لِمَكَانِ ابْنَتِهِ مَنِي، فَأَمَرْتُ الْمَقْدَادَ بْنَ الْأَسْوَدِ فَسَأَلَهُ، فَقَالَ: ((يَغْسِلُ ذَكَرَهُ، وَيَتَوَضَّأُ)). رواه البخاري (269)، ومسلم (303) (17).

- وَلِلْبُخَارِيِّ: ((اغْسِلْ ذَكَرَكَ وَتَوَضَّأْ)). رواه البخاري (269).
- وَلِلْمُسْلِمِ: ((تَوَضَّأْ وَأَنْضَحْ فَرْجَكَ)). رواه مسلم (303) (19).

23. Иали ибн Абу Талиба (АллахI реза хуьлда цунна) дийцина: «Кест-кеста *мази* ялар нислуш вара со. Ткъа цуьнах дерг АллахIан элчане (АллахIера кьинхетам а, маршо а хуьлда цунна) хатта эхь хетара суна, хIунда аьлча соьгахь цуьнан йоI яра. Ал-Микъдад бин ал-Асваде, цуьнах дерг хаттахь цуьнга аьлла, дийхира аса. Ткъа цо цуьнга хаьттиначу хенахь (Пайхамара (АллахIера кьинхетам а, маршо а хуьлда цунна)) жоп деллера: «Шен бехке меттиг а йилина, ламаз эца деза». (ал-Бухари: 269, Муслим: 17/303).

Бухарин ривайатехь хIокху кепара аьлла: «Хъайн бехке меже да а йилий, ламаз эца». (ал-Бухари: 269).

Муслиман ривайатехь хIокху кепара аьлла: «Ламаз эца, хъайн бехке меже хих а яккха» (Муслим: 19/303).

24- عَنْ عَبَادِ بْنِ تَمِيمٍ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ زَيْدِ بْنِ عَاصِمِ الْمَازِنِيِّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: سُكِّيَ إِلَيَّ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ الرَّجُلُ يُخْبِلُ إِلَيْهِ أَنَّهُ يَجِدُ الشَّيْءَ فِي الصَّلَاةِ، فَقَالَ: ((لَا يَنْصَرِفُ حَتَّى يَسْمَعَ صَوْتًا، أَوْ يَجِدَ رِيحًا)). رواه البخاري (137، 2056)، ومسلم (361) (98).

24. Иаббад бин Тамима дийцина, ИабдуллахI бин Зайд бин Иасим ал-Мазинис (АллахI реза хуьлда цунна) элира аьлла: «Пайхамаре (АллахIера кьинхетам а, маршо а хуьлда цунна), ламазехь а волуш, (ламаз карара дели-кха шен аьлла), хеталуш волучу стагах дерг далхийча, (АллахIан элчано (АллахIера кьинхетам а, маршо а хуьлда цунна)) элира: «Шен ламаз дохамадойла цо - шена хезна я гIовгIа а яцахь, я хааелла хьожа а яцахь» (ал-Бухари: 2056, 137, Муслим: 98/361).

25- عَنْ أُمِّ قَيْسِ بِنْتِ مَحْصَنِ الْأَسَدِيَّةِ، أَنَّهَا أَتَتْ بِابْنِ لَهَا صَغِيرٍ، لَمْ يَأْكُلِ الطَّعَامَ، إِلَى رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، فَأَجْلَسَهُ فِي جِجْرِهِ، فَبَالَ عَلَى تَوْبِهِ، فَدَعَا بِمَاءٍ فَنَضَحَهُ عَلَى تَوْبِهِ، وَلَمْ يَغْسِلْهُ.)) رواه البخاري (223)، ومسلم (287) (103).

- وَحَدِيثُ عَائِشَةَ أُمِّ الْمُؤْمِنِينَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا، أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَتَى بِصَبِيٍّ، فَبَالَ عَلَى تَوْبِهِ، فَدَعَا بِمَاءٍ، فَأَتْبَعَهُ بِإِيَّاهُ. رواه البخاري (222، 4568، 6002)، ومسلم (286) (102).
- وَلِمُسْلِمٍ: فَأَتْبَعَهُ بَوْلَهُ، وَلَمْ يَغْسِلْهُ. رواه مسلم (286) (101).

25. Умм Къайс бинт Михъсан ал-Асадис (АллахI реза хуълда цунна), (хIинца а ненах векхаш волу), кхин кхача биъна воцу, шен жима кIант а эцна, АллахIан элча (АллахIера къинхетам а, маршо а хуълда цунна) волучу еара. (АллахIан элчано (АллахIера къинхетам а, маршо а хуълда цунна)) иза шен кера охъахаййча, вукхо, цуънан духар (а дашош), чиш тийлира. ХIетахъ, хи схъадал шена аьлла, хи а даийтина, шен духарна (чиш теллаче тIе массанхъа а кхочуьйтуш) хин цинцаш туьйхира цо, амма дитта ца диттира. (ал-Бухари: 223, Муслим: 103/287).

Муъма-нехан нанас Iайшата (АллахI реза хуълда цунна) дийцина: «АллахIан элча (АллахIера къинхетам а, маршо а хуълда цунна) волучу цхъа кIант валийра. Ткъа цо цуънан бедарна тIе чиш тийлира. Хи схъадал шена аьлла, хи а даийтина, (чиш теллаче) тIе хин (цинцаш) хъаьрсира цо». (ал-Бухари: 6002, 4568, 222, Муслим: 102/286).

Муслиман ривайатехъ хIокху кепара аьлла: «Цо иза – (беро) чиш теллаче (массахъа а) тIехъаьрсира, амма йитта ца йиттира» (Муслим: 101/286).

26- عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: جَاءَ أَعْرَابِيٌّ، فَبَالَ فِي طَائِفَةِ الْمَسْجِدِ، فَزَجَرَهُ النَّاسُ، فَتَهَاكُمُ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، فَلَمَّا قَضَى بَوْلَهُ أَمَرَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِدَنُوبٍ مِنْ مَاءٍ فَأَهْرِيقَ عَلَيْهِ. رواه البخاري (221)، ومسلم (284) (99).

26. Анас ибн Малика (АллахI реза хуълда цунна) дийцина: «(Мухха а цкъа) веана цхъа акха Iаьрбо маьждиг чохъ цхъана сонахъ хъаткъа тела хIюьттира. Ткъа нах цунна тIечийха буьйлира, иза дIаэккхон дагахъ. ХIетахъ Пайхамара (АллахIера къинхетам а, маршо а хуълда цунна) совцийра уьш. (Iаьрбо) шен гIуллакх дина ваьлча, Пайхамара

(АллахIера кьинхетам а, маршо а хуьлда цунна), хих дуззий ведар сьхадал аьлла, сьха а даийтина, оцу меттигна тIе доьттира» (ал-Бухари: 221, Муслим: 99/284).

27 - عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ: ((الْفِطْرَةُ خَمْسٌ: الْخِثَانُ، وَالْأَسْتِحْدَادُ، وَقَصُّ الشَّارِبِ، وَتَقْلِيمُ الْأَظْفَارِ، وَتَنْفُؤُ الْإِبْطِ)). رواه البخاري (5891)، ومسلم (49) (257).

27. Абу Хиурайрас (АллахI реза хуьлда цунна) дийцина, АллахIан элчано (АллахIера кьинхетам а, маршо а хуьлда цунна) олуш хезна шена аьлла: «(АллахIа адамашна) кхулушехь чухекина (динан) амалш пхий ю: суннат вар, бехкен меттиган го башар, мекх дацдар, мIараш дIахедор, пьхаьрсашна кIеллара чоьш бухдахар» (ал-Бухари: 5891, Муслим: 49/257).



Парз лийчарах дерг дуьйцу дакъа

28- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَقِيَهُ فِي بَعْضِ طُرُقِ الْمَدِينَةِ، وَهُوَ جُنُبٌ، قَالَ: فَأَنْحَسْتُ مِنْهُ، فَذَهَبْتُ فَأَغْتَسَلْتُ، ثُمَّ جِئْتُ، فَقَالَ: ((أَيْنَ كُنْتُ يَا أَبَا هُرَيْرَةَ؟)) قَالَ: كُنْتُ جُنُبًا، فَكَّرْتُ أَنْ أَجَالِسَكَ، وَأَنَا عَلَى غَيْرِ طَهَارَةٍ، فَقَالَ: ((سُبْحَانَ اللَّهِ! إِنَّ الْمُسْلِمَ – وَفِي رِوَايَةِ: الْمُؤْمِنَ – لَا يَنْجُسُ)) . رواه البخاري (283)، ومسلم (372) (116).

28. Абу Хиурайрас (АллахI реза хуьлда цунна) дийцина: «Цкъа, хих валар тедоьжна а волуш, Меднарчу цхьана урамехь Пайхамар (АллахIера кьинхетам а, маршо а хуьлда цунна) дуьхьал кхийтира суна. Цуьнах къайла а ваьлла, (ца) а вахана, лийча а лийчина, (цул тIаьхьа Пайхамар (АллахIера кьинхетам а, маршо а хуьлда цунна) волучу юханехьа схьавеара со). Ткъа цо хаьттира: «Мичахь вара хьо, хIай, Абу Хиурайра?». (Аса) жоп делира: «Хих валар тедоьжна вара со. Цундела, цIена а воцуш, хьан гуламехь сецар ца дийзира суна». (Аса аьлларг хезначу Пайхамара (АллахIера кьинхетам а, маршо а хуьлда цунна)) аз айдира: «ТIехсийлахь ву-кха АллахI!» («СубхьяаналлахI»). Бакьдолуш, бусалба (цкъа а) нажжаз хуьлуш ма вац!» (ал-Бухари: 283, Муслим: 116/372).

29 - عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا قَالَتْ: كَانَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِذَا اغْتَسَلَ مِنَ الْجَنَابَةِ غَسَلَ يَدَيْهِ، ثُمَّ تَوَضَّأَ وَضُوءَهُ لِلصَّلَاةِ، ثُمَّ اغْتَسَلَ، ثُمَّ يَخْلُلُ بِيَدَيْهِ شَعْرَهُ، حَتَّى إِذَا ظَنَّ أَنَّهُ قَدْ أَرَوَى بَشْرَتَهُ، أَفَاضَ عَلَيْهِ الْمَاءَ ثَلَاثَ مَرَّاتٍ، ثُمَّ غَسَلَ سَائِرَ جَسَدِهِ. رواه البخاري (272)، ومسلم (316) (35).
وَكَانَتْ تَقُولُ: كُنْتُ أَغْتَسِلُ أَنَا وَرَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِنْ إِنَاءٍ وَاحِدٍ، نَعْتَرِفُ مِنْهُ جَمِيعًا. رواه البخاري (273)، ومسلم (321) (45).

29. Iайшата (АллахI реза хуьлда цунна) дийцина: «АллахIан элчано (АллахIера кьинхетам а, маршо а хуьлда цунна) декхарийлахь волучу хих ша волучу хенахь цкъа дуьххьара шен ши куьг дуьлура. ТIаккха ламаз дале хьалха ша ма-эццара ламаз оьцура цо. ТIаккха шен шина куьйгаца месаш хьакхайора цо, юккье массанхьа пIелгаш а кхачош. Ткъа (коьртан) дерриге чкъор тIунделлийла шена билгалдаьлча, кхузза хи дуттура цо шен (коьртана) тIе. Цул тIаьхьа кхийолу дегIан (ерриге меженаш) хих йохура цо». (ал-Бухари: 272, Муслим: 35/316).

(Гайшата (АллахI реза хуьлда цунна)) дийцина: «Со а, АллахIан элча а (АллахIера кьинхетам а, маршо а хуьлда цунна), (лийчар тIе а доьжна, хих дала дезча) - цхьана пхьегIара хи (хIораммо а шен-шен) канахь схьа а оьцуш, луйчура» (ал-Бухари: 273, Муслим: 45/321).

30 - عَنْ مَيْمُونَةَ بِنْتِ الْحَارِثِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا - زَوْجِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ - أَنَّهَا قَالَتْ: ((وَضَعْتُ لِرَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَضُوءَ الْجَنَابَةِ، فَأَكْفَأُ بِيَمِينِهِ عَلَى يَسَارِهِ مَرَّتَيْنِ أَوْ ثَلَاثًا، ثُمَّ غَسَلَ فَرْجَهُ، ثُمَّ ضَرَبَ يَدَهُ بِالْأَرْضِ أَوْ الْحَائِطِ - مَرَّتَيْنِ أَوْ ثَلَاثًا - ثُمَّ تَمَضَّمَصَ وَاسْتَنْشَقَ، وَغَسَلَ وَجْهَهُ وَذِرَاعَيْهِ، ثُمَّ أَفَاضَ عَلَى رَأْسِهِ الْمَاءَ، ثُمَّ غَسَلَ جَسَدَهُ، ثُمَّ تَنَحَّى فَعَسَلَ رِجْلَيْهِ، فَأَتَيْتُهُ بِخِرْقَةٍ فَلَمْ يُرِدْهَا، فَجَعَلَ يَنْفُضُ الْمَاءَ بِيَدَيْهِ.))
رواه البخاري (274)، ومسلم (317) (37).

30. Пайхамаран (АллахIера кьинхетам а, маршо а хуьлда цунна) зудчо Хьарисан йоIа Маймуна (АллахI реза хуьлда цунна) дийцина: «Декхарийлахь волучу хих вала везачу Пайхамарна (АллахIера кьинхетам а, маршо а хуьлда цунна) кечдина хи диллинера аса охьа. Ткьа цо шен аьтту куьйгаца аьрру куьйга доьгтира и шозза я кхозза. ТIаккха шен бехкен меттиг цIанийра цо. Цул тIаьхьа шозза я кхузза шен куьг лаьтта х пенах хьаькхира цо. Цул тIаьхьа бага а, мерачу а хи кхаьрзира цо. ТIаккха шен юьхь а, ши пхьарс а билира цо. Цул тIаьхьа шен коьртана тIе хи доьгтира цо. ТIаккха шен дерриге дегI даьккхира цо хих. Цул тIаьхьа, (ша лийчиначу меттигера) дехьа а ваьлла, шен ши ког билира цо. ТIаккха аса (гата тайпана) цхьа бехчалг еара цунна. Ткьа и дIа а ца оьцуш, шен шина куьйгаца хи охьадегон волавелира иза» (ал-Бухари: 274, Муслим: 37/317).

31 - عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عُمَرَ : أَنَّ عُمَرَ بْنَ الْخَطَّابِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، أَيْرُقَدُّ أَحَدُنَا وَهُوَ جُنُبٌ؟ قَالَ: ((نَعَمْ، إِذَا تَوَضَّأَ أَحَدُكُمْ فَلْيُرُقِدْ)) . رواه البخاري (287)، ومسلم (306) (23).

31. Iумаран кIанта IабдуллахIа (АллахI реза хуьлда цаьршинна) дийцина: «Цкьа ХаттIабан кIанта Iумара АллахIан элчане (АллахIера кьинхетам а, маршо а хуьлда цунна) хаьттира: «Тхох хьанна а, хих валар тIехь а долуш, дIавижа мегаш дуй-те?». Цо жоп делира: «Мегар ду, нагахь цо ламаз эцнехь. ТIаккха, хих валар тIехь а долуш, дIавижа йиш йолуш ву иза» (ал-Бухари: 287, Муслим: 23/306).

32 - عَنْ أُمِّ سَلَمَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا - زَوْجِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ - قَالَتْ: جَاءَتْ أُمُّ سَلِيمٍ - امْرَأَةَ أَبِي طَلْحَةَ - إِلَى رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، فَقَالَتْ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، إِنَّ اللَّهَ لَا يَسْتَحْيِي مِنَ الْحَقِّ، فَهَلْ عَلَى الْمَرْأَةِ مِنْ غُسْلِ إِذَا هِيَ احْتَلَمَتْ؟ فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: ((نَعَمْ، إِذَا رَأَتْ الْمَاءَ)).. رواه البخاري (130، 282)، ومسلم (313) (32).

32. Пайхамаран (АллахIера кьинхетам а, маршо а хуьлда цунна) зудчо Умм Салама (АллахI реза хуьлда цунна) дийцина: «(Цкъа) Абу Талхъан зудчо Умм Сулаймас, АллахIан элча (АллахIера кьинхетам а, маршо а хуьлда цунна) волучу а еана, элира: «ХIай, АллахIан элча! Бакъдолуш, АллахI бакъдерг (аларехъ) эхъ хеташ вац-кха! (Ткъа дийцахъ суна): зуда лийча езаш юй-те, нагахъ гIенах стагаца шен эвхъаза гIуллакх деана гахъ?». АллахIан элчано (АллахIера кьинхетам а, маршо а хуьлда цунна) жоп делира: «Еза, нагахъ цунна ша (самаяьлча) гIуналла гахъ» (ал-Бухари: 282, 130, Муслим: 32/313).

33 - عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا قَالَتْ: كُنْتُ أَغْسِلُ الْجَنَابَةَ مِنْ ثَوْبِ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، فَيَخْرُجُ إِلَى الصَّلَاةِ، وَإِنْ بَقِيَ الْمَاءُ فِي ثَوْبِهِ. رواه البخاري (229)، ومسلم (289) (108).
- وَفِي لَفْظٍ لِمُسْلِمٍ: ((لَقَدْ كُنْتُ أَفْرِكُهُ مِنْ ثَوْبِ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَرَكًا، فَيُصَلِّي فِيهِ)).. رواه مسلم (288) (105).

33. Гайшата (АллахI реза хуьлда цунна) дийцина: «(Гуттар а) АллахIан элчанан (АллахIера кьинхетам а, маршо а хуьлда цунна) духарна гIера ораллин (лараш хица) дIацIанийора аса. Ткъа цул гIаьхъа ламазе араволура иза, (оцу хенахъ а) коч хин гIеданех якъаелла яьлла а йоцуш». (ал-Бухари: 229, Муслим: 108/289).

Муслиман ривайатехъ аьлла: «АллахIан элчанан (АллахIера кьинхетам а, маршо а хуьлда цунна) духарна гIера оралла, хьакха а йой, дIацIанийора аса. Ткъа цо иза а гIехъ шен ламаз дора» (Муслим: 105/288).

34 - عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: ((إِذَا جَلَسَ بَيْنَ شَعْبَيْهَا الْأَرْبَعِ، ثُمَّ جَهَدَهَا، فَقَدْ وَجَبَ الْغُسْلُ)).. رواه البخاري (291)، ومسلم (348) (87).
- وَفِي لَفْظٍ لِمُسْلِمٍ: ((وَإِنْ لَمْ يُنْزَلِ)).. رواه مسلم (348) (87).

34. Абу ХIурайрас (АллахI реза хуьлда цунна) дийцина, АллахIан элчано (АллахIера кьинхетам а, маршо а хуьлда цунна) элира аьлла: «Нагахъ (стаг

шен зудчун меженех) еа меженна юккье охья а хаахь, ткья цо (шен Юврат зудчун Ювратна) чохья а даккхахь - лийчар тЕдоьжна цунна». (ал-Бухари: 291, Муслим: 87/348).

Муслиман ривайатехь аьлла: «...васвалар ца хиллехь а» (Муслим: 87/348).

35 - عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ مُحَمَّدِ بْنِ عَلِيٍّ بْنِ الْحُسَيْنِ بْنِ عَلِيٍّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمْ - أَنَّهُ كَانَ - هُوَ وَأَبُوهُ - عِنْدَ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا، وَعِنْدَهُ قَوْمٌ، فَسَأَلُوهُ عَنِ الْغُسْلِ؟ فَقَالَ: يَكْفِيكَ صَاعٌ فَقَالَ رَجُلٌ: مَا يَكْفِينِي، فَقَالَ جَابِرٌ: كَانَ يَكْفِي مَنْ هُوَ أَوْفَى مِنْكَ شَعْرًا، وَخَيْرًا مِنْكَ. يُرِيدُ: رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، ثُمَّ أَمَّنَا فِي ثَوْبٍ. رواه البخاري (252).
- وَفِي لَفْظٍ: ((كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يُفْرَغُ الْمَاءَ عَلَى رَأْسِهِ ثَلَاثًا)) . رواه البخاري (255).
قَالَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ: الرَّجُلُ الَّذِي قَالَ: ((مَا يَكْفِينِي)) هُوَ: الْحَسَنُ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ عَلِيٍّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ، أَبُوهُ: ابْنُ الْحَنَفِيَّةِ.

35. Абу ЖаІпар Мухьаммад бин ал-Хьусайн бин Іали бин Абу Палиба (АллахІ реза хуьлда царна) дийцина: «Цкъа со, сайн деца а, иштта кхечу нахаца а цхьаьний ІабдуллахІан кІант Жабир (АллахІ реза хуьлда цаьршинна) волучохь дара. И нах цуьнга хетта бевлира: лийчарах дерг муха хила деза аьлла. Цо жоп делира: «(Оцу гуллакхна) цхьа сахь хи тоьуш ду». Цхьана стага элира: «Суна тоьур дац и оцул». Жабира элира: «(Дера) хьайчул дукха месаш йолчунна-м тоьъна и, хьол диках волучунна а!». Цул тІаьхьа, тхуна хьалха а ваьлла, имаман меттиге дІа а хІоьттина, ламаз дайтира цо тхобга цхьана кучахь. (ал-Бухари: 252).

Кхечу риватехь оцу дийциначунна тІе аьлла: «Пайхамара (АллахІера кьинхетам а, маршо а хуьлда цунна) гуттар а кхузза дуттура шен коьртана тІе хи» (ал-Бухари: 255).

Цо дийцина: «Суна тоьур дац и оцул» аьлларг - ал-Хьасан бин Мухьаммад бин Абу Палиб вара (АллахІ реза хуьлда царна), ткья цуьнан да - Мухьаммад ибн ал-Хьанафи вара.



Тема дарах дерг дуьйцу дакъа

36 - عَنْ عُمَرَ بْنِ حُصَيْنٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ: أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ رَأَى رَجُلًا مُعْتَزِلًا لَمْ يُصَلِّ فِي الْقَوْمِ؟ فَقَالَ: يَا فُلَانُ، مَا مَنَعَكَ أَنْ تُصَلِّيَ فِي الْقَوْمِ؟ فَقَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، أَصَابَتْني جَنَابَةٌ، وَلَا مَاءَ. فَقَالَ: ((عَلَيْكَ بِالصَّعِيدِ، فَإِنَّهُ يَكْفِيكَ))). رواه البخاري (348).

36. Хьусайнан кІанта Имрана (АллахІ реза хуьлда цунна) дийцина: «АллахІан элчанна (АллахІера кьинхетам а, маршо а хуьлда цунна) цхьа стаг гира, нахаца ламаз а ца деш, юьстахваьлла Іаш волу. ТІаккха цо цуьнга хаьттира: «ХІай, хьенех! Нахаца цхьаьна хьобга ламаз цадайтинарг хІун дара?». Цо жоп делира: «ХІай, АллахІан элча! Лийчар тІедоьжнера суна, хи а дацара суна». ТІаккха АллахІан элчано (АллахІера кьинхетам а, маршалла а хуьлда цунна) элира: «Латта леладе ахьа, иза тоьур ду хьуна» (ал-Бухари: 348).

37 - عَنْ عَمَّارِ بْنِ يَاسِرٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَ: بَعَثَنِي النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي حَاجَةٍ، فَأَجْنَبْتُ، فَلَمْ أَجِدِ الْمَاءَ، فَتَمَرَّعْتُ فِي الصَّعِيدِ كَمَا تَمَرَّعُ الدَّابَّةُ، ثُمَّ أَتَيْتُ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، فَذَكَرْتُ ذَلِكَ لَهُ، فَقَالَ: ((إِنَّمَا يَكْفِيكَ أَنْ تَقُولَ بِيَدَيْكَ هَكَذَا))). ثُمَّ ضَرَبَ بِيَدَيْهِ الْأَرْضَ ضَرْبَةً وَاحِدَةً، ثُمَّ مَسَحَ الشَّمَالَ عَلَى الْيَمِينِ، وَظَاهِرَ كَفَيْهِ وَوَجْهَهُ. رواه البخاري (347)، ومسلم (368) (110).

37. Іаммар ибн Йасира (АллахІ реза хуьлда цунна а, цуьнан дена а) дийцина: «Цкъа Пайхамара (АллахІера кьинхетам а, маршо а хуьлда цунна), цхьа гІуллакх тІе а диллина, вахийтинера со. Пенах (лийчар тІедужу гІуллакх а нисделла) васвеллера со. Ткъа (лийча) хи а ца карийна, дийнат санна, ченала кирчинера со. Цул тІаьхьа, Пайхамар (АллахІера кьинхетам а, маршо а хуьлда цунна) волучу со вухавирзиначу хенахь, цуьнга дийцира аса и айса динарг. Цо элира: «Хьайн куьйгашца иштта хІара хІума динехь а тоьуш ма дара хьуна». ТІаккха шен кераяккъаш цкъа лаьттана тІе туьйхира цо. Цул тІаьхьа, аьрруниг аьтгучунна тІе а хьаькхна, шен шина куьйган духаьбарачу агІонашна а, иштта юьхьана а тІе хьаькхира цо» (ал-Бухари: 347, Муслим: 110/368).

38 - عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ الْأَنْصَارِيِّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا، أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: ((أُعْطِيتُ خَمْسًا، لَمْ يُعْطَهُنَّ أَحَدٌ مِنَ الْأَنْبِيَاءِ قَبْلِي: نُصِرْتُ بِالرُّعْبِ مَسِيرَةَ شَهْرٍ، وَجُعِلَتْ لِي الْأَرْضُ مَسْجِدًا وَطَهْرًا، فَأَيُّمَا رَجُلٍ مِنْ أُمَّتِي أَدْرَكْتُهُ الصَّلَاةَ فَلْيُصَلِّ، وَأَجِلْتُ لِي الْمَغَانِمَ، وَلَمْ تَحِلْ لِأَحَدٍ قَبْلِي، وَأُعْطِيتُ الشَّفَاعَةَ،

وَكَانَ النَّبِيُّ يُبْعَثُ إِلَى قَوْمِهِ خَاصَّةً، وَبُعِثْتُ إِلَى النَّاسِ عَامَّةً ((. رواه البخاري (335، 438)، ومسلم (521). (3)

38. Жабир ибн АбдуллахIа (АллахI реза хуьлда цунна) дийцина, Пайхамара (АллахIера кьинхетам а, маршо а хуьлда цунна) элира аьлла: «Пхи хIума делла суна, кхул хьалха цхьанненна а делла доцу. Аса толам боккху - беттан некъан генарчу сан мостагIчун дагчу кхерам божоран бахъаница. Дерриге латта Ибадат дан йиш йолуш дина суна, цIано ян мегаш дерриге цIена а дина суна - цундела сан умматера муьлхха а стаг, ламазан хан тIехIотгахь, массанхъа а ламаз дан йиш йолуш ву. ТIеман хIонсаш хьанал йина суна, сол хьалха цхьана а пайхамарна хьанал йина йоцу. ШапаIат дан пурба а делла суна. И доцург а, кхул хьалха хIора пайхамар шен-шен кьоме воуьйтуш вара, ткъа со дерриге а адамалле ваийтина ву» (ал-Бухари: 438, 335, Муслим: 3/521).



Зударийн цано йохарах дерг дуьйцу дакъа

39- عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا، أَنَّ فَاطِمَةَ بِنْتَ أَبِي حُبَيْشٍ سَأَلَتِ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، فَقَالَتْ: إِنِّي أَسْتَحَاضُ فَلَا أَطْهَرُ، أَفَادَعُ الصَّلَاةَ؟ قَالَ: ((لَا، إِنَّ ذَلِكَ عِرْقٌ، وَلَكِنْ دَعِيَ الصَّلَاةَ قَدْرَ الْأَيَّامِ الَّتِي كُنْتَ تَحِيضِينَ فِيهَا، ثُمَّ اغْتَسَلِي وَصَلِّي)) . رواه البخاري (325)، ومسلم (333) (62).
- وَفِي رِوَايَةٍ: ((وَلَيْسَتْ بِالْحَيْضَةِ، فَإِذَا أَقْبَلَتِ الْحَيْضَةَ فَاتْرِكِي الصَّلَاةَ فِيهَا، فَإِذَا ذَهَبَ قَدْرُهَا فَاغْسِلِي عَنْكَ الدَّمَ وَصَلِّي)) . رواه البخاري (306).

39. Гайшата (АллахI реза хуьлда цунна) дийцина: «Абу Хьубайшан йоIа ПетIамата Пайхамаре (АллахIера кьинхетам а, маршо а хуьлда цунна) хаьттира: «Да ца долуш, (истихьада олу) ций ду суна оьхуш. Ламазаш дар сацаде аса?». (Пайхамара (АллахIера кьинхетам а, маршо а хуьлда цунна)) жоп делира: «XIан-xIа. Иза – деганхенийн ций ду. Хьайн цано йоьхна догIуш хилла долучу деношкахь ламазаш дар сацаде, цул тIаьахьа – лийча а лийчий, хьайн ламаз де ахьа». (ал-Бухари: 325, Муслим: 62/333).

Кхечу ривайатехь аьлла: «Цано йохар лоруш дац иза. Хьайн цано йоьхна хуьлуш (болу хенан мур) тIебьча - ламазаш дар сацаде, ткьа цано йоьхна богIу мур тIехтилича – цIенна ций да а доккхуш, лийча а лийчий, хьайн ламаз де» (ал-Бухари: 306).

40 - عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا، أَنَّ أُمَّ حَبِيبَةَ اسْتَحِيضَتْ سَبْعَ سِنِينَ، فَسَأَلَتْ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَنْ ذَلِكَ؟ فَأَمَرَهَا أَنْ تَغْتَسِلَ، [فَقَالَ: "هَذَا عِرْقٌ"، قَالَتْ: فَكَانَتْ تَغْتَسِلُ لِكُلِّ صَلَاةٍ] . رواه البخاري (327)، ومسلم (334) (63).

40. Гайшата (АллахI реза хуьлда цунна) дийцина: Умм Хьабибан ворхI шарахь ца соцуш ций дара оьхуш. Ткьа цуьнах дерг цо АллахIан элчане (АллахIера кьинхетам а, маршо а хуьлда цунна) хаьттиначу хенахь, цо омира дира цуьнга: лийча аьлла. Цо элира цуьнга: «XIан-xIа. Иза – деганхенийн ций ду». Ткьа оцу хенахь дуьйнна (хIора ламазна а) луьйчура иза» (ал-Бухари: 327, Муслим: 63/334).

41 - عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا، قَالَتْ: ((كُنْتُ أَغْتَسِلُ أَنَا وَرَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِنْ إِنَاءٍ وَاحِدٍ، كِلَانَا جُنُبٌ)) . رواه البخاري (299)، ومسلم (321) (43).

- ((وَكَانَ يَأْمُرُنِي فَأَنْزَرُ، فَيَبَاشِرُنِي وَأَنَا حَائِضٌ)) . رواه البخاري (300)، ومسلم (293) (1).
 - ((وَكَانَ يُخْرِجُ رَأْسَهُ إِلَيَّ وَهُوَ مُعْتَكِفٌ، فَأَغْسِلُهُ وَأَنَا حَائِضٌ)) . رواه البخاري (301)، ومسلم (297) (8).

41. Гайшата (АллахI реза хуьлда цунна) дийцина: «Гуттар а парз лийчар тЕрадоккхуш со а, АллахIан элча а (АллахIера кьинхетам а, маршо а хуьлда цунна) цхьана пхьегIара хица цхьаьний луйчура». (ал-Бухари: 299, Муслим: 43/321).

- «Сан ламаз дисина долучу хенахь изар тЕйюха олий, овра дора цо соьга, тIаккха хьакхалора сох (хьаста волалора со)». (ал-Бухари: 300, Муслим: 1/293).

- «Ткъа ша маьждигехь иГтикафехь волуш, со йолучу чу шен корта кховдабора цо. ХIетахь аса буьлура и, ламаз дисина а йолуш» (ал-Бухари: 301, Муслим: 8/297).

42 - عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا قَالَتْ: ((كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَتَكَبَّرُ فِي حِجْرِي وَأَنَا حَائِضٌ، فَيَقْرَأُ الْقُرْآنَ)) . رواه البخاري (297، 7549)، ومسلم (301) (15).

42. Гайшата (АллахI реза хуьлда цунна) дийцина: «Сан цIано йоьхна а йолуш, АллахIан элча (АллахIера кьинхетам а, маршо а хуьлда цунна) масийттаза а, сан кара (голашна тIе) корта а буьллий, дIа а тевжий, КьурIан деша волалора» (Бухари: 297, 7549, Муслим: 15/301).

43 - عَنْ مُعَاذَةَ قَالَتْ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا: سَأَلْتُ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا، فَقَالَتْ: ((مَا بَالُ الْحَائِضِ تَقْضِي الصَّوْمَ وَلَا تَقْضِي الصَّلَاةَ؟ فَقَالَتْ: أَحْرُورِيَّةٌ أَنْتِ؟ فَقَالَتْ: لَسْتُ بِحَرُورِيَّةٍ، وَلَكِنِّي أَسْأَلُ. فَقَالَتْ: كَانَ يُصِيبُنَا ذَلِكَ، فَنُؤْمَرُ بِقَضَاءِ الصَّوْمِ، وَلَا نُؤْمَرُ بِقَضَاءِ الصَّلَاةِ)) . رواه البخاري (321)، ومسلم (335) (69).

43. МуIазата дийцина: «Цкъа Гайшате (АллахI реза хуьлда цунна) хаьттинера аса: «ЦIано йоьхна болучу зударша (цIано йоьхначу юккъехь юкьахдисина) марханаш меттахIитторан а, ткъа юкьахдисина ламазаш меттацахIитторан а (бахьана) хIун ду?!». Цо хаьттира: «Хьарурхо-м яц, ткъа, хьо?». Аса жоп делира: «Хьарурхо яц со. Аса-м (хаархьамма) хоьттура». (Гайшата) элира: «Тхуна а хуьлура изза, амма тхьогга, (юкьахдисина) мархин (беттан денош) доькхуш кхаба аьлла, овра дира, амма ламазаш де аьлла овра ца дира» (Бухари: 321, Муслим: 69/335).

Ламазах дерг дуьйцу дакъа

44 - عَنْ أَبِي عَمْرٍو الشَّيْبَانِيِّ وَاسْمُهُ سَعْدُ بْنُ إِيسَى - قَالَ: حَدَّثَنِي صَاحِبُ هَذِهِ الدَّارِ - وَأَشَارَ بِيَدِهِ إِلَى دَارِ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مَسْعُودٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ - قَالَ: سَأَلْتُ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: أَيُّ الْعَمَلِ أَحَبُّ إِلَى اللَّهِ؟ قَالَ: ((الصَّلَاةُ عَلَى وَفْيِهَا)) . قُلْتُ: ثُمَّ أَيُّ؟ قَالَ: ((بِرُّ الْوَالِدَيْنِ)) . قُلْتُ: ثُمَّ أَيُّ؟ قَالَ: ((الْجِهَادُ فِي سَبِيلِ اللَّهِ)) . قَالَ: حَدَّثَنِي بِهِنَّ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، وَلَوْ اسْتَزِدَّتْهُ لَزَادَنِي ((. رواه البخاري (527)، ومسلم (139/85)).

44. Абу Іамр аш-Шайбанис (цуьнан це - Саїд ибн Ийас ю) дийцина: «Дю кертан дас (шен куьг ІабдуллахІ бин Масїудан (АллахІ реза хуьлда цунна) керта а хъажийна) дийцира суна, (цкъа) ша АллахІан элчане (АллахІера кьинхетам а, маршо а хулда цунна) хаьттира аьлла: «Сийлахь-Везачу АллахІна доллучул а дукха еза Іамал муьлха ю?». Цо жоп делира: «Шен хеннахь дина ламаз ду». Аса хаьттира: «Цул тІаьхьа?». Цо жоп делира: «Дена а, нанна а дика хилар ду». Аса хаьттира: «Ткъа цул тІаьхьа?». Цо жоп делира: «АллахІан новкъахь жихІад дар ду». (ІабдуллахІ ибн Масїуда (АллахІ реза хуьлда цунна) аьлла: «Цуьнах лаьцна АллахІан элчано (АллахІера кьинхетам а, маршо а хуьлда цунна) дийцина суна. Ткъа аса (кхин а хитгина хиллехъара), кхин а дукхаха дуьйцуьр ма дара цо суна» (ал-Бухари: 527, Муслим: 139/85).

45 - عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا قَالَتْ: ((لَقَدْ كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يُصَلِّي الْفَجْرَ، فَيَشْهَدُ مَعَهُ نِسَاءً مِنَ الْمُؤْمِنَاتِ، مُتَلَفَعَاتٍ بِمُرُوطِهِنَّ، ثُمَّ يَرْجِعْنَ إِلَى بُيُوتِهِنَّ، مَا يَعْرِفُهُنَّ أَحَدٌ مِنَ الْعُلَسِّ)) . رواه البخاري (578)، ومسلم (645) (230).

45. Іайшата (АллахІ реза хуьлда цунна) дийцина: «Пайхамара (АллахІера кьинхетам а, маршо а хуьлда цунна) Іуьйра ламаз дора, ткъа (цуьнца оцу жамаІат-ламазехь) дакъа лоцура муьма-зударша а, тІекхуллучуьнца кьовлабелла а болуш. (Ткъа ламаз дина даьлча) шайн цІа боьлхура уьш. (ХІетахь а цхъаьна) сатесна даланза бода лаьтташ хиларан бахъанехь тхох цхъанненна а бевзаш а ца хуьлара уьш» (ал-Бухари: 578, Муслим: 230/645).

46 - عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَ: ((كَانَ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يُصَلِّي الظُّهْرَ بِالْمُهَاجِرَةِ، وَالْعَصْرَ وَالشَّمْسُ نَقِيَّةً، وَالْمَغْرِبَ إِذَا وَجِبَتْ، وَالْعِشَاءَ أَحْيَانًا وَأَحْيَانًا، إِذَا رَأَهُمْ اجْتَمَعُوا: عَجَلًا، وَإِذَا رَأَهُمْ أَبْطَأُوا: أَخَّرَ. وَالصُّبْحَ كَانَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يُصَلِّيهَا بِغُلَسٍ)) .((646) (233).

46. Жабир ибн АбдуллахIа (АллахI реза хуьлда цаьршинна) дийцина: «Пайхамара (АллахIера кьинхетам а, маршо а хуьлда цунна) гуттар а делкъан ламаз дора – делкъахенахь, малхбузаниг – къегина малх болуш, маьрIажаниг – (малх чубузучу) охьахиъча, пхьуйраниг – тайп-тайпаначу хенашкахь. Шена нах (маьждигехь) дIагулбелла гича - хьалхо дIадоладора цо (ламаз), шена уьш хьебалабоьлла гича - тIаьхьатоттура цо и. Ткъа Iуьйра ламазах дерг аьлча, Пайхамара (АллахIера кьинхетам а, маршо а хуьлда цунна) сатасале, хьалхара бода а болуш, дора и» (ал-Бухари: 560, Муслим: 233/646).

47 - عَنْ أَبِي الْمُنْهَالِ - سَيِّارِ بْنِ سَلَامَةَ - قَالَ: دَخَلْتُ أَنَا وَأَبِي عَلَى أَبِي بَرزَةَ الْأَسْلَمِيِّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، فَقَالَ لَهُ أَبِي: ((كَيْفَ كَانَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يُصَلِّي الْمَكْتُوبَةَ؟ فَقَالَ: كَانَ يُصَلِّي الْهَجِيرَ - الَّتِي تَدْعُوْنَهَا الْأُولَى - حِينَ تَدْحَضُ الشَّمْسُ، وَيُصَلِّي الْعَصْرَ، ثُمَّ يَرْجِعُ أَحَدُنَا إِلَى رَحْلِهِ فِي أَقْصَى الْمَدِينَةِ، وَالشَّمْسُ حَيَّةٌ. وَتَسِيْتُ مَا قَالَ فِي الْمَغْرِبِ، وَكَانَ يَسْتَجِبُ أَنْ يُؤَخَّرَ مِنَ الْعِشَاءِ الَّتِي تَدْعُوْنَهَا الْعَتَمَةَ، وَكَانَ يَكْرَهُ النَّوْمَ قَبْلِهَا، وَالْحَدِيثَ بَعْدَهَا، وَكَانَ يَنْقُضُ مِنَ صَلَاةِ الْعَدَاةِ حِينَ يَعْرِفُ الرَّجُلَ جَلِيْسَهُ، وَكَانَ يَقْرَأُ فِيهَا بِالسَّنِّيْنَ إِلَى الْمِائَةِ)) .((647) (547, 599), ومسلم (235).

47. Абу ал-МинхIал Саййар ибн Салама дийцина: «Со а, сан да а Абу Барза ал-Аслами волучу ваханера. Сан дас хьаттира цуьнга: «АллахIан элчано (АллахIера кьинхетам а, маршо а хуьлда цунна) парз-ламазаш муха дора?». (Абу Барза ал-Асламис (АллахI реза хуьлда цунна)) жоп делира: «Делкъан ламаз дора цо - аша хьалхараниг олуш долу – малх малхбузехьа тIа болабелча. Ткъа цо малхбузан ламаз дича, тхохь цхьаберш Меднан йистгехь долучу тхайн цIа кхача а ларабора, хIетахь а цхьаьна малх бурко хьийзош а болуш».

(ХIара хьадис дийциначо аьлла): «МаьрIажан ламазан хьокъехь цо хIун элира вицвелла со. Пхьуйран ламаз дар тIаьхьататтар гIоле хеташ а вара иза, аша (Iатама) олуш долу. И ламаз дале хьалха дIавижар дезаш а вацара иза, я и диначул тIаьхьа къамелаш дар а. Ткъа Iуьйра ламаз дина а волура иза - ламаз деш волучунна шена уллохь хиьна Iаш верг

вовзал (серла яла йоблча). Оцу ламазехъ цо гуттар а кхузткъанна тIера бIенна тIе кхаччалц аяташ доьшура» (ал-Бухари: 599, 547, Муслим: 235/647).

48 - عَنْ عَلِيِّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ يَوْمَ الْخَنْدَقِ: ((مَلَأَ اللَّهُ قُبُورَهُمْ وَيُبِيتُهُمْ نَارًا، كَمَا سَعَلُونَا عَنِ الصَّلَاةِ الْوُسْطَى حَتَّى غَابَتِ الشَّمْسُ)) . رواه البخاري (2931)، ومسلم (627) (202).

- وَفِي لَفْظٍ لِمُسْلِمٍ: ((سَعَلُونَا عَنِ الصَّلَاةِ الْوُسْطَى صَلَاةِ الْعَصْرِ)) . ثُمَّ صَلَّاهَا بَيْنَ الْمَغْرِبِ وَالْعِشَاءِ . رواه مسلم (627) (205).

- وَلَهُ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مَسْعُودٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: حَبَسَ الْمُشْرِكُونَ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَنِ الْعَصْرِ، حَتَّى احْمَرَّتِ الشَّمْسُ أَوْ اصْفَرَّتْ، فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: ((سَعَلُونَا عَنِ الصَّلَاةِ الْوُسْطَى؛ صَلَاةِ الْعَصْرِ، مَلَأَ اللَّهُ أَجْوَأَهُمْ وَقُبُورَهُمْ نَارًا))، أَوْ قَالَ: ((حَسَا اللَّهُ أَجْوَأَهُمْ وَقُبُورَهُمْ نَارًا)) . رواه مسلم (628) (206).

48. Iали ибн Абу тIалиба (АллахI реза хуьлда цунна) дийцина: «Жандакъ-гIазот дийнахь Пайхамара (АллахIера къинхетам а, маршо а хуьлда цунна) элира: «АллахIа цIарах дузийла церан кешнаш а, хIусамаш а, цара вай малх чубуззалц юккъера ламаз дан цадитарна!». (ал-Бухари: 2931, Муслим: 202/627).

Муслима далийначу хьадисехъ хIокху кепара аьлла: «Юккъера ламаз дан аьтто ца бити-кха цара вайна, малхбузан ламаз». Цул тIаьхьа маьрIажан ламазний, пхьуйран ламазний юккъехъ дира цо и. (Муслим: 205/627).

IабдуллахI ибн МасIуда (АллахI реза хуьлда цунна) аьлла: «(Цкъа) мушрикаша, малх цIебаллалц (я: мажбаллалц) малхбузан ламаз дан аьтто цабитиначу хенахь, АллахIан элчано (АллахIера къинхетам а, маршо а хуьлда цунна) мохь туьйхира: «Юккъера ламаз, малхбузан ламаз дан цадити-кха цара вай. Церан кийранаш а, кешнаш а цIарах дузийла АллахIа!»» (Муслим: 206/628).

49 - عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَ: أَعْتَمَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِالْعِشَاءِ، فَخَرَجَ عَمْرُ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، فَقَالَ: الصَّلَاةُ يَا رَسُولَ اللَّهِ، رَفَدَ النِّسَاءَ وَالصَّبِيَّانَ. فَخَرَجَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ - وَرَأْسُهُ يَقْطُرُ مَاءً - يَقُولُ: ((لَوْلَا أَنْ أَشَقَّ عَلَى أُمَّتِي - أَوْ عَلَى النَّاسِ - لِأَمْرَتِهِمْ بِهَذِهِ الصَّلَاةِ هَذِهِ السَّاعَةَ)) . رواه البخاري (7239)، ومسلم (642) (225).

49. Абдуллах I ибн Аббаса (Аллах I реза хуьлда цаьршинна) дийцина: «Цкъа цхъана буса Пайхамара (Аллах Iера кьинхетам а, маршо а хуьлда цунна) пхьуйран ламаз дар тIаьхъатеттира. (Шен хIусамера ара а ца велира иза), Iумара (Аллах I реза хуьлда цунна) шега аьллалц: «Ламаз, хIай, Аллах Iан элча! Зударшна а, берашна а набарш кхетта». Таккха, лашабаьлла корта а болуш, (шен хIусамера маьждигна) чу а ваьлла, элира цо: «Сайн умматна (я нахана) хало хирг яцахъара, хIара ламаз хIокху хенахь де аьлла, овра дийр ма дара аса цаьрга» (ал-Бухари: 7239, Муслим: 225/642).



Шайш бахъанехъ ламаз дар дихкина хІуманаш дуьйцу дакъа

50 - عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا: أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: ((إِذَا أُقِيمَتِ الصَّلَاةُ، وَحَضَرَ الْعِشَاءُ، فَأَبْدَءُوا بِالْعِشَاءِ)) . رواه البخاري (5465)، ومسلم (557) (64).
- وعن ابن عمر رضي الله عنهما نحوه. رواه البخاري (673)، ومسلم (559) (66).

50. Гайшата (АллахІ реза хуьлда цунна) дийцина, Пайхамара (АллахІера кьинхетам а, маршо а хуьлда цунна) элира аьлла: «**Нагахь ламазна дина къамат делахь, охьадиллина кийчча пхьор а делахь - пхьор даарна тІера дуьйлало хьалха**». (ал-Бухари: 5465, Муслим: 64/557).

Изза чулацам болу хьадис Іумара а дийцина (АллахІ реза хуьлда цунна) (ал-Бухари: 673, Муслим: 66/559).

51 - وَلِمُسْلِمٍ عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا قَالَتْ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ: ((لَا صَلَاةَ بِحَضْرَةِ طَعَامٍ، وَلَا وَهُوَ يُدَافِعُ الْأَخْبِتَانَ)) . رواه مسلم (560) (67).

51. Гайшата (АллахІ реза хуьлда цунна) дийцина, АллахІан элчано (АллахІера кьинхетам а, маршо а хуьлда цунна) олуш хезна шена аьлла: «**Ламаз (дан дезаш дац стага) - юург охьайиллина кийчча йолуш а, (жима а, доккха а аравахар гІуллакхна) кьийлалуш велахь а**» (Муслим: 67/560).



Ламаз дар дихкина йолу хенаш юьйцу дакъа

52 - عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَ: ((شَهِدَ عِنْدِي رَجَالٌ مَرَضِيُونَ - وَأَرْضَاهُمْ عِنْدِي: عُمَرُ - أَنْ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ نَهَى عَنِ الصَّلَاةِ بَعْدَ الصُّبْحِ حَتَّى تَطْلُعَ الشَّمْسُ، وَبَعْدَ الْعَصْرِ حَتَّى تَغْرُبَ)) . رواه البخاري (581)، ومسلم (826) (286).

52. Iаббасан кІанта IабдуллахIа (АллахI реза хуьлда цаьршинна) дийцина: «(Дуккхаьчу а) хьакь болучу наха, сайна гергахь аса уггаре а царех хьакь верг Iумар а лоруш хилла болучу, со юххехь а волуш, элира: АллахIан элчано (АллахIера кьинхетам а, маршо а хуьлда цунна) Iуьйра ламаз диначул тIаьхьа кхин ламаз дар дихкира - малх (лаккха) хьалабаллалц, иштта малхбузан ламаз диначул тIаьхьа а - малх (берриге) чубуьзна баллалц» (ал-Бухари: 581, Муслим: 286/826).

53 - عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، عَنْ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: ((لَا صَلَاةَ بَعْدَ الصُّبْحِ حَتَّى تَرْتَفِعَ الشَّمْسُ، وَلَا صَلَاةَ بَعْدَ الْعَصْرِ حَتَّى تَغِيبَ الشَّمْسُ)) . رواه البخاري (586)، ومسلم (827) (288).

قال المصنف - رحمه الله -: وفي الباب عن علي بن أبي طالب، وعبد الله بن مسعود، وعبد الله بن عمر بن الخطاب، وعبد الله بن عمرو بن العاص، وأبي هريرة، وسُمرة بن جندب، وسَلَمَةَ بن الأكوخ، وزيد بن ثابت ومعاذ بن جبل، ومعاذ بن عفرأ، وكعب بن مُرَّة، وأبي أمامة الباهلي، وعمرو بن عبسة السلميّ، وعائشة رضوان الله عنهن، والصنابحي، ولم يسمع عن النبي صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَحْدَيْتُهُ مُرْسَلًا.

53. Абу СаIид ал-Худрис (АллахI реза хуьлда цунна) дийцина, АллахIан элчано (АллахIера кьинхетам а, маршо а хуьлда цунна) элира аьлла: «Iуьйра ламаз диначул тIаьхьа ламазаш дац - малх схьакхетгалц. Малхбузан ламаз диначул тIаьхьа ламазаш дац - малх чубуззалц» (ал-Бухари: 586, Муслим: 288/827).

Жайна хIоттийначо (АллахIа кьинхетам бойла цуьнах) аьлла: «(Ламаз дар дихкиначу хенашкахь тIедеш долу суннат-ламазаш дан цамагаран) декъехь (кхин дуккха а асхьабаша дийцина бух цIена хьадисаш ду, царех бу): Iали ибн Абу Tалиб, IабдуллахI ибн МасIуд, IабдуллахI ибн Iумар, IабдуллахI ибн Iамр ибн ал-Iас, Абу Xурайра, Самура ибн Жундуб, Салама ибн ал-Аквал, Зайд ибн Сабит, МуIаз ибн Iафраь,

Му'аз ибн Жабал, Ка'б ибн Марра, Абу Умама ал-Бах'или, Гамр ибн Габас ас-Сулами, Гайшат (Аллах'и реза ху'лда царна массарна а). (Иштга оцу декъехъ дог'у хъадис дийциначарех ву Габдуллах'и) ас-Сунабихъи. Делахъ а (ас-Сунабихъина), з'ен юккъехъ кхин цхъа а воцуш, Пайхамарера (Аллах'ера къинхетам а, маршо а ху'лда цунна) шенна хезна дац и (ал-Бухарис аьлла и)».



Хенах тилла ламазаш декхар а, ламаз декхаран рагI муха хила еза а дуйцу дакъа

54 - عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا، أَنَّ عُمَرَ بْنَ الْخَطَّابِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ جَاءَ يَوْمَ الْخَنْدَقِ، بَعْدَ مَا غَرَبَتِ الشَّمْسُ، فَجَعَلَ يَسُبُّ كُفَّارَ فَرَيْشٍ، وَقَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، مَا كِدْتُ أَصَلِّيَ الْعَصْرَ حَتَّى كَادَتِ الشَّمْسُ تَغْرُبُ فَقَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: ((وَاللَّهِ مَا صَلَّيْتُهَا)) . قَالَ: فَقُمْنَا إِلَى بَطْحَانَ، فَتَوَضَّأَ لِلصَّلَاةِ، وَتَوَضَّأْنَا لَهَا، فَصَلَّى الْعَصْرَ بَعْدَ مَا غَرَبَتِ الشَّمْسُ، ثُمَّ صَلَّى بَعْدَهَا الْمَغْرِبَ. رواه البخاري (596)، ومسلم (631) (209).

54. Жабир бин АбдуллахIа (АллахI реза хуьлда цаьршинна) дийцина: «Хандакъехь тIом хиллачу денойх цхьана дийнахь Iумар бин ал-ХаттIаб (АллахI реза хуьлда цунна), малх чубуьзиначул тIаьхьа (бусалба нехан лагере) а вирзина, Къурйашин гаурашна лен вуьйлира. Цо элира: «ХIай, АллахIан элча! Малх ана тIехьа къайлабала герга бахча а бен малхбузан ламаз дан ца ларий-кха со!». Пайхамара (АллахIера къинхетам а, маршо а хуьлда цунна) аз а айдина элира: «АллахIах чIагIо ма йо аса: аса а ма дац и дина а». Цул тIаьхьа цхьаьний БутIхьане дахара тхо. (Пайхамара (АллахIера къинхетам а, маршо а хуьлда цунна)) ламаз ийцира. Иштта оха массара а ийцира ламазаш. Ткъа малх чубуьзначу хенахь цкъа хьалха махбузан ламаз дира цо, ткъа цул тIаьхьа – маьркIажан ламаз дира» (ал-Бухари: 596, Муслим: 209/631).



Ламаз жамаатехь даран дозалла а, ламаз жамаатехь дар важиб хилар а дуйцу дакъа

55- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: ((صَلَاةُ الْجَمَاعَةِ أَفْضَلُ مِنْ صَلَاةِ الْفَذِّ بِسَبْعٍ وَعِشْرِينَ دَرَجَةً)) . رواه البخاري (645)، ومسلم (650) (249).

55. ИабдуллахI ибн Iумара (АллахI реза хуьлда цунна а, цуьнан дена а) дийцина, АллахIан элчано (АллахIера кьинхетам а, маршо а хуьлда цунна) элира аьлла: «Жамаатехь дина ламаз ткъе ворхIазза дезаха ду цхьаммо, ша а хIоьгтина, диначу ламазал а» (ал-Бухари: 645, Муслим: 249/650).

56- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: ((صَلَاةُ الرَّجُلِ فِي جَمَاعَةٍ تُضَعَّفُ عَلَى صَلَاتِهِ فِي بَيْتِهِ وَفِي سُوقِهِ خَمْسًا وَعِشْرِينَ ضِعْفًا؛ وَذَلِكَ: أَنَّهُ إِذَا تَوَضَّأَ، فَأَحْسَنَ الْوُضُوءَ، ثُمَّ خَرَجَ إِلَى الْمَسْجِدِ - لَا يُخْرِجُهُ إِلَّا الصَّلَاةُ - لَمْ يَخْطُ خَطْوَةً إِلَّا رُفِعَتْ لَهُ بِهَا دَرَجَةٌ، وَحُطَّ عَنْهُ خَطِيئَةٌ، فَإِذَا صَلَّى لَمْ تَزَلِ الْمَلَائِكَةُ تُصَلِّي عَلَيْهِ، مَا دَامَ فِي مُصَلَاةٍ: اللَّهُمَّ صَلِّ عَلَيْهِ، اللَّهُمَّ اغْفِرْ لَهُ، اللَّهُمَّ ارْحَمْهُ، وَلَا يَزَالُ فِي صَلَاةٍ مَا أَنْتَظِرُ الصَّلَاةَ)) . رواه البخاري (647)، ومسلم (459) (649) (272).

56. Абу ХIурайрас (АллахI реза хуьлда цунна) дийцина, АллахIан элчано (АллахIера кьинхетам а, маршо а хуьлда цунна) элира аьлла: «Стага жамаатехь деш долу ламаз - цо базарахь я шен цIахь (дечу) ламазал а ткъа дарж сов дезаха хуьлуш ду, хIунда аьлча шух муьлхха а, хьакъ долучу кепара ламаз а эцна, цул тIаьхьа, ламаз дар йоцург кхин Iалашо а йоцуш, маьждиге вахавалахь - иза маьждигна чу кхаччалц йолучу юккъехь хIора цо яьккхиначу гIулчанна дуьхьал, билгал, цхьа дарж лакхавоккхур ву иза, цунна дуьхьал цхьана кьинах дIа а цIанвийр ву иза. Шух муьлххачунна а малекаша доIанаш до, ша шен ламаз дина йолучу меттигехь Iаш иза мел ву, ала а олуш: «Я, АллахI! Вазварах хIоттий кьинхетам бехьа цуьнах! Я, АллахI! Гечдехьа цунна! Я, АллахI! Кьинхетам бехьа цуьнах!». (Стаг) ламазехь волуш санна лорур ву - ламаз доьхку лардеш Iаш иза мел ву» (ал-Бухари: 647, Муслим: 272, 649/459).

57 - عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: ((أَثْقَلُ الصَّلَاةِ عَلَى الْمُنَافِقِينَ: صَلَاةُ الْعِشَاءِ، وَصَلَاةُ الْفَجْرِ، وَلَوْ يَعْلَمُونَ مَا فِيهَا لَأَتَوْهُمَا وَلَوْ حَبْوًا، وَلَقَدْ هَمَمْتُ أَنْ أُمَرَ بِالصَّلَاةِ، فَتَقَامَ،

ثُمَّ أَمَرَ رَجُلًا فَيُصَلِّيَ بِالنَّاسِ، ثُمَّ أَنْطَلِقَ مَعِيَ بِرَجَالٍ مَعَهُمْ حُرْمٌ مِنْ حَطَبٍ إِلَى قَوْمٍ لَا يَشْهَدُونَ الصَّلَاةَ، فَأَحْرَقَ عَلَيْهِمْ بُيُوتَهُمْ بِالنَّارِ)). رواه البخاري (657)، ومسلم (651) (252).

57. Абу Хиурайрас (АллахI реза хуьлда цунна) дийцина, АллахIан элчано (АллахIера кьинхетам а, маршо а хуьда цунна) элира аьлла: «Мунепикъашна уггаре а халоха ламазаш пхьуйран ламаз а, Гуьйран ламаз а ду. Амма, и ши (ламаз маьждигехь жамаIатехь дича хуьлуш йолу ял) шайна хиъча - билггал, голашна тIехь текхаш баьхкина а, оцу ламазашка богIур ма бара уьш. Сан ойла ма хиллера: (нах) ламазе дIа а кхайкхина, тIаккха кьамат а дайтина, цул тIаьхьа (хьалха а валий), ламаз де (оцу) нахаца аьлла, (имамалла дар) цхьанна тIе а диллина, тIаккха сайца цхьаьна, керахь дечиган цIевнаш долуш стегарий а эцна, вахана, ламазе цабогIучеран цIенош, буха хIума ца дуьтуш, дагон» (ал-Бухари: 657, Муслим: 252/651).



Зударий маъждиге бахкаран хукма дуъйцу дакъа

58 - عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا، عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: ((إِذَا اسْتَأْذَنْتَ أَحَدَكُمْ أَمْرًا إِلَى الْمَسْجِدِ، فَلَا يَمْنَعُهَا)) . قَالَ: فَقَالَ بِلَالُ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ: وَاللَّهِ لَنَمْنَعَنَّ. قَالَ: فَأَقْبَلَ عَلَيْهِ عَبْدُ اللَّهِ، فَسَبَّهُ سَبًّا سَيِّئًا، مَا سَمِعْتُهُ سَبَّهُ مِثْلَهُ قَطُّ، وَقَالَ: أَخْبِرُكَ عَنْ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، وَتَقُولُ: وَاللَّهِ لَنَمْنَعَنَّ! . رواه البخاري (873)، ومسلم (442) (134، 135).
- وَفِي لَفْظٍ لِمُسْلِمٍ: ((لَا تَمْنَعُوا إِمَاءَ اللَّهِ مَسَاجِدَ اللَّهِ)) . رواه البخاري (900)، ومسلم (442) (136).

58. АбдуллахI ибн Умара (АллахI реза хуълда цаършинна) дийцина, Пайхамара (АллахIера къинхетам а, маршо а хуълда цунна) элира аьлла: «Нагахъ шун зударша маъждиге бахка шайгара бакъо ехахъ - сеца ма белаш уьш». ХIетахъ Билал ибн АбдуллахIа элира: «АллахIах чIагIо ма йо аса, билггал, дуъхьал хир ма ду тхо уьш цига бахкийтарна». Таккха, цунна тIе а вирзина, АбдуллахIа дукха буърса дов дира цунна. Цул хьалха цкъа а оцу кепара цо дов деш суна хезна а дацара. Цо элира цуьнга: «Со ву хьобга, АллахIан элчано (АллахIера къинхетам а, маршо а хуълда цунна) элира бохуш, дуъйцуш воллуш, ткъа хьо ву «Билггал, дуъхьал хир ма ду тхо уьш цига бахкийтарна» бохуш?!». (ал-Бухари: 873, Муслим: 134, 135/442).

Муслиман ривайатехъ аьлла: «...АллахIан лайш сеца ма бойла аша - Цуьнан маъждигашка бахкарах» (ал-Бухари: 900, Муслим: 136/442).



ЧагІдина суннат-ламазаш дуьйцу дакъа

59 - عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَ: ((صَلَّىتُ مَعَ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ رَكَعَتَيْنِ قَبْلَ الظُّهْرِ، وَرَكَعَتَيْنِ بَعْدَهَا، وَرَكَعَتَيْنِ بَعْدَ الْجُمُعَةِ، وَرَكَعَتَيْنِ بَعْدَ الْمَغْرَبِ، وَرَكَعَتَيْنِ بَعْدَ الْعِشَاءِ)) . رواه البخاري (1165)، ومسلم (729) (104).
- وَفِي لَفْظٍ: ((فَأَمَّا الْمَغْرِبُ وَالْعِشَاءُ وَالْجُمُعَةُ: فَمِنْ بَيْتِهِ)) . رواه البخاري (1172)، ومسلم (729) (104).
- وَفِي لَفْظٍ لِلْبُخَارِيِّ: أَنَّ ابْنَ عُمَرَ قَالَ: حَدَّثَنِي حَفْصَةُ، أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: ((كَانَ يُصَلِّي سَجْدَتَيْنِ خَفِيفَتَيْنِ بَعْدَمَا يَطْلُعُ الْفَجْرُ، وَكَانَتْ سَاعَةً لَا أَدْخُلُ عَلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِيهَا)) . رواه البخاري (1173).

59. АбдуллахI ибн Iумара (АллахI реза хуьлда цаьршинна) дийцина: «АллахIан элчанца (АллахIера кьинхетам а, маршо а хуьлда цунна) цхьаьна ламаз дар нисделира сан: делкъан (ламазал) хьалха ши ракаIат, цул тIаьхьа ши ракаIат, иштта рузбанан (ламазал) тIаьхьа ши ракаIат, маьркIажан (ламазал) тIаьхьа ши ракаIат, пхьуьйран (ламазал) тIаьхьа ши ракаIат (ал-Бухари: 1165, Муслим:104 /729).

Кхечу ривайатехь аьлла: «Ткъа маьркIажан ламазан (суннат), пхьуьйран ламазан (суннат), рузбанан ламазан (суннат) – шен цIахь дора цо». (ал-Бухари: 1172, Муслим: 104/729).

Бухарин ривайатехь иштта аьлла ду: «Хьафсата (АллахI реза хуьлда цунна) элира шега аьлла, ибн Iумара (АллахI реза хуьлда цунна) дийцира: «Пайхамара (АллахIера кьинхетам а, маршо а хуьлда цунна) сатесча дайн ши ракаIат ламаз дора. Ткъа иза - со Пайхамар (АллахIера кьинхетам а, маршо а хуьлда цунна) волучу чу ца йобдуш йолу хан яра» (ал-Бухари: 1173).

60 - عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا قَالَتْ: ((لَمْ يَكُنِ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَلَى شَيْءٍ مِنَ النَّوَافِلِ تَعَاهُدًا مِنْهُ عَلَى رَكَعَتِي الْفَجْرِ)) . رواه البخاري (1169)، ومسلم (724) (94).
- وَفِي لَفْظٍ لِمُسْلِمٍ: ((رَكَعَتَا الْفَجْرِ خَيْرٌ مِنَ الدُّنْيَا وَمَا فِيهَا)) . رواه مسلم (725) (96).

60. Iайшата (АллахI реза хуьлда цунна) дийцина: «Пайхамара (АллахIера кьинхетам а, маршо а хуьлда цунна) цхьана а тIедечу ламазна сел

башха терго ца йора - Гуйра ламазал хьалха дечу шина ракаатана санна». (ал-Бухари: 1169, Муслим: 94/724).

Муслиман ривайатехь иштта аблла: «Сахуьллуш деш долу ши ракаат (суннат-ламаз) гӀолехь ду - дуьненан дахарал а, оцу чохь мел йолучу исбаьхьаллел а» (Муслим: 96/725).



Моллалла кхайкхар дуьйцу дакъа

61 - عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: أُمِرَ بِلَالٌ أَنْ يَشْفَعَ الْأَذَانَ، وَيُوتِرَ الْإِقَامَةَ. رواه البخاري (605)، ومسلم (378) (2).

61. Анас ибн Малика (АллахI реза хуьлда цунна) дийцина: «Билале ома динера: моллалла - шала терахьехь кхайкха, ткъа къамат – шалза терахьехь де» (ал-Бухари: 605, Муслим: 2/378).

62 - عَنْ أَبِي جُحَيْفَةَ - وَهَبِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ السُّوَائِيِّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ - قَالَ: ((أَتَيْتُ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ - وَهُوَ فِي فَيْءٍ لَهُ حَمْرَاءٌ مِنْ أَدَمَ - قَالَ: فَخَرَجَ بِلَالٌ بَوْضُوءٍ، فَمِنْ نَاصِحٍ وَنَائِلٍ. قَالَ: فَخَرَجَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَلَيْهِ حُلَّةٌ حَمْرَاءُ، كَأَنِّي أَنْظُرُ إِلَى بَيَاضِ سَاقَيْهِ. قَالَ: فَتَوَضَّأَ وَأَذَّنَ بِلَالٌ، قَالَ: فَجَعَلَتْ أُنْبُعُ فَاةٍ هَهُنَا وَهَهُنَا، يَقُولُ - يَمِينًا وَشِمَالًا - : حَيَّ عَلَى الصَّلَاةِ، حَيَّ عَلَى الْفَلَاحِ، ثُمَّ رُكِبَتْ لَهُ عَنَزَةٌ، فَتَقَدَّمَ وَصَلَّى الظُّهْرَ وَالْعَصْرَ رُكْعَتَيْنِ، ثُمَّ لَمْ يَزَلْ يُصَلِّي رُكْعَتَيْنِ حَتَّى رَجَعَ إِلَى الْمَدِينَةِ)) . رواه البخاري (187)، 633، (634)، ومسلم (503) (249).

62. Абу Жухьайфа ВахIб ибн IабдуллахI ас-Суваис дийцина: «(Цкъа) Пайхамар (АллахIера къинхетам а, маршо а хуьлда цунна) волучу веара со. XIетахь иза шен цIечу басахь долучу неIаран четарна чохь вара. Билал аравелира, (Пайхамара (АллахIера къинхетам а, маршо а хуьлда цунна)) ламаз эцна долу хи а карахь. XIетахь (оцу хих кIеззиг) хIума кхочуш берш а бара, алсамо кхочуш берш а бара, (я шена оьшшучул дакъа кхочуш берш а бара, кхечунна а цхъаьна дакъа даллал сов кхочуш берш а бара). (Ткъа цара и шайш схъаэцна долу хи шайн ламаз оьцуш юьлучу меженашна тIехьоькхура, беркат лъохуш). Пайхамар (АллахIера къинхетам а, маршо а хуьлда цунна) аравелира (четарара). XIетахь цунна тIехь цIечу басахь (сизаш долу) духар дара. XIинца а, гуш санна, дуьхьал хIуьтту суна цуьнан кIайн ши ност. (Пайхамара (АллахIера къинхетам а, маршо а хуьлда цунна)) ламаз ийцира. Ткъа Билал моллалла кхайкхира. Баьрг а биллина, цуьнан бете хьоьжура со. Цхъана агIор воьрзуш, юха вукха агIор воьрзуш, (шен юьхь) аьтту агIор а, аьрру агIор а дIасахьийзош, олура цо: «**Ламазе дуьйла! (Хьаййа Iалас салат). Декъалалле кхача! (Хьаййа Iалал фалахь)**». XIетахь (Билала Пайхамарна (АллахIера къинхетам а, маршо а хуьлда цунна)) жима гIюьмукъ дIаюьгIира (лаьттахь). TIаккха (Пайхамара (АллахIера къинхетам а, маршо а хуьлда цунна)), вахана оцунна улле а

хилла, (дацдина) шина ракаѳатехъ делкъан ламаз дира. Цул тѳаьхъа Медне дерззалц йолучу юккъехъ шишша ракаѳат деш чекхвелира иза» (ал-Бухари: 187, 633, 634, Муслим: 249/503).

63 - عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا، عَنْ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَنَّهُ قَالَ: ((إِنَّ بِلَالاً يُؤَدِّنُ بِلَيْلٍ، فَكُلُوا وَاشْرَبُوا حَتَّى تَسْمَعُوا أَدَانَ ابْنِ أُمِّ مَكْتُومٍ)) . رواه البخاري (617)، ومسلم (1092) (36).

63. ІабдуллахІ ибн Іумара (АллахІ реза хуьлда царна) дийцина, АллахІан элчано (АллахІера къинхетам а, маршо а хуьлда цунна) элира аьлла: «**Билал - буса кхойкхур ву моллалла. Тѳаккха шайн хІума а яа, молург а мала - шайна ибн Умм Мактума моллалла кхойкхуш хаззалц**» (ал-Бухари: 617, Муслим: 36/1092).

64 - عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: ((إِذَا سَمِعْتُمُ الْمُؤَدِّنَ فَقُولُوا مِثْلَ مَا يَقُولُ)) . رواه البخاري (611)، ومسلم (383) (10).

64. Абу Саїид ал-Худрис (АллахІ реза хуьлда цунна) дийцина, АллахІан элчано (АллахІера къинхетам а, маршо а хуьлда цунна) элира аьлла: «**Шайна моллалла кхойкхуш хезча - муаззина олуш дерриг тѳаьхъара ала**» (ал-Бухари: 611, Муслим: 10/383).



Къилбехъа верзар дуьйцу дакъа

65 - عَنْ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا، أَنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَانَ يُسَبِّحُ عَلَى ظَهْرِ رَاحِلَتِهِ، حَيْثُ كَانَ وَجْهُهُ يُومِئُ بِرَأْسِهِ، وَكَانَ ابْنُ عُمَرَ يَفْعَلُهُ. رواه البخاري (1105)، ومسلم (700) (37).
- وَفِي رِوَايَةٍ: ((كَانَ يُوتِرُ عَلَى بَعِيرِهِ)) . رواه البخاري (999)، ومسلم (700) (36).
- وَلِمُسْلِمٍ: ((غَيْرَ أَنَّهُ لَا يُصَلِّي عَلَيْهَا الْمَكْتُوبَةَ)) . رواه البخاري (1098)، ومسلم (700) (39).
- وَلِلْبُخَارِيِّ: ((إِلَّا الْفَرَائِضَ)) . رواه البخاري (1000).

65. ІабдуллахІ ибн Іумара (АллахІ реза хуьлда цаьршинна) дийцина: «АллахІан элчано (АллахІера къинхетам а, маршо а хуьлда цунна) эмкалахъ - эмкал йирз-йирзиначу агІор дІа а воьрзуш, шен коьртаца ишарш а еш, ламаз дора. Ибн Іумара а (АллахІ реза хуьлда цаьршинна) дора иштга». (ал-Бухари: 1105, Муслим: 37/700).

Кхечу ривайатехъ аьлла: «Шен эмкалахъ витар ламаз дора цо». (ал-Бухари: 999, Муслим: 36/700).

Муслиман ривайатехъ аьлла: «Амма парз-ламаз ца дора цо (эмкалахъ волуш)». (ал-Бухари: 1098, Муслим: 39/700).

Бухарин ривайатехъ аьлла: «Парз-ламазаш докурш» (ал-Бухари: 1000).

66 - عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا قَالَ: بَيْنَمَا النَّاسُ يُقْبَاءُ فِي صَلَاةِ الصُّبْحِ إِذْ جَاءَهُمْ آتٌ، فَقَالَ: إِنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَدْ أَنْزَلَ عَلَيْهِ اللَّيْلَةَ قُرْآنًا، وَقَدْ أُمِرَ أَنْ يَسْتَقْبِلَ الْكُعْبَةَ، فَاسْتَقْبَلُوهَا. وَكَانَتْ وُجُوهُهُمْ إِلَى الشَّامِ، فَاسْتَدَارُوا إِلَى الْكُعْبَةِ. رواه البخاري (4490، 4491)، ومسلم (526) (13).

66. ІабдуллахІ ибн Іумара (АллахІ реза хуьлда цаьршинна) дийцина: «Къубаь олучу маьждигехъ, нах Іуьйран ламазехъ а болуш, царна тІе а вена, цхъана стага аьлла: «Боккъалаь, Пайхамарна тІе (АллахІера къинхетам а, маршо а хуьлда цунна) хІокху буса хаам боссийна, цуьнга ома дина: КаІбехъа верза аьлла. Цундела шу а дерза оцунна тІе». (Оцу хенахъ) церан яххъаш Шемехъа ерзийна хилла. Ткъа и (хезча), хъаьвззина КаІбехъа дІабирзина уьш» (ал-Бухари: 4490, 4491, Муслим: 13/526).

67 - عَنْ أَنَسِ بْنِ سِيرِينَ قَالَ: اسْتَقْبَلْنَا أَنَسًا جِيئَ قَدِمَ مِنَ الشَّامِ، فَلَقِينَاهُ بِعَيْنِ التَّمْرِ، فَرَأَيْنُهُ يُصَلِّي عَلَى حِمَارٍ، وَوَجْهُهُ مِنْ دَا الْجَانِبِ - يَعْنِي: عَنْ يَسَارِ الْقِبْلَةِ - فَقُلْتُ: رَأَيْتُكَ تُصَلِّي لِغَيْرِ الْقِبْلَةِ؟ فَقَالَ: لَوْلَا أَنِّي رَأَيْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَفْعَلُهُ مَا فَعَلْتُهُ. رواه البخاري (1100)، ومسلم (702) (41).

67. Анас ибн Сирина дийцина: «Шемара (Басре шен цIа) воГучу Анасана (АллахI реза хуьлда цунна) дуьхьал даханера тхо. Ткъа цуьнца вовшахкхийтира тхо «Iайн ат-Тамр» олучу меттигехь. XIетахь суна иза вирахь ламаз деш гира, юьхь (къибланна тIера кхечу) агIор йирзина а йолуш (къибланна аьрру агIор вирзина). Аса хаьттира цуьнга: **«Къиблехьа вирзина а воцуш, ламаз деш ма гира суна хьо?!»**. Цо жоп делира: **«Дера, аса дина-м хир дацара и, сайна АллахIан элчано (АллахIера къинхетам а, маршо а хуьлда цунна) деш гина ца хиллехь»** (ал-Бухари: 1100, Муслим: 41/702).



МогІанаш нисдар дуьйцу дакъа

68 - عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: ((سَوُّوا صُفُوفَكُمْ؛ فَإِنَّ تَسْوِيَةَ الصُّفُوفِ مِنْ تَمَامِ الصَّلَاةِ)) . رواه البخاري (723)، ومسلم (433) (124).

68. Анас ибн Малика (АллахI реза хуьлда цунна) дийцина, АллахІан элчано (АллахІера къинхетам а, маршо а хуьлда цунна) элира аьлла: «Шайн могІанаш нисде, хIунда аьлча, боккъалаь, могІанаш нисдар – ламаз кхачаме хиларан билгалонех цхьаь ю» (ал-Бухари: 723, Муслим: 124/433).

69 - عَنِ الثَّعْمَانِ بْنِ بَشِيرٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا، قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ: ((لَتُسَوَّنَّ صُفُوفُكُمْ، أَوْ لِيُخَالِفَنَّ اللَّهُ بَيْنَ وُجُوْهِكُمْ)) . رواه البخاري (717)، ومسلم (436) (127).
- وَلِمُسْلِمٍ: ((كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يُسَوِّي صُفُوفَنَا، حَتَّى كَأَنَّمَا يُسَوِّي بِهَا الْقِدَاحَ، حَتَّى إِذَا رَأَى أَنْ قَدْ عَقَلْنَا عَنْهُ، ثُمَّ خَرَجَ يَوْمًا، فَقَامَ حَتَّى إِذَا كَادَ أَنْ يَكْبُرَ، فَرَأَى رَجُلًا بَادِيًا صَدْرُهُ فَقَالَ: عِبَادَ اللَّهِ، لَتُسَوَّنَّ صُفُوفُكُمْ، أَوْ لِيُخَالِفَنَّ اللَّهُ بَيْنَ وُجُوْهِكُمْ)) . رواه مسلم (436) (128).

69. Ан-НуІман ибн Башира (АллахI реза хуьлда цаьршинна) дийцина, АллахІан элчано (АллахІера къинхетам а, маршо а хуьлда цунна) олуш хезира шена аьлла: «ЧагIю йо аса: билггал, шайн могІанаш нисдан безаш ду шу, ца нисдахь - АллахIа, шеко а йоцуш, яххьаш хуьйцур ю шун» (ал-Бухари: 717, Муслим: 127/436).

Муслиман ривайатехь аьлла: «АллахІан элчано (АллахІера къинхетам а, маршо а хуьлда цунна) гуттар а (сел леррина) нисдора тхан могІанаш, цаьрца пхерчий нийса дуй (хьажа воллуш санна), тхо (шена луучух) кхетта хилар шена гучудаллалц. Цкъа цхьана дийнахь, хьалха а ваьлла, (шен меттиге) дIа а хIоьттина, «АллахIу воккха ву!» («АллахIу акбар!») ала герга вахначу цунна, дIахьаьжча, цхьана акха Iарбочуьнан накха гира, могІанал хьалхатаьIана. ХIетахь цо элира: «АллахІан лайш, чагIю йо аса: билггал, шайн могІанаш нисдан дезаш ду шу, ца нисдахь - АллахIа, шеко а йоцуш, яххьаш хуьйцур ю шун!»» (Муслим: 128/436).

70 - عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، أَنَّ جَدَّتَهُ مُلَيْكَةَ دَعَتْ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لِطَعَامٍ صَنَعَتْهُ، فَأَكَلَ مِنْهُ، ثُمَّ قَالَ: ((فَوُومُوا فَلَأُصَلِّيَ لَكُمْ)) . قَالَ أَنَسٌ: فَقُمْتُ إِلَى حَصِيرِ لَنَا قَدْ اسْوَدَّ مِنْ طَوْلِ مَا لَيْسَ،

فَنَضَحْتُهُ بِمَاءٍ، فَقَامَ عَلَيْهِ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، وَصَفَقْتُ أَنَا وَالنَّبِيُّمُ وَرَاءَهُ، وَالْعُجُوزُ مِنْ وَرَائِنَا، فَصَلَّى لَنَا رَكَعَتَيْنِ، ثُمَّ انْصَرَفَ. رواه البخاري (380)، ومسلم (658) (266).
 - وَلِمُسْلِمٍ: ((أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ صَلَّى بِهِ وَبِأَمِّهِ [أَوْ خَالَتِهِ، قَالَ]: فَأَقَامَنِي عَنْ يَمِينِهِ، وَأَقَامَ الْمَرْأَةَ خَلْفًا)) . رواه مسلم (660) (269).

النبِيُّمُ: قِيلَ: هُوَ ضُمَيْرَةُ جَدُّ حُسَيْنِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ ضُمَيْرَةَ.

70. Анас ибн Малика (АллахI реза хуьлда цунна) дийцина: «(Цкъа) сан ненананас Мулайка (АллахI реза хуьлда цунна) АллахIан элча (АллахIера къинхетам а, маршо а хуьлда цунна) хIума яа кхайкхинера, ша цунна кечйина хилла йолу. Юучух а кхетта, тIаккха элира цо: «ДIахIиттал шайна! Ламаз дийр ду аса шуьца, шуна (Iамийтаран) дуьхья».

Анаса дийцина: «Дукха лелорна Iаржъелла йолучу тхешан йодаргана (кIелтосургана) тIе а вахана, цунна тIе хин цинцаш туьйхира аса. Цул тIаьхья (оцунна тIе) дIахIоьттира АллахIан элча (АллахIера къинхетм а, маршо а хуьлда цунна). ХIетахь сой, боберрий* цхьяна моIаре цунна тIехья дIахIоьттира, ткъа йоккхастаг Мулайка - тхуна тIехья хIоьттира. ТIаккха тхьца цхьяьна ши ракаIат ламаз а дина, (АллахIан элча (АллахIера къинхетм а, маршо а хуьлда цунна)) дIавахара» (ал-Бухари: 380, Муслим: 266/658).

* Кхузахь дуьйцу бобер – Хьусайн ибн IабдуллахI ибн Думайран денда Думайра ву.

Муслиман хаамехь аьлла: «(Цкъа) АллахIан элчано (АллахIера къинхетам а, маршо а хуьлда цунна) шена а, шен нанна а (хьалха имам а хIоьттина) ламаз дира. ХIетахь цо со – шена аьтту агIор дIахIоттийра, ткъа зуда* – тхуна тIехья хIоттийра» (Муслим: 269/660).

* Кхузахь юьйцуш йолу зуда – Анасан нана ю.

71 - عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَ: بَدَأْتُ عِنْدَ خَالَتِي مَيْمُونَةَ، فَقَامَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يُصَلِّي مِنَ اللَّيْلِ، فَقَمَّتْ عَنْ يَسَارِهِ، فَأَخَذَ بِرَأْسِي، فَأَقَامَنِي عَنْ يَمِينِهِ. رواه البخاري (699)، ومسلم (763). (184).

71. ІабдуллахІ ибн Іаббаса (АллахІ реза хуьлда цунна а, цуьнан дена а) дийцина: «Цкъа цхьа буьйса яьккхинера аса сайн ненайиша Маймунат йолучохь. Пайхамар (АллахІера кьинхетам а, маршо а хуьлда цунна) буса (тахІажжуд ламазна) хьалагІаьттира. ХІетахь со, ваха а вахана, цунна аьрру агІор дІахІоьттира. Ткъа цо, сан корта а лаьцна, шена аьтту агІор а ваьккхина, дІахІоттийра со» (ал-Бухари: 699, Муслим: 184/763).



Имамалла дар дуьйцу дакъа

72 - عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: ((أَمَا يَخْشَى الَّذِي يَرْفَعُ رَأْسَهُ قَبْلَ الْإِمَامِ، أَنْ يُحَوَّلَ اللَّهُ رَأْسَهُ رَأْسَ حِمَارٍ، أَوْ يُجْعَلَ صُورَتُهُ صُورَةَ حِمَارٍ)) . رواه البخاري (691)، ومسلم (427) (114).

72. Абу Хурайрас (АллахI реза хуьлда цунна) дийцина, АллахIан элчано (АллахIера кьинхетам а, маршо а хуьлда цунна) элира аьлла: «Шух имамал хьалха шен корта хьалаайбеш верг кхера ца кхоьру-те - АллахIа шен корта виран корта барна, я ша виран куьцехь дIатарварна?!» (ал-Бухари: 691, Муслим: 114/427).

73 - عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: ((إِنَّمَا جُعِلَ الْإِمَامُ لِیُؤْتَمَّ بِهِ، فَلَا تَخْتَلِفُوا عَلَيْهِ، فَإِذَا كَبَّرَ فَكَبِّرُوا، وَإِذَا رَكَعَ فَارْكَعُوا، وَإِذَا قَالَ: سَمِعَ اللَّهُ لِمَنْ حَمِدَهُ، فَقُولُوا: رَبَّنَا وَلَكَ الْحَمْدُ، وَإِذَا سَجَدَ فَاسْجُدُوا، وَإِذَا صَلَّى جَالِسًا فَصَلُّوا جُلُوسًا أَجْمَعُونَ)) . رواه البخاري (734)، ومسلم (414) (86).

73. Абу Хурайрас (АллахI реза хуьлда цунна) дийцина, Пайхамара (АллахIера кьинхетам а, маршо а хуьлда цунна) элира аьлла: «Имам хIоттош ву – ламазехь нах цунна тIаьхьабазийтархьамма. Цундела цо, «АллахIу Акбар» аьлла, АллахI воккха вича - аша а ве И, «АллахIу Акбар» а алий, воккха. Амма цочул а хьалха ма делаша иза. Цо рукуI дича – аша а де рукуI. Амма цочул а хьалха ма делаша иза. Цо аьлча: «АллахIна хезаш ву Шена хастам бийриг!» («СамиАллахIу лиман хьамидахI!») - аша а ала: «Я, АллахI! Тхан Дела! Хастам бу Хьуна!» («АллахIумма роббана лакал хьамд»). Цо сужуд дича - шу а гIо сужуде. Амма цочул а хьалха ма делаша иза. Нагахь иза, ирахь а волуш, ламаз деш велахь - аша а дан деза цо санна ирахь ламаз. Нагахь иза, охьахиьна а волуш, ламаз деш велахь – шу а ду дерриге а, иза санна охьа а хевшина, ламаз дан дезаш» (ал-Бухари: 734, Муслим: 86/414).

74 - عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا قَالَتْ: صَلَّى رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي بَيْتِهِ، وَهُوَ شَاكٍ، فَصَلَّى جَالِسًا، وَصَلَّى وَرَاءَهُ قَوْمٌ قِيَامًا، فَأَنَارَ إِلَيْهِمْ: أَنْ اجْلِسُوا، فَلَمَّا انْصَرَفَ قَالَ: ((إِنَّمَا جُعِلَ الْإِمَامُ لِیُؤْتَمَّ بِهِ، فَإِذَا رَكَعَ فَارْكَعُوا، وَإِذَا رَفَعَ فَارْفَعُوا، وَإِذَا قَالَ: سَمِعَ اللَّهُ لِمَنْ حَمِدَهُ، فَقُولُوا: رَبَّنَا لَكَ الْحَمْدُ، وَإِذَا صَلَّى جَالِسًا فَصَلُّوا جُلُوسًا أَجْمَعُونَ)) . رواه البخاري (1113)، ومسلم (412) (82).

74. Айшата (АллахI реза хуьлда цунна) дийцина: «АллахIан элчано (АллахIера кьинхетам а, маршо а хуьлда цунна) шен цахь, цомгаш а волуш, ша ламаз дечу хенахь, хиьна Iаччохь дира и. Ткьа цунна тIаьхьа хIиттинарш ирахь деш бара ламаз. ТIаккха (АллахIан элчано (АллахIера кьинхетам а, маршо а хуьлда цунна)), «**Охьаховша**» аьлла, хичаш йира цаьрга. Ламаз дерзийна даьлча, цо элира: «**Имам хIоттош ву – ламазехь нах цунна тIаьхьабазийтархьамма. Цундела, цо рукуI дича – аша а де рукуI. РукуIера иза хьаланисвелча – шу а нисло хьала. Цо аьлча: «АллахIна хезаш ву Шена хастам бийриг!» («СамиIаллахIу лиман хьамидахI») - аша а ала: «Я, АллахI! Тхан Дела! Хастам бу Хьуна!» («АллахIумма роббана лакал хьамд»). Нагахь иза, охьахиьна а волуш, ламаз деш велахь – шу а ду дерриге а, иза санна охьа а хевшина, ламаз дан дезаш» (ал-Бухари: 1113, Муслим: 82/412).**

75 - عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ يَزِيدَ الْخَطْمِيِّ الْأَنْصَارِيِّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: حَدَّثَنِي الْبِرَاءُ - وَهُوَ غَيْرُ كَذُوبٍ - قَالَ: كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِذَا قَالَ: ((سَمِعَ اللَّهُ لِمَنْ حَمِدَهُ)) لَمْ يَحْنِ أَحَدٌ مِّنَّا ظَهْرَهُ حَتَّى يَقَعَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ سَاجِدًا، ثُمَّ نَفَعَ سُجُودًا بَعْدَهُ. رواه البخاري (811)، ومسلم (474) (198).

75. IабдуллахI ибн Йазид ал-ХатIми ал-Ансарис (АллахI реза хуьлда цунна) дийцина, харцлер доцучу ал-Барраь ибн Iазиба элира аьлла: «АллахIан элчано (АллахIера кьинхетам а, маршо а хуьлда цунна) аьлча: «**АллахIна хезаш ву Шена хастам бийриг!**» («СамиIаллахIу лиман хьамидахI!)), тхох цхьа а (сужуде) охьацавовьдура, АллахIан элча (АллахIера кьинхетам а, маршо а хуьлда цунна) сужуде ваххалц. Ткьа иза (сужуде) охьакхьачначул тIаьхьа - тхо а доьлхура цунна тIаьхьа» (ал-Бухари: 811, Муслим: 198/474).

76 - عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: ((إِذَا آمَنَ الْإِمَامُ فَأَمَّنُوا؛ فَإِنَّهُ مِنْ وَافِقٍ تَأْمِينُهُ تَأْمِينُ الْمَلَائِكَةِ: غُفِرَ لَهُ مَا تَقَدَّمَ مِنْ ذَنْبِهِ)) . رواه البخاري (780)، ومسلم (410) (72).

76. Абу ХIурайрас (АллахI реза хуьлда цунна) дийцина, АллахIан элчано (АллахIера кьинхетам а, маршо а хуьлда цунна) элира аьлла: «**Имама «Амин» аьлча - аша а ала и, хIунда аьлча, бакьдолуш, малекашца цхьана хеннахь и аьллачунна - хьала летийна хиллачу кьиношна гечдийр ду»** (ал-Бухари: 780, Муслим: 72/410).

77 - عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: ((إِذَا صَلَّى أَحَدُكُمْ لِلنَّاسِ فَلْيُحَفِّفْ؛ فَإِنَّ فِيهِمُ الضَّعِيفَ، وَالدَّالَّ الْحَاجَةَ، وَإِذَا صَلَّى أَحَدُكُمْ لِنَفْسِهِ فَلْيُطَوِّلْ مَا شَاءَ)) . رواه البخاري (703)، ومسلم (467) (183).

77. Абу Хурайрас (АллахI реза хуьлда цунна) дийцина, АллахIан элчано (АллахIера кьинхетам а, маршо а хуьлда цунна) элира аьлла: «**Нагахь шух муьлхха а цхьаь (жамаIатан ламазехь) нахана хьалха имам хIотгахь – дацдина дойла цо и, хIунда аьлча царна юккьехь гийланаш а бу, цомгаш нах а бу, хьашт дерш а бу. Нагахь шух муьлхха а цхьаь, ша а хIюьттина, ламаз деш велахь - шена ма-лаьара деха дойла цо и**» (ал-Бухари: 703, Муслим: 183/467).

78 - عَنْ أَبِي مَسْعُودٍ الْأَنْصَارِيِّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: جَاءَ رَجُلٌ إِلَى رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ: إِنِّي لَأَتَأَخَّرُ عَنْ صَلَاةِ الصُّبْحِ مِنْ أَجْلِ فُلَانٍ، مِمَّا يُطْبِلُ بِنَا فِيهَا. قَالَ: فَمَا رَأَيْتُ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ غَضِبَ فِي مَوْعِظَةٍ قَطُّ أَشَدَّ مِمَّا غَضِبَ يَوْمَئِذٍ، فَقَالَ: ((يَا أَيُّهَا النَّاسُ، إِنَّ مِنْكُمْ مُنْفَرِينَ، فَأَيُّكُمْ أَمَّ النَّاسَ فَلْيُوجِزْ؛ فَإِنَّ مِنْ وَرَائِهِ الْكَبِيرَ وَالضَّعِيفَ وَالدَّالَّ الْحَاجَةَ)) . رواه البخاري (702، 704، 7159)، ومسلم (466) (182).

78. Абу МасIуд ал-Ансарис (АллахI реза хуьлда цунна) дийцина: «Мухха а цкъа цхьана стага, АллахIан элча (АллахIера кьинхетам а, маршо а хуьлда цунна) волучу а веана, элира: «**(ХIай, АллахIан элча!). Iуьйран ламазехь дукха хьело-кха со, хьенеха тхьоца и (ламаз) дукха деха дар бахьана долуш**». (Ибн МасIуда аьлла): «Цкъа а ца гинера суна: Пайхамар (АллахIера кьинхетам а, маршо а хуьлда цунна) ша цхьанна хьехар дечу хенахь, оцу дийнахь санна, чIога оьгIазвахана». Цул тIаьхьа элира цо: «**ХIай, нах! Шух цхьаберш (дика Iамалш ярах нах) дIакьехкош букха! Цундела, шух муьлхха а нахана имамалла дечо - (ламаз) дацдойла, хIунда аьлча цунна тIаьхьахIитиначарна юккьехь кьенаниш а, гIорасизанаш а, хьашт дерш а ма бай**» (ал-Бухари: 702, 704, 7159, Муслим: 182/466).



Пайхамаран (АллахIера къинхетам а, маршо а хуьлда цунна) ламазан сурт хIоттор дуйцу дакъа

79 - عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِذَا كَبَّرَ فِي الصَّلَاةِ سَكَتَ هُنَيْهَةً قَبْلَ أَنْ يَقْرَأَ، فَقُلْتُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، بِأَبِي أَنْتَ وَأُمِّي، أَرَأَيْتَ سُكُوتَكَ بَيْنَ التَّكْبِيرِ وَالْقِرَاءَةِ، مَا تَقُولُ؟ قَالَ: ((أَقُولُ: اللَّهُمَّ بَاعِدْ بَيْنِي وَبَيْنَ خَطَايَايَ كَمَا بَاعَدْتَ بَيْنَ الْمَشْرِقِ وَالْمَغْرِبِ، اللَّهُمَّ تَقْنِي مِنْ خَطَايَايَ كَمَا تَقْنِي النَّوْبَ الْأَبْيَضُ مِنَ الدَّنَسِ، اللَّهُمَّ اغْسِلْنِي مِنَ الْخَطَايَا بِالْمَاءِ وَاللَّيْلِ وَالنَّجْمِ وَالْبَرْدِ)) . رواه البخاري (744)، ومسلم (598) (147).

79. Абу Хиурайрас (АллахI реза хуьлда цунна) дийцина: «АллахIан элча (АллахIера къинхетам а, маршо а хуьлда цунна), ламаз дIадоьхкучу хенахь «АллахI воккха» ву боху дешнаш ма-элли, («Ал-Фатихьа») деша доладалале хьалха йоццачу ханна соцунгIа хуьлура. (Цкъа) аса цуьнга хьаттира: «Сан да-нана маха хуьлда хьуна, хIай АллахIан элча! Хиун ду-те и ахьа хьайллахь олуш дерг Акбарний, («Ал-Фатихьа») суратний юккъехь?». Цо жоп делира, «Аса олу: «Я АллахI! Гена ваккхяхь со сайн къинойх - Айхьа малхбале малхбузенна гена ма яккхара. Я АллахI! Сайн къинойх дIацIанвехьа со - кIайн бедар мIоданех дIамацIаньярра. Я АллахI! Вилахьа со сайн къинойх лайца а, хица а, къоранца а» («АллахIумма баIид байни ва байна хатIайайа кама баIадта байнал-машрикьи вал-магIриби. АллахIумма накъьини мин хатIайайа кама йунаккъас-савбул абйаду минад-данаси. АллахIуммагI-силни мин хатIайайа бис-салжи, вал-май, вал-баради»» (ал-Бухари: 744, Муслим: 147/598).

80 - عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا قَالَتْ: ((كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَسْتَفْتِحُ الصَّلَاةَ بِالتَّكْبِيرِ، وَالْقِرَاءَةِ بِ: " الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ " وَكَانَ إِذَا رَكَعَ لَمْ يُشْخِصْ رَأْسَهُ، وَلَمْ يُصَوِّبْهُ، وَلَكِنْ بَيْنَ ذَلِكَ، وَكَانَ إِذَا رَفَعَ رَأْسَهُ مِنَ الرُّكُوعِ لَمْ يَسْجُدْ حَتَّى يَسْتَوِيَ قَائِمًا، وَكَانَ إِذَا رَفَعَ رَأْسَهُ مِنَ السَّجْدَةِ لَمْ يَسْجُدْ حَتَّى يَسْتَوِيَ قَاعِدًا، وَكَانَ يَقُولُ فِي كُلِّ رَكَعَتَيْنِ النَّحِيَّةَ، وَكَانَ يَقْرَأُ رِجْلَهُ الْبُسْرَى، وَيَنْصِبُ رِجْلَهُ الْيَمْنَى، وَكَانَ يَنْهَى عَنْ عُقْبَةِ الشَّيْطَانِ، وَيَنْهَى أَنْ يَقْرَأَ الرَّجُلُ دِرَاعِيَهُ اقْتِرَاشَ السَّبْعِ، وَكَانَ يَخْتِمُ الصَّلَاةَ بِالتَّسْلِيمِ)) . رواه مسلم (498) (240).

80. Iайшата (АллахI реза хуьлда цунна) дийцина: «АллахIан элчано (АллахIера къинхетам а, маршо а хуьлда цунна) ламаз дIадоладора, юьххехь АллахI воккха а вой, тIаккха хIара сурат а доьшуш: «Хастам бу АллахIна, Iаламийн Дела волучу!». Ша рукуIе вахначу хенахь шен

корта я ирх а ца бохуйтура цо, я охья а ца оллабора цо и. Оцу шина куьцанна юккьехь, у тоьхча санна, нисбора цо и. Рукуѳера хьалавогѳучу хенахь сужуде охьацавоьдура иза, кхоччуш хьаланисвелла валлалц. Дубьхьара диначу сужудера шен корта хьалаайбечу хенахь шолгѳа сужуде ца воьдура иза, хаа ма-веззара ша охьахаьалц. Шишша ракаѳаташ мосазза ди а «Атгахьийѳат...» доьшура цо. Ткьа циггахь аьрру когана тѳе охьахуура иза, аьтту коган пѳелгаш дѳа а гѳортош, кѳажа хьала а айбой. Охьахаа цамагадора цо - шайтѳа ма-хаьара. Иштга цамагадора цо пхьаьрсаш лаьтга охьадахкар а - акхароша ма-дахккара. Салам а лой, шен ламаз а дерзадора цо» (Муслим: 240/498).

81 - عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا: أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَانَ يَرْفَعُ يَدَيْهِ حَذْوَ مَنْكِبَيْهِ إِذَا افْتَتَحَ الصَّلَاةَ، وَإِذَا كَبَّرَ لِلرُّكُوعِ، وَإِذَا رَفَعَ رَأْسَهُ مِنَ الرُّكُوعِ رَفَعَهُمَا كَذَلِكَ، وَقَالَ: ((سَمِعَ اللَّهُ لِمَنْ حَمِدَهُ، رَبَّنَا وَلَكَ الْحَمْدُ. وَكَانَ لَا يَفْعَلُ ذَلِكَ فِي السُّجُودِ)) . رواه البخاري (735، 738)، ومسلم (390) (22).

81. ІабдуллахІ ибн Іумара (АллахІ реза хуьлда цунна а, цуьнан дена а) дийцина: «Пайхамара (АллахІера кьинхетам а, маршо а хуьлда цунна), шен шина белшан локхалле а нисдеш, шен ши куьг хьалаайдора - ламаз дѳадоьхкучу хенахь а, рукуѳе вахале АллахаІ воккхавечу хенахь а. Цо и шиь хьалаайдора рукуѳера шен корта хьаланисбечу хенахь а. Циггахь олура цо: «АллахІна хезийла Шена хастам бийриг! Тхан Дела, хастам бу Хьуна!» («СамиАллахІу лиман хьамидах!»)» Ткьа цо (куьйгаш) хьалацаайдора сужуде воьдучу хенахь» (ал-Бухари: 735/738, Муслим: 22/390).

82 - عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: ((أَمَرْتُ أَنْ أَسْجُدَ عَلَى سَبْعَةِ أَعْظُمٍ: عَلَى الْجَبْهَةِ - وَأَشَارَ بِيَدِهِ إِلَى أَنْفِهِ - وَالْيَدَيْنِ، وَالرُّكْبَتَيْنِ، وَأَطْرَافِ الْقَدَمَيْنِ)) . رواه البخاري (812)، ومسلم (490) (230).

82. ІабдуллахІ ибн Іаббаса (АллахІ реза хуьлда цаьршинна) дийцина, Аллахан элчано (АллахІера кьинхетам а, маршо а хуьлда цунна) элира аьлла: «Сужуд - ворхІ даьлахканна (меженна) тѳе де аьлла, ома дина соьга: хьаьжана тѳе а (цигахь, шен куьйг тѳе а хьажийна, шен мара гайтира цо), шина куьйганна а, шина гоьлана а, шина а коган пѳелгийн юьхьигашна а» (ал-Бухари: 812, Муслим: 230/490).

83 - عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِذَا قَامَ إِلَى الصَّلَاةِ يُكَبِّرُ حِينَ يَقُومُ، ثُمَّ يُكَبِّرُ حِينَ يَرْكَعُ، ثُمَّ يَقُولُ: ((سَمِعَ اللَّهُ لِمَنْ حَمَدَهُ)) حِينَ يَرْفَعُ صُلْبَهُ مِنَ الرَّكْعَةِ، ثُمَّ يَقُولُ - وَهُوَ قَائِمٌ -: ((رَبَّنَا وَلَكَ الْحَمْدُ)) ثُمَّ يُكَبِّرُ حِينَ يَهْوِي [سَاجِدًا]، ثُمَّ يُكَبِّرُ حِينَ يَرْفَعُ رَأْسَهُ، ثُمَّ يُكَبِّرُ حِينَ يَسْجُدُ، ثُمَّ يُكَبِّرُ حِينَ يَرْفَعُ رَأْسَهُ، ثُمَّ يَفْعَلُ ذَلِكَ فِي صَلَاتِهِ كُلِّهَا حَتَّى يَفْضِيَهَا، وَيُكَبِّرُ حِينَ يَقُومُ مِنَ النَّسْتَيْنِ بَعْدَ الْجُلُوسِ. رواه البخاري (789)، ومسلم (392) (28).

83. Абу Хурайрас (АллахI реза хуьлда цунна) дийцина: «АллахIан элчано (АллахIера кьинхем а, маршо а хуьлда цунна) ша ламазе хIутгучу хенахь юьххьехь олура: «**Массо хIуманал воккха ву АллахI!**» («АллахIу Акбар»). Иштта ша рукуI дечу хенахь а олура цо: «**Массо хIуманал воккха ву АллахI!**» («АллахIу Акбар»). РукуI дина а ваьлла, букь хьаланисбечу хенахь олура цо: «**АллахIна хезаш ву Шена хастам бийриг!**» («СамиIаллахIу лиман хьамидахI!»). Ткъа рукуIера хьала а веана, кхоччуш хьаланисвеллачул тIаьхьа олура: «**Тхан Дела, хастам бу Хьуна!**» («Роббана, лакал хьамдI!»). Цул тIаьхьа: «**Массо хIуманал воккха ву АллахI!**» олура цо - ша сужуде воьдуш а, цул тIаьхьа цигара корта хьалаайбеш а, ша шозлагIа сужуд дечу хенахь а, иштта цигара корта хьалаайбечу хенахь а. Оцу кеппара чекхволура иза шен дерриге ламазехь а. Иштта «**Массо хIуманал воккха ву АллахI!**» олура цо - ши ракаIат дина а ваьлла, хьйна волучуьра ша хьалагIотгучу хенахь а» (ал-Бухари: 789, Муслим: 28/392).

84 - عَنْ مُطَرِّفِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ قَالَ: صَلَّيْتُ أَنَا وَعِمْرَانُ بْنُ حُصَيْنٍ خَلْفَ عَلِيِّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، فَكَانَ إِذَا سَجَدَ كَبَّرَ، وَإِذَا رَفَعَ رَأْسَهُ كَبَّرَ، وَإِذَا نَهَضَ مِنَ الرَّكْعَتَيْنِ كَبَّرَ، فَلَمَّا قَضَى الصَّلَاةَ أَخَذَ بِيَدِي عِمْرَانُ بْنُ حُصَيْنٍ، فَقَالَ: قَدْ دَكَّرَنِي هَذَا صَلَاةَ مُحَمَّدٍ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، أَوْ قَالَ: صَلَّى بِنَا صَلَاةَ مُحَمَّدٍ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ. رواه البخاري (786)، ومسلم (393) (33).

84. МутIарриф ибн IабдуллахI иб аш-Шиххира дийцина: «Аса а, Иманан ибн Хьусайна а ламаз дира, Абу ТIалибан кIантана Iелина (АллахI реза хуьлда цунна) тIаьхьа а хIюьттина. Ша сужуде охьавоьдучу хенахь «**АллахIу акбар**» («АллахI массо хIуманал воккха ву!») элира цо. Сужудера хьалавогIучу хенахь а «**АллахIу акбар**» («АллахI массо хIуманал воккха ву!») элира цо. Ши ракаIат а дина, хьалагIотгучу хенахь а «**АллахIу акбар**» («АллахI массо хIуманал воккха ву!») элира цо. Ткъа и ламаз дина ваьлча, сан куьг а лаьцна, Иманан ибн Хьусайна элира: «(Оцу шен ламазца) **Мухьаммадан** (АллахIера кьинхетам а, маршо а хуьлда цунна) ламаз дагадаийти-кха цо суна». Я (хIокху кепара элира цо): «**Мухьаммада**

(АллахIера кьинхетам а, маршо а хуьлда цунна) деш ма хиллара ламаз ди-кха цо вайца» (ал-Бухари: 786, Муслим: 33/393).

85 - عَنْ الْبَرَاءِ بْنِ عَازِبٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَ: رَمَقْتُ الصَّلَاةَ مَعَ مُحَمَّدٍ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، فَوَجَدْتُ قِيَامَهُ، فَرَكَعْتُهُ، فَأَعْتَدَالَهُ بَعْدَ رُكُوعِهِ، فَسَجَدْتُهُ، فَجَلَسْتُهُ بَيْنَ السَّجْدَتَيْنِ، فَسَجَدْتُهُ، فَجَلَسْتُهُ مَا بَيْنَ التَّسْلِيمِ وَالْإِنْصِرَافِ: قَرِيبًا مِنَ السَّوَاءِ. رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ (801, 820, ومسلم (471) (193).
- وَفِي رِوَايَةِ الْبُخَارِيِّ: ((مَا خَلَا الْقِيَامَ وَالْفُجُودَ: قَرِيبًا مِنَ السَّوَاءِ)) . رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ (792).

85. Ал-Бараъ ибн Iазиба (АллахI реза хуьлда цунна) дийцина: «Мухьаммадан (АллахIера кьинхетам а, маршо а хуьлда цунна) ламазе вехха хьежа хЮьгтира со. ХIетахь суна билгалделира: цуьнан ирахь латтар а, рукуIехь а, рукуI диначул тIаьхьа а хьаланисвелча латтар а, сужудехь а, шина сужудана юккъехь а охьахиьна сацар а. Салам даларний, (ламаз дерзийначул тIаьхьа шен цIа) вахарний юккъера хан а, герггарачу хьесапца, йохаллехь цхьатерра нислуш яра». (ал-Бухари: 801, 820, Муслим: 193/471).

Ткъа ал-Бухарин хаамехь хЮкху кепара аьлла: «...ирахь латтар а, хиьна Iар а доцург, (диссинарг дерриге а), герггарачу хьесапца, дохаллехь цхьатерра нислуш дара» (ал-Бухари: 792).

86 - عَنْ ثَابِتِ الْبُنَانِيِّ، عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: إِنِّي لَا أَلُو أَنْ أَصَلِّيَ بِكُمْ كَمَا كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يُصَلِّي بِنَا. قَالَ ثَابِتٌ: فَكَانَ أَنَسُ يَصْنَعُ شَيْئًا لَا أَرَاكُمْ تَصْنَعُونَهُ، كَانَ إِذَا رَفَعَ رَأْسَهُ مِنْ الرُّكُوعِ، انْتَصَبَ قَائِمًا، حَتَّى يَقُولَ الْقَائِلُ: قَدْ نَسِيَ. وَإِذَا رَفَعَ رَأْسَهُ مِنَ السَّجْدَةِ، مَكَثَ حَتَّى يَقُولَ الْقَائِلُ: قَدْ نَسِيَ. رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ (821)، ومسلم (472) (195).

86. Сабит ал-Баннанис дийцина, Анас ибн Малика (АллахI реза хуьлда цунна) элира аьлла: «Боккъалаь, дан тарлург дерриге а дийр ду аса, Пайхамара (АллахIера кьинхетам а, маршо а хуьлда цунна) тхайца ма-дарра шуьца ламаз дархьамма».

Сабита аьлла: «Анаса гуттар а деш цхьа хIума дара, амма шу-м ца го суна и деш: ша рукуIера корта хьалаайбиначу хенахь (сел вежа) ирахь лаьтгара иза - (цхьаболучарна) сужуде ваха вицвелла-кха хьуна иза аьлла а хеталуш. Шина сужудана юккъехь (сел вежа) хиьна Iара иза -

(цхъаболучарна) шолгIа сужуд дан вицвелла-кха хъуна иза аьлла а хеталуш» (ал-Бухари: 821, Муслим: 195/472).

87 - عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: مَا صَلَّيْتُ خَلْفَ إِمَامٍ قَطُّ أَحَفَّ صَلَاةً، وَلَا أْتَمَّ صَلَاةً مِنَ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ. رواه البخاري (708)، ومسلم (469) (190).

87. Анас ибн Малика (АллахI реза хуьлда цунна) дийцина: «Пайхамаранчул (АллахIера кьинхетам а, маршо а хуьлда цунна) дайха а, я дуьззина а ламаз ца дина аса цхъана а имамана тIаьхьахIоьттина» (ал-Бухари: 708, Муслим: 190/469).

88 - عَنْ أَبِي قَلَابَةَ - عَبْدِ اللَّهِ بْنِ زَيْدٍ - الْجَرْمِيِّ الْبَصْرِيِّ قَالَ: جَاءَنَا مَالِكُ بْنُ الْحُوَيْرِثِ فِي مَسْجِدِنَا هَذَا، فَقَالَ: إِنِّي لأُصَلِّي بِكُمْ وَمَا أُرِيدُ الصَّلَاةَ، أَصَلِّي كَيْفَ رَأَيْتَ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يُصَلِّي، فَقُلْتُ لِأَبِي قَلَابَةَ: كَيْفَ كَانَ يُصَلِّي؟ فَقَالَ: مِثْلَ صَلَاةِ شَيْخِنَا هَذَا. وَكَانَ يَجْلِسُ إِذَا رَفَعَ رَأْسَهُ مِنَ السُّجُودِ قَبْلَ أَنْ يَنْهَضَ [فِي الرُّكْعَةِ الْأُولَى]. أَرَادَ بِشَيْخِهِمْ: أَبَا بُرَيْدٍ عَمْرَو بْنَ سَلْمَةَ الْجَرْمِيِّ، وَيُقَالُ: أَبُو يَزِيدَ. رواه البخاري (824، 677).

88. Абу Къилаба IабдуллахI ибн Зайд ал-Жарми ал-Басрис дийцина: XIокху тхан маьждиге Малик ибн ал-Хьувайрис веьначу хенахь, цо элира: «Боккъалаь, аса шуьца ламаз дийр ма ду. (Сайн) ламаз дан ойла йолуш а, дийр дац аса и. Сайна, АллахIан элчано (АллахIера кьинхетам а, маршо а хуьлда цунна) деш ма-гарра, ламаз дийр ду аса шуьца». XIетахь аса хьаттира Абу Къилабе: «Ткъа муха дора цо ламаз?». Цо жоп делира: «Оцу вайн шайхо санна дора-кха. Ша сужудера корта хьалаайбича, цкъа хьалагIаттале хьалха охьахуура иза» (ал-Бухари: 677, 824).

Цо вуьйцуш волу церан шайх - Абу Язид Iамр ибн Салама ал-Жарми ву.

89 - عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مَالِكِ بْنِ بَحْيَيْنَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ: ((أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَانَ إِذَا صَلَّى فَرَجَّ بَيْنَ يَدَيْهِ، حَتَّى يَبْدُوَ بَيَاضَ إِبْطَيْهِ)) . رواه البخاري (390)، ومسلم (495) (235).

89. IабдллахI ибн Малик ибн Бухъайна (АллахI реза хуьлда цунна) дийцина: «Ламаз дечу хенахь Пайхамара (АллахIера кьинхетам а, маршо а хуьлда цунна) сел шуьйра дIасадохуьйтура шен пхьаьршаш, цуьнан

шина пхъаърсана кІеллара кІайллаш гучу а йовлуш» (ал-Бухари: 390, Муслим: 235/495).

90 - عَنْ أَبِي مُسْلِمَةَ سَعِيدِ بْنِ يَزِيدَ قَالَ: سَأَلْتُ أَنَسَ بْنَ مَالِكٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ: أَكَانَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يُصَلِّي فِي نَعْلَيْهِ؟ قَالَ: نَعَمْ. رواه البخاري (386)، ومسلم (555) (60).

90. Абу Салама СаИд ибн Йазид дийцина: «Анас ибн Малике (АллахI реза хуылда цунна) хаттар дар нисделира сан: «Пайхамара (АллахIера кьинхетам а, маршо а хуылда цунна) мачаш когахь ламаз дорий-те?». Цо жоп Делира: «XIаъ» (ал-Бухари: 386, Муслим: 60/555).

91 - عَنْ أَبِي قَتَادَةَ الْأَنْصَارِيِّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ: أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَانَ يُصَلِّي وَهُوَ حَامِلٌ أُمَامَةَ بِنْتَ زَيْنَبَ بِنْتِ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، وَلَأَبِي الْعَاصِ بْنِ الرَّبِيعِ بْنِ عَبْدِ شَمْسٍ، فَإِذَا سَجَدَ وَضَعَهَا، وَإِذَا قَامَ حَمَلَهَا. رواه البخاري (516)، ومسلم (543) (41).

91. Абу Къатада ал-Ансарис (АллахI реза хуылда цунна) дийцина: «АллахIан элчанан (АллахIера кьинхетам а, маршо а хуылда цунна) кест-кеста ламаз дар нислора, караэчна АллахIан элчанан (АллахIера кьинхетам а, маршо а хуылда цунна) йоIан Зайнабан йоI Умама а йолуш. Ткъа Абу ал-Иас ибн ар-РабиI Iабд Шаса дийцина: «Ша сужуд дечу хенахь – (лаьтта) охъаюьллора цо иза (йоI), ткъа ша хъалавоьдучу хенахь – (юха а) караоьцура цо иза»» (ал-Бухари: 516, Муслим: 41/543).

92 - عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: ((اعْتَدِلُوا فِي السُّجُودِ، وَلَا يَبْسُطُ أَحَدُكُمْ ذِرَاعَيْهِ انْبِسَاطَ الْكَلْبِ)) . رواه البخاري (822)، ومسلم (493) (233).

92. Анас ибн Малика (АллахI реза хуылда цунна) дийцина, Пайхамара (АллахIера кьинхетам а, маршо а хуылда цунна) элира аьлла: «Сужуд дечу хенахь барам ларбе. Шух цхъаммо а (и дечу хенахь) шен даларш (я пхъаърсащ) лаьтта те охъамадохкийла, жIаьло санна» (ал-Бухари: 822, Муслим: 233/493).



Рукулех а, сужудех а соцунгIа хилар важиб хилар дуьйцу дакъа

93 - عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ دَخَلَ الْمَسْجِدَ، فَدَخَلَ رَجُلٌ فَصَلَّى، ثُمَّ جَاءَ فَسَلَّمَ عَلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، [فَرَدَّ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ]، فَقَالَ: ((اِرْجِعْ فَصَلِّ، فَإِنَّكَ لَمْ تُصَلِّ)) . فَرَجَعَ فَصَلَّى كَمَا صَلَّى، ثُمَّ جَاءَ فَسَلَّمَ عَلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: " وَعَلَيْكَ السَّلَامُ " ثُمَّ قَالَ: ((اِرْجِعْ فَصَلِّ، فَإِنَّكَ لَمْ تُصَلِّ)) - ثَلَاثًا - فَقَالَ الرَّجُلُ: وَالَّذِي بَعَثَكَ بِالْحَقِّ لَا أَحْسِنُ غَيْرَهُ، فَعَلِمَنِي. قَالَ: ((إِذَا قُمْتَ إِلَى الصَّلَاةِ فَكَبِّرْ، ثُمَّ اقْرَأْ مَا تَيَسَّرَ مِنَ الْقُرْآنِ، ثُمَّ ارْكَعْ حَتَّى تَطْمَئِنَّ رَاكِعًا، ثُمَّ ارْفَعْ حَتَّى تَعْتَدِلَ قَائِمًا، ثُمَّ اسْجُدْ حَتَّى تَطْمَئِنَّ سَاجِدًا، ثُمَّ ارْفَعْ حَتَّى تَطْمَئِنَّ جَالِسًا، وَأَفْعَلْ ذَلِكَ فِي صَلَاتِكَ كُلِّهَا)) . رواه البخاري (793)، ومسلم (397) (45).

93. Абу Хурайрас (АллахI реза хуьлда цунна) дийцина: «Цкъа АллахIан элча (АллахIера кьинхетам а, маршо а хуьлда цунна) маъждигна чувелира. Цул тIаьхьа цхьана стага, цига чу а веана, дIа а хIоьттина, ламаз дира. Цул тIаьхьа, тIе а веана, Пайхамаре (АллахIера кьинхетам а, маршо а хуьлда цунна) салам делира цо. [Пайхамара (АллахIера кьинхетам а, маршо а хуьлда цунна) салам схьаэцна] цуьнга элира: «**Вало, вуха а верзий, хьайн ламаз юха де, хIунда аьлча ахьа ламаз дина а дац**». Оцу стага, юха а вахана, ша дуьххьара ма-дарра юха а ламаз дира. ТIаккха, тIе а веана, Пайхамаре (АллахIера кьинхетам а, маршо а хуьлда цунна) салам делира цо. АллахIан (АллахIера кьинхетам а, маршо а хуьлда цунна) элчано, «валалайкум ассалам», аьлла, цуьнгара салам схьа эцна. Цул тIаьхьа а кхузза элира цо цуьнга: «**Вало, вуха а верзий, хьайн ламаз юха де, хIунда аьлча ахьа ламаз дина а дац**». ТIаккха оцу стага аьлла: «**Бакьонца хьо ваийтиначух дуй ма буу аса! Кхечу агIор дан ма ца хаьа суна ламаз. Iамадехьа суна и!**». Цо аьлла: «**(Хьо ламазе хIотта воллучу хенахь - эца ма-деззара ламаз эца. Цул тIаьхьа, кьилбехьа а верзий) ала: «АллахI массо хIуманал Воккха ву!» («АллахIу Акбар»)**. Ткъа цул тIаьхьа Къуръан чуьра хьайна аттоха дерг деша. Цул тIаьхьа рукуле охьагIо. Оцу хьолехь цхьана ханна соцунгIа а хила. Цул тIаьхьа хьаланисло, кхоччуш букь а нисбеш хьаланисваллалц. Цул тIаьхьа, сужуде а гIой, оцу хьолехь цхьана ханна соцунгIа хила. Цул тIаьхьа хьалагIо, хаа ма-веззара охьахаьалц. Цул тIаьхьа оцу кепехь нисде хьайн дерриге а ламаз»» (ал-Бухари: 793, Муслим: 45/397).

Ламазехь деша дезарг дуьйцу дакъа

94 - عَنْ عِبَادَةَ بْنِ الصَّامِتِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: ((لَا صَلَاةَ لِمَنْ لَمْ يَقْرَأْ بِفَاتِحَةِ الْكِتَابِ)) . رواه البخاري (756)، ومسلم (394) (34).

94. Иубада ибн ас-Самита (АллахI реза хуьлда цунна) дийцина, АллахIан элчано (АллахIера кьинхетам а, маршо а хуьлда цунна) элира аьлла: «**Ламаз ца дина – «Ал-Фатихьат» ца дешначо**» (ал-Бухари: 756, Муслим: 34/394).

95 - عَنْ أَبِي قَتَادَةَ الْأَنْصَارِيِّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، قَالَ: ((كَانَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقْرَأُ فِي الرَّكَعَتَيْنِ الْأُولَيَيْنِ مِنْ صَلَاةِ الظُّهْرِ بِفَاتِحَةِ الْكِتَابِ وَسُورَتَيْنِ، يُطَوِّلُ فِي الْأُولَى، وَيُقْصِرُ فِي الثَّانِيَةِ، وَيَسْمَعُ الْآيَةَ أَحْيَانًا، وَكَانَ يَقْرَأُ فِي الْعَصْرِ بِفَاتِحَةِ الْكِتَابِ وَسُورَتَيْنِ، يُطَوِّلُ فِي الْأُولَى، وَيُقْصِرُ فِي الثَّانِيَةِ، وَفِي الرَّكَعَتَيْنِ الْآخِرَتَيْنِ بِأَمِّ الْكِتَابِ، وَكَانَ يُطَوِّلُ فِي الرَّكَعَةِ الْأُولَى مِنْ صَلَاةِ الصُّبْحِ، وَيُقْصِرُ فِي الثَّانِيَةِ)) . رواه البخاري (759، 762، 776، 778، 779)، ومسلم (451) (154، 155).

95. Абу Кьатада ал-Ансарис (АллахI реза хуьлда цунна) дийцина: «Делкьан ламазан хьалхара ши ракалат дечу хенахь Пайхамара (АллахIера кьинхетам а, маршо а хуьлда цунна) гуттар а «Ал-Фатихьа» сурат а, (хIора ракалатехь) кхин цхьацца сурат а доьшура: хьалхарчу ракалатехь дехониг а доьшуш, ткьа шолгIачу ракалатех доцониг а доьшуш. Цкьацкьа (шена уллохь долучу) тхуна а хозуьйтуш доьшура цо. Ткьа малхбузан ламаз дечу хенахь гуттар а «Ал-Фатихьа» сурат доьшура цо, кхин ши сурат а доьшура: хьалхарчу ракалатехь – дехониг а, (ткьа шолгIачу ракалатех - доцониг а доьшуш. (Делкьан ламазан а, малхбузан ламазан а) тIаьххьарчу шина ракалатехь «Ал-Фатихьа» сурат (доцург кхин цхьа а сурат ца) доьшура цо. Гуттар а (КьурIан) дешар дехха дахдора цо Iуьйран ламазан хьалхарчу ракалатехь, шолгIачу ракалатехь дац а деш и» (ал-Бухари: 759,762,776,778,779, Муслим: 154,155/451).

96 - عَنْ جُبَيْرِ بْنِ مُطْعِمٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: ((سَمِعْتُ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقْرَأُ فِي الْمَغْرِبِ بِالطُّورِ)) . رواه البخاري (765)، ومسلم (463) (174).

96. Жубайр ибн МутIима (АллахI реза хуьлда цунна) дийцина: «АллахIан элчано (АллахIера кьинхетам а, маршо а хуьлда цунна) маьркIажан

ламазехъ «ат-Тур» сурат доьшуш хезна суна» (ал-Бухари: 765, Муслим: 174/463).

97- عَنْ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَانَ فِي سَفَرٍ، فَصَلَّى الْعِشَاءَ الْآخِرَةَ فَقَرَأَ فِي إِحْدَى الرَّكْعَتَيْنِ بِـ (التَّيْنِ وَالزَّيْتُونِ)، فَمَا سَمِعْتُ أَحَدًا أَحْسَنَ صَوْتًا - أَوْ قِرَاءَةً - مِنْهُ ((. رواه البخاري (769)، ومسلم (464) (175، 177).

97. ал-Бараъ ибн Иазиба (АллахI реза хуълда цаършинна) дийцина: «Цкъа, новкъахъ а волуш, пхъуйран ламаз дечу хенахъ шиннах цхъана ракаIатехъ цо дийшира: «Дуй буу Аса инжирах а, зайтах а». Цхъа-цхъаь хезна ма вацара суна цуьначул а хаза аз долуш, я цо санна хаза доьшуш» (ал-Бухари: 769, Муслим: 175,177/464).

98 - عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهَا، أَنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بَعَثَ رَجُلًا عَلَى سَرِيَّةٍ، فَكَانَ يَقْرَأُ لِأَصْحَابِهِ فِي صَلَاتِهِمْ، فَيَخْتُمُ بِـ " قُلْ هُوَ اللهُ أَحَدٌ "، فَلَمَّا رَجَعُوا ذَكَرُوا ذَلِكَ لِرَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، فَقَالَ: " سَلُّوهُ، لِأَيِّ شَيْءٍ صَنَعَ ذَلِكَ؟ " فَسَأَلُوهُ فَقَالَ: لِأَنَّهَا صِفَةُ الرَّحْمَنِ عَزَّ وَجَلَّ، فَأَنَا أَحِبُّ أَنْ أَقْرَأَ بِهَا. فَقَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: ((أَخْبِرُوهُ أَنَّ اللهُ تَعَالَى يُجِبُّهُ)).. رواه البخاري (7375)، ومسلم (813) (263).

98. Иайшата (АллахI реза хуълда цунна) дийцина: «(Мухха а цкъа) АллахIан элчано (АллахIера къинхетам а, маршо а хуълда цунна) цхъана стеган куьйгаллин кIел тIеман тоба хъажийнера. Ткъа (оцу стага), шен накъосташна хъалха а ваьлла, ша имамалла дечу хенахъ даима а шен дешар (хIокху дешнашна тIехъ тоам а бой) дерзош хилла: «Ала: «И – АллахI - Цхъаь ву»». Шайш юхадирзиначу хенахъ, Пайхамаре (АллахIера къинхетам а, маршо а хуълда цунна) цуьнах дерг дIадовзийтича, цо аьлла: «Хатта цуьнга: хIунда деш ду цо и?». Цара цуьнга и хаьттича, цо жоп делла: «Оцу (суратехъ хъехош) Къинхетамечуьнан куьцаш ду. (Цундела) суна дукха деза и (сурат) дешар». (Цо аьлларг хиьначу) Пайхамара (АллахIера къинхетам а, маршо а хуълда цунна) омра дина (цаьрга): «ДIахайита цуьнга: Сийлахъ-Везачу АллахIна иза дукха везаш вуйла» (ал-Бухари: 7375, Муслим: 263/813).

99- عَنْ جَابِرِ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ: أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ لِمُعَاذٍ: ((فَلَوْ لَا صَلَّيْتَ بِرِي سَبَّحَ اسْمَ رَبِّكَ الْأَعْلَى))، (وَالشَّمْسُ وَضُحَاهَا)، (وَاللَّيْلُ إِذَا يَغْشَى)؟ فَإِنَّهُ يُصَلِّي وَرَاءَكَ الْكَبِيرُ، وَالضَّعِيفُ، وَذُو الْحَاجَةِ ((. رواه البخاري (705)، ومسلم (465) (179).

99. Жабира (АллахI реза хуьлда цунна) дийцина, АллахIан элчано (АллахIера кьинхетам а, маршо а хуьлда цуна) МуIазе элира аьлла: «Ламаз дечу хенахь ахьа (хIара сураташ) дешча дикаха хир дара: «Хастае Сийлахь-Везачу хьайн Делан цIе!», «Аса дуй буу маьлхах а, цуьнан Iуьйренан лепарх а!», «Аса дуй буу буйьсанах, цо [дерриге Iалам боданца] дIахьулдечу хенахь!» - хIунда аьлча, хьуна тIаьхьахIитгиначарна юккьехь кьенаниг а, заьIапниг а, гIуллакх (хьашт) дерг а хир ву» (ал-Бухари: 705, муслим: 179/465).



Бисмалла чоҗга даккха дезаш цахилар дуьйцу дакъа

100 - عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ: ((أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، وَأَبَا بَكْرٍ، وَعُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا كَانُوا يَفْتَتِحُونَ الصَّلَاةَ بِـ" الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ ")) . رواه البخاري (743).
- وَفِي رِوَايَةٍ: ((صَلَّى مَعَ أَبِي بَكْرٍ، وَعُمَرَ، وَعُثْمَانَ، فَلَمَّ أَسْمَعُ أَحَدًا مِنْهُمْ يَقْرَأُ: " بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ ")) . رواه مسلم (399) (50).
- وَلِمُسْلِمٍ: ((صَلَّى خَلْفَ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، وَأَبِي بَكْرٍ، وَعُمَرَ، وَعُثْمَانَ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ - فَكَانُوا يَسْتَفْتِحُونَ الصَّلَاةَ بِ: " الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ " ، لَا يَذْكُرُونَ: " بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ " فِي أَوَّلِ قِرَاءَةٍ، وَلَا فِي آخِرِهَا)) . رواه مسلم (399) (52).

100. Анаса ибн Малика (АллахI реза хуьлда цунна) дийцина: «Пайхамара а (АллахIера кьинхетам а, маршо а хуьлда цунна), Абу Бакара а, Iумара а (АллахI реза хуьлда цаьршинна) шайн ламаз «Хастам бу АллахIна, Iаламийн Дела волучу!» («Алхьамду лиллахIи роббил Iаламийн!») бохучу суратна тIера дIадоладора». (ал-Бухари: 743).

Кхечу ривайатехь аьлла: «Абу Бакарца а, Iумарца а, Iусманца а ламазаш дина аса. Царех цхьаммо а «Кьинхетамечу, Кьинхетам бечу АллахIан царца!» («БисмиллахIир-рохьманир-рохьим») олий, бисмалла доккхуш хезна дац суна». (Муслим: 50/399).

Муслиман ривайатехь аьлла: «Сан ламазаш дар нисделла Пайхамарца а (АллахIера кьинхетам а, маршо а хуьлда цунна), Абу Бакарца а, Iумарца а, Iусманца а. Цара шайн ламазаш «Хастам бу АллахIна, Iаламийн Дела волучу!» («Алхьамду лиллахIи роббил Iаламийн!») бохучу суратна тIера дIадоладора, я «Фатихьат» суратна хьалха а, я цунна тIаьхьа а «Кьинхетамечу, Кьинхетам бечу АллахIан царца!» («БисмиллахIир-рохьманир-рохьим») аьлла, бисмалла а ца доккхуш» (Муслим: 52/399).



Вицваларна сужуд дар дуьйцу дакъа

101- عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ سَبْرِينَ عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: صَلَّى بِنَا رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِحْدَى صَلَاتِي الْعَشِيِّ - قَالَ ابْنُ سَبْرِينَ: وَسَمَاهَا أَبُو هُرَيْرَةَ، وَلَكِنْ نَسِيتُ أَنَا - قَالَ: فَصَلَّى بِنَا رَكَعَتَيْنِ، ثُمَّ سَلَّمَ، فَقَامَ إِلَى خَشَبَةِ مَعْرُوضَةٍ فِي الْمَسْجِدِ، فَاتَّكَأَ عَلَيْهَا كَأَنَّهُ غَضْبَانٌ، وَوَضَعَ يَدَهُ الْيُمْنَى عَلَى الْيُسْرَى، وَشَبَّكَ بَيْنَ أَصَابِعِهِ، وَوَضَعَ خَدَّهُ الْأَيْمَنَ عَلَى ظَهْرِ كَفِّهِ الْيُسْرَى، وَخَرَجَتْ السَّرْعَانُ مِنْ أَبْوَابِ الْمَسْجِدِ، فَقَالُوا: قَصُرَتِ الصَّلَاةُ. وَفِي الْقَوْمِ أَبُو بَكْرٍ وَعُمَرُ. فَهَابَا أَنْ يُكَلِّمَاهُ، وَفِي الْقَوْمِ رَجُلٌ فِي يَدَيْهِ طَوْلٌ، يُقَالُ لَهُ: ذُو الْيَدَيْنِ، فَقَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، أَنْسِيتَ أَمْ قَصُرَتِ الصَّلَاةُ؟ قَالَ: ((لَمْ أَنْسَ وَلَمْ تُقْصِرْ)). فَقَالَ: ((أَكَمَا يَقُولُ ذُو الْيَدَيْنِ؟)) فَقَالُوا: نَعَمْ. فَتَقَدَّمَ فَصَلَّى مَا تَرَكَ، ثُمَّ سَلَّمَ، ثُمَّ كَبَّرَ وَسَجَدَ مِثْلَ سُجُودِهِ أَوْ أَطْوَلَ، ثُمَّ رَفَعَ رَأْسَهُ فَكَبَّرَ، ثُمَّ كَبَّرَ وَسَجَدَ مِثْلَ سُجُودِهِ أَوْ أَطْوَلَ، ثُمَّ رَفَعَ رَأْسَهُ وَكَبَّرَ. فَرُبَّمَا سَأَلُوهُ: ثُمَّ سَلَّمَ؟ قَالَ: قُنْبُوتٌ أَنْ عِمْرَانَ بْنَ حَصِينٍ قَالَ: ثُمَّ سَلَّمَ. رواه البخاري (482)، ومسلم (573) (97).

101. Мухаммад ибн Сирина дийцина, Абу Хиурайрас (АллахI реза хуьлда цунна) элира аьлла: «(Цкъа) АллахIан элчано (АллахIера къинхетам а, маршо а хуьлда цунна) суьйренан шина ламазах цхьа ламаз дира тхьоца». Ибн Сирина аьлла: «Абу Хиурайрас, це а йоккхуш, хьаха а ма дира хьуна (и муьлха ламаз дара), амма со вицвела-кха цунна». Тхьоца ши ракаIат а дина, салам делира цо. Маьждигна пурх Iуьллучу диттан юьхкана те а вахана, цунна тетевжира иза, (тхуна) оьглазвахана ву-кха хьуна иза аьлла а (хеталуш). Шен аьтту куьг аьрручунна тедиллира цо, (куьйган) пелгаш чуча а доьхкира. (Ткъа оцу хенахь) сиханаш маьждиган кевнах арабийла буьйлира, (вовшашца) хетгаре а буьйлуш: «Ванах, (и) ламаз дацдина-те?». (Ламазехь дакъалаьцначарна) юккъехь бара Абу Бакар а, Iумар а. Делахь а (Пайхамаре (АллахIера къинхетам а, маршо а хуьлда цунна)) къамеле вала цатигира и шиь (оцу хьокъехь), шашшиь иза чоIа лоруш волун дела. Царна юккъехь кхин цхьа стаг а вара, деха куьйгаш а долуш, «ши куьг дерг» олий, шен це йоккхуш а волуш. Цо хаьттира: «ХIай, АллахIан элча! (Цхьана хIуманна) вицвелла-те хьо, я (хIинца хIара) ламаз дацдина-те?». Цо жоп делира: «Суна хIумма а дицделла дац, я ламаз дацдина а дац». Цо элира: «Схьагарехь, вицвелла хьо». Цул тIаьхьа (нахе) хаьттира цо: «(Iуллакх) ши куьг долучо ма дуьйцу ду, ткъа?». Цара жоп делира: «Ду». Таккха, хьалха а ваьлла, юкьахдиссина ракаIат те а дина, таккха салам а делла, таккха «АллахI массо хIуманал воккха ву» («АллахIу акбар») а аьлла, цул тIаьхьа, гуттар а ма-дарра я кхин (жимма) дехоха а деш, сужуд дира цо. Таккха (сужудера) шен корта хьала а

айбина, юха а «АллахI массо хIуманал воккха ву» («АллахIу акбар») аьлла, юха а изза дешнаш а аьлла, гуттар а ма-дарра я кхин (жимма) дехоха а деш, сужуд дира цо. ТIаккха (сужудера) корта хьала а айбина, «АллахI массо хIуманал воккха ву» («АллахIу акбар») элира цо. ХIетахь (ибн Сирина) хаьттира цара: «**Цул тIаьхьа салам делирий-те цо?**». Цо жоп делира: «(Халид ал-Хьазама) дийцина суна, Иимран ибн Хьусайна элира аьлла: «**Цул тIаьхьа салам делира цо**»» (ал-Бухари: 482, Муслим: 97/573).

102 - عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ بُحَيْبَةَ - وَكَانَ مِنْ أَصْحَابِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

- ((أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ صَلَّى بِهِمُ الظُّهْرَ، فَقَامَ فِي الرَّكْعَتَيْنِ الْأُولَيَيْنِ وَلَمْ يَجْلِسْ، فَقَامَ النَّاسُ مَعَهُ، حَتَّى إِذَا قَضَى الصَّلَاةَ، وَانْتَهَرَ النَّاسُ تَسْلِيمَهُ، كَبَّرَ وَهُوَ جَالِسٌ، فَسَجَدَ سَجْدَتَيْنِ قَبْلَ أَنْ يُسَلَّمَ، ثُمَّ سَلَّمَ)) . رواه البخاري (829)، ومسلم (570) (85).

102. IабдуллахI ибн Бухьайна (АллахI реза хуьлда цунна) – Пайхамаран (АллахIера кьинхетам а, маршо ахуьлда цунна) асхьабех хилла ву иза - дийцина: «**Цкъа тхьобца делкъан ламаз дечу хенахь Пайхамар (АллахIера кьинхетам а, маршо а хуьлда цунна), ламазах ши ракаIат диначу хенахь, аттахьийIат деша охьа а ца хууш, хьалагIаьттира. Цунна тIаьххье нах а гIевттира хьала. Ламаз дерзийна а даьлла (салам дала герга дахча), салам даларе хьобжуш нах а болуш, ша хиьна Iаччохь «АллахIу Акбар» олуш, салам далале шозза сужуде а вахана, цул тIаьхьа салам делира цо**» (ал-Бухари: 829, Муслим: 85/570).



Ламаз дечунна хьалхашхула валар дуьйцу дакъа

103 - عَنْ أَبِي جُهَيْمٍ – عَبْدِ اللَّهِ بْنِ الْحَارِثِ بْنِ الصَّمَّةِ - الْأَنْصَارِيِّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: ((لَوْ يَعْلَمُ الْمَارُّ بَيْنَ يَدَيِ الْمُصَلِّيِّ مَاذَا عَلَيْهِ مِنَ الْإِثْمِ؟ لَكَانَ أَنْ يَقِفَ أَرْبَعِينَ خَيْرًا لَهُ مِنْ أَنْ يَمُرَّ بَيْنَ يَدَيْهِ)) . قَالَ أَبُو النَّضْرِ: لَا أَدْرِي؟ قَالَ أَرْبَعِينَ يَوْمًا، أَوْ شَهْرًا، أَوْ سَنَةً. رواه البخاري (510)، ومسلم (507) (261).

103. Абу ал-Жухайм ас-Саммат ал-Ансарис (АллахI реза хуьлда цунна) дийцина, АллахIан элчано (АллахIера кьинхетам а, маршо а хуьлда цунна) элира аьлла: «Ламаз деш волучунна хьалхашхула дехъаволуш волучунна ша латориг муха (къа) ду хиъча - цунна хьалхашхула волучул а шен метгехь шовзткъа латтар Голе хиларах (кхетар) ма вара иза!».

Абу ан-Надра аьлла: «Жууш вац со: цо аьлларг, билгал, шовзткъа де дара, шовзткъа бутт бара я шовзткъа шо дара». (ал-Бухари: 510, Муслим: 261/507).

104 - عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ: ((إِذَا صَلَّى أَحَدُكُمْ إِلَى شَيْءٍ يَسْتُرُهُ مِنَ النَّاسِ، فَأَرَادَ أَحَدٌ أَنْ يَجْتَازَ بَيْنَ يَدَيْهِ، فَلْيَدْفَعْهُ، فَإِنَّ أَبِي فَلْيَقَاتِلْهُ، فَإِنَّمَا هُوَ شَيْطَانٌ)) . رواه البخاري (509)، ومسلم (505) (259).

104. Абу Саид ал-Худрис (АллахI реза хуьлда цунна) дийцина, АллахIан элчано (АллахIера кьинхетам а, маршо а хуьлда цунна) олуш хезира шена аьлла: «Нагахь шух муьлхха а ламаз деш велахь, шена хьалха нахах дакъастош йиллина хума а йолуш, нагахь цул тIаьхьа цхьаь шуна хьалхашхула вала гIортахь - сацавойла аша иза. Нагахь иза къар а ца луш дагIортахь - лотийла шу цуьнах, хIунда аьлча иза – шайтIа ду» (ал-Бухари: 509, Муслим: 259/505).

105 - عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَ: ((أَقْبَلْتُ رَاكِبًا عَلَى جِمَارٍ أَتَانٍ - وَأَنَا يَوْمَئِذٍ قَدْ نَاهَزْتُ الْإِحْتِلَامَ - وَرَسُولُ اللَّهِ يُصَلِّي بِالنَّاسِ يَمْنَى إِلَى غَيْرِ جِدَارٍ، فَمَرَرْتُ بَيْنَ يَدَيْ بَعْضِ الصَّفِّ، فَنَزَلَتْ فَأَرْسَلْتُ الْأَتَانَ تَرْتَعُ، وَدَخَلْتُ فِي الصَّفِّ، فَلَمْ يُنْكَرْ ذَلِكَ عَلَيَّ أَحَدٌ)) . رواه البخاري (76)، (493، 861)، ومسلم (504)، (255، 254).

105. ИбдуллахI ибн Иаббаса (АллахI реза хуьлда цаьршинна) дийцина: «Цкъа Геметта хIоттале хьалха дукха хан йоццуш вир-кхелахь Мина веьнера со. Цигахь АллахIан элча (АллахIера кьинхетам а, маршо а хуьлда цунна) вара, пенехьа вирзина а воцуш, нахана хьалха (имам а хIоьттина) ламаз деш. ХIетахь (ламаздечеран) моГIанах цхьана декъана хьалхашхула чекх а ваьлла, (вир-кхелана) тIера охьа а воьссина, сайн вир-кхел яжа дIа а хецна, тIаккха вахана моГIанна юккъе дIахIоьтира со. Цхьаммо а бехк а ца баьккхира соьгара цунна» (ал-Бухари: 76,493,861, Муслим: 254,255/504).

106 - عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا قَالَتْ: ((كُنْتُ أَنَا مِ بَيْنَ يَدَيْ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، وَرَجُلَايَ فِي قُبَاتِهِ، فَإِذَا سَجَدَ عَمَرَنِي فَقَبَضْتُ رِجْلَيْ، فَإِذَا قَامَ بَسَطْتُهُمَا، وَالْبُيُوتُ يَوْمَئِذٍ لَيْسَ فِيهَا مَصَابِيحٌ)) . رواه البخاري (382)، ومسلم (512) (272).

106. Иайшата (АллахI реза хуьлда цунна) дийцина: «АллахIан элчанна (АллахIера кьинхетам а, маршо а хуьлда цунна) хьалха дIайижина хуьлура со, цуьнан кьибланехьа сайн когаш дIа а хецна. Ткъа ша сужуд дечу хенахь куьг Iуттура цо соьх. ТIаккха аса сайн когаш тIеозадора. Ткъа иза хьалагIаьттича, (юха а) дIахьцура аса и шиь». (Иайшата аьлла): «Оцу хенахь хIусамашкахь стогарш а дацара» (ал-Бухари: 382, Муслим: 272/512).



Цхъацца ламазех дерг дуьйцу юкъара дакъа

107 - عَنْ أَبِي قَتَادَةَ بْنِ رَبِيعٍ الْأَنْصَارِيِّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: ((إِذَا دَخَلَ أَحَدُكُمْ الْمَسْجِدَ فَلَا يَجْلِسْ حَتَّى يُصَلِّيَ رَكَعَتَيْنِ)) . رواه البخاري (1163)، ومسلم (714) (69، 70).

107. Абу КъатГада ал-Хъарис ибн РибИи ал-Ансарис (АллахI реза хуьлда цунна) дийцина, АллахIан элчано (АллахIера кьинхетам а, маршо а хуьлда цунна) элира аьлла: «Шух муьлхха а цхъаь маьждигна чу ваьлча - охьа ма хойла ши ракаат ламаз даллалц» (ал-Бухари: 1163, Муслим: 69,70/714).

108 - عَنْ زَيْدِ بْنِ أَرْقَمَ قَالَ: كُنَّا نَتَكَلَّمُ فِي الصَّلَاةِ، يُكَلِّمُ الرَّجُلُ صَاحِبَهُ وَهُوَ إِلَى جَنْبِهِ فِي الصَّلَاةِ، حَتَّى نَزَلَتْ: " حَافِظُوا عَلَى الصَّلَوَاتِ وَالصَّلَاةِ الْوُسْطَى وَقُومُوا لِلَّهِ قَانِتِينَ " [البقرة: 238]. فَأَمَرْنَا بِالسُّكُوتِ، وَنَهَيْنَا عَنِ الْكَلَامِ. رواه البخاري (1200)، ومسلم (539) (35).

108. Зайд ибн Аркъама (АллахI реза хуьлда цунна) дийцина: «Ислам-дин даржадобллачу юьххьехь ламазехь вовшашца къамелашка дуьйлуро тхо. Тхо къамелашка дуьйлуро тхашна агIонна тIехь волучуьнца. Ткъа хIара аят «Ламазаш ларде, къаьстгина юккъера (малхбуза) ламаз. АллахIана хьалха эсала дIа а хIитта» доьссиначул тIаьхьа дуьйна тхоеьга дина ома дара: дист ма хила аьлла, къамелаш совцаде аьлла, бина бехкам а бара» (ал-Бухари: 1200, Муслим: 35/539).

109 - عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عُمَرَ، وَأَبِي هُرَيْرَةَ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمْ - عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَنَّهُ قَالَ: ((إِذَا أَشَدَّ الْحَرُّ فَأَبْرِدُوا بِالصَّلَاةِ؛ فَإِنَّ شِدَّةَ الْحَرِّ مِنْ فَيْحِ جَهَنَّمَ)) . رواه البخاري (533، 534)، ومسلم (615) (180).

109. ИабдуллахI ибн Iумара а, Абу ХIурайрас а (АллахI реза хуьлда царна) дийцина, АллахIан элчано (АллахIера кьинхетам а, маршо а хуьлда цунна) элира аьлла: «Нагахь йовхо дукха чIагIлахь - (делкъан) ламаз тIаьхьататта шельялалц, хIунда аьлча дукха чIогIа йовхо – жобжагIатин саделарна тIера схьайогIуш ю» (ал-Бухари: 533-534, Муслим: 180/615).

110 - عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: ((كُنَّا نُصَلِّي مَعَ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي شِدَّةِ الْحَرِّ، فَإِذَا لَمْ يَسْتَطِعْ أَحَدُنَا أَنْ يُمَكِّنَ جَبْهَتَهُ مِنَ الْأَرْضِ، بَسَطَ ثَوْبَهُ، فَسَجَدَ عَلَيْهِ)) . رواه البخاري (1208)، ومسلم (620) (191).

110. Анас ибн Малика (АллахI реза хуьлда цунна) дийцина, Пайхамара (АллахIера кьинхетам а, маршо а хуьлда цунна) элира аблла: «Оха АллахIан элчанца цхьаьна (АллахIера кьинхетам а, маршо а хуьлда цунна) ламаз дечу хенахь, тхьох цхьаболучара дукха йовхонна шайн хьаьжаш лаьтта те охьацадилладелча, шайн духарийн йистонаш сужулаш дечче бухатуьйсура» (ал-Бухари: 1208, Муслим: 191/620).

111 - عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، قَالَ: قَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: ((مَنْ نَسِيَ صَلَاةً فَلْيُصَلِّهَا إِذَا ذَكَرَهَا، وَلَا كَفَّارَةَ لَهَا إِلَّا ذَلِكَ))، وتلا قوله تعالى: (أَقِمِ الصَّلَاةَ لِذِكْرِي). رواه البخاري (597)، ومسلم (684) (314).

- وَلِمُسْلِمٍ: ((مَنْ نَسِيَ صَلَاةً أَوْ نَامَ عَنْهَا، فَكَفَّرَ تَهَا أَنْ يُصَلِّيَهَا إِذَا ذَكَرَهَا)) . رواه مسلم (684) (315).

111. Анас ибн Малика (АллахI реза хуьлда цунна) дийцина, АллахIан элчано (АллахIера кьинхетам а, маршо а хуьлда цунна) элира аблла: «Ламаз дан вицвеллачо - шена дага ма деъана, дойла иза. И доцург кхин бехк такхар дац цунна. (Тпаккха) Сийлахь-Везачу АллахIан дешнаш дийшира цо: «...ламаз де - Со дагавайтархьамма» *». (ал-Бухари: 597, Муслим: 314/684).

* Цуьнан чулацам иштта бу: ламаз хьайна теьх хилар дага ма деъана хьайн ламаз де.

Муслиман хаамехь хIокху кепара ду: «Нагахь муьлхха а цхьаь ламазна вицлахь, я наб кхетта виссахь - цуьнан бехк такхар, шена и дага ма деъана, (цо и ламаз) дар ду» (Муслим: 315/684).

112 - عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا، أَنَّ مُعَاذَ بْنَ جَبَلٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ كَانَ يُصَلِّي مَعَ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عِشَاءَ الْآخِرَةِ، ثُمَّ يَرْجِعُ إِلَى قَوْمِهِ، فَيُصَلِّي بِهِمْ تِلْكَ الصَّلَاةَ. رواه البخاري (700)، ومسلم (465) (180).

112. Жабир ибн IабдуллахIа (АллахI реза хуьлда цунна) дийцина: «МуIаз ибн Жабала (АллахI реза хуьлда цунна) АллахIан элчанца цхьаьна (АллахIера кьинхетам а, маршо а хуьлда цунна) пхьуйьран ламаз а дой, цул теьхьа шен кьам (тайпа) долучу дIа а вьдий, изза ламаз, царна

(хьалха имам а хIуттий), юха а дора цо» (ал-Бухари: 700, Муслим: 180/465).

113 - عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: ((لَا يُصَلِّي أَحَدُكُمْ فِي النَّوْبِ الْوَاحِدِ لَيْسَ عَلَى عَاتِقِهِ مِنْهُ شَيْءٌ)) . رواه البخاري (359)، ومسلم (516) (277).

113. Абу ХIурайрас (АллахI реза хуьлда цунна) дийцина, Пайхамара (АллахIера кьинхетам а, маршо а хуьлда цунна) элира аьлла: «Шух цхьаммо а цхьана духарахь (кучахь) ламаз ма дойла - цуьнца кьайлаякхина белш а йоцуш» (ал-Бухари: 359, Муслим: 277/516).

114 - عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا، عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَنَّهُ قَالَ: ((مَنْ أَكَلَ ثُومًا أَوْ بَصَلًا، فَلْيَعْتَزَلْنَا - أَوْ لِيَعْتَزَلْنَا - وَلِيَعْتَزَلْ فِي بَيْتِهِ)) . وَأَنِّي يَقْدِرُ فِيهِ خَضِرَاتٌ مِنْ بُقُولٍ، فَوَجَدَ لَهَا رِيحًا، فَسَأَلَ عَنْهَا، فَأَخْبَرَ بِمَا فِيهَا مِنَ الْبُقُولِ، فَقَالَ: قَرَّبُوهَا - إِلَى بَعْضِ أَصْحَابِهِ كَانَ مَعَهُ - فَلَمَّا رَأَاهُ كَرِهَهُ أَكْلَهَا، قَالَ: ((كُلْ؛ فَإِنِّي أَنَا جِي مَنْ لَا تُتَّاجِي)) . رواه البخاري (855)، ومسلم (564) (73).

114. Жабир ибн IабдуллахIа (АллахI реза хуьлда цаьршинна) дийцина, Пайхамара (АллахIера кьинхетам а, маршо а хуьлда цунна) элира аьлла: «Я саьрмасекх, я хох биьнарг - тхуна юьстах лаьттийла (я тхан маьждигна юьстах волийла иза), шен цаIахь хиьна Iойла иза». (Жабира дийцина): «(Цкьа Пайхамарна) яй беанера, хасстоьмаш чохь. Цуьнах йогIу вон хьожа хааеллачу цо хаьттина: «(ХIун ю оцу яй чохь ерг?)». Шена оцу чохь болучу хасстоьмийн цIераш охьягарийча, цо омира дина: (и яй цигахь) шеца цхьаьна хиллачу шен асхьабех цхьанна тIехилабе аьлла. (Оцу чохь ерг) гиначу хенахь, шена иза а цуьнах вухаваьлла гича, (Пайхамара) аьлла: «Ахьа яа ахьа, хIунда аьлча, боккьалаь, со кьамелашка вуьйлуш ву, хьан цаьрца кьамелашка вийла йиш йоцуш болучаьрца»» (ал-Бухари: 855, Муслим: 73/564).

115 - عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: ((مَنْ أَكَلَ وَالْبَصَلَ، وَالثُّومَ، وَالْكَرَّاثَ، فَلَا يَقْرَبَنَّ مَسْجِدَنَا؛ فَإِنَّ الْمَلَائِكَةَ تَتَأَذَى مِمَّا يَتَأَذَى مِنْهُ الْإِنْسَانُ)) . وفي روايةٍ ((بَيْتِي أَدَمَ)) . رواه مسلم (564) (72، 74).

115. Жабира (АллахI реза хуьлда цунна) дийцина, Пайхамара (АллахIера кьинхетам а, маршо а хуьлда цунна) элира аьлла: «Хох, я саьрмасекх, я

**жовхар-хох биънарғ - хуъа хилча а тхан маъждигна герга ма воғийла,
хунда аьлча, бокъалаъ, адаманна новкъарло хуьлуш долчух
малекашна а хуьлу новкъарло»**

Кхечу хьадисехъ иштта аьлла: «Адаман таъхьенна новкъарло хуьлуш
долчух малекашна а хуьлу новкъарло» (Мусли: 72, 74/564).



Этхыг дуыйцу дакъа

116 - عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مَسْعُودٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: ((عَلَّمَنِي رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ النَّسْهَدَ - كَفَى بَيْنَ كَفَيْهِ - كَمَا يُعَلِّمُنِي السُّورَةَ مِنَ الْقُرْآنِ: النَّحِيَّاتُ لِلَّهِ، وَالصَّلَوَاتُ، وَالطَّيِّبَاتُ، السَّلَامُ عَلَيْكَ أَيُّهَا النَّبِيُّ وَرَحْمَةُ اللَّهِ وَبَرَكَاتُهُ، السَّلَامُ عَلَيْنَا وَعَلَى عِبَادِ اللَّهِ الصَّالِحِينَ، أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ، وَأَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُهُ وَرَسُولُهُ)) رواه البخاري (6265)، ومسلم (402) (55، 59).
وَفِي لَفْظٍ: ((إِذَا قَعَدَ أَحَدُكُمْ لِلصَّلَاةِ، فَلْيَقُلْ: النَّحِيَّاتُ لِلَّهِ (...)) وَذَكَرَهُ، وَفِيهِ: ((فَاتَّكُمُ إِذَا فَعَلْتُمْ ذَلِكَ، فَقَدْ سَلَّمْتُمْ عَلَى كُلِّ عَبْدٍ صَالِحٍ فِي السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ))، وَفِيهِ: ((فَلْيَتَخَيَّرْ مِنَ الْمَسْأَلَةِ مَا شَاءَ)) . رواه البخاري (831)، (835، 1202، 6328)، ومسلم (402) (55، 56).

116. ИбдуллахI ибн МасIуда (АллахI реза хуьлда цунна) дийцина: «АллахIан элчано (АллахIера кьинхетам а, маршо а хуьлда цунна) аттахьийат деша Iамийра суна, ша суна КьурIанан сурат Iамош санна, сан куьг шен куьйгашка а лаьцна: «Уггаре а лараме дешнаш а, ламазаш а, дика Iамалш а - АллахIан хьакъ ду! Маршо хуьлда хьуна, хIай, Пайхамар, АллахIера кьинхетам а, Цуьнан беркаташ а! Маршо хуьлда вайна а, АллахIан массо а дикачу лайшна а! Аса тоьшалла до: кхин дела цахиларца, АллахI воцург. Аса юха а тоьшалла до: Мухьаммад – Цуьнан лай а, элча а хиларца» («Ат-тахьиййату лиллахIи вассалавату ватIаййибату, ассаламу Iалайка аййухIан-набиййу ва рахьматуллаахIи вабаракатухIу, ассаламу Iалайна ва Iала ИбадиллахIис-салихьийна. АшхIаду анла илахIа иллаллахIу ва ашхIаду анна мухьаммадан IабдухIу ва расулухIу»»). (ал-Бухари: 6265, Муслим: 55,59/402).

Кхечу хьадисехь иштта аьлла: «...шашь аттахьиййат деша охьахевшиначу хенахь (доллучул а хьала) хIара дешнаш (ала дезаш) ду: «Уггаре а лараме дешнаш а, ламазаш а, дика Iамалш а - АллахIан хьакъ ду!». (Ша и дешнаш хьегIна ваьлча, кхиндIа элира цо): «Бакъдолуш, нагахь аша (и дешнаш) алахь - стигалахь а, лаьттахь а болучу АллахIан массо а дикачу лайшна кхочур ду уьш»».

Ощу хьадисехь кхиндIа аьлла: «... цул тIаьхьа (циггахь) шена луьург доьхуш доIа дан йиш ю» (ал-Бухари: 831,835,1202,6328, Муслим: 55,56/402).

117 - عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ أَبِي لَيْلَى قَالَ: لَقِيتُ كَعْبُ بْنَ عُجْرَةَ، فَقَالَ: أَلَا أُهْدِي لَكَ هَدِيَّةً؟ أَلَا النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ خَرَجَ عَلَيْنَا، فَقُلْنَا: يَا رَسُولَ اللَّهِ، قَدْ عَلَّمَنَا اللَّهُ كَيْفَ نُسَلِّمُ عَلَيْكَ، فَكَيْفَ نُصَلِّي عَلَيْكَ؟ فَقَالَ: ((قُولُوا: اللَّهُمَّ صَلِّ عَلَى مُحَمَّدٍ وَعَلَى آلِ مُحَمَّدٍ، كَمَا صَلَّيْتَ عَلَى إِبْرَاهِيمَ، وَعَلَى آلِ إِبْرَاهِيمَ، إِنَّكَ حَمِيدٌ مَجِيدٌ، وَبَارِكْ عَلَى مُحَمَّدٍ، وَعَلَى آلِ مُحَمَّدٍ، كَمَا بَارَكْتَ عَلَى إِبْرَاهِيمَ، وَعَلَى آلِ إِبْرَاهِيمَ، إِنَّكَ حَمِيدٌ مَجِيدٌ)). رواه البخاري (6357)، ومسلم (406) (66).

117. Иабд ар-Рахъман ибн Лайлас дийцина: «Цкъа КаИб бин Иужрат (АллахИ реза хуълда цунна) кхеттера суна дуьхьал. ХIетахъ цо хьаттира: «**Аса цхьа совгIат де хьуна?**». Пайхамар (АллахIера кьинхетам а, маршо а хуълда цунна) тхо долучу чувелира. Оха хьаттира цуьнга: «**ХIай, АллахIан элча! Хьобга салам муха дала деза хIинцале а хььнера тхуна, ткъа хьуна салават муха дилла деза оха дийцахьа?**». Цо жоп делира: «Ала: «**Я, АллахI! Мухьаммадах а, цуьнан доьзалах а кьинхетам бе Ахьа - Айхьа ИбрахИмах а, ИбрахИман доьзалах а кьихетам баре терра. Хастам бан хьакъ верг, Сийлахьниг ву Хьо! Я, АллахI! Мухьаммадана а, цуьнан доьзална а беркат де Ахьа - Айхьа ИбрахИмна а, ИбрахИман доьзална а беркат даре терра. Хастаме, Сийлахь ву Хьо!**» («АллахIумма солли Iала Мухьаммадин ва Iала али Мухьаммадин, кама соллайта Iала ИбрахИма, ва Iала али ИбрахИма, иннака Хьамидун, Мажид, ва барик Iала Мухьаммадин ва Iала али Мухьаммадин кама барактата Iала ИбрахИма, ва Iала али ИбрахИма, иннака Хьамидун Мажид)» (ал-Бухари: 6357, Муслим: 66/406).

118 - عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَدْعُو فِي صَلَاتِهِ: ((اللَّهُمَّ إِنِّي أَعُوذُ بِكَ مِنْ عَذَابِ الْقَبْرِ، وَعَذَابِ النَّارِ، وَمِنْ فِتْنَةِ الْمَحْيَا وَالْمَمَاتِ، وَمِنْ فِتْنَةِ الْمَسِيحِ الدَّجَالِ)). رواه البخاري (1377)، ومسلم (588) (131).
- وَفِي لَفْظٍ لِمُسْلِمٍ: ((إِذَا تَشَهَّدَ أَحَدُكُمْ فَلْيَسْتَعِذْ بِاللَّهِ مِنْ أَرْبَعٍ، يَقُولُ: اللَّهُمَّ إِنِّي أَعُوذُ بِكَ مِنْ عَذَابِ جَهَنَّمَ)). رواه مسلم (588) (128).

118. Абу ХIурайрас (АллахI реза хуълда цунна) дийцина: «АллахIан элчано (АллахIера кьинхетам а, маршо а хуълда цунна) гуттар а доIа дора, (хIокху деа хIуманар ларвар доьхуш): «**Я, АллахI! Кошан Iазапах ларве Ахьа со, иштга ЖобьжагIатин Iазапах а, дахаран а, Iожаллин а питанар а, ал-Масихь ад-Дажжалан питанар а**» («АллахIумма инни аIузу бика мин Iазабил къабри, ва Iазабин-нар, вавин фитнатил махьйа вал мамати, вавин шарри фитнатил масихьид дажжали»). (ал-Бухари: 1377, Муслим: 131/588).

Муслиман ривайатехъ аьлла: «Шух муьлхха а цхьамма ташаххIуд дешча - АллахIе ша деа хIуманах ларвар доьхийла (хIокху кепара): **«Я, АллахI! ЖьбжагIатин Iазапах ларве Ахья со.....»** (Муслим: 128/588).

119 - عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَمْرٍو بْنِ الْعَاصِ، عَنْ أَبِي بَكْرٍ الصِّدِّيقِ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمْ -: أَنَّهُ قَالَ لِرَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: عَلَّمَنِي دُعَاءً أَدْعُو بِهِ فِي صَلَاتِي، قَالَ: ((قُلْ: اللَّهُمَّ إِنِّي ظَلَمْتُ نَفْسِي ظُلْمًا كَثِيرًا، وَلَا يَغْفِرُ الذُّنُوبَ إِلَّا أَنْتَ، فَاعْفِرْ لِي مَغْفِرَةً مِنْ عِنْدِكَ، وَارْحَمْنِي إِنَّكَ أَنْتَ الْعَفُورُ الرَّحِيمُ)).. رواه البخاري (834)، ومسلم (2705) (48).

119. IабдуллахI ибн Iамр ибн ал-Iаса (АллахI реза хуьлда цунна) дийцина: «Абу Бакар ас-Сиддикъа (АллахI реза хуьлда цунна) дийцира, АллахIан элчане (АллахIера кьинхетам а, маршо а хуьлда цунна) дийхира ша аьлла: **«Сайн ламазехъ деша доIа Iамадехъа суна».** Цо элира: **«ХIокху (кепара дешнаш) ала: «Я, АллахI! Айса-сайна дукха зуламе хилла со. Кьиношна гечдийриг вац-кха Хьо воцург - лохъа суна хьайн гечдар. Кьинхетам а бехъа соьх, хIунда аьлча Хьо ву-кха – Гечдийриг, Кьинхетамбийриг»** («АллахIумма инни заламту нафси зулман касиран вала йагIфируз зунуба илла анта, фагIфир ли магIфиратан мин Iиндика вархьамни, иннака антал гIафурур рахьим»)» (ал-Бухари: 834, Муслим: 48/2705).

120 - عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا قَالَتْ: مَا صَلَّى رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ صَلَاةً - بَعْدَ أَنْ نَزَلَتْ عَلَيْهِ: " إِذَا جَاءَ نَصْرُ اللَّهِ وَالْفَتْحُ " - إِلَّا يَقُولُ فِيهَا: ((سُبْحَانَكَ رَبَّنَا وَبِحَمْدِكَ، اللَّهُمَّ اغْفِرْ لِي)).. رواه البخاري (4967)، ومسلم (484) (219).
- وَفِي لَفْظٍ: ((كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يُكْتَبُ أَنْ يَقُولَ فِي رُكُوعِهِ وَسُجُودِهِ: ((سُبْحَانَكَ اللَّهُمَّ رَبَّنَا وَبِحَمْدِكَ، اللَّهُمَّ اغْفِرْ لِي)).. رواه البخاري (794، 4293)، ومسلم (484) (217).

120. Iайшата (АллахI реза хуьлда цунна) дийцина: «Пайхамара (АллахIера кьинхетам а, маршо а хуьлда цунна) шега «АллахIера гIо а, толам а беъча» аьлла долу (сурат) доьссиначул гIаьхъа, (хIара доIа) ца доьшуш цхъа а ламаз ца дира: **«Ала хIума доцуш, цIена ву Хьо, я АллахI! Тхан Дела, хастам бу Хьуна! Я АллахI, гечдехъа суна!»** («Субхьанак АллахIумма, раббана ва бихьамдик! АллахIуммагIфирли!»). (ал-Бухари: 4967, Муслим: 219/484).

Кхечу ривайатехъ аьлла: «АллахIан элчано (АллахIера кьинхетам а, маршо а хуьлда цунна) шен рукуIашкахъ а, сужудаьшкахъ дуккха а (хIара доIа) дора: **«Ала хIума доцуш, цIена ву Хьо, я АллахI! Тхан Дела,**

хастам а бу Хъуна! Я АллахІ, гечдехъа суна!» («Субхъанак АллахІумма раббана, ва бихъамдик! АллахІуммагІфирли!») (ал-Бухари: 794,4293, Муслим: 217/484).



Витар ламаз дуьйцу дакъа

121. - عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَ: سَأَلَ رَجُلٌ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ - وَهُوَ عَلَى الْمِنْبَرِ - : مَا تَرَى فِي صَلَاةِ اللَّيْلِ؟ قَالَ: ((مَثْنَى مَثْنَى، فَإِذَا خَشِيَ أَحَدُكُمْ الصُّبْحَ صَلَّى وَاحِدَةً، فَأَوْتَرْتَ لَهُ مَا صَلَّى)) . رواه البخاري (990)، ومسلم (749) (145).
وَإِنَّهُ كَانَ يَقُولُ: ((اجْعَلُوا آخِرَ صَلَاتِكُمْ بِاللَّيْلِ وَتَرَاءَ)) . رواه البخاري (998)، ومسلم (751) (151).

121. ИабдуллахI ибн Iумара (АллахI реза хуьлда цунна а, цуьнан дена а) дийцина: «Цхъана стага, минбар тIехь волучу Пайхамаре (АллахIера кьинхетам а, маршо а хуьлда цунна) хаьттина: «Буса тIедеш долу (суннат) ламазаш (муха дан деза)?». (Пайхамара (АллахIера кьинхетам а, маршо а хуьлда цунна)) жоп делла: «(Буса деш долу ламазаш) шишша (ракаIатехь нисдан дезаш) ду. Нагахь шух цхъаь, Iуьйре хиларна кхоьруш, сагатдан волахь - цхъа ракаIат ламаз дан деза цо, ткъа (оцу цхъана ракаIато цо) дина хилла цуьнан ламазаш шалза терахье дохур ду». (ал-Бухари: 990, Муслим: 145/749).

Цо олуш хилла: «Буса тIаьххъара деш долу шайн ламаз – витар хилийта»» (ал-Бухари: 998, Муслим: 151/751).

122. - عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا قَالَتْ: ((مِنْ كُلِّ اللَّيْلِ فَذُ أُوتِرَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: مِنْ أَوَّلِ اللَّيْلِ، وَأَوْسَطِهِ، وَآخِرِهِ، وَأَنْتَهَى وَتَرَهُ إِلَى السَّحْرِ)) . رواه البخاري (996)، ومسلم (745) (137).

122. Iайшата (АллахI реза хуьлда цунна) дийцина: «АллахIан элчано (АллахIера кьинхетам а, маршо а хуьлда цунна) буса муьлххачу а хенахь шалза терахьехь тIедеш долу (витар) ламаз дора. Буйсанан юьххьехь а, юккьехь а, чаккхенгахь а, сатаса йисинарг дукха хан йоцуш, дерзадой волура иза» (ал-Бухари: 996, Муслим: 137/745).

123. - عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا قَالَتْ: ((كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يُصَلِّي مِنَ اللَّيْلِ ثَلَاثَ عَشْرَةَ رَكْعَةً، يُوتِرُ مِنْ ذَلِكَ بِحَمْسٍ، لَا يَجْلِسُ فِي شَيْءٍ إِلَّا فِي آخِرِهَا)) . رواه مسلم (737) (123).

123. Iайшата (АллахI реза хуьлда цунна) дийцина: «АллахIан элчано (АллахIера кьинхетам а, маршо а хуьлда цунна) буса тIедеш долу ламазаш кхойтга ракаIатехь дора. Цул сов тIаьххъара пхи ракаIат, тIекIел деш, витар дора цо. Аттахиййат деша тIаьххъарачу ракаIатехь бен охьа а ца хуура иза» (Муслим: 123/737).

Ламазна салам делча, тасбиҳь даккхар дуьйцу дакъа

124 - عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا: ((أَنْ رَفَعَ الصَّوْتِ بِالذِّكْرِ - حِينَ يَنْصَرِفُ النَّاسُ مِنَ الْمَكْتُوبَةِ - كَانَ عَلَى عَهْدِ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ)) .
قَالَ ابْنُ عَبَّاسٍ: ((كُنْتُ أَعْلَمُ إِذَا انْصَرَفُوا بِذَلِكَ، إِذَا سَمِعْتُهُ)) . رواه البخاري (841)، ومسلم (583) (122).
- وَفِي لَفْظٍ: ((مَا كُنَّا نَعْرِفُ انْقِضَاءَ صَلَاةِ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِالتَّكْبِيرِ)) . رواه البخاري (842)، ومسلم (583) (121).

124. Ибн Иаббаса (АллахI реза хуьлда цаьршинна) дийцина: «АллахIан элча (АллахIера къинхетам а, маршо а хуьлда цунна) дийна волуш, наха, парз-ламаз дерзочу хенахь, гуттар а аз айдарца АллахI хьехавора».

Ибн Иаббаса аьлла: «(Оцу кеппара АллахI хьахоран дешнаш) сайна хезча, суна билгалдолура ламаз чекхдаьллийла». (ал-Бухари: 841, Муслим: 122/583).

(Кхечу хьадисехь хЮкху) дешнашца аьлла: «АллахIан элчанан (АллахIера къинхетам а, маршо а хуьлда цунна) ламаз чекхдаьллий хаа а ца хьара тхуна, такбир далорца а бен» (ал-Бухари: 842, Муслим: 121/583).

125 - عَنْ وَرَادِ مَوْلَى الْمُغِيرَةَ بْنِ شُعْبَةَ قَالَ: أَمَلَى عَلَيَّ الْمُغِيرَةُ بْنُ شُعْبَةَ مِنْ كِتَابِ إِلَى مُعَاوِيَةَ، إِنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَانَ يَقُولُ فِي دُبُرِ كُلِّ صَلَاةٍ مَكْتُوبَةٍ: ((لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ، لَهُ الْمُلْكُ وَلَهُ الْحَمْدُ، وَهُوَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ، اللَّهُمَّ لَا مَانِعَ لِمَا أَعْطَيْتَ، وَلَا مُعْطِيٍّ لِمَا مَنَعْتَ، وَلَا يَنْفَعُ ذَا الْجَدِّ مِنْكَ الْجَدُّ)) . ثُمَّ وَفَدْتُ بَعْدَ ذَلِكَ عَلَى مُعَاوِيَةَ فَسَمِعْتُهُ يَأْمُرُ النَّاسَ بِذَلِكَ. رواه البخاري (844، 6330، 6615)، ومسلم (593) (137).
- وَفِي لَفْظٍ: ((كَانَ يَنْهَى عَنْ قِيلٍ وَقَالَ، وَإِضَاعَةَ الْمَالِ، وَكَثْرَةَ السُّؤَالِ، وَكَانَ يَنْهَى عَنْ عُفُوقِ الْأُمَّهَاتِ، وَوَادِ النَّبَاتِ، وَمَنْعٍ وَهَاتِ)) . رواه البخاري (6473)، ومسلم (1341/3) (593).

125. Ал-МугIира ибн ШуIбин (АллахI реза хуьлда цунна) азатхочо ар-Раввада дийцина: «(Шен хенахь) ал-МугIира ибн ШуIбас кехат дийшира суна, МуIаве дохьуйтуш долу: «АллахIан элчано (АллахIера къинхетам а, маршо а хуьлда цунна), ша парз-ламаз дина мосазза вели а олура аьлла (дара оцу кехатахь): «Кхин дела вац, АллахI воцург. Ша цхьаь ву И, Шеца цхьа-цхьаь накъост а воцуш. Цуьнан ду паччахьалла а. Цунна хьакь бу

хастам а. Доллучунна ницкъ кхочуш а ву И. Я, Аллах! Цхьаммо а воккхур вац-кха - Ахьа деллачух. Я дала а вац-кха цхьа а - Ахьа паделларг. Цхьана а хIуманна пайдехь а бац-кха Хьуна хьалха нуьцкъалачеран ницкъ» («Ла илахIа иллаллахIу вахьдахIу ла шарика лахIу, лахIул мулку ва лахIул хьамду ва хIува Iала кулли шайъин къадирун. АллахIумма ла маниIа лима атIайта вала мултIыйа лима манаIта вала йанфаIу зал жадди минкал жадду»). Цул тIаьхьа цхьа хан яьлча, со МуIави волучу вахча, нахе, и деша аьлла, ома деш хезира суна цо». (ал-Бухари: 844,6330,6615, Муслим: 137/593).

Кхечу ривайатехь аьлла: «(Цо цуьнга яздира, Пайхамара (АллахIера кьинхетам а, маршо а хуьлда цунна) ца магийра (аьлла): эладиттанаш (бах-бахарш), кхоамаза даьхний дайар, нахе дехарш а, хеттарш а дукха дар а. Цо доьхкура – nanoшна вон хилар, дийна боллушехь керла бина йоьIарий лаьттах бохкар, (хIума йоьхуш волучуьнга), лан а ца луш, «Давало!» алар а, шена хьакь доцург дехар а» (ал-Бухари: 6473, Муслим: 593/1341).

126 - عَنْ سُمَيٍّ - مَوْلَى أَبِي بَكْرٍ بْنِ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ الْحَارِثِ بْنِ هِشَامٍ - عَنْ أَبِي صَالِحِ السَّمَّانِ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ: أَنَّ فُقَرَاءَ الْمُهَاجِرِينَ أَنَا رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، فَقَالُوا: يَا رَسُولَ اللَّهِ، قَدْ ذَهَبَ أَهْلُ الدُّثُورِ بِالدرجات العُلا، وَالنَّعِيمِ الْمُقِيمِ، فَقَالَ: ((وَمَا ذَاكَ؟)) قَالُوا: يُصَلُّونَ كَمَا نُصَلِّي، وَيَصُومُونَ كَمَا نَصُومُ، وَيَتَصَدَّقُونَ وَلَا نَتَصَدَّقُ، وَيُعْتَقُونَ وَلَا نُعْتَقُ. فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: ((أَفَلَا أَعَلَمَكُمْ شَيْئًا تُدْرِكُونَ بِهِ مَنْ سَبَقَكُمْ، وَتَسْبِقُونَ بِهِ مَنْ بَعَدَكُمْ، وَلَا يَكُونُ أَحَدٌ أَفْضَلَ مِنْكُمْ، إِلَّا مَنْ صَنَعَ مِثْلَ مَا صَنَعْتُمْ؟)) قَالُوا: بَلَى يَا رَسُولَ اللَّهِ. قَالَ: ((تُسَبِّحُونَ وَتُكَبِّرُونَ وَتَحْمَدُونَ ذِكْرَ كُلِّ صَلَاةٍ: ثَلَاثًا وَثَلَاثِينَ مَرَّةً)) قَالِ أَبُو صَالِحٍ: فَرَجَعَ فُقَرَاءُ الْمُهَاجِرِينَ إِلَى رَسُولِ اللَّهِ، فَقَالُوا: يَا رَسُولَ اللَّهِ، سَمِعَ إِخْوَانُنَا أَهْلَ الْأَمْوَالِ بِمَا فَعَلْنَا، فَفَعَلُوا مِثْلَهُ. فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: ((ذَلِكَ فَضْلُ اللَّهِ يُؤْتِيهِ مَنْ يَشَاءُ)) قَالِ سُمَيٌّ: فَحَدَّثْتُ بَعْضَ أَهْلِي بِهَذَا الْحَدِيثِ، فَقَالَ: وَهَمَّتْ، إِنَّمَا قَالَ: ((تُسَبِّحُ اللَّهُ ثَلَاثًا وَثَلَاثِينَ، وَتَحْمَدُ اللَّهُ ثَلَاثًا وَثَلَاثِينَ، وَتُكَبِّرُ اللَّهُ ثَلَاثًا وَثَلَاثِينَ))

فَرَجَعْتُ إِلَى أَبِي صَالِحٍ، فَذَكَرْتُ لَهُ ذَلِكَ، (فَأَخَذَ بِيَدِي) فَقَالَ: ((قُلْ: اللَّهُ أَكْبَرُ وَسُبْحَانَ اللَّهِ وَالْحَمْدُ لِلَّهِ، حَتَّى تَبْلُغَ مِنْ جَمِيعِهِمْ، ثَلَاثًا وَثَلَاثِينَ)) رواه البخاري (843)، ومسلم (595) (142).

126. Абу Бакар Iабд ар-Рахьман ибн ал-Хьарис ибн ХIишаман азатхочо Суммис дийцина, Абу Салихь ас-Самманера, Абу ХIурайрас (АллахI реза хуьлда цунна) дийцира аьлла: «(Цкъа) АллахIан элча (АллахIера кьинхетам а, маршо а хуьлда цунна) волучу а баьхкина, мискачу мухIажарша элира: «ХIай, АллахIан элча! Хьоладайшна кхочур долуш ду-кха уггаре а лакхара даржаш а, гуттар а лаьтта долу зовкхаш а». Цо хаьттира: «ХIун

бахъана долуш?». Цара жоп делира: «Ламазаш до цара, оха санна, марханаш а кхобу цара, оха санна. (Оцунна те) бахамаш а бу церан сагина бала, тхан боцуш болу. Лоллех лайш маърша а боху цара, и дан тхан таро йоцуш долу». Хетахь АллахІан элчано (АллахІера кьинхетам а, маршо а хуьлда цунна) хаьттира: «Аса цхьа хІума Іамаде шуна, (нагахь аша и кхочуш) дахь - шайл хьалха дабаханачарна таьхьа а кхуьун долу, шул таьхьабогІучарех цхьа а шуна таьхьа а кхуьун воцу, шуна юккъехь шул а дикаха цхьа а хин воцу, нагахь цара а аша диннарг деш дацахь?». Цара жоп делира: «Дийцахь (тхуна, хІун ду иза) хІай, АллахІан элча!». Цо элира: «ХІора ламазна таьхьа ткъе кхойттаза «Техсийлахь ву АллахІ (СубхьаналлахІ)», «АллахІна хастам бу (Алхьамду лиллахІ)», «АллахІ массо хІуманал воккха ву (АллахІу акбар)» ала».

(ХІара хьадис дийциначу) Абу Салихьа аьлла: «Цул таьхьа юха а мискачу мухІажарша, АллахІан элча (АллахІера кьинхетам а, маршо а хуьлда цунна) волучу а баьхкина, аьлла: «ХІай, АллахІан элча! Оха динарг хаза а хезна, хьолахоша а деш ду-кха иза». Хетахь АллахІан элчано (АллахІера кьинхетам а, маршо а хуьлда цунна) аьлла: «Иза – АллахІера совІат ду, Цо Шена лиьначунна луш». Сумайя аьлла: «Сайн охІланах цхьаьнга аса и хьадис хьахийначу хенахь, цо элира: «Нийса ца кхетта хьо, (хІунда аьлча цо иза) хІокху кепара аьлла: «Ткъе кхойттаза «Техсийлахь ву АллахІ (СубхьаналлахІ)» ала, ткъе кхойттаза «АллахІна хастам бу (Алхьамду лиллахІ)» ала, ткъе кхойттаза «АллахІ массо хІуманал воккха ву (АллахІу акбар)» ала»». Цул таьхьа аса, Абу Салихь волучу а вахана, цуьнах дерг цуьнга хьахийначу хенахь, цо элира: «Ала: ««АллахІ массо хІуманал воккха ву (АллахІу акбар)», «Техсийлахь ву АллахІ (СубхьаналлахІ)», «АллахІна хастам бу (Алхьамду лиллахІ)», оцу (кхаа зуькарах) хІора а ша-ша ткъе кхойт-кхойттанга кхаччалц»» (ал-Бухари: 843, Муслим: 142/595).



Ламазехъ дог-ойла Далла т1е ерзор дуьйцу дакъа

127 - عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا: أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ صَلَّى فِي خَمِيصَةٍ لَهَا أَعْلَامٌ، فَنَظَرَ إِلَى أَعْلَامِهَا نَظْرَةً، فَلَمَّا انصَرَفَ قَالَ: ((أَذْهَبُوا بِخَمِيصَتِي هَذِهِ إِلَى أَبِي جَهْمٍ، وَأَتُونِي بِأَنْبِجَانِيَّةِ أَبِي جَهْمٍ فَإِنَّهَا أَلْهَتْنِي أَنْفًا عَنْ صَلَاتِي)) . رواه البخاري (373)، ومسلم (556) (62).

127. Iайшата (АллахI реза хуьлда цунна) дийцина: «Цкъа Пайхамара (АллахIера къинхетам а, маршо а хуьлда цунна), бес-бесара суьрташца хаздина, (керлачу) духарехъ ламаз диначу хенахъ, цуьнан бIаьрахъаьжар оцу тIамаршна (суьрташна) тIедогIаделла. Ша ламаз дина ваьлча, цо омира дира: «**XIара сан духар, Абу ЖахIманна юха а хьой, цунна дуьхьал амбижани** ⁽¹⁾ духар да суна, xIунда аьлча сан ойла ламазна тIераьккхира цо xIинца»» (ал-Бухари: 373, Муслим: 62/556).

⁽¹⁾ ТIехъ суьрташ а, тIамарш а йоцуш, цхъана бесара а долуш, тIергIан морса духар.



Новкъахъ шишша ламаз тIетта озар дуьйцу дакъа

128 - عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَ: ((كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَجْمَعُ فِي السَّفَرِ بَيْنَ صَلَاةِ الظُّهْرِ وَالْعَصْرِ، إِذَا كَانَ عَلَى ظَهْرِ سَيْرٍ، وَيَجْمَعُ بَيْنَ الْمَغْرِبِ وَالْعِشَاءِ)) . رواه البخاري (1107).

128. IабдуллахI ибн Iаббаса (АллахI реза хуьлда цаьршинна) дийцина: «Новкъахъ волучу хенахъ АллахIан элчано (АллахIера къинхетам а, маршо а хуьлда цунна) даима цхъаьнатухий дора делкъан ламаз малхбузан (ламазца), (иштта) маьркIажниг - пхьуйрачуьнца» (ал-Бухари: 1107).



Новкъахъ ламаз дацдар дуьйцу дакъа

129 - عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَ: ((صَحِبْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، فَكَانَ لَا يَزِيدُ فِي السَّفَرِ عَلَى رَكْعَتَيْنِ، وَأَبَا بَكْرٍ، وَعُمَرَ، وَعُنْمَانَ كَذَلِكَ)) . رواه البخاري (1102)، ومسلم (689) (8).

129. АбдуллахI ибн Iумара (АллахI реза хуьлда цаьршинна) дийцина: «Аса ламазаш дина Пайхамарца а (АллахIера кьинхетам а, маршо а хуьлда цунна), Абу Бакарца а, Iумарца а, Iусманаца а. Ткъа цара шаьш новкъахъ болучу хенахъ, шина ракаIатал а сов доккхий, деш дацара ламаз» (ал-Бухари: 1102, Муслим: 8/689).



Рузбанах дерг дуьйцу дакъа

130 - عَنْ سَهْلِ بْنِ سَعْدِ السَّاعِدِيِّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا، قَالَ: أَنَّ رَجُلًا تَمَارَوْا فِي مَنْبَرِ رَسُولِ اللَّهِ، مِنْ أَيِّ عَوْدٍ هُوَ؟ فَقَالَ سَهْلٌ: مِنْ طَرْفَاءِ الْعَابَةِ، وَقَدْ رَأَيْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَامَ عَلَيْهِ، فَكَبَّرَ، وَكَبَّرَ النَّاسُ وَرَأَاهُ، وَهُوَ عَلَى الْمَنْبَرِ، ثُمَّ رَكَعَ، فَنَزَلَ الْقَهْقَرَى، حَتَّى سَجَدَ فِي أَصْلِ الْمَنْبَرِ، ثُمَّ عَادَ حَتَّى فَرَغَ مِنْ آخِرِ صَلَاتِهِ، ثُمَّ أَقْبَلَ عَلَى النَّاسِ، فَقَالَ: ((أَيُّهَا النَّاسُ، إِنَّمَا صَنَعْتُ هَذَا لِتَأْتُمُوا بِي، وَلِتَعْلَمُوا صَلَاتِي)). رواه البخاري (917)، ومسلم (544) (44).

- وَفِي لَفْظٍ: ((فَصَلَّى، وَهُوَ عَلَيْهَا، ثُمَّ كَبَّرَ عَلَيْهَا، ثُمَّ رَكَعَ وَهُوَ عَلَيْهَا، فَنَزَلَ الْقَهْقَرَى)). رواه البخاري (917).

130. СахІл ибн СаІд ас-СаІидис (АллахІ реза хуьлда цунна) дийцина: «Мухха а цкъа, АллахІан элчанан (АллахІера къинхетам а, маршо а хуьлда цунна) минбар муьлхачу дечигах бина бара бохучу хьокъехъ къовсам баьллачу наха (СаІдега (АллахІ реза хуьлда цунна) хаьттина цуьнах дерг). ХІетахъ СаІда аьлла: «(Меднара) хьуьнхарчу тамариск (олучу дечигах) бина бара и. Суна ган ма гира: АллахІан элча (АллахІера къинхетам а, маршо а хуьлда цунна), оцу минбарна тІехъ (ламазна) дІа а хІоьттина, «АллахІу акбар» боху дешнаш элира цо. Цунна тІаьххье наха а элира «АллахІу акбар». ТІаккха рукуІ дира цо. Цул тІаьхъа кІегарнехъа оцу тІера охъа а воьссина, минбаран когашлахъ сужуд дира цо. Цул тІаьхъа юха а хьалавелира иза (минбарна) тІе. (Иштта хІоразза а дира цо, ша сужуд дечу хенахъ - охъавуссуш, сужуд дина даьлча - хьалаволуш. Ткъа ша ламаз дина ваьлча, нахехъа а вирзина, элира цо: «ХІай, нах, боккъалаь, аса и дира, (цкъа делахъ), шу сайна тІаьхъадазийта, (шолгІа делахъ), сайн ламаз муха до шуна Іамийта»». (ал-Бухари: 917, Муслим: 44/544).

Кхечу хьадисехъ хІокху кепара аьлла: «...(минбарна) тІехъ волуш ламаз дІадихкира цо. ТІаккха, оцунна тІехъ а волуш, «АллахІу акбар» аьлла, (рукуІе охъавахара иза). ТІаккха, оцунна тІехъ а волуш, (рукуІера) хьаланисвелира иза. Цул тІаьхъа оцунна тІера охъавоьссира иза кІегарнехъа» (ал-Бухари: 917).

131 - عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: ((مَنْ جَاءَ مِنْكُمْ الْجُمُعَةَ فَلْيَغْتَسِلْ)). رواه البخاري (894)، ومسلم (844) (2).

131. ІабдуллахІ ибн Іумара (АллахІ реза хуьлда цаьршинна) дийцина, АллахІан элчано (АллахІера кьинхетам а, маршо а хуьлда цунна) элира аьлла: «Шух муьлхха а, рузбане вогуш верг, луйчийла» (ал-Бухари: 894, Муслим: 2/844).

132 - عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَ: جَاءَ رَجُلٌ، وَالنَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَخْطُبُ النَّاسَ يَوْمَ الْجُمُعَةِ، فَقَالَ: ((صَلَّيْتَ يَا فُلَانُ ؟)) قَالَ: لَا. قَالَ: ((فَمُ فَاذْكَرُكَ رَكَعَتَيْنِ)).. رواه البخاري (930)، ومسلم (875) (54).

- وَفِي رِوَايَةٍ: ((فَصَلِّ رَكَعَتَيْنِ)).. رواه البخاري (931)، ومسلم (875) (55).

132. Жабир ибн ІабдуллахІа (АллахІ реза хуьлда цаьршинна) дийцина: «Цкъа Пайхамар (АллахІера кьинхетам а, маршо а хуьлда цунна) пѳерасканан дийнахь рузбанехь хутІба деш а волуш, цхьа стаг маьждигна чувелира. Пайхамара (АллахІера кьинхетам а, маршо а хуьлда цунна) хаьттира цуьнга: «Ахьа ламаз диний, хьенех?». Цо жоп делира: «ХІан-хІа!». ТІаккха цо элира: «Хьала а гІаттий, ши ракаІат де». (ал-Бухари: 930, Муслим: 54/875).

Кхечу ривайатехь аьлла: «Хьала а гІаттий, ши ракаІат ламаз де» (ал-Бухари: 931, Муслим: 55/875).

133 - عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَمْرٍو رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَ: ((كَانَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَخْطُبُ خُطْبَتَيْنِ وَهُوَ قَائِمٌ، يَفْصِلُ بَيْنَهُمَا بِجُلُوسٍ)).. رواه البخاري (920)، ومسلم (33/861).

133. ІабдуллахІ ибн Іумара (АллахІ реза хуьлда цаьршинна) дийцина: «АллахІан элчано (АллахІера кьинхетам а, маршо а хуьлда цунна) ирахь ши хутІба дора, юккъехь охьа а хуйй, и шиь дІасакъастош» (ал-Бухари: 920, Муслим: 861/33).

134 - عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: ((إِذَا قُلْتَ لِصَاحِبِكَ: أَنْصِتْ - يَوْمَ الْجُمُعَةِ وَالْإِمَامُ يَخْطُبُ - فَقَدْ لَعَوْتَ)).. رواه البخاري (934)، ومسلم (851) (11).

134. Абу ХІурайрас (АллахІ реза хуьлда цунна) дийцина, Пайхамара (АллахІера кьинхетам а, маршо а хуьлда цунна) элира аьлла: «Нагахь ахьа – рузбанан дийнахь имам хутІба деш волуш - хьайн накъосте, кьамел

сакаде (къамел ма де) алахь, (рузбанан ламазан йолах воккхуш долу) эрна къамел дина ахь» (ал-Бухари: 934, Муслим: 11/851).

135 - عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: ((مَنِ اغْتَسَلَ يَوْمَ الْجُمُعَةِ غُسْلَ الْجَنَابَةِ، ثُمَّ رَاحَ فِي السَّاعَةِ الْأُولَى فَكَانَتْما قَرَبَ بَدَنَهُ، وَمَنْ رَاحَ فِي السَّاعَةِ الثَّانِيَةِ فَكَانَتْما قَرَبَ بَقَرَةً، وَمَنْ رَاحَ فِي السَّاعَةِ الثَّلَاثَةِ فَكَانَتْما قَرَبَ كَيْسًا أَقْرَنَ، وَمَنْ رَاحَ فِي السَّاعَةِ الرَّابِعَةِ فَكَانَتْما قَرَبَ دَجَاجَةً، وَمَنْ رَاحَ فِي السَّاعَةِ الْخَامِسَةِ فَكَانَتْما قَرَبَ بَيْضَةً، فَإِذَا حَرَجَ الْإِمَامُ حَضَرَتِ الْمَلَائِكَةُ يَسْمَعُونَ الذِّكْرَ)) . رواه البخاري (881)، ومسلم (850) (10).

135. Абу Хурайрас (АллахI реза хуьлда цунна) дийцина, Пайхамара (АллахIера къинхетам а, маршо а хуьлда цунна) элира аьлла: «Шерасканан дийнахь парз лийчар тIерадоккхучу хенахь санна лийча а лийчина, хьалхарачу сохьтехь (дийнан юьххьехь, маьждиге рузбанан ламазе) ваханарг - эмкал сагIина елларг санна ву, цул тIаьхьа ваханарг – етта сагIина белларг санна ву, цул тIаьхьа ваханарг – маIаш йолу уьстагI сагIина белларг санна ву, цул тIаьхьа ваханарг – котам сагIина елларг санна ву, цул тIаьхьа ваханарг – хIоа сагIина делларг санна ву. Ткъа имам чуваьлча, Дела хьехоре ладегIа хIуьтту малекаш» (ал-Бухари: 881, Муслим: 10/850).

136 - عَنْ سَلْمَةَ بِنِ الْأَكْوَعِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ - وَكَانَ مِنْ أَصْحَابِ الشَّجَرَةِ - قَالَ: ((كُنَّا نُصَلِّي مَعَ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ صَلَاةَ الْجُمُعَةِ، ثُمَّ تَنَصَّرَفَ، وَلَيْسَ لِلْحَيْطَانِ ظِلٌّ نَسْتَضِلُّ بِهِ)) . رواه البخاري (4168)، ومسلم (860) (32).
- وَفِي لَفْظٍ: ((كُنَّا نَجْمَعُ مَعَ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِذَا زَالَتْ الشَّمْسُ، ثُمَّ نَرْجِعُ فَنَتَّبِعُ الْفَيْءَ)) . رواه مسلم (860) (31).

136. Салама ибн АкваIа (АллахI реза хуьлда цунна) дийцина (диттана бухахь байIат диначарех вара иза): «АллахIан элчанца (АллахIера къинхетам а, маршо а хуьлда цунна) цхьаьна рузбанан ламаз дора оха. Ткъа цул тIаьхьа, тхо дIасадобьлхучу хенахь, кIел хIитта пенойн IиндагIа а ца хуьлура». (ал-Бухари: 4168, Муслим: 32/860).

Кхечу ривайатехь аьлла: «Оха АллахIан элчанца (АллахIера къинхетам а, маршо а хуьлда цунна) цхьаьна рузбанан ламаз дора - малх стигалан юккъера (зенитера) дехьабаьлча. Цул тIаьхьа юхадобьрзура тхо - делкъал тIаьхьенан IиндагIа каро а гIерташ» (Муслим: 31/860).

137 - عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: ((كَانَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقْرَأُ فِي صَلَاةِ الْفَجْرِ يَوْمَ الْجُمُعَةِ: (الْم تَنْزِيلِ) السَّجْدَةَ، وَ: (هَلْ أَتَى عَلَى الْإِنْسَانِ))) . رواه البخاري (891)، ومسلم (880) (65).

137. Абу Хурайрас (АллахI реза хуьлда цунна) дийцина: «АллахIан элчано (АллахIера кьинхетам а, маршо а хуьлда цунна) пIерасканан дийнахь Iуьйран ламазан (хьалхарачу ракаIатехь) «Алиф. Лам. Мим. Танзил» («Саждат» (це йолу сурат) доьшура, ткъа шолгIачу (ракаIатехь) – «ХIал ата Iалал инсани» («ал-Инсан» це йолу сурат) доьшура» (ал-Бухари: 891, Муслим: 65/880).



Шина Ийдан ламазаш дуьйцу дакъа

138 - عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَ: ((كَانَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، وَأَبُو بَكْرٍ، وَعُمَرُ يُصَلُّونَ الْعِيدَيْنِ قَبْلَ الْخُطْبَةِ)) . رواه البخاري (963)، ومسلم (888) (8).

138. ИабдуллахI ибн Iумара (АллахI реза хуьлда цунна а, цуьнан дена а) дийцина: «АллахIан элчано а (АллахIера кьинхетам а, маршо а хуьлда цунна), Абу Бакара а, Iумара а Ийдан ламазаш гуттар а Ийдан хутIба дале хьалха деш дара» (ал-Бухари: 963, Муслим: 8/888).

139 - عَنْ الْبِرَاءِ بْنِ عَازِبٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: خَطَبَنَا النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَوْمَ الْأَضْحَى بَعْدَ الصَّلَاةِ، فَقَالَ: ((مَنْ صَلَّى صَلَاتِنَا، وَنَسَكَ نُسُكَنَا، فَقَدْ أَصَابَ النَّسْكَ، وَمَنْ نَسَكَ قَبْلَ الصَّلَاةِ فَلَا نُسْكَ لَهُ)) . فَقَالَ أَبُو بُرْدَةَ بْنُ نَبَارٍ - خَالَ الْبِرَاءِ بْنِ عَازِبٍ - يَا رَسُولَ اللَّهِ، إِنِّي نَسَكْتُ شَاتِي قَبْلَ الصَّلَاةِ، وَعَرَفْتُ أَنَّ الْيَوْمَ يَوْمُ أَكْلِ وَشُرْبٍ، وَأَحْبَبْتُ أَنْ تَكُونَ شَاتِي أَوْلَ مَا يُدْبِحُ فِي بَيْتِي، فَذَبَحْتُ شَاتِي، وَتَعَدَّيْتُ قَبْلَ أَنْ آتِيَ الصَّلَاةَ. فَقَالَ: ((شَأْنُكَ شَأْنُ لَحْمٍ)) . قَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، فَإِنَّ عِنْدَنَا عِنَاقًا [لَنَا جَذَعَةً]، هِيَ أَحَبُّ إِلَيْنَا مِنْ شَاتَيْنِ، أَفَنَجْزِي عَنِّي؟ قَالَ: ((نَعَمْ، وَلَنْ تُجْزِيَ عَنِّي أَحَدٍ بَعْدَكَ)) . رواه البخاري (955)، ومسلم (1961) (4.5).

139. Ал-Бараъ ибн Iазибa (АллахI реза хуьлда цаьршинна) дийцина: «Цкъа, цхьана гIурбанан дезчу дийнахь, АллахIан элчано (АллахIера кьинхетам а, маршо а хуьлда цунна) хутIба дийшира тхуна ламаз диначул тIаьхьа. ХIетахь цо элира: «Оха ма-дарра ламаз дечо, оха ма-дарра гIурба дечо – нийса дина лорур ду шен гIурба. Ткъа (Ийдан) ламаз дале хьалха гIурба дийначо динарг - данне а гIурба лорур дац». (И хезначу) ал-Бараан ненан вашас Абу Бурда бин Нийара аьлла: «ХIай, АллахIан элча! Ткъа аса сайн уьстагIна ламаз дале хьалха хьаькхна урс, хIунда аьлча суна хьара таханалераниг (нехан) дуу а, молу а де дуйла. Цундела сан лаам хилира: сайн хIусамехь дуьххьара гIурбанна сайн уьстагI боьйла. (И бахьанехь) сайн уьстагIна урс хьаькхира аса. Ламазе схьавале хьалха мартанах (юучух) а кхийтира со». Оцу хьокьехь Пайхамара (АллахIера кьинхетам а, маршо а хуьда цунна) элира: «Хьан уьстагI цхьана жижигна а бен хьажо мегар бац». (Абу Бурдас) элира: «ХIай, АллахIан элча! Кхин цхьа жима буьхьиг ю тхан, суна шина уьстагIал хьоме а йолуш. Ткъа, и мегар ярий-те суна (гIурбанна)?». Цо жоп делира: «ХIаь, амма хьол тIаьхьа

цхъанненна а маггане мегар йолуш а яц иза (саннарг)» (ал-Бухари: 955, Муслим: 4,5/1961).

140 - عَنْ جُنْدُبِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ النَّجَلِيِّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: صَلَّى النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَوْمَ النَّحْرِ، ثُمَّ خَطَبَ، ثُمَّ دَبِحَ، وَقَالَ: ((مَنْ دَبِحَ قَبْلَ أَنْ يَصَلِّيَ، فَلْيَدْبِحْ أُخْرَى مَكَاتَهَا، وَمَنْ لَمْ يَدْبِحْ فَلْيَدْبِحْ بِاسْمِ اللَّهِ)) . رواه البخاري (985)، ومسلم (1960) (3).

140. Жундуб ибн ИбдуллахI ал-Бажалис (АллахI реза хуьлда цаьршинна) дийцина: «АллахIан элчано (АллахIера кьинхетам а, маршо а хуьлда цунна) гIурбанаш дойъучу дийнахь ламаз дира. Цул тIаьхьа, хутIба а дина, урс а хьаькхна, тIаккха элира цо: «Ламаз дале хьалха гIурба дийначо - цуьнан метта кхечу уьстагIна урс хьокхийла. Ткьа хIинца а гIурба денза волучо - АллахIан цIарца (шен гIурба) доьйла» (ал-Бухари: 985, Муслим: 3/1960).

141 - عَنْ جَابِرِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: ((شَهِدْتُ مَعَ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَوْمَ الْعِيدِ، فَبَدَأَ بِالصَّلَاةِ قَبْلَ الْخُطْبَةِ بِلَا أَدَانَ وَلَا إِقَامَةَ، ثُمَّ قَامَ مُتَوَكِّئًا عَلَى بِلَالٍ، فَأَمَرَ بِتَقْوَى اللَّهِ، وَحَثَّ عَلَى طَاعَتِهِ، وَوَعَّظَ النَّاسَ وَذَكَرَهُمْ، ثُمَّ مَضَى حَتَّى آتَى النِّسَاءَ، فَوَعَّظَهُنَّ وَذَكَرَهُنَّ، وَقَالَ: ((يَا مَعْشَرَ النِّسَاءِ، تَصَدَّقْنَ؛ فَإِنَّكُمْ أَكْثَرُ حُطْبِ جَهَنَّمَ)) . فَقَامَتِ امْرَأَةٌ مِنْ سِبْطَةِ النِّسَاءِ سَفْعَاءَ الْحَدِيثِ، فَقَالَتْ: لِمَ يَا رَسُولَ اللَّهِ؟ فَقَالَ: ((لِأَنَّكُمْ تُكْثِرُنَّ الشُّكَاةَ، وَتُكْفِرُنَّ الْعُسَيْرَ)) . قَالَ: فَجَعَلَنَ يَتَصَدَّقْنَ مِنْ حُلِيِّهِنَّ، يُلْقِينَ فِي تَوْبِ بِلَالٍ مِنْ أَقْرَاطِهِنَّ وَحَوَاتِيمِهِنَّ)) . رواه البخاري (978)، ومسلم (885) (4).

141. Жабира (АллахI реза хуьлда цунна) дийцина: АллахIан элчано (АллахIера кьинхетам а, маршо а хуьлда цунна) (марханаш дастаран) Иийдан дийнахь ламаз дечу хенахь цаьрца нисвелла со. Моллалла а ца кхойкхуш, кьамат а ца деш ламаз дарна тIера дIаволавелира иза, хутIба а дале хьалха. Цул тIаьхьа Билална тIетевжина, дIа а хIоьттина, (нахе) омра дира цо. Сийлахь-Везачу АллахIах кхерарца, Цунна муьтIахь хиларна тIе а хийхира цо, хьехам а бира цо нахана, (АллахIан бакьонех царна оьшург) дага а даийтира цо. Цул тIаьхьа, зударшна тIе а вахана, цаьрга элира цо: «ХIай, зударийн тоба! СагIанаш дахалаш, хIунда аьлча жоьжагIати ягон долу дукхаха долу дечиг шу хир долуш ду». ХIетахь, зударшна юккьера хьала а гIаьттина, Iаьржочу басахь беснеш йолучу цхьана зудчо хаьттира: «ХIунда, хIай, АллахIан элча?». Цо жоп делира: «Аша латкьамаш дукха бар бахьанехь а, дахарехь майрачо (диначу диканна) баркалле цахилар бахьанехь а». (Жабира) дийцина: «СагIина дIаяла буьйлабелира уьш

шайн хаздергаш (еза хГуманаш). Шайн (лергара) чIагарш а, (пIелгашкара) мухIарш а Билалан куча тийсира цара» (ал-Бухари: 978, Муслим: 4/885).

142 - عَنْ أُمِّ عَطِيَّةَ - نُسَيْبَةَ الْأَنْصَارِيَّةِ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا قَالَتْ: ((أَمَرَنَا - تَعْنِي: النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ - أَنْ نُخْرَجَ فِي الْعِيدَيْنِ الْعَوَاتِقَ وَدَوَاتِ الْخُدُورِ، وَأَمَرَ الْحَيْضَ أَنْ يُعْتَزَلْنَ مُصَلَّى الْمُسْلِمِينَ)) (351، 971، 974، 981)، ومسلم (890) (10)
- وَفِي لَفْظٍ: ((كُنَّا نَوْمَرُ، أَنْ نُخْرَجَ يَوْمَ الْعِيدِ، حَتَّى نُخْرَجَ الْبِكْرَ مِنْ خُدْرِهَا، حَتَّى نُخْرَجَ الْحَيْضَ، إِنْ كُنَّ خَلْفَ النَّاسِ]، فَيُكَبَّرْنَ بِتَكْبِيرِهِمْ، وَيُدْعَوْنَ بِدُعَائِهِمْ، يَرْجُونَ بَرَكَةَ ذَلِكَ الْيَوْمِ وَطَهْرَتَهُ)) (رواه البخاري 971).

142. Умм IатIыййа Нусайб ал-Ансарис (АллахI реза хуьлда цунна) дийцина: «Тхььга (Пайхамара (АллахIера кьинхетам а, маршо а хуьлда цунна)) дина омра дара: шина Iийдан дезачу деношкахь гIеметтахIитта гергабахана болу йьIарий а, кирхьянна тIехья кьовлабелла болу йьIарий а, цIано йььхна болу зударий а арабах аьлла. Амма цо омра дира цIано йььхна болучу зударшка: бусалба наха ламаз дечу меттигна дехья совца аьлла».

Кхечу хьадисехь хIокху кепара аьлла: «Iийдан дийнахь арадовла олий, омра дора тхььга. Кирхьянна тIехья (дIахьулбелла) болу йьIстегарий бовлура ара, цIано йььхнарш а бовлура ара. Делахь а, уьш нахана тIеххья совца безаш бара. (Наха) олучу хенахь «АллахIу акбар» эра ду цара, цара санна доIанаш а дийр ду цара, оцу дийнан беркате а, (оцу дийнахь кьиньох) цIанбаларе а сатесна» (ал-Бухари: 351,971,974,981, Муслим: 10/890).



Малх лацаран ламаз дуьйцу дакъа

143 - عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا: ((أَنَّ الشَّمْسَ خَسَفَتْ عَلَى عَهْدِ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَبَعَثَ مُنَادِيًا يُنَادِي: الصَّلَاةُ جَامِعَةٌ، فَاجْتَمِعُوا، وَتَقَدَّمَ فَكَبَّرَ، وَصَلَّى أَرْبَعَ رَكَعَاتٍ فِي رَكَعَتَيْنِ، وَأَرْبَعَ سَجَدَاتٍ)) . رواه البخاري (1066)، ومسلم (901) (4).

143. Гайшата (АллахI реза хуьлда цунна) дийцина: «Пайхамаран (АллахIера кьинхетам а, маршо а хуьлда цунна) заманчохь малх лаьцнера. ХIетахь цо цхьа стаг вахийтира, нах ламазе кхайкха аьлла. Нах схьагулбеллачу хенахь (Пайхамара (АллахIера кьинхетам а, маршо а хуьлда цунна)), хьалха а ваьлла, «Акбар» аьлла (ламаз дIа а дихкина), дийь рукуI а, дийь сужуд а долуш, ши ракаIат ламаз дира» (ал-Бухари: 1066, Муслим: 4/901).

144 - عَنْ أَبِي مَسْعُودٍ - عُنْبَةَ بْنِ عَمْرٍو - الأَنْصَارِيِّ البَدْرِيِّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: ((إِنَّ الشَّمْسَ وَالْقَمَرَ آيَاتَانِ مِنْ آيَاتِ اللَّهِ، يُخَوِّفُ اللَّهُ بِهِمَا عِبَادَهُ، وَإِنَّهُمَا لَا يَخْسِفَانِ لِمَوْتِ أَحَدٍ مِنَ النَّاسِ، وَلَا لِحَيَاتِهِ، فَإِذَا رَأَيْتُمْ مِنْهَا شَيْئًا فَصَلُّوا وَادْعُوا اللَّهَ، حَتَّى يَنْكَسِفَ مَا بَيْنَكُمْ)) . رواه البخاري (1041, 1057)، ومسلم (911) (21).

144. Абу МасIуд Iукъбат ибн Iамир ал-Ансарис (АллахI реза хуьлда цунна) дийцина, АллахIан элчано (АллахIера кьинхетам а, маршо а хуьлда цунна) элира аьлла: «Боккъалаь, малх а, бутт а АллахIан билгалонех билгалонаш ю, шайца АллахIа Шен лайшна кхерам тосуш йолу. Я цхьа-цхьаь валарна а, я цхьа-цхьаь дуьненчу валарна а лоцуш бац и шиь. Цундела, шайна лаьцна малх я бутт гича, - АллахIе доIанаш де, лаьцначуьра малх дIахеццалц ламазаш а де» (ал-Бухари: 1041,1057, Муслим: 21/911).

145 - عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا قَالَتْ: ((خَسَفَتِ الشَّمْسُ فِي عَهْدِ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، فَقَامَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، فَصَلَّى بِالنَّاسِ، فَأَطَالَ الْقِيَامَ، ثُمَّ رَكَعَ، فَأَطَالَ الرُّكُوعَ، ثُمَّ قَامَ فَأَطَالَ الْقِيَامَ - وَهُوَ دُونَ الْقِيَامِ الْأَوَّلِ - ثُمَّ رَكَعَ، فَأَطَالَ الرُّكُوعَ - وَهُوَ دُونَ الرُّكُوعِ الْأَوَّلِ - ثُمَّ سَجَدَ، فَأَطَالَ السُّجُودَ، ثُمَّ فَعَلَ فِي الرُّكُوعِ الْأُخْرَى مِثْلَ مَا فَعَلَ فِي الرُّكُوعِ الْأَوَّلَى، ثُمَّ انْصَرَفَ، وَقَدْ تَجَلَّتِ الشَّمْسُ، فَخَطَبَ النَّاسَ، فَحَمَدَ اللَّهَ وَأَثْنَى عَلَيْهِ، ثُمَّ قَالَ: ((إِنَّ الشَّمْسَ وَالْقَمَرَ آيَاتَانِ مِنْ آيَاتِ اللَّهِ، لَا يَخْسِفَانِ لِمَوْتِ أَحَدٍ وَلَا لِحَيَاتِهِ، فَإِذَا رَأَيْتُمْ ذَلِكَ فَادْعُوا اللَّهَ، وَكَبِّرُوا، وَصَلُّوا، وَتَصَدَّقُوا)) . ثُمَّ قَالَ: ((يَا أُمَّةَ مُحَمَّدٍ، وَاللَّهِ مَا مِنْ أَحَدٍ أَغْيَرُ مِنَ اللَّهِ،

أَنْ يَزِيَنِي عَبْدُهُ، أَوْ تَزِيَنِي أُمَّتُهُ، يَا أُمَّةَ مُحَمَّدٍ، وَاللَّهِ لَوْ تَعْلَمُونَ مَا أَعْلَمُ لَصَحَحْتُمْ قَلِيلًا، وَلَبَكَيْتُمْ كَثِيرًا)). رواه البخاري (1044)، ومسلم (901) (1).
 - وَفِي لَفْظِهِ: ((فَاسْتَكْمَلْ أَرْبَعَ رَكَعَاتٍ وَأَرْبَعَ سَجَدَاتٍ))). رواه البخاري (1046)، ومسلم (901) (3).

145. Гайшата (АллахI реза хуьлда цунна) дийцина: «АллахIан элча (АллахIера кьинхетам а, маршо а хуьлда цунна) дийна а волуш, малх лаьцначу хенахь, нахаца ламаз дан хЮьттира иза. (Ламаз дIадихкича) дукха веа ирахь лаьттира иза. Цул тIаьхьа, рукуIе а вахана, дехха рукуI дира цо. Цул тIаьхьа, (рукуIера) хьала а нисвелла, (юха а) веахха ирахь лаьттира иза, делахь а хьалхарачул а кIеззигаха. Цул тIаьхьа, юха а (цкьа) рукуIе а вахана, дехха рукуI дира цо, амма иза а иштта доцаха дара хьалхарачул а. Цул тIаьхьа, дехха а деш, шозза сужуд дира цо. Цул тIаьхьа, и ракаIат санна, шолгIа ракаIат а дира цо. Малх юханехьа гучубаьллучу хенахь, (ламаз) дерза а дина, нахана хутIба дира цо. АллахIна хастам а бина, Цуьнан сийлахьалла хеста а дина, цо элира: «Бокьалаь, малх а, бутт а АллахIан билгаллонех ши билгало ю. Я цхьа а валар, я цхьа а дуьненчу валар бахьанехь лоцуш а бац и шиь. Нагахь шайна и (шиь лаьцна) гахь: АллахIе доIанаш де, «АллахIу акбар» баха, ламазаш де, сагIанаш даха». Цул тIаьхьа элира цо: «XIай, Мухьаммадан уммат! АллахIах дуй ма буу аса: Цуьнан стаг-лайно я зуда-лайно зина дича, Сийлахьчу АллахIал эмгаралле хьаьвзаш цхьа-цхьаь ма вац! XIай, Мухьаммадан уммат! АллахIах чIагIо ма йо аса: суна хуург шуна хууш делахьара, дера, кIеззиг доьлур ма дара шу, дуккха а доьлхур ма дара шу!»». (ал-Бухари: 1044, Муслим: 1/901).

Кхечу хьадисехь хЮкху кепара аьлла: «Дуьззина дийь рукуI а, дийь сужуд а дира цо» (ал-Бухари: 1046, Муслим: 3/901).

146 - عَنْ أَبِي مُوسَى الْأَشْعَرِيِّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: ((حَسَفَتِ الشَّمْسُ فِي زَمَانِ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، فَقَامَ فَرَعًا، يَحْتَسِي أَنْ تَكُونَ السَّاعَةُ حَتَّى أَتَى الْمَسْجِدَ، فَقَامَ فَصَلَّى بِأَطْوَلِ قِيَامٍ، وَرُكُوعٍ، وَسُجُودٍ، مَا رَأَيْتُهُ يَفْعَلُهُ فِي صَلَاتِهِ قَطُّ، ثُمَّ قَالَ: ((إِنَّ هَذِهِ الْآيَاتُ الَّتِي يُرْسِلُهَا اللَّهُ لَا تَكُونُ لِمَوْتٍ أَحَدٍ وَلَا لِحَيَاتِهِ، وَلَكِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ، يُرْسِلُهَا يُخَوِّفُ بِهَا عِبَادَهُ، فَإِذَا رَأَيْتُمْ مِنْهَا شَيْئًا فَافْرَعُوا إِلَى ذِكْرِ اللَّهِ وَدُعَائِهِ وَاسْتِغْفَارِهِ))). رواه البخاري (1059)، ومسلم (912) (24).

146. Абу Муса ал-АшIарис (АллахI реза хуьлда цунна) дийцина: «Малх лаьцначу хенахь, хЮьттинарг кьематде хиларна кхеравелла, (ша Iачуьра)

хъалагІаьттира АллахІан элча (АллахІера кьинхетам а, маршо а хуьлда цунна). Таккха, маьждигна чу а вахана, ламазаш дан хІоьттира иза. Суна цул хьалха цкъа а гина а дацара, цо сел веа ирахь а лаьтташ, (сел веа) рукуІашкахь а, сужудашкахь а сеца а соьцуш, ламазаш деш. (Цул тІаьхьа) цо элира: **«Сийлахь-Везачу АллахІа вайна йохкуьйтуш йолу хІара билгалонаш я цхьа а валар, я цхьа а дубьненчу валар бахьанина хила йиш йолуш яц. АллахІа йохкуьйту уьш - оцу (билгалонехула) Шен лайшна дегнаш чу кхерам таса. Цундела, царех цхьаь шайна гича, АллахІ хьехаве каде, Цуьнга доІанаш де, Цуьнга гечдарш деха»** (ал-Бухари: 1059, Муслим: 24/912).



ДогӀа дехаран ламаз дуьйцу дакъа

147 - عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ زَيْدِ بْنِ عَاصِمِ الْمَازِنِيِّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: ((خَرَجَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَسْتَسْقِي، فَتَوَجَّهَ إِلَى الْوَيْلَةِ يَدْعُو، وَحَوْلَ رِدَائِهِ، ثُمَّ صَلَّى رَكَعَتَيْنِ، جَهَرَ فِيهِمَا بِالْقِرَاءَةِ)) . رواه البخاري (1024)، ومسلم (894) (4).
- وَفِي لَفْظٍ: ((إِلَى الْمُصَلَّى)) . رواه البخاري (1027)، ومسلم (894) (1,2,3).

147. ИабдуллахI ибн Зайд ибн Иасим ал-Мазинис дийцина: «Пайхамар (АллахIера къинхетам а, маршо а хуьлда цунна) догӀа дехаран ламаз дан ваха аравелира. Къилбехъа вирзира иза, АллахIе доӀа деш. Шена тIера палаш харцхъаяккхира цо. ТIаккха ши ракаIат ламаз дира цо. Оцу (шина ракаIатехъ) КъурIан хозуьйтуш а дийшира цо». (ал-Бухари: 1024, Муслим: 4/894).

Кхечу ривайатехъ аьлла: «...ламаз деш йолучу меттиге вахара иза» (ал-Бухари: 1027, Муслим: 1,2,3/894).

148 - عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، أَنَّ رَجُلًا دَخَلَ الْمَسْجِدَ يَوْمَ الْجُمُعَةِ مِنْ بَابٍ كَانَ نَحْوَ دَارِ الْقَضَاءِ، وَرَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَائِمٌ يَخْطُبُ، فَاسْتَقْبَلَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَائِمًا، ثُمَّ قَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، هَلَكْتَ الْأَمْوَالُ، وَانْقَطَعَتِ السُّبُلُ، فَادْعُ اللَّهَ يُغِينَنَا، قَالَ: فَرَفَعَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَدَيْهِ، ثُمَّ قَالَ: ((اللَّهُمَّ اغْنِنَا، اللَّهُمَّ اغْنِنَا، اللَّهُمَّ اغْنِنَا)) . قَالَ أَنَسٌ: فَلَا وَاللَّهِ، مَا نَرَى فِي السَّمَاءِ مِنْ سَحَابٍ وَلَا قَرَعَةٍ، وَمَا بَيْنَنَا وَبَيْنَ سَلْعٍ مِنْ بَيْتٍ وَلَا دَارٍ، قَالَ: فَطَلَعَتْ مِنْ وَرَائِهِ سَحَابَةٌ مِثْلُ الثُّرْسِ، فَلَمَّا تَوَسَّطَتِ السَّمَاءَ انْتَشَرَتْ، ثُمَّ امْطَرَتْ، قَالَ: فَلَا وَاللَّهِ، مَا رَأَيْنَا الشَّمْسَ سَبْتًا. قَالَ: ثُمَّ دَخَلَ رَجُلٌ مِنْ ذَلِكَ الْبَابِ فِي الْجُمُعَةِ الْمُقْبِلَةِ، وَرَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَائِمٌ يَخْطُبُ النَّاسَ، فَاسْتَقْبَلَهُ قَائِمًا. فَقَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، هَلَكْتَ الْأَمْوَالُ، وَانْقَطَعَتِ السُّبُلُ، فَادْعُ اللَّهَ أَنْ يُمَسِّكَهَا عَنَّا، قَالَ: فَرَفَعَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَدَيْهِ، ثُمَّ قَالَ: ((اللَّهُمَّ حَوِّالنِّينَا وَلَا عَلَيْنَا، اللَّهُمَّ عَلَى الْآكَامِ وَالظَّرَابِ، وَبُطُونِ الْأُودِيَةِ، وَمَنَابِتِ الشَّجَرِ)) . قَالَ: فَأَقْلَعَتْ، وَخَرَجْنَا نَمْشِي فِي الشَّمْسِ.

قَالَ شَرِيكٌ: فَسَأَلْتُ أَنَسَ بْنَ مَالِكٍ، أَهُوَ الرَّجُلُ الْأَوَّلُ؟ قَالَ: لَا أُدْرِي. رواه البخاري (1013)، ومسلم (897) (8).

148. Анас ибн Малика (АллахI реза хуьлда цунна) дийцина: «Цхъана пIерасканан дийнахъ Пайхамар (АллахIера къинхетам а, маршо а хуьлда цунна), нахана хьалха дIа а хIюьттина, хутIба деш а волуш, декхар токхуш

длайобхкина хлусам йолучу аглар йолу неларехула цхьа стаг маьждигна чу велира. Вахана АллахІан элчанна (АллахІера кьинхетам а, маршо а хуьлда цунна) юьхьа-дуюьхьал дІа а хІоьттина, элира цо: **«ХІай, АллахІан элча! Бахамаш а хІаллакьхилла тхан. Ваха-ван а цатарлуш, доьхна дІахІиттина некъаш а ду тхан. ДоІа дехьа АллахІе - вай кІелхьара дохуш, догІа даийтар доьхуш»**. Ткъа АллахІан элчано (АллахІера кьинхетам а, маршо а хуьлда цунна), шен куьйгаш доІанна хьала а лаьцна, элира: **«Я, АллахІ! ДогІа даийтахьа тхуна! Я, АллахІ! ДогІа даийтахьа тхуна! Я, АллахІ! ДогІа даийтахьа тхуна!»** («АллахІумма агІысна! АллахІумма агІысна! АллахІумма агІысна!»). «ВаллахІи» аьлла, АллахІах чІагІо ма йо аса: оцу хенахь стигалахь тхуна гуш я марханаш а ма яцара, я цхьана тайпана кхоларш а ма яцара. Оцунна тІе, тхуний, СалІ ломанний юккьехь цхьана тайпана я ценош а, я кхин гІишлош а ма яцара. ЦІеххьашха оцу ломанна тІехьара цхьа марха схьагучуелира, кхалкханчух тера кеп а йолуш. Ткъа иза, яхана стигална юккье дІа а хІоьттина, яьржжина дІаса а яхана, тІаккха догІа делхийра цо. «ВаллахІи» аьлла, АллахІах чІагІо ма йо аса: оцул тІаьхьа нийсса ялх дийнахь малх ма ца гира тхуна! Цул тІаьхьа рогІерачу пІерасканан дийнахь АллахІан элча (АллахІера кьинхетам а, маршо а хуьлда цунна), дІахоьттина хутІба деш а волуш, цхьана стага, юха а оцу неларехула маьждигна чу а веана, АллахІан элчанна (АллахІера кьинхетам а, маршо а хуьлда цунна) дуьххьал дІа а хІоьттина, элира: **«ХІай, АллахІан элча! Хьал-бахам хІаллакьхилла тхан, дІасаваха таро йоцуш. Некъаш а хедда тхан. АллахІе доІа дехьа, догІа саакаде алий!»**. АллахІан элчано (АллахІера кьинхетам а, маршо а хуьлда цунна), юха а шен куьйгаш хьала а лаьцна, элира: **«Я, АллахІ! Тхуна гондІашхула даийта Ахьа, тхуна тІе а ца доуьйтуш! Я, АллахІ! ДогІа – баьрзашна а, гунашна а, хершашна чу а, боьранашка а, дитгаш тІедовлучу а даийта Ахьа»**. Цул тІаьхьа догІа дІа а сецира. Ткъа тхо, ара а девлла, хьаьжна малх а болуш, дІасадахара». ХІара хьадис дийциначарех волучу Шарика Анасе хьаттира: **«Дуюьхьара веана стаг варий и шолгІа веьнарг а?»**. Анаса жоп делира: **«Ца хаьа суна»** (ал-Бухари: 1013, Муслим: 8/897).



Кхерам хЮьттича ден ламаз дуьйцу дакъа

149 - عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عُمَرَ بْنِ الْخَطَّابِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَ: ((صَلَّى بِنَا رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ صَلَاةَ الْخَوْفِ فِي بَعْضِ أَيَّامِهِ، فَقَامَتِ طَائِفَةٌ مَعَهُ، وَطَائِفَةٌ بِإِزَاءِ الْعُدُوِّ، فَصَلَّى بِالَّذِينَ مَعَهُ رُكْعَةً، ثُمَّ ذَهَبُوا وَجَاءَ الْآخَرُونَ فَصَلَّى بِهِمْ رُكْعَةً، وَقَضَتِ الطَّائِفَتَانِ رُكْعَةً رُكْعَةً)) . رواه البخاري (942)، ومسلم (839) (306).

149. ИабдуллахI ибн Iумар ибн ал-ХаттIаба (АллахI реза хуьлда цаьршинна) дийцина: «АллахIан элчано (АллахIера кьинхетам а, маршо а хуьлда цунна) кхераман ламаз дира тхобца, мостагIчунна дуьхьал кхеттачу хенахь. Цхьа тоба цуьнца (ламаз дан) дIахЮьттира, ткьа важа тоба мостагIчунна дуьхьал лаьттира. Шена тIаьхьахIиттиначаьрца цхьа ракаIат дира цо, тIаккха уьш дIабахара. Цул тIаьхьа вуьйш схьабаьхкира, ткьа цаьрца а цхьа ракаIат дира цо. Шина а тобано динарг цхьацца ракаIат дара» (ал-Бухари: 942, Муслим: 306/839).

150 - عَنْ يَزِيدَ بْنِ رُومَانَ، عَنْ صَالِحِ بْنِ خَرَاتِ بْنِ جُبَيْرٍ، عَمَّنْ صَلَّى مَعَ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ صَلَاةَ ذَاتِ الرَّقَاعِ؛ صَلَاةَ الْخَوْفِ، أَنَّ طَائِفَةً صَفَّتْ مَعَهُ، وَطَائِفَةٌ وَجَاءَ الْعُدُوُّ، فَصَلَّى بِالَّذِينَ مَعَهُ رُكْعَةً، ثُمَّ تَبَتَّ قَائِمًا، وَأَتَمُّوا لَأَنْفُسِهِمْ، ثُمَّ انْصَرَفُوا، فَصَفُّوا وَجَاءَ الْعُدُوُّ، وَجَاءَتِ الطَّائِفَةُ الْآخَرَى، فَصَلَّى بِهِمُ الرُّكْعَةَ الَّتِي بَقِيَتْ، ثُمَّ تَبَتَّ جَالِسًا، وَأَتَمُّوا لَأَنْفُسِهِمْ، ثُمَّ سَلَّمَ بِهِمْ. رواه البخاري (4129)، ومسلم (842) (310).

150. Язид ибн Румана дийцина, Салихь ибн Хавват ибн Жубайра (АллахI реза хуьлда цунна а, цуьнан дена а) дийцина, Зат ар-РикьаI дийнахь кхерам хЮьттича Пайхамарца (АллахIера кьинхетам а, маршо а хуьлда цунна) кхераман ламаз диначо дийцира аьлла: «Асхьабех цхьа дакъа Пайхамарца (АллахIера кьинхетам а, маршо а хуьлда цунна) ламазе хЮьттира, ткьа вуьйш оцу хенахь мостагIашна дуьхьал лаьттира. Цо оцу шена тIаьхьахIиттиначу бусалба нахаца цхьа ракаIат дира. Цул тIаьхьа, хьала а гIаьттина, ирахь лаьттира иза – вукхара шайш шайн ламаз диснарг тIедаллалц. Цул тIаьхьа уьш бахана, шайн мостагIчунна дуьхьал латтархьамма, дIахИиттира. Бусалба нехан важа дакъа, да а деана, тIехЮьттира Пайхамарна (АллахIера кьинхетам а, маршо а хуьлда цунна). Ткьа цо, цаьрца шен дисина хилла долу цхьа ракаIат тIе а дина, цул тIаьхьа охьа а хиьна, хиьна Iаччоьх сецира иза - вукхара

шайн диссина ламаз шаьш тЕдаллалц. Цул тІаьхьа массарел а хьалха салам делира цо» (ал-Бухари: 4129, Муслим: 310/842).

АллахІан элчанца (АллахІера кьинхетам а, маршо а хуьлда цунна) ламаз дина хилла волу стаг - СахІл ибн Абу Хьасма ву.

151 - عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ الْأَنْصَارِيِّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَ: ((شَهِدْتُ مَعَ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ صَلَاةَ الْخَوْفِ، فَصَفَّنَا صَفَيْنِ: صَفٌّ خَلْفَ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، وَالْعُدُوَّ بَيْنَنَا وَبَيْنَ الْقِبْلَةِ، فَكَبَّرَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، وَكَبَّرْنَا جَمِيعًا، ثُمَّ رَكَعَ وَرَكَعْنَا جَمِيعًا، ثُمَّ رَفَعَ رَأْسَهُ مِنَ الرُّكُوعِ، وَرَفَعْنَا جَمِيعًا، ثُمَّ انْحَدَرَ بِالسُّجُودِ وَالصَّفِّ الَّذِي يَلِيهِ، وَقَامَ الصَّفِّ الْمُؤَخَّرُ فِي نَحْرِ الْعُدُوِّ، فَلَمَّا قَضَى النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ السُّجُودَ، وَقَامَ الصَّفِّ الَّذِي يَلِيهِ، انْحَدَرَ الصَّفِّ الْمُؤَخَّرُ بِالسُّجُودِ وَقَامُوا، ثُمَّ تَقَدَّمَ الصَّفِّ الْمُؤَخَّرُ، وَتَأَخَّرَ الصَّفِّ الْمَقْدَمُ، ثُمَّ رَكَعَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَرَكَعْنَا جَمِيعًا، ثُمَّ رَفَعَ رَأْسَهُ مِنَ الرُّكُوعِ، وَرَفَعْنَا جَمِيعًا، ثُمَّ انْحَدَرَ بِالسُّجُودِ وَالصَّفِّ الَّذِي يَلِيهِ - الَّذِي كَانَ مُؤَخَّرًا فِي الرُّكُوعِ الْأُولَى - فَقَامَ الصَّفِّ الْمُؤَخَّرُ فِي نَحْرِ الْعُدُوِّ، فَلَمَّا قَضَى النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ السُّجُودَ وَالصَّفِّ الَّذِي يَلِيهِ، انْحَدَرَ الصَّفِّ الْمُؤَخَّرُ بِالسُّجُودِ، فَسَجَدُوا، ثُمَّ سَلَّمَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَسَلَّمْنَا جَمِيعًا)) .
قَالَ جَابِرٌ: ((كَمَا يَصْنَعُ - حَرَسَكُمْ هُوَ لِأَنَّ بَأْمَرِائِهِمْ)) . وَذَكَرَهُ مُسْلِمٌ بِتَمَامِهِ . رواه مسلم (840) (307).
وَذَكَرَ النَّبَخَارِيُّ طَرَفًا مِنْهُ: ((وَأَنَّهُ صَلَّى صَلَاةَ الْخَوْفِ مَعَ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي الْعُرْوَةِ السَّابِعَةِ؛ غَزْوَةَ دَاتِ الرَّقَاعِ)) . رواه البخاري (4125).

151. Жабир ибн ІабдуллахІ ал-Ансарис (АллахІ реза хуьлда цунна) дийцина: «АллахІан элчанца (АллахІера кьинхетам а, маршо а хуьлда цунна) цхьаьна вара со - цо кхераман ламаз дечу хенахь. Тхо АллаІан элчанна (АллахІера кьинхетам а, маршо а хуьлд цунн) тІаьхьа дІахІиттира, шина моґIаре а нисделла. Оцу хенахь мостагІ - тхуний, кьилбанний (Маккиний) юккъехь лаьтгаш вара. Пайхамара (АллахІера кьинхетам а, маршо а хуьлда цунна), «АллахІу Акбар» а аьлла, АллахІ воккха вира. Цунна тІаьххье оха массара а дира цо диннарг. Цул тІаьхьа рукуІ дира цо. Цунна тІаьххье оха массара а дира рукуІ. Цул тІаьхьа рукуІера хьалавеара иза. Оха а дира изза. Цул тІаьхьа иза а, цуьнца цхьаьна хьалхара моґIа а сужуде охьабахара. Ткьа шолґIачу моґIарехь берш мостагІчунна юьхь-дуьхьал лаьттира. Пайхамар (АллахІера кьинхетам а, маршо а хуьлда цунна) сужуд дина ваьллачу хенахь хьалхарачу моґIарера бусалба нах сужудера хьалагIевттира. Цул тІаьхьа сужуде бахара шолґIачу моґIарехь лаьттинарш. Уьш хьалабаьхкиначу хенахь хьалхарачу а, тІаьхьарачу а моґIаршкахь берш шайн меттигашкахь хийцабелира. Цул тІаьхьа Пайхамара (АллахІера кьинхетам а, маршо а

хуьлда цунна) рукуI дира. Таккха оха массара а дира рукуI. Цул тIаьхьа рукуIера хьаланисвелира иза. Оха а дира изза. Цул тIаьхьа сужуде вахара иза, цуьнца цхьаьна хьалхарачу моIарехь берш а. Ткъа уьш - хьалхара ракаIат дечу хенахь шолIачу моIарехь хилларш бара. Ткъа шолIачу моIарехь хилларш - мостагIчунна дуьххьал лаьтгаш бара. Пайхамар а (АллахIера кьинхетам а, маршо а хуьлда цунна), хьалхарачу моIареранаш а сужуд дина бевлча, шолIачу моIарехь лаьтгачара а, охьа а бахана, сужудаш дира. Цул тIаьхьа Пайхамара (АллахIера кьинхетам а, маршо а хуьлда цунна) салам делира. Цунна тIаьххье оха а делира саламаш».

Жабира дийицна: «Шун цу ха дечара шайн Амирашца лелоре тера» Муслиман жайнахь дуьззина дийицина ду и. (Муслим: 308/840).

Бухарис а хьахийна цунах цхьа дакъа: «Пайхамарца цхьана (АллахIера кьинхетам а, маршо а хуьлда цунна) кхераман ламаз дар нисделла цуьна ворхIалIачу гIазотехь; «Зат ар-рикьаI» олучу гIазотехь». (ал-Бухари: 4125).



Велларг дӀаверзор а, тезет латтор а дуьйцу дакъа

152- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: ((نَعَى النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ النَّجَاشِيَّ فِي الْيَوْمِ الَّذِي مَاتَ فِيهِ، وَخَرَجَ بِهِمْ إِلَى الْمُصَلَّى فَصَفَّ بِهِمْ، وَكَبَّرَ أَرْبَعًا)) . رواه البخاري (1333)، ومسلم (951) (62).

152. Абу Хиурайрас (АллахI реза хуьлда цунна) дийцина: «Нажаши кхелхиначу дийнахь Пайхамара (АллахIера кьинхетам а, маршо а хуьлда цунна) иза валар дӀакхайкхира нахе. Цаьрца цхьаьна ламаз дечу меттиге а вахана, моглӀара нах дӀа а хӀиттийна, доьазза «Акбар» а далаш, докъан ламаз а дира цо цунна» (ал-Бухари: 1333, Муслим: 62/951).

153 - عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ: ((أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ صَلَّى عَلَى النَّجَاشِيِّ، فَكُنْتُ فِي الصَّفِّ الثَّانِي، أَوْ الثَّلَاثِ)) . رواه البخاري (3878).

153. Жабира (АллахI реза хуьлда цунна) дийцина: «Пайхамара (АллахIера кьинхетам а, маршо а хуьлда цунна) Нажашина докъан ламаз дира. Оцу хенахь со (докъан ламазна дӀахӀиттиначу моглӀарийн) я шолгӀачу, я кхоалгӀачу моглӀарехь вара» (ал-Бухари: 3878).

154 - عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا: ((أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ صَلَّى عَلَى قَبْرِ بَعْدَ مَا دُفِنَ، فَكَبَّرَ عَلَيْهِ أَرْبَعًا)) . رواه مسلم (954) (68).

154. Ибн Iаббаса (АллахI реза хуьлда цаьршинна) дийцина: «Пайхамара (АллахIера кьинхетам а, маршо а хуьлда цунна) велларг дӀавоьллиначул тӀаьхьа (цуьнан) кошана тӀехь докъан ламаз дира, доьазза акбар а далийра цо» (Муслим: 68/954).

155 - عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا: ((أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كُفِّنَ فِي ثَلَاثَةِ أَنْوَابٍ يَمَانِيَةٍ بَيْضَ سَحُولِيَّةٍ، لَيْسَ فِيهَا قَمِيصٌ وَلَا عِمَامَةٌ)) . رواه البخاري (1264، 1271، 1272، 1273)، ومسلم (941) (45).

155. Iайшата (АллахI реза хуьлда цунна) дийцина: «АллахIан элчанна (АллахIера кьинхетам а, маршо а хуьлда цунна) Йеменара Сахьул олучу меттигера бамбин кӀадих тегна долу кӀайн кхо чкъор хьарчийра

марчонна. Царна юккъехъ я коч а, я чалба а йоцуш» (ал-Бухари: 1264,1271,1272,1273, Муслим: 45/941).

156 - عَنْ أُمِّ عَطِيَّةِ الْأَنْصَارِيَّةِ قَالَتْ: دَخَلَ عَلَيْنَا رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ جِبِينَ ثَوْبَيْتِ ابْنَتُهُ زَيْنَبُ، فَقَالَ: ((اغْسِلْنَهَا ثَلَاثًا، أَوْ خَمْسًا، أَوْ أَكْثَرَ مِنْ ذَلِكَ - إِنْ رَأَيْتُنَّ ذَلِكَ - بِمَاءٍ وَسِدْرٍ، وَاجْعَلْنَ فِي الْأَخْرَةِ كَافُورًا - أَوْ شَيْئًا مِنْ كَافُورٍ - فَإِذَا فَرَّغْتُنَّ فَأَذِنِّي)) . فَلَمَّا فَرَّغْنَا أَذْنَاهُ، فَأَعْطَانَا حَقْوَهُ، فَقَالَ: ((اشْعِرْنَهَا إِيَّاهُ)) . يَعْنِي إِزَارَهُ . رواه البخاري (1257، 1258)، ومسلم (939) (36).
- وَفِي رِوَايَةٍ: ((أَوْ سَبْعًا)) . رواه البخاري (1259)، ومسلم (939) (39).
وَقَالَ: ((ائِدَّانَ بِمِيَامِنِهَا، وَمَوَاضِعَ الْوُضُوءِ مِنْهَا)) . رواه البخاري (1255، 1256)، ومسلم (939) (42).
وَأَنَّ أُمَّ عَطِيَّةَ قَالَتْ: ((وَجَعَلْنَا رَأْسَهَا ثَلَاثَةَ فُرُوجٍ)) . رواه البخاري (1259)، ومسلم (939) (39).

156. Умм ЈатЇийа ал-Ансарис (АллахІ реза хуьлда цунна) дийцина: «Тхо АллахІан элчанан (АллахІера кѳинхетам а, маршо а хуьлда цунна) йоІ лийчош долуш, тхо долучу чу а ваьлла, цо элира: «Кхузза я пхьазза, нагахъ шайна оьшу аьлла хІетахъ, кхин сов а сидра тоьхначу хица лийчае иза. Ткъа шаьш иза тІаьххъара лийчочу хенахъ - камфара а тухура аша. Ткъа шаьш иза лийчийна девлча, соьга хаам бе». Тхаьш иза лийчийна девлча, хаам бира оха цуьнга. Ткъа цо, тхоьга шен изар схъа а кховдийна, элира: «Дуьххъара хІара хьарчае аша цунна тІе»» (ал-Бухари: 1257,1258. Муслим: 36/939).

Оццу хьадисан кхечу хаамехъ дуьйцу, Пайхамара (АллахІера кѳинхетам а, маршо а хуьлда цунна) элира аьлла: «...я ворхІазза» (ал-Бухари: 1259, Муслим: 39/939).

Тпаккха элира цо: «Цуьнан аьтту агІонна а, ламаз оьцучу хенахъ юьлуш йолучу меттигашна а тІера дІадолор аша иза лийчор». (ал-Бухари: 1255, 1256. Муслим: 42/939).

Умм ЈатЇийас аьлла: «ХІетахъ оха цуьнан месех кхо кІажар а йира» (ал-Бухари: 1259, Муслим: 39/939).

157 - عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَ: بَيْنَمَا رَجُلٌ وَاقِفٌ بِعَرَفَةَ، إِذْ وَقَعَ عَنْ رَاجِلَيْهِ، فَوَقَصَتْهُ - أَوْ قَالَ: فَأَوْقَصَتْهُ - فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: ((اغْسِلُوهُ بِمَاءٍ وَسِدْرٍ، وَكَفِّتُوهُ فِي ثَوْبَيْهِ، وَلَا تُحْنَطُوهُ، وَلَا تُخَمِّرُوا رَأْسَهُ؛ فَإِنَّهُ يُبْعَثُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ مُلْتَبًا)) . رواه البخاري (1265، 1268)، ومسلم (1206) (93).

- وَفِي رِوَايَةٍ: ((وَلَا تُحْمَرُوا وَجْهَهُ وَلَا رَأْسَهُ)) . رواه مسلم (1206) (98).

157. ИабдуллахI ибн Иаббаса (АллахI реза хуьлда цунна а, цуьнан дена а) дийцина: «Iарп ломахь лаьтташ волу цхьа стаг, цIеххьашха шен эмкална тIера чу а вожна, ворта а кагьелла, велира. ХIетахь АллахIан элчано (АллахIера кьинхетам а, маршо а хуьлда цунна) элира: «**Хица а, сидраца а лийчаве иза. Марчонна шен (ихьраман дихкина долу) ши духар а хьарчаде цунна. Амма хаза хьожа йогIург а ма хьакхаялийта цуьнах, я корта а ма хьулбе цуьнан дIа, хIунда аьлча, боккьалаь, кьематдийнахь, «лаббайк» бохуш, гIаттор волуш ву иза»**». (ал-Бухари: 1265,1268, Муслим: 93/1206).

Кхечу хаамехь аьлла: «**Я юьхь а, я корта а ма хьулбе цуьнан дIа**» (Муслим: 98/1206).

158 - عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: ((أَسْرِعُوا بِالْجَنَازَةِ، إِنْ تَكَّ صَالِحَةً، فَخَيْرٌ تُقَدِّمُونَهَا إِلَيْهِ، وَإِنْ تَكَّ سِوَى ذَلِكَ فَسُرٌّ تَضَعُونَهُ عَنْ رِقَابِكُمْ)) . رواه البخاري (1315)، ومسلم (944) (50).

158. Абу ХIурайрас (АллахI реза хуьлда цунна) дийцина, Пайхамара (АллахIера кьинхетам а, маршо а хуьлда цунна) элира аьлла: «**Ницкь ма-кхоччу сихха велларг дIахьо. ХIунда аьлча, нагахь велла стаг дика адам хиллехь – цунна гIолехь хир ду чехкка оцу аша дIавига лериначу меттиге дIакхачор. Нагахь иза иштга ца хиллехь - (чехкка) шайн вортанашна тIера вон охьадуьллу аша**» (ал-Бухари: 1315, Муслим: 50/944).

159 - عَنْ أُمِّ عَطِيَّةَ الْأَنْصَارِيَّةِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا قَالَتْ: ((نُهِينَا عَنْ اتِّبَاعِ الْجَنَائِزِ، وَلَمْ يُعْزَمْ عَلَيْنَا)) . رواه البخاري (1278)، ومسلم (938) (34).

159. Умму IатIыййас (АллахI реза хуьлда цунна) аьлла: «**Тхуна (зударшна) дихкина дара декьийн барамаш новкьа дахар (я барамашна тIаьхьахIиттина дахар). Амма чIогIа чIагIдина дацара и**» (ал-Бухари: 1278, Муслим: 34/938).

160 - عَنْ سَمُرَةَ بْنِ جُنْدُبٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: ((صَلَّى وَرَاءَ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَلَى امْرَأَةٍ مَاتَتْ فِي نَفْسِهَا، فَقَامَ وَسَطَهَا)) . رواه البخاري (1331)، ومسلم (964) (87).

160. Самура ибн Жундуба (АллахI реза хуьлда цунна) дийцина: «Пайхамарна (АллахIера кьинхетам а, маршо а хуьлда цунна) тIаьхьа а хIоьттина, цхьана зудчунна докьан ламаз дира аса, бер диначул тIаьхьа, оьхучуьра цIий а ца сецна, елла хилла йолучу. Ткьа иза – цуьнан докьанна юккье хIоьттира дIа» (ал-Бухари: 1331, Муслим: 87/964).

161 - عَنْ أَبِي مُوسَى - عَبْدِ اللَّهِ بْنِ قَيْسٍ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ: ((أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بَرِيءٌ مِنَ الصَّالِقَةِ، وَالْحَالِقَةِ، وَالشَّاقَةِ)) . رواه البخاري (1296)، ومسلم (104) (167).

161. Абу Мусас – IабдуллахI ибн Кьайса (АллахI реза хуьлда цунна) дийцина: «АллахIан элча (АллахIера кьинхетам а, маршо а хуьлда цунна) юкьаметтиг йоцуш цIена ву – мохь хьоькхучарех, (месаш) йошучарех, духар этIочарех» (ал-Бухари: 1296, Муслим: 167/104).

162 - عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مَسْعُودٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: ((لَيْسَ مِنَّا مَنْ ضَرَبَ الْخُدُودَ، وَشَقَّ الْجُيُوبَ، وَدَعَا بِدَعْوَى الْجَاهِلِيَّةِ)) . رواه البخاري (1294)، ومسلم (103) (165).

162. Абу IабдуллахI ибн МасIуда (АллахI реза хуьлда цунна) дийцина, Пайхамара (АллахIера кьинхетам а, маршо а хуьлда цунна) элира аьлла: «Тхох вац - беснеш тIе тIараш (ка) деттарг, шена тIера духар этIориг, Iесан заманан кхайкхамаш бийриг» (ал-Бухари: 1294, Муслим: 165/103).

163 - عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا قَالَتْ: ((لَمَّا اشْتَكَى النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ذَكَرَتْ بَعْضُ نِسَائِهِ كَنِيْسَةً رَأَيْتُهَا بِأَرْضِ الْحَبَشَةِ يُقَالُ لَهَا: مَارِيَةُ، وَكَانَتْ أُمُّ سَلَمَةَ وَأُمُّ حَبِيبَةَ أَتَتْهُ أَرْضَ الْحَبَشَةِ، فَذَكَرْنَا مِنْ حُسْنِهَا وَتَصَاوِيرِ فِيهَا، فَرَفَعَ رَأْسَهُ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، وَقَالَ: ((أَوْلَيْتُكَ إِذَا مَاتَ فِيهِمُ الرَّجُلُ الصَّالِحُ بَنَوْا عَلَى قَبْرِهِ مَسْجِدًا، ثُمَّ صَوَّرُوا فِيهِ تِلْكَ الصُّورَ، أَوْلَيْتُكَ شِرَارُ الْخَلْقِ عِنْدَ اللَّهِ)) . رواه البخاري (1341)، ومسلم (528) (16).

163. Iайшата (АллахI реза хуьлда цунна) дийцина: «АллахIан элча (АллахIера кьинхетам а, маршо а хуьлда цунна) цомгаш хиллачу хенахь, цуьнан хIусамнаойх цхьамма шена Эфиопехь гина цхьа килс йийцира. «Марийат» олуш яра и (килс). Умм Саламат а, Умм Хьабиба а (хIижратан некь а эцна) Эфиопе яхана хилла. Цаьршимма йийцина оцу (килсан) хазалла

а, оцу чохъ хилла суьрташ а. ХIетахъ (АллахIан элчано (АллахIера кьинхетам а, маршо а хуьлда цунна)), шен корта хьала а айбина, элира: «Шайн цхьа дика стаг велча, цуьнан кошана тIехъ зихIарт (маьждиг) дугIу цара, оцу чохъ цуьнан суьрташ а дохку. АллахIна гергахъ са чохъ долучу хIуманех уггаре а вониш бу уьш»» (ал-Бухари: 1341, Муслим: 16/528).

164 - عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا قَالَتْ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ - فِي مَرَضِهِ الَّذِي لَمْ يَقُمْ مِنْهُ - ((لَعَنَ اللَّهُ الْيَهُودَ وَالنَّصَارَى، اتَّخَذُوا قُبُورَ أَنْبِيَائِهِمْ مَسَاجِدَ)) .
قَالَتْ: ((وَأَوْلَا ذَلِكَ أُبْرِزَ قَبْرُهُ غَيْرَ أَنَّهُ خُشِيَ أَنْ يُتَّخَذَ مَسْجِدًا)) . رواه البخاري (1330، 1390)، ومسلم (529) (19).

164. Iайшата (АллахI реза хуьлда цунна) дийцина, ша цуьнах кхелхиначу лазарехъ а волуш, АллахIан элчано (АллахIера кьинхетам а, маршо а хуьлда цунна) элира аьлла: «АллахIан неIалт хуьлда жуьгташна а, керстанашна а - шайн пайхамарийн кешнаш Iибадат ден меттигаш ярна!».

(Iайшата) аьлла: «I дацахьара, йиллиначу меттигехъ дIавоьллина хир волуш вара иза. Амма и ца дина, хIунда аьлча лаьтташ кхерам болун дела - цуьнан кошах зихIарт (маьждиг) дан тарлуш» (ал-Бухари: 1330,1390, Муслим: 19/529).

165 - عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: ((مَنْ شَهِدَ الْجِنَازَةَ حَتَّى يُصَلِّيَ عَلَيْهَا، فَلَهُ قِيرَاطٌ، وَمَنْ شَهِدَهَا حَتَّى تُدْفَنَ، فَلَهُ قِيرَاطَانِ)).
قِيلَ: وَمَا الْقِيرَاطَانِ؟ قَالَ: ((مِثْلُ الْجَبَلَيْنِ الْعَظِيمَيْنِ)). رواه البخاري (1325)، ومسلم (945) (52).
- وَلِمُسْلِمٍ: ((أَصْعَرُ هُمَا: مِثْلُ أَحَدٍ)). رواه مسلم (945) (53).

165. Абу ХIурайрас (АллахI реза хуьлда цунна) дийцина, АллахIан элчано (АллахIера кьинхетам а, маршо а хуьлда цунна) элира аьлла: «Докъан ламаз даллалц тезетахъ сецначунна - цхьа кьиратI ял хир ю, (велларг) дIаволлалц Iийначунна – ши кьиратI ял хир ю».

Цуьнга хаьттира: «Ши кьиратI хIун ю?». (Пайхамара (АллахIера кьинхетам а, маршо а хуьлда цунна)) жоп делира: «ТIехбоккхачу шина ломах терра а йолуш, йоккха хIума ю»». (ал-Бухари: 1325, Муслим: 52/945).

Муслиман хаамехь аьлла: «Цаьршиннах жиманиг Ухьуд лам санна а йолуш» (Муслим: 53/945).



Закат даккхарах дерг дуыйцу дакъа

166 - عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لِمُعَاذِ بْنِ جَبَلٍ جِئْنَا بِعَتَّةَ إِلَى الْيَمَنِ: ((إِنَّكَ سَتَأْتِي قَوْمًا أَهْلَ كِتَابٍ، فَإِذَا جِئْتَهُمْ فَأَدْعُهُمْ إِلَى أَنْ يَشْهَدُوا أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ، وَأَنَّ مُحَمَّدًا رَسُولُ اللَّهِ، فَإِنْ هُمْ أَطَاعُوا لَكَ بِذَلِكَ فَأَخْبِرْهُمْ: أَنَّ اللَّهَ قَدْ فَرَضَ عَلَيْهِمْ خَمْسَ صَلَوَاتٍ فِي كُلِّ يَوْمٍ وَلَيْلَةٍ، فَإِنْ هُمْ أَطَاعُوا لَكَ بِذَلِكَ، فَأَخْبِرْهُمْ: أَنَّ اللَّهَ قَدْ فَرَضَ عَلَيْهِمْ صَدَقَةً تُؤْخَذُ مِنْ أَعْيَانِهِمْ، فَتُرَدُّ عَلَى فُقَرَائِهِمْ، فَإِنْ هُمْ أَطَاعُوا لَكَ بِذَلِكَ، فَإِيَّاكَ وَكَرَائِمَ أَمْوَالِهِمْ، وَآتَى دَعْوَةَ الْمَظْلُومِ؛ فَإِنَّهُ لَيْسَ بَيْنَهَا وَبَيْنَ اللَّهِ حِجَابٌ)) . رواه البخاري (1496، 4347)، ومسلم (19) (29).

166. АбдуллахI ибн Аббаса (АллахI реза хуьлда цунна а, цуьнан дена а) дийцина: «Пайхамара (АллахIера кьинхетам а, маршо а хуьлда цунна), ша Муаз Йемене вохуйтучу хенахь, цуьнга элира: «Жайнин охIланах долучу къоме вьдуш ву хьо. Цундела, дерригенал а хьалха, хьо уьш болучу дакхьачначу хенахь - АллаhI воцург кхин дела цахилар а, Мухьаммад – АллаhIан элча хилар а тоьшалла даре кхойкхийла ахьа уьш. Нагахь оцу тIехь уьш хьуна муьтIахь хилахь - дIадовзийта ахьа царна: АллаhIа хIора дийнахь-буса пхи ламаз дар парз дина тIедиллина хилар. Нагахь уьш хьуна оцу тIехь а муьтIахь хилахь - дIахайита ахьа царна: АллаhIа закат далар парз дина тIедиллина хилар, церан бехаш болучаьргара схьа а гулдеш, царна юккьерачу къечарна дIа а луш. Нагахь уьш хьуна оцу тIехь а муьтIахь хилахь – варийлахь, чIогIа ларлолахь церан тоьллачу бахамашна тIегIертарах а, иштта Iазапехь валлийначо (зулам хиллачо) ден долучу доIанах а, хIунда аьлча цунний, АллаhIний юккьехь цхьа а пардо дац хьуна» (ал-Бухари: 4347,1496 Муслим: 29/19).

167 - عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: ((لَيْسَ فِيمَا دُونَ خَمْسِ أَوْاقٍ صَدَقَةٌ، وَلَا فِيمَا دُونَ خَمْسِ دُونِ صَدَقَةٍ، وَلَا فِيمَا دُونَ خَمْسَةِ أَوْسُقٍ صَدَقَةٌ)) . رواه البخاري (1405)، ومسلم (979) (1).

167. Абу Саийд ал-Худрис (АллахI реза хуьлда цунна) дийцина, АллаhIан элчано (АллахIера кьинхетам а, маршо а хуьлда цунна) элира аьлла: «Детина тIера закат далар тIехь дац - нагахь иза пхеа укьил ⁽¹⁾ а кIеззиг делахь. Эмкалшна тIера закат далар тIедожош дац - нагахь уьш пхеа коьртал а кIеззиг елахь. Хурманашна тIера закат далар а дац тIедожош

- нагахъ уьш пхеа васкъал ⁽²⁾ а к'еззиг елахъ» (ал-Бухари: 1405, Муслим: 1/979).

(1) Хъадисан а, фикъх'ан а, меттан а ох'ланан цхъабарт болуш ду: Шар'ю лоруш йолу цхъа укъи - шовзткъа дирх'ам хилар, ткъа пхи укъи - ши б'е дирх'ам нисло т'аккха. Ткъа детин х'окху заманан барамашца аьлча, детин цхъа укъи – 595 гараме нислуш ду.

(2) Х'окху заманан барамашца аьлча, цхъа васкъ – кхузткъа сахъ лоруш ду. Х'ета, буьртиг-ялтин а, стоьмийн а закат дала деза барам – кхо б'е сахъ нисло. Х'окху заманан терзанан барамашца цхъа сахъ – кхаа кийлане нисло, ткъа иза – ледарло йоццург а аьлла, герггарачу хъесапехъ баьккхина барам бу. Х'ета, кхо б'е сахъ – 900 кийлане нисло.

168 - عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: ((لَيْسَ عَلَى الْمُسْلِمِ فِي عَيْدِهِ وَلَا فَرَسِهِ صَدَقَةٌ)) . رواه البخاري (1464)، ومسلم (982) (8).
- وَفِي لَفْظٍ: ((إِلَّا زَكَاةَ الْفِطْرِ فِي الرَّقِيقِ)) . رواه البخاري (1464)، ومسلم (982) (10).

168. Абу Х'урайрас (Аллах'И реза хуьлда цунна) дийцина, Аллах'ан элчано (Аллах'ера к'инхетам а, маршо а хуьлда царна) элира аьлла: «**Бусалба стагана т'ехъ дац шен лайнна а, говранна а т'ера закат далар**». (ал-Бухари: 1464, Муслим: 8/982).

Кхечу ривайатехъ аьлла: «**Лай долахъ волучу дена т'едиллина дац шен лайнна т'ера закат далар, мархин сахъ доцург**» (ал-Бухари: 1464, Муслим: 10/982).

169 - عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: ((الْعَجْمَاءُ جُبَارٌ، وَالْبُنُرُ جُبَارٌ، وَالْمَعْدِنُ جُبَارٌ، وَفِي الرَّكَازِ الْخُمْسُ)) . رواه البخاري (1499)، ومسلم (1710) (45).

169. Абу Х'урайрас (Аллах'И реза хуьлда цунна) дийцина, Аллах'ан элчано (Аллах'ера к'инхетам а, маршо а хуьлда цунна) элира аьлла: «**Дийнато (йина чов, дина зен) меттах'оттон дезаш дац, я г'уна чу йобънарг а, я маь'да доккхийлехъ (хилла зен, лазийнарг) а, ткъа хазнина т'ера – пхобалг'а дакъа даладеза**» (ал-Бухари: 1499, Муслим: 45/1710).

170 - عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: ((بَعَثَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَمَرَ عَلَى الصَّدَقَةِ، فَقِيلَ: مَنْعَ ابْنِ جَمِيلٍ، وَخَالِدُ بْنُ الْوَلِيدِ، وَالْعَبَّاسُ عَمَّ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: ((مَا يَنْعَمُ ابْنُ جَمِيلٍ إِلَّا أَنْ كَانَ فَقِيرًا، فَأَغْنَاهُ اللَّهُ، وَأَمَّا خَالِدٌ: فَإِنَّكُمْ تَظْلُمُونَ خَالِدًا، وَقَدْ احْتَبَسَ أَدْرَاعَهُ وَأَعْتَادَهُ فِي سَبِيلِ اللَّهِ، وَأَمَّا الْعَبَّاسُ فَهِيَ عَلَيَّ وَمِثْلَهَا)) ثُمَّ قَالَ: ((يَا عَمْرُ، أَمَا شَعَرْتَ أَنَّ عَمَّ الرَّجُلِ صِنُو أَبِيهِ؟)) . رواه البخاري (1468)، ومسلم (983) (11).

170. Абу Хиурайрас (АллахI реза хуълда цунна) дийцина: «(Цкъа) АллахIан элчано (АллахIера кьинхетам а, маршо а хуълда цунна) Iумар вахийтинера сагIа (закат) сьагулдан. Цъхамма элира: «Закат сьадала ца тиги ибн Жамил, Халид ибн Валид, Пайхамаран (АллахIера кьинхетам а, маршо а хуълда цунна) ден ваша Iаббас». ТIаккха АллахIан элчано (АллахIера кьинхетам а, маршо а хуълда цунна) аьлла: «Ибн Жамилана новкъарло йийриг хIун ду-те (закат дIадала)? Къен хилла ма вара иза, ткъа Сийлахь-Везачу АллахIа хьал долуш ма вина иза. Халидах дерг аьлча, харцо ю аша цуьнца лелош ерг: шен гIагIнаш а, иштта (кхин болу) тIеман гIирсаш а ма бай цуьнан АллахIан новкъахь гIазотана хьажийна латтош. Ткъа Iаббасах дерг аьлча, цунна тIера и закат а, оцунна тIе кхин оцул а аса дала деза». Цул тIаьхьа элира цо: «ХIай, Iумар! Хьуна ца хаьа, стеган ден ваша да санна ларош вуйла?»» (ал-Бухари: 1468, Муслим: 11/983).

171 - عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ زَيْدِ بْنِ عَاصِمِ الْمَازِنِيِّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: ((لَمَّا أَفَاءَ اللَّهُ عَلَى رَسُولِهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَوْمَ حُنَيْنٍ، قَسَمَ فِي النَّاسِ، وَفِي الْمُؤَلَّفَةِ قُلُوبُهُمْ، وَلَمْ يُعْطِ الْأَنْصَارَ شَيْئًا، فَكَانَهُمْ وَجَدُوا فِي أَنْفُسِهِمْ، إِذْ لَمْ يُصِيبْهُمْ مَا أَصَابَ النَّاسَ، فَحَطَبْتُهُمْ، فَقَالَ: ((يَا مَعْشَرَ الْأَنْصَارِ، أَلَمْ أُجِدْكُمْ ضَلَالًا فَهَدَاكُمْ اللَّهُ بِي؟ وَكُنْتُمْ مُتَفَرِّقِينَ فَأَلْفَكُمُ اللَّهُ بِي؟ وَعَالَةً فَأَغْنَاكُمْ اللَّهُ بِي؟)) - كُلَّمَا قَالَ شَيْئًا، قَالُوا: اللَّهُ وَرَسُولُهُ أَمْرٌ - قَالَ: ((مَا يَمْنَعُكُمْ أَنْ تُجِيبُوا رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ؟)) - قَالَ: كُلَّمَا قَالَ شَيْئًا، قَالُوا: اللَّهُ وَرَسُولُهُ أَمْرٌ - قَالَ: ((لَوْ شِئْتُمْ لَقُنْتُمْ حَبْنًا كَذَا وَكَذَا، أَلَا تَرْضَوْنَ أَنْ يَذْهَبَ النَّاسُ بِالشَّاةِ وَالْبَعِيرِ، وَتَذْهَبُونَ بِالنَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِلَى رِحَالِكُمْ؟ لَوْ لَا الْهَجْرَةُ لَكُنْتُ أَمْرًا مِنَ الْأَنْصَارِ، وَلَوْ سَلَكَ النَّاسُ وَادِيًا أَوْ شِعْبًا لَسَلَكْتُ وَادِي الْأَنْصَارِ وَشِعْبَهَا، الْأَنْصَارُ شِعَارٌ، وَالنَّاسُ دِيَارٌ، إِنَّكُمْ سَتَلْفُونَ بَعْدِي أُمَّةً، فَاصْبِرُوا حَتَّى تَلْقَوْنِي عَلَى الْحَوْضِ)) . رواه البخاري (4330)، ومسلم (1061) (139).

171. IабдуллахI ибн Зайд ибн Iасим ал-Мазинис (АллахI реза хуълда цунна) дийцина: «АллахIа, Хьунайн гIазот долучу дийнахь, шен Пайхамаран (АллахIера кьинхетам а, маршо а хуълда цунна) кара хIонс кхачийра. Ткъа цо иза нахана а, иштта дегнаш (бусалба дине) озон лаам хиллачарна а юккъехь дIасайийкъира. ХIетахь (оцу хIонсах) цьхьа а дакъа ца дира цо

ансарашна. Ткъа нахана динна дакъа шайна цадарна гIеххъа гIайгIане бахар нисделира ансарийн. ТIаккха хутIба дира Пайхамара (АллахIера къинхетам а, маршо а хуьлда цунна): «**ХIай, ансарийн тоба! Нийсачу некъах а тилла, ца карийнера суна шу - цул тIаьхъа соьгахула АллахIа шу нийсачу новкъа а нисдеш? Уьйраш а йоцуш, декъаделла дацара шу - цул тIаьхъа соьгахула АллахIа, юккъехъ уьйраш а йина, цхъаь дина дIахиттош? Къен а дацара шу - АллахIа шун хьал тодеш?**». Цо цхъаь моссазза эли а, цара олура: «**АллахIера а, Цуьнан элчанера а дукха дерриге дика!**». Цо элира: «**ХIета, хIун ду, ткъа, АллахIан элчанна жоп дала шуна новкъарло йийриг?**». Цара элира: «**АллахIера а, Цуьнан элчанера а дукха дерриге дика!**». Цо элира: «**Шайна лаахъ, ала йиш йолуш-м дукхий шу: хIара а, иза а аьлла. Реза дац шу: нах уьстагI а, эмкал а эцна дIа а бахийтина, ткъа шаьш шайн Пайхамарца цхъаьна шайн хIусамашка дерза? ХIижрат ца хиллехъара, билггал, ансарех цхъаь хир ма вара со. Нах цхъана боьра я чIоьжа боьлча, (ткъа ансараш кхечу боьра я чIоьжа боьлча), билггал, ансараша къастийна болу боьра я чIож хоржур ма дара аса. Ансараш – чухула духу духар ду, ткъа кхин болу нах – тIехула духург ду. Со дIаваьллачул тIаьхъа, (цхъаболучара нехан) юкъяра хъаккъаш шайна пайдехъа хьийзон гIерташ зама тIехIуттур ю шуна. Цундела собарца чекхдовлалаш, шаьш «Хъавд» татолана уллохъ соьца цхъанакхетгалц»» (ал-Бухари: 4330, Муслим: 139/1061).**



Мархин сахъ даккхар дуьйцу дакъа

172 - عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَ: ((فَرَضَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ صَدَقَةَ الْفِطْرِ - أَوْ قَالَ: رَمَضَانَ - عَلَى الذَّكَرِ وَالْأُنثَى وَالْحُرِّ وَالْمَمْلُوكِ: صَاعًا مِنْ تَمْرٍ، أَوْ صَاعًا مِنْ شَعِيرٍ، قَالَ: فَعَدَّلَ النَّاسُ بِهِ نِصْفَ صَاعٍ مِنْ بُرٍّ عَلَى الصَّغِيرِ وَالْكَبِيرِ)) . رواه البخاري (1511)، ومسلم (984).
- وَفِي لَفْظٍ: ((أَنْ تُؤَدَّى قَبْلَ خُرُوجِ النَّاسِ إِلَى الصَّلَاةِ)) . رواه البخاري (1503).

172. ИабдуллахI ибн Iумара (АллахI реза хуьлда цунна а, цуьнан дена а) дийцина: «Пайхамара (АллахIера кьинхетам а, маршо а хуьлда цунна) парз дина тIедиллира мархин сахъ (я рамадан беттан сахъ элира цо): стегаршна а, зударшна а, (лолlex) маьршачарна а, лайшна а тIера - якъийначу хурманийн цхъа сахъ я мекхан цхъа сахъ». (ИабдуллахI ибн Iумара) аьлла: «Ткъа наха (хурманийн а, мекхан а цхъана саьхьца нисдира) кIен ах сахъ, жимачунна а, иштта воккхачунна а тIера». (ал-Бухари: 1511, Муслим: 984).

Кхечу хьадисех хIокху кепара аьлла: «(Цо омра дира: мархин саьхьаш) нах Иийдан ламазе баха арабовлале даха аьлла» (ал-Бухари: 1503).

173 - عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: ((كُنَّا نُعْطِيهَا فِي زَمَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ صَاعًا مِنْ طَعَامٍ، أَوْ صَاعًا مِنْ تَمْرٍ، أَوْ صَاعًا مِنْ شَعِيرٍ، أَوْ صَاعًا مِنْ أَقِطٍ، أَوْ صَاعًا مِنْ زَبِيبٍ، فَلَمَّا جَاءَ مُعَاوِيَةُ، وَجَاءَتِ السَّمْرَاءُ، قَالَ: أَرَى مُدًّا مِنْ هَذِهِ يَغْدِلُ مُدَّتَيْنِ. قَالَ أَبُو سَعِيدٍ: أَمَا أَنَا فَلَا أَزَالُ أَخْرِجُهُ كَمَا كُنْتُ أَخْرِجُهُ عَلَى عَهْدِ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ)) . رواه البخاري (1508)، ومسلم (985) (17,18).

173. Абу СаИид ал-Худрис (АллахI реза хуьлда цунна) дийцина: «Пайхамар (АллахIера кьинхетам а, маршо а хуьлда цунна) волучу хенахъ саьхьаш дохура оха: кхачанан сурсатех цхъа сахъ, я якъийначу хурманех цхъа сахъ, я мекхах цхъа сахъ, я нехчанах (кIолдах) цхъа сахъ, я кишмашех цхъа сахъ. Ткъа МуIави (Медината) веанчу хенахъ, Шемара (дохьу) кIа даржа а даьржиначу хенахъ, цо элира: «Боккъалаь, Шемарчу кIен цхъа мудда хурмийн шина мудде нислуш ду аьлла хета суна»».

Цул тIаьхъа Абу СаИида (АллахI реза хуьлда цунна) аьлла: «Ткъа со-м хIинца а, айса Пайхамар (АллахIера кьинхетам а, маршо а хуьлда цунна) волучу хенахъ ма даккхара, доккхуш ву и закат» (ал-Бухари: 1508, Муслим: 17,18/985).

Марханех дерг дуьйцу дакъа

174 - عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: ((لَا تَقْدَمُوا رَمَضَانَ بِصَوْمِ يَوْمٍ وَلَا يَوْمَيْنِ، إِلَّا رَجُلًا كَانَ يَصُومُ صَوْمًا فَلْيَصُمْهُ)) . رواه البخاري (1914)، ومسلم (1082) (21).

174. Абу Хурайрас (АллахI реза хуьлда цунна) дийцина, АллахIан элчано (АллахIера кьинхетам а, маршо а хуьлда цунна) элира аьлла: «Шух цхьаммо а Рамадан (бутт) тIекхачале хьалхара цхьа де я ши де марханаш ма кхобийла, нагахь стаг ша гуттар а кхобучу марханийн раж ларьеш вогуш вацахь. Иштгачу хьолехь мегаш ду и денош кхаба» (ал-Бухари: 1914, Муслим: 21/1082).

175 - عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ: ((إِذَا رَأَيْتُمُوهُ فَصُومُوا، وَإِذَا رَأَيْتُمُوهُ فَأَفْطِرُوا، فَإِنْ عَمَّ عَلَيْكُمْ فَأَقْدِرُوا لَهُ)) . رواه البخاري (1900)، ومسلم (1080) (8).

175. ИабдуллахI ибн Iумара (АллахI реза хуьлда цунна а, цуьнан дена а) дийцина, АллахIан элчано (АллахIера кьинхетам а, маршо а хуьлда цунна) элира аьлла: «Марханаш кхаба ма дуьйлало - шайна цIена бутт галлалц, даста а ма даста - шайна юха а и галлалц. Нагахь (бутт мархашна я кхоларшна тIехьа) кьайлабаьлла хилахь - ШаIбан беттан ткье итт де дIадолу ларде» (ал-Бухари: 1900, Муслим: 8/1080).

176 - عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: ((تَسَحَّرُوا فَإِنَّ فِي السَّحُورِ بَرَكَتًا)) . رواه البخاري (1923)، ومسلم (1095) (45).

176. Анас ибн Малика (АллахI реза хуьлда цунна) дийцина, АллахIан элчано (АллахIера кьинхетам а, маршо а хуьлда цунна) элира аьлла: «Сатасале хьалха Iуьйкье е, хIунда аьлча Iуьйкье ярехь беркат ду» (ал-Бухари: 1923, Муслим: 45/1095).

177 - عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، عَنْ زَيْدِ بْنِ ثَابِتٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: ((تَسَحَّرْنَا مَعَ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، ثُمَّ قَامَ إِلَى الصَّلَاةِ. قَالَ أَنَسٌ: قُلْتُ لَزَيْدٍ: كَمْ كَانَ بَيْنَ الْأَذَانِ وَالسَّحُورِ؟ قَالَ: قَدْرُ خَمْسِينَ آيَةً)) . رواه البخاري (1921)، ومسلم (1097) (47).

177. Анас ибн Малика (АллахI реза хуьлда цунна) дийцина, Зайд ибн Сабита (АллахI реза хуьлда цунна) элира аьлла: «(Цкъа Рамадан баттахъ), АллахIан элчанца (АллахIера къинхетам а, маршо а хуьлда цунна) цхьабна Iуьйкъе а йина, тIаккха ламазе хIоьттира и (хIттира тхо). Анаса хаьттира Зайде (АллахI реза хуьлда цаьршинна): «Мел хан яра моллалла кхайкхарний, Iуьйкъе ярний юккъехь яьлларг?». Цо жоп делира: «Шовзткъе итт аят дешшал барам хир болуш (хан яра)»» (ал-Бухари: 1921, Муслим: 47/1097).

178 - عَنْ عَائِشَةَ، وَأُمِّ سَلَمَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا، أَنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَانَ يُدْرِكُهُ الْفَجْرُ، وَهُوَ جُنُبٌ مِنْ أَهْلِهِ، ثُمَّ يَغْتَسِلُ وَيَصُومُ. رواه البخاري (1925، 1926)، ومسلم (1109) (78).

178. Iайшата, Умму Салама (АллахI реза хуьлда цунна) дийцина: «АллахIан элча (АллахIера къинхетам а, маршо а хуьлда цунна), шен зудчух кхетар бахьанехь лийчар тIедоьжна а волуш, сахилча, лийча а лубийчий (кхиндIа) шен марха кхаба волалора» (ал-Бухари: 1925, 1926, Муслим: 78/1109).

179 - عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ، أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: ((مَنْ نَسِيَ - وَهُوَ صَائِمٌ - فَأَكَلَ أَوْ شَرِبَ، فَلْيَمِّمْ صَوْمَهُ فَإِنَّمَا أَطَعَمَهُ اللهُ وَسَقَاهُ)) . رواه البخاري (1933)، ومسلم (1155) (171).

179. Абу ХIурайрас (АллахI реза хуьлда цунна) дийцина, Пайхамара (АллахIера къинхетам а, маршо а хуьлда цунна) элира аьлла: «Нагахь (цхьамма, багахь марха а долуш) вицвалар бахьанехь цхьаь яахь я малахь - шен марха кхиндIа дуьззина дIакхобийла цо, хIунда аьлча, боккъалаь, цунна яийнарг а, цунна малийнарг а АллахI ву» (ал-Бухари: 1933, Муслим: 171/1155).

180 - عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ قَالَ: ((بَيْنَمَا نَحْنُ جُلُوسٌ عِنْدَ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِذْ جَاءَهُ رَجُلٌ، فَقَالَ: يَا رَسُولَ اللهِ، هَلَكْتُ. قَالَ: ((مَا لَكَ؟)) قَالَ: وَقَعْتُ عَلَى امْرَأَتِي فِي رَمَضَانَ، وَأَنَا صَائِمٌ. - وَفِي رِوَايَةٍ: أَصَبْتُ أَهْلِي فِي رَمَضَانَ - فَقَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: ((هَلْ تَجِدُ رَقَبَةً تُعْفِقُهَا؟)) قَالَ: لَا. قَالَ: ((فَهَلْ تَسْتَطِيعُ أَنْ تَصُومَ شَهْرَيْنِ مُتَتَابِعَيْنِ؟)) قَالَ: لَا. قَالَ: ((فَهَلْ تَجِدُ إِطْعَامَ سِتِّينَ مَسْكِينًا؟)) قَالَ: لَا. قَالَ: فَمَكَثَ النَّبِيُّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، فَبَيْنَا نَحْنُ عَلَى ذَلِكَ أَتَى النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بَعْرَقٌ فِيهِ تَمْرٌ - وَالْعَرَقُ: الْمَكْنَلُ - قَالَ: ((أَيُّ السَّائِلِ؟)) قَالَ: أَنَا. قَالَ: ((خُذْ هَذَا فَتَصَدَّقْ بِهِ)) . فَقَالَ الرَّجُلُ: عَلَى أَفْقَرِ مَنِّي يَا رَسُولَ اللهِ؟ فَوَاللَّهِ مَا بَيِّنٌ لِابْتِيهَا - يُرِيدُ الْحَرَّتَيْنِ - أَهْلُ بَيْتِ أَفْقَرٍ مِنْ أَهْلِ بَيْتِي. فَضَحِكَ النَّبِيُّ

صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ حَتَّى بَدَتْ أُنْيَابُهُ، ثُمَّ قَالَ: ((أَطْعِمُهُ أَهْلَكَ)) . رواه البخاري (1936)، ومسلم (1111)
(81).

180. Абу Хиурайрас (АллахI реза хуьлда цунна) дийцина: «Цкъа тхо Пайхамар (АллахIера къинхетам а, маршо а хуьлда цунна) волучохъ хевшина Iаш долуш, цхъана стага, иза волучу а веана, элира: «**XIай, АллахIан элча! XIаллакъхили-кха со!**». Цо хаьттира: «**Сте вина хьо хIаллак?**». Оцу (стага) жоп делира: «**Рамадан баттахъ, багахъ марха а долуш, сайн зудчуьнца меттахъ гуллакх деана сан**». Ткъа АллахIан элчано (АллахIера къинхетам а, маршо а хуьлда цунна) хаьттира: «**Цхъа лай лоллера паргIатваккхалур вуй хьобга?**». Оцу (стага) жоп делира: «**XIан-xIа**». Цо хаьттира: «**ТекIел ши бутт марханаш кхабалур дуй хьобга?**». Оцу (стага) жоп делира: «**XIан-xIа**». Цо юха а хаьттира: «**Кхузткъе итт къен стаг вузавалур вуй хьобга?**». Оцу (стага) юха а жоп делира: «**XIан-xIа**». Цул тIаьхъа цхъа хан яьлча Пайхамарна (АллахIера къинхетам а, маршо а хуьлда цунна) хурманаш чохъ доккха тускар деара. XIетахъ хаьттира цо: «**Мичахъ ву и хьобттуш хилларг?**». Оцу стага жоп делира: «**Со ву**». Цо элира: «**ДIаэца хIорш, сагIина дIаекъа хъайна**». Оцу (стага) хаьттира: «**Сайл а къечунна яла езаш юй аса хIорш, хIай, АллахIан элча? АллахIан цIарах чIагIо ма йо аса: цу шина ламанна юккъехъ ма бац сайчул а къен цхъа а доьзал**». АллахIан элчано (АллахIера къинхетам а, маршо а хуьлда цунна), пхъар-цергаш гучу а йовлуш, вела а къежна, тIаккха элира: «**ДIавало хъайна, хъайн доьзална яае уьш**» (ал-Бухари: 1936, Муслим: 81/1111).



Новкъахь марханаш кхабарах дерг дуьйцу дакъа

181 - عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا، أَنَّ حَمْرَةَ بِنَ عَمْرٍو الْأَسْلَمِيَّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ لِلنَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: أَلْأَصُومُ فِي السَّفَرِ؟ - وَكَانَ كَثِيرَ الصَّيَامِ - فَقَالَ: ((إِنْ شِئْتَ فَصُمْ وَإِنْ شِئْتَ فَأَفْطِرْ)) . رواه البخاري (1943)، ومسلم (1121) (103).

181. Айшата (АллахI реза хуьлда цунна) дийцина: «Хьамзат ибн Iамр ал-Асламис (АллахI реза хуьлда цунна) хаьттира Пайхамаре (АллахIера кьинхетам а, маршо а хуьлда цунна): «Новкъахь марханаш кхабий аса (марханаш дукха кхобуш стаг хилла иза)?». Пайхамара (АллахIера кьинхетам а, маршо а хуьлда цунна) жоп делира: «Хьайна лаахь - кхаба, ткъа нагахь хьайна ца лаахь – ма кхаба» (ал-Бухари: 1943, Муслим: 103/1121).

182 - عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: ((كُنَّا نَسَافِرُ مَعَ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، فَلَمْ يَعْجِبِ الصَّائِمُ عَلَى الْمُفْطِرِ، وَلَا الْمُفْطِرُ عَلَى الصَّائِمِ)) . رواه البخاري (1947)، ومسلم (1118) (98).

182. Анас ибн Малика (АллахI реза хуьлда цунна) дийцина: «Кест-кеста АллахIан элчанца (АллахIера кьинхетам а, маршо а хуьлда цунна), даха-довлий, новкъахь нислора тхо. Марха долучо – марха доучуьнгара бехк ца боккхура, я марха доучо – марха долучуьнгара бехк а ца боккхура» (ал-Бухари: 1947, Муслим: 98/1118).

183 - عَنْ أَبِي الدَّرْدَاءِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: ((حَرَجْنَا مَعَ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي شَهْرِ رَمَضَانَ، فِي حَرٍّ شَدِيدٍ، حَتَّى إِذَا كَانَ أَحَدُنَا لَيَضَعُ يَدَهُ عَلَى رَأْسِهِ مِنْ شِدَّةِ الْحَرِّ، وَمَا فِينَا صَائِمٌ إِلَّا رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، وَعَبْدُ اللَّهِ بْنُ رَوَاحَةَ)) . رواه البخاري (1945)، ومسلم (1122) (108).

183. Абу Дардаа (АллахI реза хуьлда цунна) дийцина: «Цкъа Рамадан баттахь Пайхамарца (АллахIера кьинхетам а, маршо а хуьлда цунна) цхьаьна новкъа девллера тхо. Сел довха дара и де, йовхонан чIагIаллина те куьг лъоцуш, корта къайла кхехьа а дезаш. ХIетахь тхуна юккъехь марха долуш цхьа а вацара, АллахIан элча а (АллахIера кьинхетам а, маршо а хуьлда цунна), IабдуллахI ибн Равахьа а боцурш» (ал-Бухари: 1945, Муслим: 108/1122).

184 - عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَ: ((كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي سَفَرٍ، فَرَأَى زِحَامًا وَرَجُلًا قَدْ ظَلَّلَ عَلَيْهِ، فَقَالَ: ((مَا هَذَا؟)) قَالُوا: صَائِمٌ، قَالَ: ((لَيْسَ مِنَ الْبِرِّ الصَّوْمُ فِي السَّفَرِ)) . رواه البخاري (1946)، ومسلم (1115) (92).
- وَفِي لَفْظٍ لِمُسْلِمٍ: ((عَلَيْكُمْ بِرُحْصَةِ اللَّهِ الَّتِي رَخَّصَ لَكُمْ)) . رواه مسلم (1115) (92).

184. Жабир ибн АбдуллахIа (АллахI реза хуьлда цаьршинна) дийцина: «(Цкъа) новкъа вьодучу АллахIан элчанна (АллахIера къинхетам а, маршо а хуьлда цунна), цъхана стагана гонах а гулбелла, (иза маьлхан йовхонах къайлаваккха) цунна ИндагI а дина, дохкучу адамиьн тоба гина. XIетахь цо хаьттина: «XIун ду кхузахь хуьлуш дерг?». (Наха) жоп делира:«**Марха ду цуьнан**». (Паккха Пайхамара (АллахIера къинхетам а, маршо а хуьлда цунна)) аьлла: «**Новкъа вьодуш марха кхабар диканех лоруш дац**». (ал-Бухари: 1946, Муслим: 92/1115).

Муслиман дIаяздарехь аьлла: «**АллахIа шайна магийначух пайда эца**» (Муслим: 92/1115).

185 - عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: ((كُنَّا مَعَ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي السَّفَرِ، فَمِنَّا الصَّائِمُ، وَمِنَّا الْمُفْطِرُ، قَالَ: فَتَزَلْنَا مَنْزِلًا فِي يَوْمٍ حَارٍّ، وَأَكْثَرْنَا ظِلًّا صَاحِبِ الْكِسَاءِ، وَمِنَّا مَنْ يَبْقِي الشَّمْسَ بِيَدِهِ، قَالَ: فَسَقَطَ الصُّوَامُ، وَقَامَ الْمُفْطِرُونَ، فَضَرَبُوا الْأُبْيَةَ، وَسَقَوْا الرِّكَابَ، فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: ((ذَهَبَ الْمُفْطِرُونَ الْيَوْمَ بِالْأَجْرِ)) . رواه البخاري (2890)، ومسلم (1119) (100).

185. Анас ибн Малика (АллахI реза хуьлда цунна) дийцина: «Цкъа АллахIан элчанца (АллахIера къинхетам а, маршо а хуьлда цунна) цъхаьна новкъахь дара тхо. XIетахь тхуна юккъехь марханаш дерш а бара, иштта марханаш доцуьрш а бара. Цъхана довхачу дийнахь цъхана меттигехь (садаIа дагахь) севцира тхо. Тхох уггаре а доккхачу ИндагIехь бара - (даржжош) шайн духар (шайна тIехула лаьцна хилларш), ткъа цъхаберш, дуьхьал куьйгаш а льцуш, къайлаобхура маьлхан (зIаьнарийн йовхонах). Марханаш дерш (Iора а дайна) охьаййгира (лаьтта), ткъа марханаш доцуш берш - четарш дIа а дугIуш, эмкалшна хи а малош, (гIуллакхаш) дан буйлира. XIетахь АллахIан элчано (АллахIера къинхетам а, маршо а хуьлда цунна) элира: «Тахана марханаш цакхаьбначарна ял (йоккхаха) хир ю»» (ал-Бухари: 2890, Муслим: 100/1119).

186 - عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا قَالَتْ: ((كَانَ يَكُونُ عَلَيَّ الصَّوْمُ مِنْ رَمَضَانَ، فَمَا أَسْتَطِيعُ أَنْ أَقْضِيَ إِلَّا فِي شَعْبَانَ)) . رواه البخاري (1950)، ومسلم (1146) (151).

186. Айшата (АллахI реза хуьлда цунна) дийцина: «**Рамадан баттах кхаба дезаш марха хуьлура суна тЕхь. Ткъа Шайбан баттахь бен доькхуш кхобийла а ца нислора сан и**» (ал-Бухари: 1950, Муслим: 151/1146).

187 - عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: ((مَنْ مَاتَ وَعَلَيْهِ صِيَامٌ صَامَ عَنْهُ وَلِيُّهُ)) . وَأَخْرَجَهُ أَبُو دَاوُدَ، وَقَالَ: " هَذَا فِي النَّدْرِ خَاصَّةً، وَهُوَ قَوْلُ أَحْمَدَ بْنِ حَنْبَلٍ ". رواه البخاري (1952)، ومسلم (1147) (153).

187. Айшата (АллахI реза хуьлда цунна) дийцина, АллахIан элчано (АллахIера кьинхетам а, маршо а хуьлда цунна) элира аьлла: «**Кхаба дезаш марха а долуш, веллачунна тIера марха цуьнан гергарачо кхаба деза**».

ХIара хьадис далийнарг Абу Дауд ву. Цо аьлла: «**ХIара – нузаран хьокъехь ду**». Ахмад ибн Хьанбала а аьлла изза (ал-Бухари: 1952, Муслим: 153/1147).

188 - عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَ: ((جَاءَ رَجُلٌ إِلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، فَقَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، إِنَّ أُمَّي مَاتَتْ وَعَلَيْهَا صَوْمٌ شَهْرٍ، أَفَأَقْضِيهِ عَنْهَا؟ فَقَالَ: ((لَوْ كَانَ عَلَى أُمَّكَ دَيْنٌ، أَكُنْتُ قَاضِيَهُ عَنْهَا؟)) قَالَ: نَعَمْ. قَالَ: ((فَدَيْنُ اللَّهِ أَحَقُّ أَنْ يُقْضَى)) . رواه البخاري (1953)، ومسلم (1148) (155).

- وَفِي رِوَايَةٍ: ((جَاءَتْ امْرَأَةٌ إِلَى رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، فَقَالَتْ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، إِنَّ أُمَّي مَاتَتْ وَعَلَيْهَا صَوْمٌ نَدْرٌ أَفَأَصُومُ عَنْهَا؟ فَقَالَ: ((أَرَأَيْتِ لَوْ كَانَ عَلَى أُمَّكَ دَيْنٌ فَفَضَّيْتِيهِ، أَكَانَ يُؤَدِّي ذَلِكَ عَنْهَا؟)) قَالَتْ: نَعَمْ. قَالَ: ((فَصُومِي عَنْ أُمَّكَ)) . رواه مسلم (1148) (156).

188. IабдуллахI ибн Iаббаса (АллахI реза хуьлда цунна) дийцина: «Цхьана стага, Пайхамар (АллахIера кьинхетам а, маршо а хуьлда цунна) волучу а веана, хьаттира: «**ХIай, АлахIан элча! Нана елла сан, цхьана беттан марханаш меттахIиттийна а доцуш. Цуьнан метта доькхуш кхаба бакъо юй сан уьш?**». (Юханехьа цуьнга) хьаттира цо: «**Хьайн нанна тЕхь (нехан) декхар хиллехьара, дIатокхур дарий ахьа иза?**». Оцу стага жоп делира: «**Дара**».Пайхамара (АллахIера кьинхетам а, маршо а хуьлда цунна) элира:«**АллахIан хьакъ цул а сов хьакъ лоруш ду хьуна дIатакха**». (ал-Бухари: 1953, Муслим: 155/1148).

Кхечу хаамехь иштга дийцина а ду: «Цхъана зудчо, Пайхамар (АллахIера кьинхетам а, маршо а хуьлда цунна) волучу а еана, хьабттина: «**XIай, АллахIан элча! Нана елла сан, кхаба чIагIо йина долу марха кхаьбна а доцущ. Цунна тIера доькхуш кхаба бакъо юй сан и?**».Цо жоп делира: «**Дийцал суна: хьан нанна тIехь декхар хилча, ахьа цунна тIера и дIа а делча, дIатекхна лорур дарий иза цунна тIера?**».Цо жоп делла: «**Дара**». (XIетахь Пайхамара (АллахIера кьинхетам а, маршо а хуьлда цунна)) аьлла: «**XIета, хьайн нанна тIера марха кхаба ахьа**» (Муслим: 156/1148).

189 - عَنْ سَهْلِ بْنِ سَعْدٍ السَّاعِدِيِّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: ((لَا يَزَالُ النَّاسُ بِخَيْرٍ مَا عَجَّلُوا الْفِطْرَ)) . رواه البخاري (1957)، ومسلم (1098) (48).

189. СахIл ибн СаIд ас-СаIидис (АллахI реза хуьлда цунна) дийцина, АллахIан элчано (АллахIера кьинхетам а, маршо а хуьлда цунна) элира аьлла: «**Нах хаддаза диканехь бехар бу – марха дастарна сихо еш мел бу**» (ал-Бухари: 1957, Муслим: 1098, Ахьмад: 48/1098).

190 - عَنْ عُمَرَ بْنِ الْخَطَّابِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: ((إِذَا أَقْبَلَ اللَّيْلُ مِنْ هَهُنَا، وَأَدْبَرَ النَّهَارُ مِنْ هَهُنَا، وَعَرَبَتِ الشَّمْسُ فَقَدْ أَفْطَرَ الصَّائِمُ)) . رواه البخاري (1954)، ومسلم (1100) (51).

190. ХаттIабан кIанта Iумара (АллахI реза хуьлда цунна) дийцина, АллахIан элчано (АллахIера кьинхетам а, маршо а хуьлда цунна) элира аьлла: «**XIоккхузехула буййса тIе а гIоьртича, XIоккхузехула дийно букъ а тоьхча, малх чу а буьзча - марха долучо (шен марха) даста деза**» (ал-Бухари: 1954, Муслим: 51/1100).

191 - عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَ: ((نَهَى رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَنِ الْوَصَالِ، قَالُوا: يَا رَسُولَ اللَّهِ، إِنَّكَ تُوَاصِلُ؟ قَالَ: ((إِنِّي لَأَسْتُ كَهَيْئَتِكُمْ، إِنِّي أَطَعَمُ وَأَسْقَى)) . وَرَوَاهُ أَبُو هُرَيْرَةَ، وَعَائِشَةُ، وَأَنْسُ بْنُ مَالِكٍ، - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمْ - .

- وَلِمُسْلِمٍ عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ: ((فَأَيُّكُمْ أَرَادَ أَنْ يُوَاصِلَ، فَلْيُوَاصِلْ إِلَى السَّحْرِ)) . رواه البخاري (1962)، ومسلم (1102) (55).

191. Ибн Абдуллах I ибн Iумара (Аллах I реза хуьлда цаьршинна) дийцина: «Аллах Iан элчано (Аллах Iера кьинхетам а, маршо а хуьлда цунна), (сарахь даста а ца достуш) хаддаза марханаш кхабар дихкира. Таккха (бусалба наха) хаьттира: «XIай, Аллах Iан элча! Айхья-м ма кхобу ахья хаддаза марханаш?». Жоп луш элира цо: «Со шух тера ма вац! Боккьялаь, (сан Дала буйсанца) хIума а яйо суна, хи а маладо суна!».

Муслиман ривайатехь аьлла: «Ткья хаддаза марханаш кхаба луург – Iуьйкья-хан хиллалц Iе» (ал-Бухари: 1962, Муслим: 55/1102).

192 - عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَمْرٍو بْنِ الْعَاصِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَ: ((أَخْبِرَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَنِّي أَقُولُ: وَاللَّهِ لَأَصُومَنَّ النَّهَارَ، وَلَا قَوْمًا اللَّيْلَ مَا عَشْتُ)) . فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ : ((أَنْتَ الَّذِي قُلْتَ ذَلِكَ ؟)) فَقُلْتُ لَهُ: قَدْ قُلْتُهُ، يَا أَبِي أَنْتَ وَأُمِّي يَا رَسُولَ اللَّهِ . فَقَالَ: ((فَإِنَّكَ لَا تَسْتَطِيعُ ذَلِكَ، فَصُمْ وَأَفْطِرْ، وَقُمْ وَتَمَّ، وَصُمْ مِنَ الشَّهْرِ ثَلَاثَةَ أَيَّامٍ، فَإِنَّ الْحَسَنَةَ بَعَشْرَ أَمْثَالِهَا، وَذَلِكَ مِثْلُ صِيَامِ الدَّهْرِ)) . قُلْتُ: إِنِّي لِأَطِيقُ أَفْضَلَ مِنْ ذَلِكَ . قَالَ: ((فَصُمْ يَوْمًا وَأَفْطِرْ يَوْمَيْنِ)) . قُلْتُ: إِنِّي لِأَطِيقُ أَفْضَلَ مِنْ ذَلِكَ . قَالَ: ((فَصُمْ يَوْمًا وَأَفْطِرْ يَوْمًا، فَذَلِكَ صِيَامُ دَاوُدَ – عَلَيْهِ السَّلَامُ –، وَهُوَ أَفْضَلُ الصِّيَامِ)) . فَقُلْتُ: إِنِّي أَطِيقُ أَفْضَلَ مِنْ ذَلِكَ . فَقَالَ: ((لَا أَفْضَلَ مِنْ ذَلِكَ)) . رواه البخاري (1976)، ومسلم (1159) (181).
- وفي رواية، قال: ((لا صَوْمَ فَوْقَ صَوْمِ أَخِي دَاوُدَ عَلَيْهِ السَّلَامُ – شَطْرَ الدَّهْرِ – صُمْ يَوْمًا وَأَفْطِرْ يَوْمًا)) . رواه البخاري (1980)، ومسلم (1159) (191).

192. Ибн Абдуллах I ибн Iамр ибн ал-Iаса (Аллах I реза хуьлда цаьршинна) дийцина: «(Цкья), аса боху аьлла, хабар дIатоьхнера Пайхамаре (Аллах Iера кьинхетам а, маршо а хуьлда цунна): «Аллах Iах чIагIо ма йо аса, билггал, дийнахь марханаш кхобур ма ду аса, буса ламаз дийр ма ду аса со дийна мел ву!» . Таккха Аллах Iан элчано (Аллах Iера кьинхетам а, маршо а хуьлда цунна) соьга хаьттира: «Хьо вуй, ткья, и аьлларг?» . Аса жоп делира: «Бакьдолуш, со ву и аьлларг, сан да а, нана а махана хуьлда хьуна, (хIай, Аллах Iан элча!)» . Цо элира: «Хьоьга лалур дац иза. Цундела марха кхобуш хила, юкьяхдуьтуш а хила, буйсанашкахь гIатта а гIатта, дIа а вижа. Баттахь кхоккха де марханаш кхаба, хIунда аьлча хIора дина дика уьтгацца сов доккхур долуш ду (цунна дьухьал ял лучу хенахь), ткья иза - хаддаза кхаьбначу марханех терра хир ду» . Аса элира: «Кхин а дукхаха кхабалур ду соьга!» . Цо элира: «XIета, кхаа дийнахь цхья марха кхаба» . Аса элира: «Кхин а дукхаха кхабалур ду соьга!» . Цо элира: «XIета, дедда-юкья кхаба. Оцу кепара хилла Даудан (Аллах Iера маршо хуьлда цунна) марханаш кхабар а. Уггаре а дезаха

марханаш а ду уьш». Аса элира: «Кхин а дукхаха кхабалур ду соьга!». Цо элира: «Царел диканаш дан а дац!». (ал-Бухари: 1976, Муслим: 181/1159).

Кхечу ривайатехь аьлла: «Ах оьмарехь марханаш кхаьбна волучу сан вешин Даудан марханел а сов марханаш кхабар тГехь дац. Цундела дедда-юкъя кхаба хьайн марханаш» (ал-Бухари: 1980, Муслим: 191/1159).

193 - عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَمْرٍو بْنِ الْعَاصِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: ((إِنَّ أَحَبَّ الصِّيَامِ إِلَى اللَّهِ صِيَامُ دَاوُدَ - عَلَيْهِ السَّلَامُ -، وَأَحَبُّ الصَّلَاةِ إِلَى اللَّهِ صَلَاةُ دَاوُدَ - عَلَيْهِ السَّلَامُ -، كَانَ يَنَامُ نِصْفَ اللَّيْلِ، وَيَقُومُ ثُلُثَهُ، وَيَنَامُ سُدُسَهُ، وَكَانَ يَصُومُ يَوْمًا وَيُفْطِرُ يَوْمًا)) . رواه البخاري (1131)، ومسلم (1159) (189).

193. IабдуллахI ибн Iамр ибн ал-Iаса (АллахI реза хуьлда цаьршинна) дийцина, АллахIан элчано (АллахIера кьинхетам а, маршо а хуьлда цунна) элира аьлла: «АллахIна уггаре а дукха деза марха – Даудан марха ду. АллахIна уггаре а дукха деза ламаз – Даудан ламаз ду. Ах буйсанна наб еш хилла цо, кхоалгIачу декъехь ламазаш деш хилла, (юха а) ялхалгIачу декъехь наб еш хилла цо. Дедда-юкъя марханаш кхобуш а хилла иза» (ал-Бухари: 1131, Муслим: 189/1159).

194 - عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: ((أَوْصَانِي خَلِيلِي رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِثَلَاثٍ: صِيَامٍ ثَلَاثَةِ أَيَّامٍ مِنْ كُلِّ شَهْرٍ، وَرَكَعَتِي الضُّحَى، وَأَنْ أُوْتِرَ قَبْلَ أَنْ أَنَامَ)) . رواه البخاري (1981)، ومسلم (721) (85).

194. Абу ХIурайрас (АллахI реза хуьлда цунна) аьлла: «Сан доттагIчо кхо (Iамал) весет йина соьга: хIора баттахь кхоккха де марханаш кхабар, Iуьйренца тIедеш долу ши ракаIат духья-ламаз дар, дIавижале хьалха витар-ламаз дар» (ал-Бухари: 1981, Муслим: 85/721).

195 - عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَبَّادِ بْنِ جَعْفَرٍ قَالَ: سَأَلْتُ جَابِرَ بْنَ عَبْدِ اللَّهِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا أَنَّهُ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَنْ صَوْمِ يَوْمِ الْجُمُعَةِ؟ قَالَ: نَعَمْ . وَزَادَ مُسْلِمٌ: ((وَرَبُّ الْكُعْبَةِ)) . رواه البخاري (1984)، ومسلم (1143) (146).

195. Мухьаммад ибн Iаббад ибн ЖаIфара дийцина: «Цкъя Жабир ибн IабдуллахIе (АллахI реза хуьлда цунна) хьаттира аса: «**Шерасканан**

дийнахь марха кхабар доьхкуш дарий Пайхамара (АллахIера кьинхетам а, маршо а хуьлда цунна)?». Цо жоп делира: «ХIаъ»».

Муслиман ривайатехь оцунна тIе аьлла: «Хьаьжин цIийнан Делора»(ал-Бухари: 1984, Муслим: 146/1143).

196 - عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: سَمِعْتُ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ: ((لَا يَصُومَنَّ أَحَدُكُمْ يَوْمَ الْجُمُعَةِ، إِلَّا أَنْ يَصُومَ يَوْمًا قَبْلَهُ، أَوْ يَوْمًا بَعْدَهُ)) . رواه البخاري (1985)، ومسلم (1144) (147).

196. Абу ХIурайрас (АллахI реза хуьлда цунна) дийцина, АллахIан элчано (АллахIера кьинхетам а, маршо а хуьлда цунна) олуш хезна шена аьлла:«Шух цхьаммо хIуьа а хилча а пIерасканан дийнахь марха ма кхобийла, нагахь цул хьалхара (сарин) де, я цунна тIаьхьадогIу (шобтан) де кхаба ша дагахь вацахь»(ал-Бухари: 1985, Муслим: 147/1144).

197 - عَنْ أَبِي عُبَيْدٍ مَوْلَى ابْنِ أَزْهَرَ - وَاسْمُهُ سَعْدُ بْنُ عُبَيْدٍ - قَالَ: ((شَهِدْتُ الْعِيدَ مَعَ عُمَرَ بْنِ الْخَطَّابِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، فَقَالَ: هَذَا يَوْمَانِ نَهَى رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَنْ صِيَامِهِمَا: يَوْمَ فِطْرِكُمْ مِنْ صِيَامِكُمْ، وَالْيَوْمِ الْآخَرَ: تَأْكُلُونَ فِيهِ مِنْ نُسُكِكُمْ)) . رواه البخاري (1990)، ومسلم (1137) (138).

197. Ибн АзхIаран азатхочо Абу Iубайда (цуьнан ма-ярра цIе СаIд ибн Iубайд ю) дийцина: «(Цкъа) Iийданехь нисвелла со Iумар ибн ал-ХаттIабца. ХIетахь цо элира: «АллахIан элчано (АллахIера кьинхетам а, маршо а хуьлда цунна) хIокху шина дийнахь марха кхабар дихкира: (Рамадан беттан) марханаш кхаьбна (девлча догIучу) марха достучу дийнахь а, шаш дийначу гIурбанах шу кхетачу дийнахь а»(ал-Бухари: 1990, Муслим: 138/1137).

198 - وَعَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: ((نَهَى رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَنْ صَوْمِ يَوْمَيْنِ: الْفِطْرِ وَالنَّحْرِ وَعَنْ اسْتِمَالِ الصَّمَاءِ، وَأَنْ يَحْتَبِيَ الرَّجُلُ فِي ثَوْبٍ وَاحِدٍ، وَعَنْ الصَّلَاةِ بَعْدَ الصُّبْحِ وَالْعَصْرِ)) . رواه البخاري (1991، 1992)، ومسلم (827) (141).

198. Абу СаIид ал-Худрис (АллахI реза хуьлда цунна) дийцина:«АллахIан элчано (АллахIера кьинхетам а, маршо а хуьлда цунна) шина дийнахь марха кхабар дихкира: гIурбанан дийнахь а, марха достучу (къобалдечу) дийнахь а. (Иштта цо дихкира: цхьа а Iуьрг ца дуьтуш,

дерриге дегI а кьовлуш), шен духарна юккье хьарчар а; хьалаайина голаш шен мара а кьевлина, цхьалха духар доьхна волу (стаг) хенан маьЛигашна тIехь хиьна Iар а; Iуьйранан а, малхбузан а ламазаш диначул тIаьхьа (цхьамзин барамехь малх хьалаайбаллалц йолучу юккьехь тIедеш долу суннат) ламаз дар а» (ал-Бухари: 1991,1992, Муслим: 141/827).

199 - عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: ((مَنْ صَامَ يَوْمًا فِي سَبِيلِ اللَّهِ بَعَدَ اللَّهُ وَجْهَهُ عَنِ النَّارِ سَبْعِينَ خَرِيفًا)) . رواه البخاري (2840)، ومسلم (1153) (168).

199. Абу СаИийд ал-Худрис (АллахI реза хуьлда цунна) дийцина, АллахIан элчано (АллахIера кьинхетам а, маршо а хуьлда цунна) элира аьлла:«АллахIан новкьахь (жихIадехь) цхьана дийнахь марха кхаьбна волучу муьлххачу а (лайн) юьхь - АллахIа жобьжагIатин цIарна гена йоккхур ю, кхузткье итт шеран (некьан бохалла)» (ал-Бухари: 2840, Муслим: 168/1153).



Лайлатул-къадрах дерг дуьйцу дакъа

200 - عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا: ((أَنَّ رَجُلًا مِنْ أَصْحَابِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أُرُوا لَيْلَةَ الْقَدْرِ فِي الْمَنَامِ، فِي السَّبْعِ الْأَوَاخِرِ، فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: ((أَرَى رُؤْيَاكُمْ قَدْ تَوَاطَأَتْ فِي السَّبْعِ الْأَوَاخِرِ، فَمَنْ كَانَ مِنْكُمْ مُتَحَرِّبَهَا فَلْيَتَحَرَّهَا فِي السَّبْعِ الْأَوَاخِرِ)) . رواه البخاري (2015)، ومسلم (1165) (205).

200. ИабдуллахI ибн Iумара (АллахI реза хуьлда цунна а, цуьнан дена а) дийцина: «Пайхамаран (АллахIера къинхетам а, маршо а хуьлда цунна) масех асхьабна гIенах гинера - лайлатул-къадр буйса Рамадан беттан тIаьххьарачу ворхI буйсанах цхьаь ю аьлла. XIетахь АллахIан элчано (АллахIера къинхетам а, маршо а хуьлда цунна) элира: «Шун гIенаш тIаьххьарачу ворхI буйсанехь цхьаьнадаьхкина го суна. И буйса каро гIерташ верг милла велахь а - тIаьххьарачу ворхI буйсанна чохь лосьхийла цо и»(ал-Бухари: 2015, Муслим: 205/1165).

201 - عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: ((تَحَرَّوْا لَيْلَةَ الْقَدْرِ فِي الْوَتْرِ مِنَ الْعَشْرِ الْأَوَاخِرِ)) . رواه البخاري (2017)، ومسلم (1169) (219).

201. Иайшата (АллахI реза хуьлда цунна) дийцина, АллахIан элчано (АллахIера къинхетам а, маршо а хуьлда цунна) элира аьлла:«Лайлатул-къадр буйса (йогIу) ларье, (мархин беттан) тIаьххьарачу итта буйсанах шалза буйсанашкахь» (ал-Бухари: 2017, Муслим: 219/1169).

202 - عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ: ((أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَانَ يَعْتَكِفُ فِي الْعَشْرِ الْأَوْسَطِ مِنْ رَمَضَانَ، فَأَعْتَكَفَ عَامًا، حَتَّى إِذَا كَانَتْ لَيْلَةُ إِحْدَى وَعِشْرِينَ - وَهِيَ اللَّيْلَةُ الَّتِي يَخْرُجُ مِنْ صَبِيحَتِهَا مَنْ اعْتَكَفَهُ - قَالَ: ((مَنْ اعْتَكَفَ مَعِيَ فَلْيُعْتَكِفْ فِي الْعَشْرِ الْأَوَاخِرِ، فَقَدْ أُرِيتُ هَذِهِ اللَّيْلَةَ، ثُمَّ أَنْسَيْتُهَا، وَقَدْ رَأَيْتُنِي أُسْجِدُ فِي مَاءٍ وَطِينٍ مِنْ صَبِيحَتِهَا، فَالْتَمِسُوهَا فِي الْعَشْرِ الْأَوَاخِرِ، وَالْتَمِسُوهَا فِي كُلِّ وَتْرٍ)) . فَمَطَّرَتِ السَّمَاءُ تِلْكَ اللَّيْلَةَ، وَكَانَ الْمَسْجِدُ عَلَى عَرِيشٍ، فَوَكَفَ الْمَسْجِدُ، فَأَبْصَرَتْ عَيْنَايَ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، وَعَلَى جَبْهَتِهِ أَنْزُ الْمَاءِ وَالطِّينِ مِنْ صَبْحِ إِحْدَى وَعِشْرِينَ)) . رواه البخاري (2027)، ومسلم (1167) (216).

202. Абу Саид ал-Худрис (АллахI реза хуьлда цунна) дийцина: «АллахIан элчано (АллахIера кинхетам а, маршо а хуьлда цунна) Рамадан беттан юккъера итт де иIтикафехь доккхура гуттар а. Ткъа цхьана шарахь, иIтикаф

дечу хенахь, ткъе цхъаалгIа буйса тIееъча (Iуьйре ма хилла, уьш маъждигера арабовлуш йолучу буйсана дара и), цо элира: «**Сояца цхъаьна (юкъарчу итт буса) иIтикафехь хиллачо - тIаьхъайогIу итт буйса а йоккхийла иIтикафехь. Суна и буйса (гIенах) гайтира (АллахIа), цул тIаьхъа йицйира суна и (АллахIа). ГIенах гира суна: со (лайлатул-къадр буйса нисъеллачу) Iуьйранна хина а, хаттана а тIе сужуд деш. Цундела тIаьхъарачу итт буйсанна юккъехь ларъе аша и, иштта хIора шалза терахъехь (йогIучу буйсанашкахь) а ларъе**». Цо дийцина: «Оцу буса догIа дилхира. ХIетахь маъждиг лабанан куьцехь дара. Цундела маъждигна чу хи даьллера. Ткъе цхъаалгIачу Iуьйранна сайн шина бIаьрга ма гира суна АллахIан элчанан (АллахIера къинхетам а, маршо а хуьлда цунна) хъаьжа тIехь хинан а, хоттан а лараш»» (ал-Бухари: 2027, Муслим: 216/1167).



Маъждигехъ иТикаф дар дуъйцу дакъа

203- عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا، ((أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَانَ يَعْتَكِفُ فِي الْعَشْرِ الْأَوَّلِ مِنْ رَمَضَانَ، حَتَّى تَوَفَّاهُ اللَّهُ تَعَالَى، ثُمَّ اغْتَكَفَ أَرْوَاجَهُ مِنْ بَعْدِهِ)) . رواه البخاري (2026)، ومسلم (1172) (5).
- وَفِي لَفْظٍ ((كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَعْتَكِفُ فِي كُلِّ رَمَضَانَ، فَإِذَا صَلَّى الْعِدَاةَ جَاءَ مَكَانَهُ الَّذِي اغْتَكَفَ فِيهِ)) . رواه البخاري (2041).

203. Иайшата (АллахI реза хуълда цунна) дийцина: «Рамадан бетган тIаьхъара итт де, маъждигера ара а ца волуш, (иТикафехъ) доккхуш вара АллахIан элча (АллахIера къинхетам а, маршо а хуълда цунна). Сийлахъ-Везачу АллахIа шена Южалла яллалц (цо а дора), ткъа цул тIаьхъа цуьнан зударша а дора иТикаф». (ал-Бухари: 2026, Муслим: 5/1172).

Кхечу ривайатехъ аблла: «АллахIан элчано (АллахIера къинхетам а, маршо а хуълда цунна) хIора Рамадан баттахъ дора иТикаф. Шена иТикаф дан ойла хилча - Гуьйран ламаз а дой, цул тIаьхъа воьдура иза ша иТикаф ден йолучу меттигна чу» (ал-Бухари: 2041).

204 - عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا، ((أَنَّهَا كَانَتْ تُرَجِّلُ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، وَهِيَ حَائِضٌ، وَهُوَ مُعْتَكِفٌ فِي الْمَسْجِدِ، وَهِيَ فِي حُجْرَتِهَا، يُنَاوِلُهَا رَأْسَهُ)) . رواه البخاري (296، 2046)، ومسلم (297) (9).
- وَفِي رِوَايَةٍ: ((وَكَانَ لَا يَدْخُلُ الْبَيْتَ إِلَّا لِحَاجَةِ الْإِنْسَانِ)) . رواه مسلم (297) (6).
- وَفِي رِوَايَةٍ: ((أَنَّ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا قَالَتْ: إِنْ كُنْتُ لِأَدْخُلَ الْبَيْتَ لِلْحَاجَةِ، وَالْمَرِيضُ فِيهِ، فَمَا أَسْأَلُ عَنْهُ إِلَّا وَأَنَا مَارَّةٌ.)) رواه مسلم (297) (7).

204. Иайшата (АллахI реза хуълда цунна) дийцина: «Пайхамара (АллахIера къинхетам а, маршо а хуълда цунна), иза маъждигна чохъ иТикаф деш а волуш, со сайн хIусамехъ а йолуш, шен корта со йолучу чу къадабора, ткъа аса ехк хьокхура цуьнан коьртах. Оцу хенахъ со цIано йоьхна а яра». (ал-Бухари: 296, 2046, Муслим: 9/297).

Кхечу хаамехъ хIара дешнаш тIетгоьхна: «Ша иТикаф дан волавелча – адаман хьаштана а бен хIусаме а ца вогIура иза». (Муслим: 6/297).

Кхечу хаамехь аьлла: «Иайшата (АллахI реза хуьлда цунна) дийцина:«ИИтикафехь йолучу хенахь, сайн хIусаме ца йоьдура со, яханза ца йолучу хьаштанна а бен. Оцу чохь волучу цомгушчух дерг а ца хоттура аса, (саца а ца соьцуш) уллех йолуш бен»»(Муслим: 7/297).

205 - عَنْ عُمَرَ بْنِ الْخَطَّابِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: قُلْتُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، إِنِّي كُنْتُ نَذَرْتُ فِي الْجَاهِلِيَّةِ أَنْ أَعْتَكِفَ لَيْلَةً - وَفِي رِوَايَةٍ: يَوْمًا - فِي الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ؟ قَالَ: ((فَأَوْفِ بِنَذْرِكَ)) . وَلَمْ يَذْكُرْ بَعْضُ الرُّوَاةِ: ((يَوْمًا)) وَلَا ((لَيْلَةً)) . رواه البخاري (2032، 2043)، ومسلم (1656) (27).

205. Iумар ибн ал-Хаттаба (АллахI реза хуьлда цунна) дийцина, цкъа ша элира аьлла: «XIай, АллахIан элча! Iес (жехIалаллин) заманахь нузар динера аса - ал-Хьарам маьждигехь цхьана буса иИтикаф дан». Цо аьлла: «XIета, кхочушде хьайн нузар».

Кхечу хаамехь аьлла: «ал-Хьарам маьждигехь цхьа де даккха».

Кхечу ривайатехь я «де» а, я «буьйса» а дац хьахийна (ал-Бухари: 2032,2043, Муслим: 27/1656).

206 - عَنْ صَفِيَّةَ بِنْتِ حُبَيْبٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا قَالَتْ: ((كَانَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مُعْتَكِفًا، فَأَتَيْتُهُ أُرْوَرُهُ لَيْلًا فَحَدَّثَنِي، ثُمَّ قُمْتُ لِأَنْقَلِبَ، فَقَامَ مَعِيَ لِيقْلِبَنِي - وَكَانَ مَسْكَنُهَا فِي دَارِ أَسَامَةَ بْنِ زَيْدٍ - فَمَرَّ رَجُلَانِ مِنَ الْأَنْصَارِ، فَلَمَّا رَأَى رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَسْرَعَا، فَقَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: ((عَلَى رَسُولِكُمَا، إِنَّهَا صَفِيَّةُ بِنْتِ حُبَيْبٍ)) . فَقَالَا: سُبْحَانَ اللَّهِ يَا رَسُولَ اللَّهِ! فَقَالَ: ((إِنَّ الشَّيْطَانَ يَجْرِي مِنْ ابْنِ آدَمَ مَجْرَى الدَّمِ، وَإِنِّي خَشِيتُ أَنْ يَقْذِفَ فِي قُلُوبِكُمَا سِرًّا)) أَوْ قَالَ: ((شَيْئًا)) . رواه البخاري (2035، 2038)، ومسلم (2175) (24).

- وَفِي رِوَايَةٍ: ((أَنَّهَا جَاءَتْ تَزُورُهُ فِي اعْتِكَافِهِ فِي الْمَسْجِدِ فِي الْعَشْرِ الْأَوَّخِرِ مِنْ رَمَضَانَ، فَتَحَدَّثَتْ عِنْدَهُ سَاعَةً، ثُمَّ قَامَتْ تَنْقَلِبُ، فَقَامَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَعَهَا يَقْلِبُهَا، حَتَّى إِذَا بَلَغَتْ بَابَ الْمَسْجِدِ عِنْدَ بَابِ أُمَّ سَلَمَةَ)) . ثُمَّ ذَكَرَهُ بِمَعْنَاهُ . رواه البخاري (2035)، ومسلم (2175) (25).

206. (Пайхамаран (АллахIера кьинхетам а, маршо а хуьлда цунна) хIусамнанас) Хьуйайнан йоIа Сафиййас (АллахI реза хуьлда цунна) дийцина: «Цкъа цхьана буса Пайхамар (АллахIера кьинхетам а, маршо а хуьлда цунна) волучу хьажахIотта яханера со, иза (Рамадан баттах тIаьхьара итт де доккхуш) маьждигехь иИтикафехь волучу хенахь. Цхьана ханна цуьнца къамел деш а Ийна, сайн (цIа) юхаяха дагахь хьалагIаьттира со. (Пайхамар (АллахIера кьинхетам а, маршо а хуьлда цунна)), со дIакхетон

аьлла, собца цхъаьна хъалагъаьттира. ХIетахъ цуьнан Юйла Гусаман ибн Зайдан хIусамехъ яра. Цигахула тIехволуш ансарех ши стаг вара. Шайна АллахIан элча (АллахIера кьинхетам а, маршо а хуьлда цунна) гича, чехккачу боларца дIаваха вуьлира и шиь. (Делахъ а, Пайхамара (АллахIера кьинхетам а, маршо а хуьлда цунна)) цаьршинга элира: **«Сих мало шеа! Иза-м Хьуйаййан йоI Сафиййат яй!»**. ХIетахъ цаьршимма элира: **«СубхъаналлахI (АллахIна бу хастам), хIай, АллахIан элча!»**. ТIаккха АллахIан элчано (АллахIера кьинхетам а, маршо а хуьлда цунна) элира: **«Боккъалаь, шайтIа, ша адамна чу долале, массо а меттехула хьийза, цIий санна. Цундела, бакъдолуш, шуьшиннан дагчу вониг (я цхъаь) дожо цуьнан аьтто баларна кхеравелира со»**. (ал-Бухари: 2035,2038, Муслим: 24/2175).

Кхечу хьадисехъ хIокху дешнашца дийцина: «Пайхамаран (АллахIера кьинхетам а, маршо а хуьлда цунна) хIусамнанас Сафиййас дийцина. Цкъа АллахIан элча (АллахIера кьинхетам а, маршо а хуьлда цунна) волучу хъажахIотта яхана хиллера иза, Рамадан беттан тIаьххъара итт де доккхуш маьждигехъ иIтикаф деш иза сецна а волуш. Цхъана ханна цуьнца къамел деш а Иийна, шен (цIа) юхаяха дагахъ хъалагъаьттина хилла иза. Пайхамар а (АллахIера кьинхетам а, маршо а хуьлда цунна), иза дIакхетон аьлла, цуьнца цхъаьна хъалагъаьттина. ХIетахъ, иза Умм Саламан неIарехъ долучу маьждиган кевнашка кхаьчначу хенахъ, цигахула чехкхволуш ансарех ши стаг хилла. Цаьршимма салам делла АллахIан элчане (АллахIера кьинхетам а, маршо а хуьлда цунна). Ткъа Пайхамара (АллахIера кьинхетам а, маршо а хуьлда цунна) цаьршинга аьлла: **«Сих мало шеа! Иза-м Хьуйаййан йоI Сафиййат яй!»**. ХIетахъ цаьршима аьлла: **«СубхъаналлахI (АллахIна бу хастам), хIай, АллахIан элча!»**. Цаьршинна холчу даьлла хилла (цо аьлла дешнаш). ТIаккха АллахIан элчано (АллахIера кьинхетам а, маршо а хуьлда цунна) аьлла: **«Боккъалаь, шайтIа адамнан цIий леллачухула хьийза таро йолуш ду. Цундела, бакъдолуш, цо шуьшиннан дагчу цхъаь дожорна кхеравелира со»** (ал-Бухари: 2035, Муслим: 25/2175).



Микъатлаш (ихърам доьхку меттигаш а, хенаш а) юьйцу дакъа

207- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَقَّتْ لِأَهْلِ الْمَدِينَةِ ذَا الْحُلَيْفَةِ، وَلِأَهْلِ الشَّامِ: الْجَحْفَةَ، وَلِأَهْلِ نَجْدٍ: قَرْنَ الْمَنَازِلِ، وَلِأَهْلِ الْيَمَنِ: يَلْمَمَ، وَقَالَ: ((هُنَّ لِهِنَّ، وَلِمَنْ أَتَى عَلَيْهِنَّ مِنْ غَيْرِ أَهْلِهِنَّ، مِمَّنْ أَرَادَ الْحَجَّ أَوْ الْعُمْرَةَ، وَمَنْ كَانَ دُونَ ذَلِكَ، فَمِنْ حَيْثُ أَنْشَأَ، حَتَّى أَهْلُ مَكَّةَ مِنْ مَكَّةَ)) . رواه البخاري (1524)، ومسلم (1181) (11,12).

207. IабдуллахI ибн Iаббаса (АллахI реза хуьлда цунна а, цуьнан дена а) дийцина: «Пайхамара (АллахIера къинхетам а, маршо а хуьлда цунна) Меднарчу бахархошна ихърам доьхку меттиг зул-Хьулайфа къастийра, Шемара богIучарна – ал-Жухьфа, Наждара богIучарна – Къарн ал-Маназил, Йеменарчу бахархошна – Йалам-лам. И меттигаш - царна а ю, иштта хъаьж я Iумрат дан лууш, лакхахь хъахийна йоцучу кIюшташкара, лакхахь ягарийначу меттигашкахула а бовлий, мел богIучарна а ю. Маккина кхин а уллохь болучарех дерг аьлча - церан хъаьж дIадолалур ду цара некъ боллийначуьра. Цундела Маккарчу бахархошна ихърам Маккахь дехка деза» (ал-Бухари: 1524, Муслим: 11,12/1181).

208 - عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: ((يُهَلُّ أَهْلُ الْمَدِينَةِ مِنْ ذِي الْحُلَيْفَةِ، وَأَهْلُ الشَّامِ مِنَ الْجَحْفَةِ، وَأَهْلُ نَجْدٍ مِنْ قَرْنٍ)) . قَالَ عَبْدُ اللَّهِ: وَبَلَّغَنِي أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: ((وَيُهَلُّ أَهْلُ الْيَمَنِ: مِنْ يَلْمَمَ)) . رواه البخاري (1525)، ومسلم (1182) (13).

208. IабдуллахI ибн Iумара (АллахI реза хуьлда цунна а, цуьнан дена а) дийцина, АллахIан элчано (АллахIера къинхетам а, маршо а хуьлда цунна) элира аьлла: «Меднарчу бахархошна ихърам доьхку меттиг (лаббайк ала долон деза меттиг) зул-Хьулайфа ю, Шемара богIучарна – ал-Жухьфа, Наждара богIучарна – Къарн ал-Маназил».

IабдуллахIа (АллахI реза хуьлда цунна) дийцина, АллахIан элчано (АллахIера къинхетам а, маршо а хуьлда цунна) элира аьлла: «Хаам кхаьчна соьга: Йеменарчу бахархошна Йаламлам-ломахан доьхкур ду ихърам» (ал-Бухари: 1525, Муслим: 13/1182).



Хъаьж доьхкучо тIедоха дезачу духарах дерг дуьйцу дакъа

209 - عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا، أَنَّ رَجُلًا قَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، مَا يَلْبَسُ الْمُحْرِمُ مِنَ النَّيِّابِ؟ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: ((لَا يَلْبَسُ الْقَمِيصَ، وَلَا الْعَمَامَةَ، وَلَا السَّرَاوِيْلَاتِ، وَلَا الْبِرَانِسَ، وَلَا الْخَفَاتِ، إِلَّا أَحَدًا لَا يَجِدُ نَعْلَيْنِ فَلْيَلْبَسِ الْخَفَيْنِ، وَيَقْطَعْهُمَا أَسْفَلَ مِنَ الْكَعْبَيْنِ، وَلَا يَلْبَسُ مِنَ النَّيِّابِ شَيْئًا مَسَّهُ زَعْفَرَانٌ أَوْ وَرْسٌ)) . رواه البخاري (1542)، ومسلم (1177) (1).
- وَلِلْبَخَّارِيِّ: ((وَلَا تَنْتَقِبِ الْمَرْأَةُ الْمُحْرِمَةُ، وَلَا تَلْبَسِ الْقَفَّازِينَ)) . رواه البخاري (1838).

209. Ибн Iумара (АллахI реза хуьлда цунна а, цуьнан дена а) дийцина: «Цкъа цхъана стага хьаттира: «ХIай, АллахIан элча! Хъаьж дихкиначул тIаьхъа тIедоха мегаш долу духар муьлха ду?». АллахIан элчано (АллахIера кьинхетам а, маршо а хуьлда цунна) жоп делира: «(Хъаьж дихкиначо) тIейоха мегаш дац я коч, я чалба, я хечеш, я башлакх йолу палаш, я берриге когаш дIахьулбеш йолу маьхьсеш (мачаш). Нагахь хъаьжочунна когайоха тударгаш (сандалаш) цакараяхь - тIаьрсиган (неIаран) маьхьсеш юхийла цо кога, хьалххе хьакхолгашал лахара хада а йина. Иштта тIемадухийла аша шапранца я можачу диттаца басардина долу цхъана а тайпана духар»». (ал-Бухари: 1542-1838, Муслим: 1/1177).

Бухарин ривайатехь аьлла: «Ткъа хъаж дихкина болчу зударша – я юьхь дIахьулъен оба а уллур яц, я каранаш а духкур дац» (ал-Бухари: 1838).

210 - عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَ: سَمِعْتُ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَخْطُبُ بَعْرَفَاتٍ: ((مَنْ لَمْ يَجِدْ نَعْلَيْنِ فَلْيَلْبَسِ خُفَيْنِ، وَمَنْ لَمْ يَجِدْ إِزَارًا فَلْيَلْبَسِ سَرَوِيْلًا)) . رواه البخاري (5804)، ومسلم (1178) (4).

210. IабдуллахI ибн Iаббаса (АллахI реза хуьлда цаьршинна) дийцина: «Iарп-ломахань Пайхамара (АллахIера кьинхетам а, маршо а хуьлда цунна) (хъаьжошна) хутIба дечу хенахь олуш хезна суна: «(Кога йоха) мачаш йоцучо - ши маьхьси юхийла, ткъа изар йоцучо - шарбал юхийла» (ал-Бухари: 5804, Муслим: 4/1178).

211 - عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا: أَنَّ تَلْبِيَةَ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: ((لَبَّيْكَ اللَّهُمَّ لَبَّيْكَ، لَبَّيْكَ لَا شَرِيكَ لَكَ لَبَّيْكَ، إِنَّ الْحَمْدَ وَالنَّعْمَةَ لَكَ وَالْمُلْكَ، لَا شَرِيكَ لَكَ)) .
 قَالَ: وَكَانَ عَبْدُ اللَّهِ بْنُ عُمَرَ يَزِيدُ فِيهَا: " لَبَّيْكَ لَبَّيْكَ، وَسَعْدَيْكَ، وَالْحَيْرُ بَيْنَيْكَ، وَالرَّغْبَاءُ إِلَيْكَ وَالْعَمَلُ ". رواه البخاري (1549)، ومسلم (1184) (19).

211. Ибн Абдуллах ибн Умара (Аллах и реза хуьлда цаьршинна) дийцина: «АллахИан элчано (АллахИера кьинхетам а, маршо а хуьлда цунна) лаббайк хЮкху кепара элира: **«ХИан, Хьуна хьалхахь ву со, я АллахИ! ХИан, Хьуна хьалхахь ву со! ХИан, Хьуна хьалхахь ву со! Цхьа-цхьаь накьост вац Хьобца! ХИан, Хьуна хьалха ву со! Боккьалаь, берриге хастам - Хьуна хьакь бу! Хьан ду ниИмат а, паччахьалла а! Цхьа-цхьаь накьост вац Хьобца!** (Ааббайка, АллахИумма, лаббайка, лаббайка, ла шарика лака, лаббайка, инна-лхьамда, ванниИмата лака валмулк, ла шарика лака)».

НафиИа дийцина: «Ибн Абдуллах ибн Умара оцу аьллачунна (хИара дешнаш) тЕгохара: **«ХИан, Хьуна хьалхахь ву со! Сан ирс Хьуна гЮллакх дарехь ду! (Дерриге а) дика Хьан карахь ду! Гертар а ду сан Хьобга, Ималш а (ю сан Хьуна хьажийна) (Лаббайка, васаИадайка, валхайру бийадайка, варраИбау илайка, валИвмалу)»** (ал-Бухари: 1549, Муслим: 19/1184).



Шеца цхъана уллера гергарниг воцуш зуда новкъа ялар дуййцу дакъа

212 - عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: ((لَا يَجِلُّ لَامْرَأَةٍ تُوْمِنُ بِإِلَهِهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ، أَنْ تُسَافِرَ مَسِيرَةَ يَوْمٍ وَلَيْلَةٍ لَيْسَ مَعَهَا حُرْمَةٌ)) . رواه البخاري (1088)، ومسلم (1339) (421).
- وَلِمُسْلِمٍ: ((لَا تُسَافِرُ مَسِيرَةَ يَوْمٍ، إِلَّا مَعَ ذِي مَحْرَمٍ)) . رواه مسلم (1339) (420).

212. Абу Хиурайрас (АллахI реза хуьлда цунна) дийцина, АллахIан элчано (АллахIера кьинхетам а, маршо а хуьлда цунна) элира аьлла: «АллахIах а, эхартан дийнах а тешаш йолучу зудчунна магош дац – дийнахь-буса бан безаш болучу новкъа ялар, шеца цхъаьна шен юххера гергараниг (махьрам) а воцуш». (ал-Бухари: 1088, Муслим: 421/1339).

Муслиман ривайатехь аьлла: «Дийнахь бан безаш болучу новкъа ма йолийла зуда шен юххера гергарачуьнца (махьрамца) бен!». (Муслим: 420/1339).



Важиб юкъахь дитарна, я хъарам дерг дарна хъаьрчина Гуда такхар дуьйцу дакъа

213- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مَعْقِلٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: جَلَسْتُ إِلَى كَعْبِ بْنِ عُجْرَةَ، فَسَأَلْتُهُ عَنِ الْفِدْيَةِ؟ فَقَالَ: نَزَلَتْ فِي خَاصَّةٍ، وَهِيَ لَكُمْ عَامَةٌ! حُمِلْتُ إِلَى رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، وَالْقَمْلُ يَبْتَأْتِرُ عَلَى وَجْهِي، فَقَالَ: ((مَا كُنْتُ أَرَى الْوَجَعَ بَلَّغَ بِكَ مَا أَرَى - أَوْ مَا كُنْتُ أَرَى الْجَهْدَ بَلَّغَ بِكَ مَا أَرَى - أَتَجِدُ شَاءً؟)) فَقُلْتُ: لَا. قَالَ: ((فَصُمْ ثَلَاثَةَ أَيَّامٍ، أَوْ أَطْعِمْ سِتَّةَ مَسَاكِينَ، لِكُلِّ مَسْكِينٍ نِصْفَ صَاعٍ)).. رواه البخاري (1816)، ومسلم (1201) (85).

- وَفِي رِوَايَةٍ: ((فَأَمَرَهُ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَنْ يُطْعِمَ فَرَقًا بَيْنَ سِتَّةٍ، أَوْ يُهْدِيَ شَاءً، أَوْ يَصُومَ ثَلَاثَةَ أَيَّامٍ)).. رواه البخاري (1817)، ومسلم (1201) (83).

213. ІабдуллахІ ибн Мақъила дийцина: «Цкъа КаІб ибн Іужраца охъахаар нисделча, аса хаьттинера цуьнга капаратна доккхучу сагІанах лаьцна. Цо жоп делира: «Сан хьокъехь доьссина дара и, ткъа кхача-м шуна массарна а кхочуш ду и. Цкъа АллахІан элчанна (АллахІера кьинхетам а, маршо а хуьлда цунна) тевигинера со, сан юьхъа тІехула охъаоьхуш мезий а долуш. Ткъа (и сурт гиначу) цо элира: «Суна-м, дера, ца хаьара оцу жуккарша хьо хІокху кепара хьийзош вуйла (я: Суна-м, дера, ца хаьара хьобгахь хІокху кепара йоккха хало юйла). УьстагІ хила агІо буй хьан?». Аса жоп делира: «ХІан-хІа». ТІаккха цо элира: «ХІета, кхаа дийнахь марханаш кхаба, я ялх мисканна хІума яае, хІора мисканна ах сахь а кхачош»». (ал-Бухари: 1816, Муслим: 85/1201).

Кхечу ривайатехь дийцина: «АллахІан элчано (АллахІера кьинхетам а, маршо а хуьлда цунна) ома дира цуьнга: ялх мисканна (Пайхамаран саьхьан барамехь) кхо сахь хІума яор, я (пекьарша сагІина дІабекъа) цхьана уьстагІна урс хьакхар, я кхаа дийнахь марханаш кхабар» (ал-Бухари: 1817, Муслим: 83/1201).



Маккин хьурмат дуьйцу дакъа

214 - عَنْ أَبِي شُرَيْحٍ - خُوَيْلِدِ بْنِ عَمْرٍو - الْخَزَاعِيِّ الْعَدَوِيِّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ: أَنَّهُ قَالَ لِعَمْرٍو بْنِ سَعِيدِ بْنِ الْعَاصِ - وَهُوَ يُبْعَثُ الْبُعُوثَ إِلَى مَكَّةَ -: «أَنْتَ لِي أَيُّهَا الْأَمِيرُ أَنْ أُحَدِّثَكَ قَوْلًا قَامَ بِهِ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ الْعَدَمُ مِنْ يَوْمِ الْفَتْحِ، فَسَمِعْتُهُ أُذْنًا، وَوَعَاهُ قَلْبِي، وَأَبْصَرْتُهُ عَيْنَايَ، حِينَ تَكَلَّمَ بِهِ: أَنَّهُ حَمِدَ اللَّهَ، وَأَثْنَى عَلَيْهِ، ثُمَّ قَالَ: ((إِنْ مَكَّةَ حَرَّمَهَا اللَّهُ، وَلَمْ يُحَرِّمْهَا النَّاسُ، فَلَا يَجِلُّ لِأَمْرِي يُؤْمِنُ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ أَنْ يَسْفِكَ بِهَا دَمًا، وَلَا يُعْضِدَ بِهَا شَجْرَةً، فَإِنْ أَحَدٌ تَرَحَّصَ بِقِتَالِ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِيهَا، فَقُولُوا: إِنَّ اللَّهَ قَدْ أَذِنَ لِرَسُولِهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، وَلَمْ يَأْذِنْ لَكُمْ، وَإِنَّمَا أَذِنَ لِرَسُولِهِ سَاعَةً مِنْ نَهَارٍ، وَقَدْ عَادَتْ حُرْمَتُهَا الْيَوْمَ كَحُرْمَتِهَا بِالْأُمْسِ، فَلْيُبَلِّغِ الشَّاهِدَ الْغَائِبَ. فَقِيلَ لِأَبِي شُرَيْحٍ: مَا قَالَ لَكَ عَمْرٌو؟ قَالَ: أَنَا أَعْلَمُ بِذَلِكَ مِنْكَ يَا أَبَا شُرَيْحٍ، إِنَّ الْحَرَمَ لَا يُعْبَدُ عَاصِيًا، وَلَا قَارًا بِدَمٍ، وَلَا قَارًا بِحَرْبَةٍ)). رواه البخاري (1832)، ومسلم (1354). (446).

214. Шурайхь Хувайлид ибн Іамр ал-Хузаїи ал-Іадавис (АллахІ реза хуьлда цунна) дийцина: «Теман тобанаш Макка хьажош воллучу Іамр ибн Саїд ибн ал-Іасе дехар дира аса: «ХІай, амир! Бакъо лохъа суна, Макка яьккхиначу шолгІачу Іуьйранна Аллаhан элчано (АллаhІера кьинхетам а, маршо а хуьлда цунна) дийцинарг хьайга дІахъахо. Сан лергашна хезна а ду хьуна и, сан даго кхачам боллуш дІалаьцна а ду хьуна и. Цо и дуьйцучу хенахь сан бІаьргашна гуш а вара хьуна иза. (Цкъа хьалха) АллаhІна хастам а бина, (Цуьнан хазачу куьцашца) хеста а вина И, цул тІаьхъа элира цо: «Боккъалаь, Макка Сийлахь-Везачу АллаhІа хьарам йина стигланаш а, латта а кхуллучу дийнахь. Наха шайггара йина а яц и хьарам. Цундела АллаhІе а, эхартан дийне а иман диллиначу цхьана а стагана мегаш дац цигахь цІий Іанор, я цигара дитт хадор. Нагахь цхьаь, АлахІанан элчано (АллаhІера кьинхетам а, маршо а хуьлда цунна) бина цигахь тІом бохуш, шена а (тІом бан) некъ леха волахь, аша цуьнга олийла: «АллаhІа шен элчанна бакъо елла, ткъа шуна ца елла Цо и бакъо». (Элчано (АллаhІера кьинхетам а, маршо а хуьлда цунна) аьлла): «Боккъалаь, суна бакъо елла - дийнах цхьана ханчохь». (Цигахь тІом хиллачу шолгІачу дийнахь АллаhІан элчано (АллаhІера кьинхетам а, маршо а хуьлда цунна) элира): «Тахана, хьалха санна, хьарам а хилла дІахІоьттина (кхузахь тІом бан мегаш цахилар), селхана санна. Цундела кхузахь волучо дІакхачадойла кхузахь воцучуьнга». ХІетахь цхьамма хаьттина Абу Шурайхье: «ХІун жоп делира хьуна Іамра?». Цо аьлла: «Цо соьга хІара дешнаш элира-кха: «ХІай, Абу Шурайхь! Хьуначул а дикаха

хаьа-кха суна и. Боккъалаь, хьарма - лочкъийла хила йиш йолуш яц я (муьтПахьаллах воьхна) Иеса ваьлла цига лачкъа ваханачунна а, я ций хьаьрчина цига веддачунна а, я ямартлонца цига веаначунна а»» (ал-Бухари: 1832, Муслим: 446/1354).

215 - عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ - يَوْمَ فَتْحِ مَكَّةَ -: ((لَا هِجْرَةَ بَعْدَ الْفَتْحِ، وَلَكِنْ جِهَادٌ وَبَيْتَةٌ، وَإِذَا أَسْتَنْفَرْتُمْ فَأَنْفِرُوا)) . وَقَالَ: يَوْمَ فَتْحِ مَكَّةَ: ((إِنْ هَذَا الْبَلَدُ حَرَمَ اللَّهِ يَوْمَ خَلَقَ اللَّهُ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضَ، فَهُوَ حَرَامٌ بِحَرَمَةِ اللَّهِ إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ، وَإِنَّهُ لَمْ يَجَلِ الْقِتَالُ فِيهِ لِأَحَدٍ قَبْلِي، وَلَمْ يَجَلِ لِي إِلَّا سَاعَةٌ مِنْ نَهَارٍ، فَهُوَ حَرَامٌ بِحَرَمَةِ اللَّهِ إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ، لَا يُعْضَدُ شَوْكُهُ، وَلَا يُنْفَرُ صَيْدُهُ، وَلَا يُلْتَقِطُ لُقْطَتُهُ إِلَّا مَنْ عَرَفَهَا، وَلَا يُخْتَلَى خَلَاةً)) . فَقَالَ الْعَبَّاسُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، إِلَّا الْإِدْخِرَ، فَإِنَّهُ لِفَيْنِهِمْ وَبَيْتِهِمْ؟ فَقَالَ: ((إِلَّا الْإِدْخِرَ)) . القَيْنُ: الحَدَاد. رواه البخاري (3189)، ومسلم (1353) (445).

215. ИабдуллахI ибн Иаббаса (АллахI реза хуьлда цунна) дийцина, АллахIан элчано (АллахIера кьинхетам а, маршо а хуьлда цунна) Макка йоккхучу дийнахь элира аьлла: «(Маккина тIехь) толам баьккхиначул тIаьхьа (цигара кхечанхьа хIижрат дан) кхалха ца оьшу, амма жихIадехь (дакъалаца дезаш хилар) а, (дика) негат хила дезаш хилар а (Iадала йиш йоцуш) латта дезаш ду. Цундела, нагахь шайга (гIазоте) кхайкхяхь, сихо елаш (арадовла)». (Пайхамара (АллахIера кьинхетам а, маршо а хуьлда цунна)) Макка йоккхучу дийнахь элира: «Боккъалаь, хIара шахьар (Макка) – стигланаш а, латта а кхуллучу дийнахь хьурмате лерина ю, шен сий дан дезаш а ю, АллахIа хьарам йина хилар бахьана долуш къематде даллалц. Оцу чохь тIом бар сол хьалха цхьанненна а магийна хилла дац. Дийнах цхьана ханчохь бен суна а дац и магийтина. (И суна магийтина йолу хан) – хIара хан ю. Иза – сийдарца лара езаш ю, АллахIа хьарам яр бахьана долуш къематде кхаччалц: цигара кIохчалг (тIехь долу дитт-хIума) хадон йиш йолуш а дац, цигара экха кьехкон йиш йолуш а дац, цигахь карийна йолу хIума схьаэца йиш йолуш а яц, (цуьнан да лохуш) дIакхайкхон дагахь волучунна а бен, цигара буц хьакха йиш йолуш а яц». ХIетахь Иаббаса элира: «ХIай, АллахIан элча! (Болх-гIуллакхехь лелонза ца йолуш йолу) изхар буц йоцург (алий, и юкьара яккхяхь), хIунда аьлча аьчкан пхьерашна (цIераш лато) а, тхевнаш дечу хенахь а оьшуш ю иза». ТIаккха АллахIан элчано (АллахIера кьинхетам а, маршо а хуьлда цунна) элира: «Изхар (буц) йоцург» (ал-Бухари: 3189, Муслим: 445/1353).

Ен мегаш йолу хIуманаш юьйцу дакъа

216 - عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: ((خَمْسٌ مِنَ الدَّوَابِّ كُلُّهُنَّ فَاسِقٌ، يُقْتَلْنَ فِي الْحَرَمِ: الْعُرَابُ، وَالْحِدَاةُ، وَالْعَقْرَبُ، وَالْفَأْرَةُ، وَالْكَأْبُ الْعُقُورُ)) . رواه البخاري (1829)،
ومسلم (1198) (71).
- وَلِمُسْلِمٍ: ((يُقْتَلُ خَمْسٌ فَوَاسِقٌ فِي الْجِلِّ وَالْحَرَمِ)) . رواه مسلم (1198) (67).

216. Иайшата (АллахI реза хуьлда цунна) дийцина, АллахIан элчано (АллахIера кьинхетам а, маршо а хуьлда цуна) элира аьлла: «Дийнаташна юкъахь пхеа тайпана хIума ю, царех хIора а зене (бохаме) йолуш. Мухха делахь а, (и пхи хIума) ен мегаш ю, дезачу хьарам лаьттана тIехь а цхьаьна. Ткъа уьш ю – кьиг, мохмуьйлург (маккхал), сту лоцу гезг, дахка, хьерадаьлла (дера, леташ долу) жIаьла». (ал-Бухари: 1829, Муслим: 71/1198).

Муслиман ривайатехь аьлла: «Дийнаташна юккьера зене пхи хIума ен мегаш ю - хьарам лаьтта тIехь елахь а, цунна арахья елахь а». (Муслим: 67/1198).



Маккин чу муха ваха веа а, кхин цхъацца цигахь оьшург а дуйцу дакъа

217- عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ دَخَلَ مَكَّةَ عَامَ الْفَتْحِ، وَعَلَى رَأْسِهِ الْمُغْفَرُ، فَلَمَّا نَزَعَهُ جَاءَهُ رَجُلٌ فَقَالَ: ابْنُ حَظَلٍ مُتَعَلِّقٌ بِأَسْتَارِ الْكَعْبَةِ. فَقَالَ: ((أَقْتُلُوهُ)) . رواه البخاري (1846)، ومسلم (1357) (450).

217. Анас ибн Малика (АллахI реза хуьлда цунна) дийцина: «(Макка) йоккхучу шарахь Пайхамар (АллахIера кьинхетам а, маршо а хуьлда цунна) Маккина чу вахара, коьртахь тиллина гIем а йолуш. Цо (шен коьртара) гIем дIаяьккхича, цунна тIе а веана, цхъана стага элира: «Ибн ХатIал ву хъаьжцIийнан кхолларах (шаршух) тасавелла Iаш». Ткъа цо омира дира: «Ве иза!» (ал-Бухарис: 1846, Муслим: 450/1357).

218 - عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا: ((أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ دَخَلَ مَكَّةَ مِنْ كَدَاءٍ، مِنْ النَّبِيِّ الْعُلْيَا الَّتِي بِالْبُطْحَاءِ، وَخَرَجَ مِنَ النَّبِيِّ السُّفْلَى)) . رواه البخاري (1576)، ومسلم (1257) (223).

218. IабдуллахI ибн Iумара (АллахI реза хуьлда цаьршинна) дийцина: «АллахIан элча (АллахIера кьинхетам а, маршо а хуьлда цунна) гуттар а Макки чу воIура Кадаь агIор, БатIхъаира (уггаре а) лакхара дукъ а хадош, ткъа (гIалара) ара - лахара дукъ а хадош волура иза» (ал-Бухари: 1576, Муслим: 223/1257).

219 - عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَ: ((دَخَلَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ الْبَيْتَ، وَأَسَامَةُ بْنُ زَيْدٍ، وَبِلَالٌ، وَعُثْمَانُ بْنُ طَلْحَةَ، فَأَعْلَقُوا عَلَيْهِمُ الْبَابَ، فَلَمَّا فَتَحُوا كُنْتُ أَوَّلَ مَنْ وَلَجَ، فَلَقِيتُ بِبِلَالٍ، فَسَأَلْتُهُ: هَلْ صَلَّى فِيهِ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ؟ قَالَ: نَعَمْ، بَيْنَ الْعُمُودَيْنِ الْيَمَانِيِّينِ)) . رواه البخاري (1598)، ومسلم (1329) (393).

219. IабдуллахI ибн Iумара (АллахI реза хуьлда цаьршинна) дийцина: «АллахIан элча а (АллахIера кьинхетам а, маршо а хуьлда цунна), Усама ибн Зайд а, Билал а, Iусман ибн Tалхъа а хъаьжцIенна чу бахара, шайна тIаьхъара неI кьевлира цара дIа. Цул тIаьхъа, цара неI схъайиллиначу хенахь, массарел а хьалха оцу чу ваьлларг со вара. Сайна дуьхьал нисвеллачу Билале хаьттира аса: «АллахIан элчано (АллахIера кьинхетам а, маршо а хуьлда цунна) ламаз дирий хIокху чохь?». Цо жоп делира: «Дира. Яманин шина бIогIамна юккъехь (дIа а хIоьтина, ламаз дира цо)» (ал-Бухари: 1598, Муслим: 393/1329).

Таваф дар а, цуънан гиллакхаш а дуъйцу дакъа

220 - عَنْ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، أَنَّهُ جَاءَ إِلَى الْحَجَرِ الْأَسْوَدِ فَقَبَّلَهُ، وَقَالَ: ((إِنِّي لَأَعْلَمُ أَنَّكَ حَجَرٌ، لَا تَضُرُّ وَلَا تَنْفَعُ، وَلَوْلَا أَنِّي رَأَيْتُ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقْبَلُكَ مَا قَبَّلْتُكَ)) . رواه البخاري (1597)، ومسلم (1270) (250).

220. Гумара (АллахI реза хуълда цунна), Гаържачу тIулганна тIе а вахана, цунна барт а баъккхина, тIаккха элира: «**Бакъдолуш, суна хаа ма хаъа, хьо тIулг бен боцийла - дан я зен а доцуш, бан я пайда а боцуш. Сайна Пайхамара (АллахIера кьинхетам а, маршо а хуълда цунна) хьуна барт боккхуш ца гинехъара, со а хIуттур ма вацара хьуна барт баккха**» (ал-Бухари: 1597, Муслим: 250/1270).

221 - عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَ: ((قَدِمَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَأَصْحَابُهُ مَكَّةَ، فَقَالَ الْمُسْرِكُونَ: إِنَّهُ يَقْدُمُ عَلَيْكُمْ قَوْمٌ قَدَّ وَهَنَتْهُمْ حُمَى يَثْرِبَ، فَأَمَرَ هُمُ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَنْ يَرْمُلُوا الْأَشْوَاطَ الثَّلَاثَةَ، وَأَنْ يَمْشُوا مَا بَيْنَ الرُّكْنَيْنِ، وَلَمْ يَمْنَعُوهُمُ أَنْ يَرْمُلُوا الْأَشْوَاطَ كُلَّهَا، إِلَّا الْإِقْبَاءَ عَلَيْهِمْ)) . رواه البخاري (1602)، ومسلم (1266) (240).

221. ГабдуллахI ибн Габбаса (АллахI реза хуълда цаършинна) дийцина: «АллахIан элча (АллахIера кьинхетам а, маршо а хуълда цунна) шен асхъабашца цхъаьна Макка веаначу хенахь, мушрикаша элира: «**Кхуза, шу долучу, богIуш цхъа нах бу, Ясриберчу хоршано гIора а дайина**». ХIетахь Пайхамара (АллахIера кьинхетам а, маршо а хуълда цунна) цаьрга омира дира: (хъаьжцIенна гонаха дохучу гонех) хьалхара кхо го чехкачу боларца баккха, ткъа шина маьIигна тIехдовлучу хенахь гуттарчу боларехь тIехдовла аьлла. Царех къахетар бахъанехь Ийра иза, цаьрга омира ца деш: (ворххIе а) го чехкачу боларехь баккха аьлла» (ал-Бухари: 1602, Муслим: 240/1266).

222 - عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَ: ((رَأَيْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ - حِينَ يَقْدُمُ مَكَّةَ - إِذَا اسْتَلَمَ الرُّكْنَ الْأَسْوَدَ، أَوَّلَ مَا يَطُوفُ، يَحْبُ ثَلَاثَةَ أَشْوَاطٍ)) . رواه البخاري (1603)، ومسلم (1261) (232).

222. ГабдуллахI ибн Гумара (АллахI реза хуълда цаършинна) дийцина: «АллахIан элчано (АллахIера кьинхетам а, маршо а хуълда цунна), ша Макка а веана, Гаържачу тIулгах дIа а хъакхавелла, гонаш даха

волалучу хенахь, чехкачу гІулчашца (ворхІаннах хьалхара) кхо го боккхуш гира суна» (ал-Бухари: 1603, Муслим: 232/1261).

223 - عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَ: ((طَافَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي حَجَّةِ الْوَدَاعِ عَلَى بَعِيرٍ، يَسْتَلِمُ الرُّكْنَ بِمِخْجَنٍ)) . رواه البخاري (1607)، ومسلم (1272) (253).

223. ІабдуллахІ ибн Іаббаса (АллахІ реза хуьлда цаьршинна) дийцина: «Пайхамара (АллахІера кьинхетам а, маршо а хуьлда цунна) тІаьххьара дина хьаьж дечу хенахь эмкалахь тІаваф дира, шен саттийна тІам болу Іаса хьаьжцІийнан сонах хьакха а йолуьйтуш» (ал-Бухари: 1607, Муслим: 253/1272).

224 - عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَ: ((لَمْ أَرَ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَسْتَلِمُ مِنَ الْبَيْتِ إِلَّا الرُّكْنَيْنِ الْيَمَانِيِّينِ)) . رواه البخاري (1609)، ومسلم (1269) (247).

224. ІабдуллахІ ибн Іумара (АллахІ реза хуьлда цунна а, цуьнан дена а) дийцина: «Пайхамар (АллахІера кьихетам а, маршо а хуьлда цунна) хьаьжцІийнах, Йеменан ши са боцучу цхьана а меттигах, хьакхалуш ца вайра суна» (ал-Бухари: 1609, Муслим: 247/1269).



(Ат-таматту) хъаьж беттанашкахь Гумрат дина, оццу шарахь хъаьж дехкар

225- عَنْ أَبِي جَمْرَةَ نَصْرَ بْنِ عَمْرَانَ الصُّبَيْعِيِّ، قَالَ: سَأَلْتُ ابْنَ عَبَّاسٍ عَنِ الْمُتْعَةِ؟ فَأَمَرَنِي بِهَا، وَسَأَلْتُهُ عَنْ الْهَدْيِ؟ فَقَالَ: فِيهِ جُزُورٌ، أَوْ بَقْرَةٌ، أَوْ شَاةٌ، أَوْ شِرْكٌ فِي دَمٍ. قَالَ: وَكَأَنَّ نَاسًا كَرُّهُ هَا، فَنِمْتُ، فَرَأَيْتُ فِي الْمَنَامِ كَأَنَّ إِنْسَانًا يُنَادِي: حَجٌّ مَبْرُورٌ، وَمُتْعَةٌ مُتَقَبَّلَةٌ. فَأَتَيْتُ ابْنَ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا فَحَدَّثَنِي، فَقَالَ: اللَّهُ أَكْبَرُ، سُنَّةُ أَبِي الْقَاسِمِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ. رواه البخاري (1688)، ومسلم (1242) (204).

225. Абу Жамра Наср ибн Иимран ад-ДубИис (АллахIа кьинхетам бойла цуьнах) дийцина: «Ибн Iаббасе хаьттинера аса хъаьжан (беттанашкахь) Гумрат дарах лаьцна. XIетахь цо соьга омира дира: «**Кхочуш де ахья и**». Аса юха а хаьттира цуьнга гIурбанна ден дезачу дийнатах лаьцна. Цо жоп делира: «**Я эмкал, я бежана, я уьстагI, я декъа ваха веза (я эмкалан, я бежанан ворхI декъах цхъана декъана)**». Цо аьлла: Нахана цадезаделлачух тера дара (оцу кепара Гумрат даран некъ). Цул тIаьхъа со дIавижча, гIенах цхъана адамо сайга кхойкхуш хезира суна: «**Цена хъаьж ду! Къобалхилла Гумрат ду!**». Цул тIаьхъа, ибн Iаббас волучу а веана, цуьнга дийцира аса и (сайна гина хилла долу гIан). TIаккха цо элира: «**АллахIу акбар! (АллахI массо хIуманал а Воккха ву!)**. Абу ал-Къасиман (АллахIера кьинхетам а, маршо а хуьлда цунна) суннат ду-кха иза» (ал-Бухари: 1688, Муслим: 204/1242).

226 - عَنْ حُفْصَةَ زَوْجِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَنَّهَا قَالَتْ: ((يَا رَسُولَ اللَّهِ، مَا شَأْنُ النَّاسِ حُلُّوا مِنْ الْعُمْرَةِ، وَلَمْ تَحْلِلْ أَنْتَ مِنْ عُمْرَتِكَ، فَقَالَ: ((إِنِّي لَبَدْتُ رَأْسِي، وَقَلَدْتُ هَدْيِي، فَلَا أَجِلُّ حَتَّى أَنْحَرَ))). رواه البخاري (1566)، ومسلم (1229) (176).

226. Пайхамаран (АллахIера кьинхетам а, маршо а хуьлда цунна) зудчо Хьафсата хаьттина: «**XIай, АллахIан элча! Наха Гумратана (дихкина) ихьрам дастаран а, ткъа ахья Гумратал тIаьхъа хъайн ихьрам цадастаран а бахъана хIун ду?**». Цо жоп делла: «**Хьакхарца сайн месаш вовшахлатийна аса, (АллахIан дуьхъа гIурбанна урс хьакха) хъажийначу сайн хъайбанна тIехь билгало а йина аса. Цундела хIинца а ихьрам дIадаккха йиш йолуш вац со, айса гIурба даллац**» (ал-Бухари: 1566, Муслим: 176/1229).

227 - عَنْ عِمْرَانَ بْنِ حُصَيْنٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: ((أَنْزَلَتْ آيَةُ الْمُتْعَةِ فِي كِتَابِ اللَّهِ، فَفَعَلْنَاهَا مَعَ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، وَلَمْ يَنْزَلْ فُرَانٌ يُحَرِّمُهَا، وَلَمْ يَنْهَ عَنْهَا حَتَّى مَاتَ، قَالَ رَجُلٌ بِرَأْيِهِ مَا شَاءَ)) . رواه البخاري (4518)، ومسلم (1226) (172).
 قَالَ الْبُخَارِيُّ: يُقَالُ: " إِنَّهُ عَمَرٌ " .

- وَلِمُسْلِمٍ: ((نَزَلَتْ آيَةُ الْمُتْعَةِ - يَعْنِي: مُتْعَةُ الْحَجِّ - وَأَمَرْنَا بِهَا رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، ثُمَّ لَمْ تَنْزَلْ آيَةٌ تَنْسَخُ آيَةَ مُتْعَةِ الْحَجِّ، وَلَمْ يَنْهَ عَنْهَا رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ حَتَّى مَاتَ)) . وَلَهُمَا بِمَعْنَاهُ . رواه مسلم (1226) (172).

227. Имран ибн ал-Хусайна (АллахI реза хуълда цунна) дийцина: «АллахIан Жайнахь доссийна хъаж-ат-гаматтуI дан (мегаш хилар дуьйцуш аят дара), ткъа оха дан а динера иза АллахIан элчанца (АллахIера кьинхетам а, маршо а хуълда цунна) цхъаьна. Я цул тIаьхъа и цамагош КъурIан (чохъ) доьссина (аят) а дац, я АллахIан элчано (АллахIера кьинхетам а, маршо а хуълда цунна) ша валлалц дихкина а дац и дар. Цул тIаьхъа (цхъана стага) шена хетарг аьлла оцу хьокъехъ». (ал-Бухари: 4518, Муслим: 172/1226).

Ал-Бухарис аьлла: «И стаг - Iумар хилла аьлла хъахийна ду».

Муслиман ривайатехъ аьлла: «ал-МутIа» аят доьссира, вуьшта аьлча, «МутIа ал-Хъажж», ткъа и делаш аьлла, тхоьга ома а дира АллахIан элчано (АллахIера кьинхетам а, маршо а хуълда цунна). Цул тIаьхъа «МутIа ал-Хъажж» аят хуьйцуш доьссина кхин аят а дац, я ша валлалц дихкина а дац цо и» (Муслим: 172/1226).

228 - عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَ: ((تَمَنَعَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي حَجَّةِ الْوَدَاعِ بِالْعُمْرَةِ إِلَى الْحَجِّ وَأَهْدَى، فَسَاقَ مَعَهُ الْهَدْيَ مِنْ ذِي الْحُلَيْفَةِ، وَبَدَأَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، وَأَهْلَ الْعُمْرَةِ، ثُمَّ أَهَلَ بِالْحَجِّ، فَتَمَنَعَ النَّاسُ مَعَ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، فَأَهَلَ بِالْعُمْرَةِ إِلَى الْحَجِّ، فَكَانَ مِنَ النَّاسِ مَنْ أَهْدَى، فَسَاقَ الْهَدْيَ مِنَ الْحُلَيْفَةِ، وَمِنْهُمْ مَنْ لَمْ يَهْدِ، فَلَمَّا قَدِمَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَكَّةَ، قَالَ لِلنَّاسِ: مَنْ كَانَ مِنْكُمْ أَهْدَى فَإِنَّهُ لَا يَحِلُّ مِنْ شَيْءٍ حَرَّمَ مِنْهُ حَتَّى يَفْضِيَ حَجَّهُ، وَمَنْ لَمْ يَكُنْ مِنْكُمْ أَهْدَى فَلْيَطُفْ بِالْبَيْتِ وَبِالصَّفَا وَالْمَرْوَةِ، وَلْيُقَصِّرْ وَلْيَحْلِلْ، ثُمَّ لِيُهَلِّ بِالْحَجِّ وَلِيُهْدِ، فَمَنْ لَمْ يَجِدْ هَدْيًا فَلْيَصُمْ ثَلَاثَةَ أَيَّامٍ فِي الْحَجِّ وَسَبْعَةً إِذَا رَجَعَ إِلَى أَهْلِهِ)) . فَطَافَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ حِينَ قَدِمَ مَكَّةَ، وَاسْتَلَّمَ الرُّكْنَ أَوَّلَ شَيْءٍ، ثُمَّ حَبَّ ثَلَاثَةَ أَطْوَافٍ مِنَ السَّبْعِ، وَمَشَى أَرْبَعَةً، وَرَكَعَ حِينَ قَضَى طَوَافَهُ بِالْبَيْتِ عِنْدَ الْمَقَامِ رُكْعَتَيْنِ، ثُمَّ سَلَّمَ فَأَنْصَرَفَ، فَآتَى الصَّفَا، وَطَافَ بَيْنَ الصَّفَا وَالْمَرْوَةِ سَبْعَةَ أَطْوَافٍ، ثُمَّ لَمْ يَحْلِلْ مِنْ شَيْءٍ حَرَّمَ مِنْهُ حَتَّى قَضَى حَجَّهُ، وَتَحَرَ هَدْيَهُ يَوْمَ النَّحْرِ، وَأَقَاضَ فَطَافَ بِالْبَيْتِ، ثُمَّ حَلَ مِنْ كُلِّ شَيْءٍ حَرَّمَ مِنْهُ، وَقَعَلَ مِثْلَ مَا فَعَلَ رَسُولُ

اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، مَنْ أَهْدَى وَسَاقَ الْهَدْيَ مِنَ النَّاسِ)). رواه البخاري (1691)، ومسلم (1227). (174).

228. Абдуллах I ибн Iумара (Аллах I реза хуьлда цунна а, цуьнан дена а) дийцина: «Дасакъаьсташ дина хъаьж дечу хенахь Аллах Iан элчано (Аллах Iера кьинхетам а, маршо а хуьлда цунна) хъаьж Iумратца цхъаьна дира. Шеца цхъаьна Зул-Хьулайфера далийначу гIурбанан дийнатна урс хъаькхира цо. Циггахь цкъа дуьххъара Iумратна (лаббайк) ала долиьра цо, ткъа цул тIаьхъа – хъаьжна а. ХIетахь Аллах Iан элчанца (Аллах Iера кьинхетам а, маршо а хуьлда цунна) цхъаьна Iумратна а, хъаьжна а (лаббайк баха долиьра) наха а. Нахана юккъехь шайца цхъаьна Зул-Хьулайфера гIурбанна ен хIума ялийнарш а бара, ен хIума цаялийнарш а бара. Макка дIакхаьчначу хенахь Аллах Iан элчано (Аллах Iера кьинхетам а, маршо а хуьлда цунна) нахе элира: «**ГIурбанна лерина дийнат далийначунна - (хъаьжочунна) хъарам долучух хIумма а далиьта йиш йолуш дац шегара, хъаьж дина даллалц. Шуна юккъера гIурбанна де дийнат цадалиьначара - хъаьжцIенна гонаха тIаваф дойла, ас-Сафа а, ал-Марва а юккъехь дIаса а водийла иза, (месаш) а яцйойла цо, тIаккха шайн ихърам дIадостийла цо. Цул тIаьхъа хъаьжна (лерина) лайббайк эра ду цара, гIурба а дуьйр ду. Ткъа хьалххе гIурбанна урс хъакха дийнат цакарийначо - хъаьжцIахь кхо дей, ворхI де шен цIа вирзичий а кхобуш, (итт де) марха кхобур ду**». Ша Макка кхаьчначу хенахь Аллах Iан элчано (Аллах Iера кьинхетам а, маршо а хуьлда цунна) хъаьжцIенна гонаха тIаваф дира. ТIаккха дуьххъара (Iаьржа тIулг болучу) маьIигах хъакхавелира иза. ТIаккха чехкачу боларехь ворхIаннах кхо го баьккхира цо, иштта биь (го) а гуттарчу боларехь. И гонаш даьхна ша ваьлча, (ИбрахIиман) меттехь ши ракаIат ламаз дира (Пайхамара (Аллах Iера кьинхетам а, маршо а хуьлда цунна)). ТIаккха, салам а делла, (цигара дIа) ас-Сафа (гуна) тIе а вахана, ворхIазза ас-Сафана а, ал-Марвана а юккъехь дIасавахара иза. Цул тIаьхъа (хъаьжочунна) дихкиначух хIумма а ца дира цо, хъаьж дерзийна валлалц. ГIурбанаш дечу дийнахь, гIурбанна леринчу шен дийнатна урс хъаькхира цо. Цул тIаьхъа (Минара Макка вуха а вахана), (хъаьжцIенна) гонах тIаваф дира цо. ТIаккха (дерриге а ихърам даьстира цо). Шайца цхъаьна гIурбанна дийнаташ далийначу наха а дира Аллах Iан элчано (Аллах Iера кьинхетам а, маршо а хуьлда цунна) диннарг» (ал-Бухари: 1691, Муслим: 174/1227).

Сағийна (совглатна) хъажийна дийнат

229 - عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا قَالَتْ: ((فَتَلْتُ قَلَائِدَ هَدْيِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، ثُمَّ أَشَعَرَهَا وَقَلَدَهَا - أَوْ قَلَدْتُهَا - ثُمَّ بَعَثَ بِهَا إِلَى الْبَيْتِ، وَأَقَامَ بِالْمَدِينَةِ، فَمَا حَرُمَ عَلَيْهِ شَيْءٌ كَانَ لَهُ حِلًّا)) . رواه البخاري (1699)، ومسلم (1321) (362).

229. Айшата (АллахI реза хуьлда цунна) дийцина: «АллахIан элчанан (АллахIера кьинхетам а, маршо а хуьлда цунна) гIурбанан даьхнина кочаухкурш йобхкура аса сайн куьйга. Цул тIаьхьа (церан букьа тIехь, цхьа) агIо ций догIучу тIе яллалц, яшарца билгало а йира, коча хIуманаш а обхкира (я: аса обхкира церан коча хIуманаш). Цул тIаьхьа хIаьжцIа (Макка) дIайигийтира цо уьш, ткьа ша Меднахь сецира иза. Цул тIаьхьа цхьана а хIуманаш ларвала а ца гIертара иза, ихьрам дихкина волучу хенахь ларлуш хилла долучу» (ал-Бухари: 1699, Муслим: 362/1321).

230 - عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا قَالَتْ: ((أَهْدَى النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَرَّةً غَنَمًا)) . رواه البخاري (1701)، ومسلم (1321) (367).

230. Айшата (АллахI реза хуьлда цунна) дийцина: «Цкьа Пайхамара (АллахIера кьинхетам а, маршо а хуьлда цунна), (гIурбанна урс хьакха) уьстагI бигийтира (Макка)» (ал-Бухари: 1701, Муслим: 367/1321).

231 - عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، أَنَّ نَبِيَّ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ رَأَى رَجُلًا يَسُوقُ بَدَنَةً، فَقَالَ: ((ارْكَبْهَا)) . قَالَ: إِنَّهَا بَدَنَةٌ؟ قَالَ: ((ارْكَبْهَا))، فَرَأَيْتُهُ رَاكِبَهَا، يُسَاطِرُ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَالنَّعْلَ فِي غُنْفِهَا. رواه البخاري (1706)، ومسلم (1322) (371).
- وَفِي لَفْظٍ: قَالَ فِي الثَّانِيَةِ، أَوْ الثَّلَاثَةِ: ((ارْكَبْهَا، وَبِكَ، أَوْ وَبِحَكَ)) . رواه البخاري (2755، 6160)، ومسلم (1322) (371، 372).

231. Абу ХIурайрас (АллахI реза хуьлда цунна) дийцина: «Шен гIурбанан стен эмкал лаьблина вогIу цхьа стаг а гина, АллахIан элчано (АллахIера кьинхетам а, маршо а хуьлда цунна) цуьнга омира дира: «ТIехаахь цунна». Цо элира: «ГIурбанан эмкал ма ю хIара». Цо омира дира: «ТIехаахь цунна». ХIетахь суна и стаг гира, Пайхамарна (АллахIера

кынхетам а, маршо а хуьлда цунна) уллохь дIавоьдуш, цуьнан коча оьллина мача а йара». (ал-Бухари: 1706, Муслим: 371/1322).

Кхечу хьадисехь хIокху кепара аьлла: «ШолгIа я кхоалгIа, аз а айдина, элира (Пайхамара (АллахIера кынхетам а, маршо а хуьлда цунна)): «ТIехаахь цунна, бала хьуна!» (ал-Бухари: 1606-2755, Муслим: 371,372/1322).

232 - عَنْ عَلِيِّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: أَمَرَنِي النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَنْ أَقُومَ عَلَى بُدْنِهِ، وَأَنْ أَتَصَدَّقَ بِلَحْمِهَا وَجُلُودِهَا وَأَجَلَّتْهَا، وَأَنْ لَا أُعْطِيَ الْجَزَارَ مِنْهَا شَيْئًا. وَقَالَ: ((نَحْنُ نُعْطِيهِ مِنْ عِنْدِنَا)).. رواه البخاري (1717، 1718)، ومسلم (1317) (348).

232. Иали ибн Абу ТIалиба (АллахI реза хуьлда цунна) дийцина: «Пайхамара (АллахIера кынхетам а, маршо а хуьлда цунна) омира динера соьга: шен эмкалшка хьожуш хила аьлла, церан жижиг а, цIоканаш а, церан кхолларш а сагIина дIасакъа аьлла. (Иштта цо омира дира соьга): хаспахочунна царех цхьа хIума а ма ло аьлла. ХIетахь цо элира: «Тхайггара лур ю цунна (оцунна дуьхьал ял)» (ал-Бухари: 1717,1718, Муслим: 348/1317).

233 - عَنْ زَيْدِ بْنِ جُبَيْرٍ قَالَ: ((رَأَيْتُ ابْنَ عُمَرَ أَتَى عَلَى رَجُلٍ قَدْ أَنَاخَ بَدَنْتَهُ يَنْحَرُهَا، فَقَالَ: ابْعَثْهَا قِيَامًا مُفِيْدَةً، سُنَّةَ مُحَمَّدٍ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ)).. رواه البخاري (1713)، ومسلم (1320) (358).

233. Зайад ибн Жубайра дийцина: «Цкъа ибн Iумара (АллахI реза хуьлда цаьршинна), шен эмкал гора а хIоттийна, гIурбанна урс хьакха дагахь воллучу цхьана стагана тIе а вахана, олуш хезира суна: «Ира а хIоттаяй, баргол тоха цунна, хIунда аьлча иштта дира Мухьаммада а (АллахIера кынхетам а, маршо а хуьлда цунна)»» (ал-Бухари: 1713, Муслим: 358/1320).



Ихърам дихкинарг лийчарах дерг дуьйцу дакъа

234 - عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ حُنَيْنٍ، أَنَّ عَبْدِ اللَّهِ بْنَ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا وَالْمِسْوَرُ بْنُ مَخْرَمَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ اخْتَلَفَا بِالْأَبْوَاءِ، فَقَالَ ابْنُ عَبَّاسٍ: يَغْسِلُ الْمُحْرَمُ رَأْسَهُ. وَقَالَ الْمِسْوَرُ: لَا يَغْسِلُ الْمُحْرَمُ رَأْسَهُ. قَالَ: فَأَرْسَلَنِي ابْنُ عَبَّاسٍ إِلَى أَبِي أَيُّوبَ الْأَنْصَارِيِّ، فَوَجَدْتُهُ يَغْسِلُ بَيْنَ الْقُرْنَيْنِ، وَهُوَ يَسْتَتِرُ بِنُوبٍ، فَسَلَّمْتُ عَلَيْهِ. فَقَالَ: مَنْ هَذَا؟ قُلْتُ: أَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ حُنَيْنٍ، أَرْسَلَنِي إِلَيْكَ ابْنُ عَبَّاسٍ يَسْأَلُكَ: كَيْفَ كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَغْسِلُ رَأْسَهُ وَهُوَ مُحْرَمٌ؟ فَوَضَعَ أَبُو أَيُّوبَ يَدَهُ عَلَى النَّوْبِ، فَطَاطَأَهُ، حَتَّى بَدَأَ لِي رَأْسَهُ، ثُمَّ قَالَ لِإِنْسَانٍ يَصُبُّ عَلَيْهِ الْمَاءَ: أَصِيبْ، فَصَبَّ عَلَى رَأْسِهِ، ثُمَّ حَرَّكَ رَأْسَهُ بِيَدَيْهِ، فَأَقْبَلَ بِهِمَا وَأَذْبَرَ، ثُمَّ قَالَ: هَكَذَا رَأَيْتُهُ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَفْعَلُ. رواه البخاري (1840)، ومسلم (1205) (91).
- وَفِي رِوَايَةٍ: ((فَقَالَ الْمِسْوَرُ لِابْنِ عَبَّاسٍ: لَا أَمَارِيكَ أَبَدًا)) رواه مسلم (1205) (92).

234. ІабдуллахІ ибн Хъунайна дийцина: «Абваъ олучу меттехъ ІабдуллахІ ибн Іаббасан а (АллахІ реза хуьлда цаьршинна), ал-Мисвар ибн Махраман а (АллахІ реза хуьлда цунна) (цхъана хаттаран хьокъехъ) ойланаш цхъаьна ца яьхкира. ІабдуллахІ ибн Іаббаса элира: «Ихърамехъ волу хъаьжо корта била йиш йолуш ву». Ткъа ал-Мисвара: «ХІан-хІа, ихърамехъ волучо шен корта била йиш яц»бохург тІечІагІдора».

(ІабдуллахІ ибн Хъунайна дийцина): «ІабдуллахІ ибн ал-Іаббаса Абу Аййуб ал-Ансари (АллахІ реза хуьлда цунна) волучу вахийтира со. ХІетахъ суна иза шина бІогІамна юккъехъ луййчуш карийра, дуьхьал лаьцначу шен духарца (нахах) къайла а ваьлла. Аса цуьнга салам делира, ткъа цо юханехъа хаьттира: «Мила ву хьо?». Аса жоп делира: «Со ІабдуллахІ ибн Хъунайн ву. ІабдуллахІ ибн Іаббаса вайитина со хьо волучу, хьоьга хатта аьлла: Пайхамара (АллахІера къинхетам а, маршо а хуьлда цунна) ихърамехъ волучу хенахъ корта муха буьлура?». (Аса аьлларг хезначу) Абу Аййуба, шен куьг (дуьхьал обьлиначу) духарна тІе а диллина, суна шен корта гуччу барамехъ (шен духар) охъа а дахийтина, цул тІаьхъа шена хи дуттуш хиллачу стаге элира: «ТІедотга (хи)». Ткъа важа цуьнан коьрта тІе хи дотта волавелира. Цул тІаьхъа шен коьрта тІе куьг хъаькхира цо, (ши куьг), хьалхара (дІаволавелла), тІехъадогІуьйтуш, (юханехъа тІехъара) хьалхадогІуьйтуш. Цул тІаьхъа элира цо: «Пайхамар (АллахІера къинхетам а, маршо а хуьлда цунна) хІокху кеппара луййчуш гина ву-кха со»». (ал-Бухари: 1840, Муслим: 91/1205).

Цул тІаьхъа ал-Мисвара элира ибн Іаббасе: «Кхул тІаьхъа цкъа а хІума къовсур дац аса хьоьца» (Муслим: 92/1205).

Хъаьждан дихкина негаташ Iумрате хийцар дуьйцу дакъа

235 - عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَ: أَهَلَّ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَأَصْحَابُهُ بِالْحَجِّ، وَلَيْسَ مَعَهُ أَحَدٌ مِنْهُمْ هَدْيٌ، غَيْرَ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَطَلْحَةَ، وَقَدِمَ عَلَيَّ مِنَ الْيَمَنِ، فَقَالَ: أَهَلَّتُمْ بِمَا أَهَلَّ بِهِ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، فَأَمَرَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَصْحَابَهُ أَنْ يَجْعَلُوا هَا عُمْرَةً، فَيَطُوفُوا، ثُمَّ يُقَصِّرُوا، وَيَجْلُوا، إِلَّا مَنْ كَانَ مَعَهُ الْهَدْيُ، فَقَالُوا: نَنْطَلِقُ إِلَيْ مَنِيَّ، وَذَكَرُ أَحَدِنَا يَقَطُرُ؟! فَبَلَغَ ذَلِكَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، فَقَالَ: ((لَوْ اسْتَقْبَلْتُ مِنْ أَمْرِي مَا اسْتَدْبَرْتُ مَا أَهَدَيْتُمْ، وَلَوْلَا أَنْ مَعِيَ الْهَدْيُ لِأَخَلَّتْ)) . وَحَاصَتْ عَائِشَةُ، فَنَسَكَتِ الْمَنَاسِكَ كُلَّهَا، غَيْرَ أَنَّهَا لَمْ تَطُفْ بِالْبَيْتِ، فَلَمَّا طَهَّرَتْ وَطَافَتْ بِالْبَيْتِ، قَالَتْ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، يَنْطَلِقُونَ بِحَجٍّ وَعُمْرَةٍ وَأَنْطَلِقُ بِحَجٍّ؟ فَأَمَرَ عَبْدُ الرَّحْمَنِ بْنُ أَبِي بَكْرٍ أَنْ يَخْرُجَ مَعَهَا إِلَى التَّنْعِيمِ، فَأَعْتَمَرَتْ بَعْدَ الْحَجِّ ((. رواه البخاري (1651) .

235. Жабир ибн IабдуллахIа (АллахI реза хуьлда цунна а, цуьнан дена а) дийцина: «Пайхамара а (АллахIера кьинхетам а, маршо а хуьлда цунна), цуьнан асхьабаша а хъаьждан (негатца) ихьрамаш тIедуьйхира. Пайхамар а (АллахIера кьинхетам а, маршо а хуьлда цунна), Tалхъа а воцучу цхъаьнггахь а гIурбанна кечдина дийнат а дацара. Ткъа (цул тIаьхъа) Йеменара схъа Iела кхечира. (Цуьнца цхъаьна а дара гIурбанан дийнаташ). XIетахь цо элира: «**Аса а духу ихьрам, Пайхамара (АллахIера кьинхетам а, маршо а хуьлда цунна) дуьйххиначу негатца**». Цул тIаьхъа Пайхамара (АллахIера кьинхетам а, маршо а хуьлда цунна) шен асхьабашка омира дира: (хъаьждан дихкина шайн негаташ) Iумрате хийца аьлла, оццу ихьрамехь хъаьжцIенна гонаха тIаваф а де, цул тIаьхъа месаш а яцъе, цул тIаьхъа ихьрам а даста аьлла. Ткъа иза - массарех а хьакхалуш дара, шайца цхъаьна гIурбанан дийнаташ далийнарш боцучарех. (Нах) дийца (буьйлабелира): «**Мина даха муха ларор ду, ткъа, вай, хIинца а (вешан зударшца меттанашкахь деьначу гIуллакхан бехкечу меттера Iийдалун ораллин) тIадамаш сецна а ца хилча?!**». Цуьнах дерг Пайхамаре (АллахIера кьинхетам а, маршо а хуьлда цунна) дIа а кхъачна, (церан дагахьдерг цунна хиьначу) хенахь, цо аьлла: «**Сан, юха а вахана, хьалха динарг (дерриге а юхадан) таро елахъара - сайца цхъаьна гIурбанан дийнат дуьгур ма дацара аса, ткъа сайца дийнат ца хиллехъара - ихьрам достур ма дара аса**». XIетахь Iайшатан (АллахI реза хуьлда цунна) цIано юьйхира. XIетахь (хъаьжан) Iамалш ерриге а кхочуш йира цо, хъаьжцIенна гонаха тIаваф дар доцург. Цул тIахъа, ша цIаньелча, хъаьжцIенна гонаха тIаваф а дина, цо элира: «**XIай, АллахIан элча! Шу а (Медне) юхадобьрзаш**

ду-кха хъабж а, Гумрат а дина, ткъа со – цхъа хъабж а дина?». Хетахь цо омра дира Іабд ар-Рахъман ибн Абу Бакре: цуьнца цхъабна ат-ТанІим олучу меттиге Го аьлла. Ткъа цо цигара дІа Гумрат а дихкира» (ал-Бухари: 1651).

236 - عَنْ جَابِرٍ قَالَ: ((قَدِمْنَا مَعَ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، وَنَحْنُ نَقُولُ: لَبَيْكَ بِالْحَجِّ. فَأَمَرَنَا رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، فَجَعَلْنَاهَا عُمْرَةً)) . رواه البخاري (1570)، ومسلم (1216) (146).

236. Жабир ибн ІабдуллахІа (АллахІ реза хуьлда цаьршинна) дийцина: «АллахІан элчанца (АллахІера кьинхетам а, маршо а хуьлда цунна) цхъабна (Макка кхечира тхо. ХІора а тхобх, хъабждан дагахь, лайббайк) бохуш вара: «**ХІан, со хьуна хьалхахь ву. Хъабж (дан негат а ду сан) (Лаббайка бил-хъажжи)**». Амма АллахІан элчано (АллахІера кьинхетам а, маршо а хуьлда цунна), (хъабж а дастий, Гумрат дехка аьлла) омра дира тхобга. Хетахь оха (тхаьш хъабждан дихкина тхешан негат) Гумрате хийцира» (ал-Бухари: 1570, Муслим: 146/1216).

237 - عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَ: ((قَدِمَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَأَصْحَابُهُ صَبِيحَةَ رَابِعَةٍ، [مِنْ ذِي الْحِجَّةِ، مُهْلِينَ بِالْحَجِّ] فَأَمَرَهُمْ أَنْ يَجْعَلُوهَا عُمْرَةً، فَقَالُوا: يَا رَسُولَ اللَّهِ، أَيُّ الْحِلِّ؟ قَالَ: ((الْحِلُّ كُلُّهُ)) . رواه البخاري (1564)، ومسلم (1240) (198).

237. ІабдуллахІ ибн Іббаса (АллахІ реза хуьлда цаьршинна) дийцина: «АллахІан элча а (АллахІера кьинхетам а, маршо а хуьлда цунна), цуьнан асхъабаш а Зил-Хъижжат беттан йобалгІачу (буьйсанан) Іуьйранна (Макка кхечира. Тхох хІора а) олуш вара: «**ХІан, со хьуна хьалхахь ву. Хъабж (дан негат а ду сан) (Лаббайка бил-хъажжи)**». Амма АллахІан элчано Гумратана (олуш долу лаббайк ала аьлла) омра дира. Хетахь цара хаьттира: «**ХІай, АллахІан элча! (ХІинца, хъабж а даьстина, Гумрате довлуш хилча) хІун ду хьанал хуьлуш?**». Цо жоп делира: «Дерриге а хьанал ду» (ал-Бухари: 1564, Муслим: 198/1240).

238 - عَنْ عُرْوَةَ بْنِ الزُّبَيْرِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَ: ((سئِلَ أَسَامَةُ بْنُ زَيْدٍ، وَأَنَا جَالِسٌ: كَيْفَ كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَسِيرُ فِي حَجَّةِ الْوَدَاعِ حِينَ دَفَع؟ فَقَالَ: كَانَ يَسِيرُ الْعَتَقَ، فَإِذَا وَجَدَ فُجْوَةً نَصَّ)) . رواه البخاري (1666)، ومسلم (1286) (283).

238. Гурва ибн аз-Зубайра дийцина: «(Цкъа, уллохь) хиина Іаш со а волуш, Іусамма ибн Зайде хаьттира: «**ГІаьххъара дина хъаж дечу хенахь**

(Гарп-лам) а битина (Муздалифе) вьдучу хенахь дIа муха вьдурла АллахIан элча?». Цо жоп делира: «(Дукха чехка а доцуш, я дукха меллаша а доцуш), юккьерачу барамехь. Ткъа шена паргIат меттиг нисьелча, болар сихдора цо» (ал-Бухари: 1666, Муслим: 283/1286).

239 - عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَمْرٍو رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَقَفَ فِي حَجَّةِ الْوَدَاعِ، فَجَعَلُوا يَسْأَلُونَهُ، فَقَالَ رَجُلٌ: لَمْ أَشْعُرْ، فَحَلَفْتُ قَبْلَ أَنْ أَدْبِحَ؟ قَالَ: ((اذْبِحْ وَلَا حَرْجَ)) . وَجَاءَ آخَرُ فَقَالَ: لَمْ أَشْعُرْ، فَحَزَرْتُ قَبْلَ أَنْ أُرْمِيَ؟ قَالَ: ((ازِمْ وَلَا حَرْجَ)) . فَمَا سَنِلَ يَوْمَئِذٍ عَنْ شَيْءٍ قَدَّمَ وَلَا آخَرَ إِلَّا قَالَ: ((أَفْعَلْ وَلَا حَرْجَ)) . رواه البخاري (1736)، ومسلم (1306) (327).

239. IабдуллахI ибн Iамр ибн ал-Iаса (АллахI реза хуьлда цунна а, цуьнан дена) дийцина: п«Iасакъаьста хьаьж дечу хенахь АллахIан элчане (АллахIера кьинхетам а, маршо а хуьлда цунна)дуккха а хаттарш дира. Цъхана стага хаьттира: «Суна ца хаьара, ткъа гIурба деле хьалха корта баьшна аса?». Цо жоп делира: «Кхераме хIуммаь дац! ХIинца юха де ахьа гIурба». Веана кхечу стага хаьттира: «Суна ца хаьара, ткъа тIулгаш кхийсале хьалха гIурба дина аса?». Цо жоп делира: «Кхераме хIуммаь дац! ХIинца юха кхийса ахьа хьайн тIулгаш». Муьлхачо а,хьаьжан тIедахкарех муьлхха а цхьа тIедиллар хьалха-тIаьхьа даьккхина дар нисделла шен аьлла хаьттича,цхьа жоп лора цо: «Кхераме хIуммаь дац! КхиндIа де ахьа»» (ал-Бухари: 1736, Муслим: 327/1306).

240 - عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ يَزِيدِ النَّخَعِيِّ، أَنَّهُ حَجَّ مَعَ ابْنِ مَسْعُودٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، فَرَأَهُ يَرْمِي الْجُمْرَةَ الْكُبْرَى بِسَبْعِ حَصِيَّاتٍ، فَجَعَلَ الْبَيْتَ عَنْ يَسَارِهِ، وَمِنَى عَنْ يَمِينِهِ، ثُمَّ قَالَ: هَذَا مَقَامُ الَّذِي أَنْزَلَتْ عَلَيْهِ سُورَةُ الْبَقْرَةِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ. رواه البخاري (1748، 1749)، ومسلم (1296) (305).

240. Iабд ар-Рахьман ибн Язид ан-Нахалис дийцина: «Аса (цкъа) ибн МасIудаца хьаьж дечу хенахь,боккхачу бIогIамна тIе а вахна, КаIба шена аьрру агIор а дубтуш, ткъа Мина аьтту агIор а юьтуш,дIа а хIюьттина, (цигара дIа кегийра) ворхI тIулг кхуссуш гира суна цо. Tакха элира цо: «ХIара цунна тIе (АллахIера кьинхетам а, маршо а хуьлда цунна) «ал-Бакъара»сурат доссийна йолу меттиг ю» (ал-Бухари: 1748,1749, Муслим: 305/1296).

241 - عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: ((اللَّهُمَّ ارْحَمْ الْمُحَلَّقِينَ)). قَالُوا: وَالْمُقَصِّرِينَ يَا رَسُولَ اللَّهِ؟ قَالَ: ((اللَّهُمَّ ارْحَمْ الْمُحَلَّقِينَ)). قَالُوا: وَالْمُقَصِّرِينَ يَا رَسُولَ اللَّهِ؟ قَالَ: ((وَالْمُقَصِّرِينَ)). رواه البخاري (1727)، ومسلم (1301) (317).

241. Ибн Абдуллах Ибн Умара (АллахИ реза хуълда цунна а, цуьнан дена а) дийци ина, АллахИан элчано(АллахИера кьинхетам а, маршо а хуълда цунна) элира а ьлла: «**Я, АллахИ!Кьинхетам бехья кортош бошучарех!**». Наха элира: «**Месаш яцьечарех, хИай, АллахИан элча!**». Цо юха а элира: «**Я, АллахИ! Кьинхетам бехья кортош бошучарех!**». Наха юха а элира: «**Месаш яцьечарех, хИай, АллахИан элча!**». КхоалГа элира цо: «**Месаш яцьечарех а**» (ал-Бухари: 1727, Муслим: 317/1301).

242 - عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا قَالَتْ: ((حَجَجْنَا مَعَ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، فَأَقْضَيْنَا يَوْمَ النَّحْرِ، فَحَاضَتْ صَفِيَّةُ، فَأَرَادَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِنْهَا مَا يُرِيدُ الرَّجُلُ مِنْ أَهْلِهِ، فَقُلْتُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، إِنَّهَا حَائِضٌ. فَقَالَ: ((أَحَابِسْتُنَا هِيَ؟)) قَالُوا: يَا رَسُولَ اللَّهِ، إِنَّهَا قَدْ أَقَاضَتْ يَوْمَ النَّحْرِ. قَالَ: ((أُخْرَجُوا)). رواه البخاري (1733)، ومسلم (1211) (386، 385).
- وَفِي لَفْظٍ: قَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: ((عَفْرَى، حَلْقَى، أَطَافَتْ يَوْمَ النَّحْرِ؟)) قِيلَ: نَعَمْ. قَالَ: ((فَانْفِرِي)). رواه البخاري (1771)، ومسلم (1211) (387).

242. Иайшата (АллахИ реза цуьлда цунна) дийцина: «Пайхамарца (АллахИера кьинхетам а, маршо а хуълда цунна) цхьаьна хьаьж деш нисделлера тхо. ХIетахь гIурбанан дийнахь (Макка а дахана) тIаваф дира оха. Ткъа Сафиййан цIано йохар нисделира. Циггахь Пайхамаран (АллахИера кьинхетам а, маршо а хуьлда цунна), стеган шен зудчуьнца (меттахь догIу эвхьяза гIуллакх) дайита лаам хилча, аса элира: «**ХIай, АллахИан элча! ЦIано йобхна ма ю иза**». Цо элира: «**Вай (Маккара) арадовла йиш йоцуш, вай совцо йоллу, ткъа, иза?**». Цара элира: «**ХIай, АллахИан элча! Цо гIурба дечу дийнахь-м дина тIаваф**». ТIаккха элира цо: «**ЦIановкъа довла шайна, хIета**». (ал-Бухари: 1733, Муслим: 385,386/1211).

Кхечу хьадисехь хIокху дешнашца дийцина: «Пайхамара (АллахИера кьинхетам а, маршо а хуьлда цунна) аьлла: «**Иза вон ду! ГIурбанаш дечу дийнахь тIаваф диний, ткъа, цо?**». Цхьамма жоп делла: «**Дина**». ХIетахь цо элира: «**ДIагIо, хIета**» (хIунда аьлча, Iудикан тIаваф тIехь дац цIано йобхна болучу зударшна)» (ал-Бухари: 1771, Муслим: 387/1211).

243 – عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَ: ((أَمَرَ النَّاسُ أَنْ يَكُونَ آخِرُ عَهْدِهِمْ بِالْبَيْتِ، إِلَّا أَنَّهُ خَفَّفَ عَنْ الْمَرْأَةِ الْحَائِضِ)) . رواه البخاري (1755)، ومسلم (1328) (380).

243. Ибн Иаббаса (АллахI реза хуьлда цунна а, цуьнан дена а) дийцина: «ЦIано йоьхна зударий боцучу массо а нахе дина овра дара: хьаьжцIенна тIаваф а дай бен дIамагIо аьлла» (ал-Бухари: 1755, Муслим: 380/1328).

244 – عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَ: ((اسْتَأْذَنَ الْعَبَّاسُ بْنُ عَبْدِ الْمُطَّلِبِ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَنْ يَبِيتَ بِمَكَّةَ لَيْلِي مَنِيٍّ، مِنْ أَجْلِ سِقَايَتِهِ فَأَذِنَ لَهُ)) . رواه البخاري (1745)، ومسلم (1315) (346).

244. Ибн Iумара (АллахI реза хуьлда цунна а, цуьнан дена а) дийцина: «Ал-Иаббас ибнIабд ал-МуттIалиба АллахIан элчане (АллахIера кьинхетам а, маршо а хуьлда цунна), Минахь а ца йоккхуш, буйса Маккахь яккха бакьо ялар дийхира, хIунда аьлча цунна тIехь хьаьжошна хи мелорна декхар Iуьллур. Ткьа АллахIан элчано (АллахIера кьинхетам а, маршо а хуьлда цунна) и дан бакьо елира цунна» (ал-Бухари: 1745, Муслим: 346/1315).

245 – عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَ: ((جَمَعَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بَيْنَ الْمَغْرِبِ وَالْعِشَاءِ بِجَمْعٍ، لِكُلِّ وَاحِدَةٍ مِنْهُمَا إِقَامَةٌ، وَلَمْ يُسَبَّحْ بَيْنَهُمَا، وَلَا عَلَى إِثْرِ وَاحِدَةٍ مِنْهُمَا)) . رواه البخاري (1673)، ومسلم (1288) (290).

245. IабдуллахI ибн Iумара (АллахI реза хуьлда цаьршинна) дийцина: «Пайхамара (АллахIера кьинхетам а, маршо а хуьлда цунна) ЖамI олучу меттехь тIеттIаозийна маьркIажан а, пхьуйьранан а ламазаш дира. ХIора (ламазна), шен-шена а деш, кьамат а дира, я оцу шина (ламазна) юккьехь а, я цаьршиннах цхьаннена а тIаьхьа тIедеш долу суннат ламаз а ца дира цо» (ал-Бухари: 1673, Муслим: 290/1288).



**Хъаьж я Гумрат дихкина воцучо лаяцна долучу экханан
жигиг хъаьж я Гумрат дихкиначо даарах дерг дуьйцу
дакъа**

246 - عَنْ أَبِي قَتَادَةَ الْأَنْصَارِيِّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ خَرَجَ حَاجًّا، فَخَرَجُوا مَعَهُ، فَصَرَفَ طَائِفَةٌ مِنْهُمْ - فِيهِمْ أَبُو قَتَادَةَ - وَقَالَ: ((خُذُوا سَاجِلَ الْبَحْرِ، حَتَّى تَلْتَقِيَ)) . فَأَخَذُوا سَاجِلَ الْبَحْرِ، فَلَمَّا انْصَرَفُوا أَحْرَمُوا كُلَّهُمْ، إِلَّا أَبَا قَتَادَةَ، فَلَمْ يُحْرَمْ، فَبَيْنَمَا هُمْ يَسِيرُونَ إِذْ رَأَوْا حُمْرَ وَحْشٍ، فَحَمَلَ أَبُو قَتَادَةَ عَلَى الْحُمْرِ، فَعَقَرَ مِنْهَا أَتَانًا، فَتَزَلْنَا فَأَكَلْنَا مِنْ لَحْمِهَا، ثُمَّ قُلْنَا: أْنَاكُلُ لَحْمَ صَيْدٍ، وَتَحْنُ مُحْرَمُونَ؟ فَحَمَلْنَا مَا بَقِيَ مِنْ لَحْمِهَا، فَأَدْرَكْنَا رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، فَسَأَلْنَاهُ عَنْ ذَلِكَ؟ فَقَالَ: ((مِنْكُمْ أَحَدٌ أَمَرَهُ أَنْ يُحْمِلَ عَلَيْهَا، أَوْ أَشَارَ إِلَيْهَا؟)) قَالُوا: لَا . قَالَ: ((فَكُلُوا مَا بَقِيَ مِنْ لَحْمِهَا)) . رواه البخاري (1824)، ومسلم (1196) (60).

- وَفِي رَوَايَةٍ: قَالَ: ((هَلْ مَعَكُمْ مِنْهُ شَيْءٌ؟)) فَقُلْتُ: نَعَمْ . فَنَاقَلْتُهُ الْعُضْدَ، فَأَكَلَتْ مِنْهَا)) . رواه البخاري (2570)، ومسلم (1196) (63).

246. Абу Къатада ал-Ансарис (АллахI реза хуьлда цунна) дийцина: «АллахIан элча (АллахIера кьинхетам а, маршо а хуьлда цунна) (Меднара дIа) хъаьж (вуйшта аьлча: Гумрат) дан ваха (новкъа) велира. (Асхъабаш а) бевлира цуьнца ара. (Пайхамара (АллахIера кьинхетам а, маршо а хуьлда цунна) шен асхъабех) цхъа дакъа дIахъажийра, царна юкъахь Абу Къатада а вара. XIетахь цо омра дира цаьрга: «**Вай вовшехкхетгалц, хIордан йистехула дIаэхалаш**». ХIордан йист а лаяцна, дIабаха бевлира уьш (я АллахIан элча волучуьра, я уьш севцна йолучу хIордан йистгера). КхиндIа дIабахча, Абу Къатада воцучо массара а Гумрат дихкира цара. Ткъа тIаьхьо, новкъахь дIабоьлхуш а болуш, цIеххъана акхачу варрийн (гIера) гира царна. Царна дIатIаьхъаьддачу Абу Къатадас, (цхъана виркхелана чов а йина) тIаккха урс хъаькхира цунна. Циггахь совца а севцна, (оцу виркхелан) жигиг диира оха. Цул тIаьхъа, хьовсийша бохуш, (вовшашка) баха девлира тхо: «**(Гумратан) ихьрам дихкина а долуш, экханан жигиг муха дуу вай?!**». XIетахь цуьнах бухадиссина жигиг тхайца дIадаьхьира оха. Тхаьш АллахIан элчанна (АллахIера кьинхетам а, маршо а хуьлда цунна) тIекхаьчначу хенахь, оха цуьнга хайттира цуьнах дерг. (АллахIан элчано (АллахIера кьинхетам а, маршо а хуьлда цунна) ихьрам дихкина болучу шен асхъабашка дуьхьал) хаттар дира: «**Шух цхъаммо а омра динерий цуьнга, (варрийн гIеранна) тIелата аьлла, я (иза цунна тIехьохуш) цхъана а кепара къедораш а динерий аша?**». Цара жоп делира: «ХIан-

хIа». АллахIан элчано элира: «ХIета, дIадаа йиш йолуш ду-кха шу бухадисиина жижиг а». (ал-Бухари: 1824, Муслим: 60/1196).

Кхечу хаамехь хьахийна: «**«Бухайиссина хIуммаъ юй шуьгахь цуьнах?»**. Аса элира: **«ХIаъ»**. ХIетахь аса цуьнга дIакховдийра цуьнан тIа, ткъа цо цуьнах кхаьллира (я диира цо и)» (ал-Бухари: 2570, Муслим: 63/1196).

247 – عَنْ الصَّعْبِ بْنِ جَنَامَةَ اللَّيْثِيِّ، أَنَّهُ أَهْدَى إِلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ جِمَارًا وَحَشِييًّا، وَهُوَ بِالْأَبْوَاءِ - أَوْ يَوْدَانَ - فَرَدَّهَ عَلَيْهِ، فَلَمَّا رَأَى مَا فِي وَجْهِهِ، قَالَ: ((إِنَّا لَمْ نَرُدَّهُ عَلَيْكَ، إِلَّا أَنَا حُرْمٌ)) . رواه البخاري (1825)، ومسلم (1193) (50).
- وَفِي لَفْظِ لُسْلِمٍ: " رَجُلٌ جِمَارٍ " .
- وَفِي لَفْظِ: " شِقِّ جِمَارٍ " .
- وَفِي لَفْظِ " عَجَزَ جِمَارٍ " . رواه مسلم هذه الألفاظ برقم (1193) (54).

247. Ас-СаIб ибн Жассам ал-Лайсис (АллахI реза хуьлда цунна) дийцина: «Цкъа Абвехь (я Вадданехь) волучу АллахIан элчанна (АллахIера кьинхетам а, маршо а хуьлда цунна), дан а деана, совгIатна акхачу виран жижиг делира аса. Амма АллахIан элчано (АллахIера кьинхетам а, маршо а хуьлда цунна) (и жижиг), схьа а ца оьцуш, юхаделира. (цо и схьацаэцар бахьанехь) цуьнан юьхьа тIехь (халахетар а) хааделла, АллахIан элчано (АллахIера кьинхетам а, маршо а хуьлда цунна) элира: **«Бакъдолуш, оха хьуна юхацаделла и, тхьаш хьаьж дихкина хиларна а бен»**. (ал-Бухари: 1825, Муслим: 50/1193).

Муслиман хаамехь аьлла: **«Виран ког»**.

Кхечу хаамехь аьлла: **«Вирах (цхьа) дакъа»**.

Муслиман хаамехь аьлла: **«Хенан маьIигаш (тIехьара меже)»**. (Муслим: 54/1193).

(Жайна) хIоттийначо оцу хьадисах хIокху кепара кхета веза аьлла: **«Цунна шен дуьхьа лаьцна моьттуш хилла иза. Ткъа дихкина хьаьж долучо яа мегаш дац шен дуьхьа лаьцна хIума»**.



Йохка-эцар дуьйцу дакъа

248- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا، عَنْ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَنَّهُ قَالَ: ((إِذَا تَبَايَعَ الرَّجُلَانِ، فَكُلُّ وَاحِدٍ مِنْهُمَا بِالْخِيَارِ، مَا لَمْ يَتَّفِقَا وَكَانَا جَمِيعًا، أَوْ يُخَيَّرُ أَحَدُهُمَا الْآخَرَ، فَإِنْ خَيَّرَ أَحَدُهُمَا الْآخَرَ، فَتَبَايَعَا عَلَى ذَلِكَ، فَقَدْ وَجِبَ الْبَيْعُ، وَإِنْ تَفَرَّقَا بَعْدَ أَنْ تَبَايَعَا، وَلَمْ يَتْرُكْ وَاحِدٌ مِنْهُمَا الْبَيْعَ فَقَدْ وَجِبَ الْبَيْعُ)) . رواه البخاري (2112)، ومسلم (1531) (44).

248. ИабдуллахI ибн Iумара (АллахI реза хуьлда цунна а, цуьнан дена а) дийцина, АллахIан элчано (АллахIера кьинхетам а, маршо а хуьлда цунна) элира аьлла: «Нагахь ши стаг йохка-эцаран мах беш велахь - цаьршиннах хIора а мах бохон бакьо йолуш ву, и шиь дIасаваланза (мах биначу меттехь) цхьаьна мел ву. Нагахь цаьршиннах цхьамма вукхуьнга бехкамаш хьахийнехь, иза царна реза а хиллехь, цул тIаьхьа цаьршима оцу бехкамашна тIехь барт а бахь - цаьршиннан йохка-эцаран барт хилла лоруш бу. Нагахь и шиь йохка-эцаран барт биначул тIаьхьа дIасакъастахь, я цаьршиннах цхьаммо а и барт боха а ца бинехь - тIаккха а мах бина лоруш бу» (ал-Бухари: 2112, Муслим: 44/1531).

249 – عَنْ حَكِيمِ بْنِ جِرَامٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: ((الْبَيْعَانِ بِالْخِيَارِ مَا لَمْ يَتَّفِقَا - أَوْ قَالَ: حَتَّى يَتَّفِقَا - فَإِنْ صَدَقَا وَيَبَيَّنَا بُورِكَ لَهُمَا فِي بَيْعِهِمَا، وَإِنْ كَتَمَا وَكَذَبَا مُحِقَّتْ بَرَكَةُ بَيْعِهِمَا)) . رواه البخاري (2079، 2082)، ومسلم (1532) (47).

249. Хьаким ибн Хьизама (АллахI реза хуьлда цунна) дийцина, АллахIан элчано (АллахIера кьинхетам а, маршо а хуьлда цунна) элира аьлла: «Эцархо а, йохкархо а мах бохон бакьо йолуш ву, и шиь дIасаваланза цхьаьна мел ву. Я иштта элира аьлла: ДIаскъастгалца. Ткъа нагахь и шиь вовшашка бакь лийнехь, дерг ма-дарра вовшашна довза а довзийтинехь, цаьршинна беркат дийра ду цаьршима биначу йохка-эцаран бартехь, амма нагахь цаьршима вовшех цхьаь хьулдинехь, вовшашна пуччаш боьттинехь, цаьршима бина йохк-эцар бартан беркат дIадоккхур ду» (ал-Бухари: 2082,2079, Муслим: 47/1532).



Цамагийн долу йохка-эцарш дуйцу дакъа

250 - عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ نَهَى عَنِ الْمُنَابَذَةِ - وَهِيَ طَرْحُ الرَّجُلِ ثَوْبَهُ بِالْبَيْعِ إِلَى الرَّجُلِ قَبْلَ أَنْ يَقْلِبَهُ، أَوْ يَنْظُرَ إِلَيْهِ - وَنَهَى عَنِ الْمَلَامَسَةِ، وَالْمَلَامَسَةُ: لَمَسُ الثَّوْبِ وَلَا يَنْظُرُ إِلَيْهِ. رواه البخاري (2144)، ومسلم (1512) (3).

250. Абу Саид ал-Худрис (АллахI реза хуьлда цунна) дийцина: «АллахIан элчано (АллахIера кьинхетам а, маршо а хуьлда цунна) хьалхатасарца (эца мах бар) дихкира. Иза – стага ша духкуш долу духар оьцуш волучунна тIеластор ду (цул тIаьхьа важа и эца дезаш ву, я духкучо луш бакьо а яц цунна, цуьнах) куг а Юьттина, тIекIелдаккха а, я цуьнга хьаьжа а. Иштга цо дихкира - дуьххьара дIамахьакхавелли (эца мах бар а). ДIамахьакхавелли мах бар бохург – стага (духкучу духарах) дIамахьакхавелли (и духар эца мах бар ду), кхин цуьнга хьажар а доцуш» (ал-Бухари: 2144, Муслим: 3/1512).

251 - عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: ((لَا تَلْقُوا الرُّكْبَانَ، وَلَا يَبِعْ بَعْضُكُمْ عَلَى بَيْعِ بَعْضٍ، وَلَا تَتَّاجِسُوا، وَلَا يَبِعْ حَاضِرٌ لِبَادٍ، وَلَا تُصِرُّوا الْعَنَمَ، وَمَنْ ابْتَاعَهَا فَهُوَ بِخَيْرِ النَّظَرَيْنِ، بَعْدَ أَنْ يَحْلِبَهَا، وَإِنْ رَضِيَهَا أَمْسَكَهَا، وَإِنْ سَخِطَهَا رَدَّهَا وَصَاعًا مِنْ تَمْرٍ)) . رواه البخاري (2150)، ومسلم (1515) (11).
- وَفِي لَفْظٍ: ((وَهُوَ بِالْخِيَارِ ثَلَاثًا)) . رواه مسلم (1524) (24، 25).

251. Абу Хурайрас (АллахI реза хуьлда цунна) дийцина, АллахIан элчано (АллахIера кьинхетам а, маршо а хуьлда цунна) элира аьлла: «Коврашна дуьхьал а ма эха гIалал арахь, юкья а иккхина йохка-эцаран барт беш волучу шен вешин барт а ма бохабе, мах лакхабаккха хIилланаш а ма леладе, гIалахочо йохка а ма йохка гIум-аренгарчу вахархочунна, жийнан шин дIа а ма бехка. Нагахь цул тIаьхьа муьлххачу а цхьамма, уьш эца а эцна, оза а оьзна, ма-дарра дерг цунна гучудалахь - иза шина сацамах шена луьбург цхьаь тIеэца бакьо йолуш ву. Нагахь шена лаахь - уьш шена дIаIаддита а йиш ю цуьнан, ткья ца лаахь - юхадерзон бакьо а ю цуьнан, цаьрцанний цхьаьна кхин а тIе цхьа сахь якьийна хурманаш а луш» (ал-Бухари: 2150, Муслим: 11/1515).

Муслиман ривайатехъ иштта аблла: «... кхаа денна чохъ барт бохон бакъо йолуш ву иза» (Муслим: 24,25/1524).

252- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَ: ((نَهَى رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَنْ تُتْلَى الرُّكْبَانُ، وَأَنْ يَبِيعَ حَاضِرٌ لِبَادٍ. قَالَ: فَقُلْتُ لِابْنِ عَبَّاسٍ: مَا قَوْلُهُ: حَاضِرٌ لِبَادٍ؟ قَالَ: لَا يَكُونُ لَهُ سِمَسَارًا)) . رواه البخاري (2158)، ومسلم (1521) (19).

252. ИабдуллахI ибн Иаббаса (АллахI реза хуьлда цунна а, цуьнан дена а) дийцира: «АллахIан элчано (АллахIера кьинхетам а, маршо а хуьлда цунна) дихкира - коврашна дуюхьал эхар а гIалал арахъ, иштта гIалахочо йохкар а гIум-аренгарчу вахархочунна. Павуса хаятгина ибн Иаббасе (АллахI реза хуьлда цунна а, цуьнан дена а): «ГIалахочо йохкар а гIум-аренгарчу вахархочунна бохург хIун маьIна долуш ду?». Цо жоп делла: «Юкьалела йиш йолуш вац иза» (ал-Бухари: 2158, Муслим: 19/1521).

253 - عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا: ((أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ نَهَى عَنْ بَيْعِ حَبْلِ الْحَبْلَةِ، وَكَانَ يَبِيعُ أَهْلَ الْجَاهِلِيَّةِ، وَكَانَ الرَّجُلُ يَبْتَاعُ الْجُرُورَ إِلَى أَنْ تُنْتَجَ النَّاقَةُ، ثُمَّ تُنْتَجَ الْبَيْعُ فِي بَطْنِهَا)) . رواه البخاري (2143)، ومسلم (1514) (5,6).
قيل: إِنَّهُ كَانَ يَبِيعُ الشَّارِفَ - وَهِيَ الْكَبِيرَةُ الْمُسِنَّةُ - بِنْتِاحِ الْجَنِينِ الَّذِي فِي بَطْنِ نَاقَتِهِ.

253. ИабдуллахI ибн Иумара (АллахI реза хуьлда цунна а, цуьнан дена а) дийцина: «АллахIан элчано (АллахIера кьинхетам а, маршо а хуьлда цунна) стечу хIуманан кийрара кIорни йохкар дихкира. Ислам-дин даржале хьалха лаьттиначу жехIалаллин заманашкахъ деланийхоша лелош хилла оцу тайпана хIуманаш. Стага эмкал оьцуш хилла - цхьана стечу эмкало кхин стен эмкал яллалц, цул гIабьха шен хенахъ цуьнан кийрарачо а иштта эмкалан бекъа яллалц» (ал-Бухари: 2143, Муслим: 5,6/1514).

254 - عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا: ((أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ نَهَى عَنْ بَيْعِ النَّمْرَةِ حَتَّى يَبْدُوَ صَلَاحُهَا، نَهَى الْبَائِعَ وَالْمُبْتَاعَ)) . رواه البخاري (2194)، ومسلم (1534) (49).

254. Ибн Иумара (АллахI реза хуьлда цунна а, цуьнан дена а) дийцина: «АллахIан элчано (АллахIера кьинхетам а, маршо а хуьлда цунна) хилла доцу (аьрга) стоьмаш дохкар а, эцар а дихкира.

Духкучунна а, оьцучунна а дихкира цо и» (ал-Бухари: 2194, Муслим: 49/1534).

255 - عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ نَهَى عَنْ بَيْعِ التَّمَارِ حَتَّى تُزْهِيَ، قِيلَ: وَمَا تُزْهِي؟ قَالَ: ((حَتَّى تُحْمَرَ)) . قَالَ: ((أَرَأَيْتَ إِذَا مَنَعَ اللَّهُ التَّمْرَةَ بِمِيسِنَجِلٍ أَحَدَكُمْ مَالَ أَخِيهِ؟!)) . رواه البخاري (2198)، ومسلم (1555) (15).

255. Анас ибн Малика (АллахI реза хуьлда цунна) дийцина: «АллахIан элчано (АллахIера кьинхетам а, маршо а хуьлда цунна) хилла довлаза стоьмаш дохкар дихкира. (Наха хаьттира) цуьнга: «Хилла девлла бохург хIун ду?». Цо элира: «Цийдалар а, маждалар а ду».

Цул совнаха, АллахIан элчано (АлахIера кьинхетам а, маршо а хуьлда цунна) элира: «Алал, ткъа, нагахь АллахIан лаам а хилла, стоьмаш хIаллакьхилахь, мича бахъаница хьанал хир ду шуна шайн вешин ахча?» (ал-Бухари: 2198, Муслим: 15/1555).

256 - عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَ: ((نَهَى رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَنِ الْمُرَابَنَةِ: أَنْ يَبِيعَ تَمْرَ حَائِطِهِ إِنْ كَانَ نَخْلًا بِتَمْرٍ كَثِيلًا، وَإِنْ كَانَ كَرْمًا: أَنْ يَبِيعَهُ بِزَبِيبٍ كَثِيلًا، وَإِنْ كَانَ زُرْعًا: أَنْ يَبِيعَهُ بِكَيْلٍ طَعَامٍ، نَهَى عَنْ ذَلِكَ كُلِّهِ)) . رواه البخاري (2205)، ومسلم (1542) (76).

256. Ибн Iумара (АллахI реза хуьлда цунна а, цуьнан дена а) дийцина: «АллахIан элчано (АллахIера кьинхетам а, маршо а хуьлда цунна) барам билгалбина йолучу якъийначу хурманашна дуьхьал бешара хIинца а чуерзонза йолу хурманаш хийцар дихкира, иштга дихкира чуерзонза кемсаш – барам билгалбиначу кишмашна дуьхьал хийцар а, чудерзонза буьртиг-ялта – барам къастийначу буьртиг-ялтина дуьхьал хийцар а. Царех тера мел долу мехаш дар а дихкира цо» (ал-Бухари: 2205, Муслим: 76/1542).

257 - عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَ: ((نَهَى النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَنِ الْمُخَابَرَةِ، وَالْمُحَاقَلَةِ، وَعَنِ الْمُرَابَنَةِ، وَعَنْ بَيْعِ التَّمْرَةِ حَتَّى يَبْدُو صَلَاحُهَا، وَأَنْ لَا تُتْبَاعَ إِلَّا بِالْذَّنْبَانِ وَالذَّرْهَمِ، إِلَّا الْعَرَابِيَا)) . رواه البخاري (2381)، ومسلم (1174/3) (1536) (81).

257. Жабир ибн IабдуллахIа (АллахI реза хуьлда цунна) дийцина: «Пайхамара (АллахIера кьинхетам а, маршо а хуьлда цунна) дихкира –

«мухабара»¹, «мухьякъала»², «музабана»³ тайпана (мехаш дар). (Иштга цо дихкира) – хиланза болу стом бохкар а, я бохка а ца магийра цо (стом) динарна а, дирхIамна а дуьхьал бен, (дитташ тIера) сьхалахьонза йолу хурманаш йоцурш, хьашт долучарна якъийначех хийца (эца) магийна йолу» (ал-Бухари: 2381, Муслим: 3/1174. 81/1536.).

¹ «мухабара» - кхена тIера билгалйиначу лаьттан коржамна тIехь кхуьуш долу ялта духьал лур долуш, латталелон латталелорхой лацар ду.

² «мухьякъала» - чудерзонза кенашкахь долу буьртиг-ялта хийцар ду барам къастийначу буьртиг-ялтех.

³ «музабана» - (хIинца а сьхалахьонза хурмин дитташ тIехь йолу керла хурманаш) хийцар ду (барам къастийначу) якъийначу хурманашна дуьхьал.

258 - عَنْ أَبِي مَسْعُودٍ الْأَنْصَارِيِّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ: ((أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ نَهَى عَنْ تَمَنِّ الْكَلْبِ، وَمَهْرِ الْبَغِيِّ، وَخُلُوفِ الْكَاهِنِ)) . رواه البخاري (2237، 2282)، ومسلم (1567) (39).

258. Абу МасIуд ал-Ансарис (АллахI реза хуьлда цунна) дийцина: «АллахIан элчано (АллахIера къинхетам а, маршо а хуьлда цунна) дихкира: жIаьла дохкар а, нахаца лелачу зударшна мах балар а, хиндерг (къайленаш) хаьа бохучарна совIаташ далар а» (ал-Бухари: 2237,2282, Муслим: 39/1567).

259 - عَنْ رَافِعِ بْنِ خَدِيجٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: ((تَمَنُّ الْكَلْبِ خَبِيثٌ، وَمَهْرُ الْبَغِيِّ خَبِيثٌ، وَكَسْبُ الْحَجَّامِ خَبِيثٌ)) . رواه مسلم (1568) (41).

259. РафиI ибн Хадижа дийцина, АллахIан элчано (АллахIера къинхетам а, маршо а хуьлда цунна) элира аьлла: «ЖIаьлех делла ахча – боьха ду, нахаца лелачу зударшна делла ахча – боьха ду, цIий доккхучо оьцу мах – боьха бу» (Муслим: 41/1568).



**Чуерзонза керла хурманаш якъийначарца хуьйцуш
махбан мегаш хилар дуьйцу дакъа, нагахь уьш шайн
дукхаллехь якъийначу хурманашка нислуш елахь**

260 - عَنْ زَيْدِ بْنِ ثَابِتٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ: ((أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ رَخَّصَ لِصَاحِبِ الْعَرِيَّةِ: أَنْ يَبِيعَهَا بِخَرْصِهَا)) . رواه البخاري (2188)، ومسلم (1539) (60).
- وَلِمُسْلِمٍ: ((بِخَرْصِهَا ثَمْرًا، يَأْكُلُونَهَا رُطْبًا)) . رواه مسلم (1539) (61).

260. Зайд ибн Сабита (АллахI реза хуьлда цунна) дийцина: «АллахIан элчано (АллахIера къинхетам а, маршо а хуьлда цунна) (дитташна Iера) схъалахьонза йолу керла хурманаш якъийначарех хийца магийра, герггарачу хьесапехь якъийначу хурманийн бараме а нисйина». (ал-Бухари: 2188, Муслим: 60/1539).

Муслиман ривайатехь аьлла: «Беш долахь йолуш берш - хийцина якъийна хурманаш схъаэца бакьо йолуш бу, шашь цара юуш ерш керла хурманаш елахь а» (Муслим: 61/1539).

261 - عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ: ((أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ رَخَّصَ فِي بَيْعِ الْعَرَايَا فِي خَمْسَةِ أَوْسُقٍ، أَوْ دُونَ خَمْسَةِ أَوْسُقٍ)) . رواه البخاري (2190)، ومسلم (1541) (71).

261. Абу ХIурайрас (АллахI реза хуьлда цунна) дийцина: «АллахIан элчано (АллахIера къинхетам а, маршо а хуьлда цунна) схъагульянза керла хурманаш якъийначу хурманех хийца магийра – уьш йозаллехь пхиь *вускъал* сов йолуш ца хилчахьана я пхиь *вускъал* кIезигаха хилчахьана» (ал-Бухари: 2190, Муслим: 71/1541).



Дургал эдиначул тӀаьхьа хурманийн дитташ дохкар

262 - عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: ((مَنْ بَاعَ نَخْلًا قَدْ أَبْرَثَ، فَتَمَرُهَا لِلْبَائِعِ، إِلَّا أَنْ يَشْتَرِطَ الْمُبْتَاعُ)) . رواه البخاري (2204)، ومسلم (1543) (77).
- وَلِمُسْلِمٍ: ((مَنْ ابْتِاعَ عَبْدًا فَمَالَهُ لِلَّذِي بَاعَهُ، إِلَّا أَنْ يَشْتَرِطَ الْمُبْتَاعُ)) . رواه البخاري (2379)، ومسلم (1543) (80).

262. Ибн Ӏумара (АллахӀ реза хуьлда цунна а, цуьнан дена а) дийцина, Пайхамара (АллахӀера кьинхетам а, маршо а хуьлда цунна) элира аьлла: «**Нагахь стага дургал эдиначул тӀаьхьа хурмин дитт доьхкинехь - оцунна тӀера стом иза доьхкиначуьнан бу, нагахь иза эцначо ша оьцучу юккьехь (дургал эдинарг цхьана механа юкьабогӀуш бу аьлла) билгалдаьккхина ца хиллехь**». (ал-Бухари: 2204, Муслим: 77/1543).

Муслиман ривайатехь аьлла: «**Нагахь стага лай воьхкинехь - оцу (лайгара) бахам иза воьхкиначуьнан бу, нагахь иза эцначо (лайн карахь болу бахам цхьана механа юкьабогӀуш бу аьлла) билгалдаьккхина ца хиллехь**» (ал-Бухари: 2379, Муслим: 80/1543).



Эцна волчун кара сыхакхаччалца эцна дуург дохка мегаш ца хилар дуьцу дакъа

263 - عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: ((مَنْ ابْتِغَى طَعَامًا، فَلَا يَبِغُهُ حَتَّى يَسْتَوْفِيَهُ)) . رواه البخاري (2126)، ومسلم (1526) (34).
- وَفِي لَفْظٍ: ((حَتَّى يَفْقِضَهُ)) . رواه البخاري (2133)، ومسلم (1526) (36).
- وَعَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا مِثْلَهُ . رواه البخاري (2135)، ومسلم (1525) (30).

263. IабдуллахI ибн Iумара (АллахI реза хуьлда цунна а, цуьнан дена а) дийцина, АллахIан элчано (АллахIера кьинхетам а, маршо а хуьлда цунна) элира аьлла: «**Нагахь цхьамма кхачанан сурсаташ эцнехь - (ша эцна сурсаташ) дуьззина шен кара сыхакхаччалц дIамадухкийла цо**». (ал-Бухари: 2126, Муслим: 34/1526).

Кхечу ривайатехь аьлла: «**...шен кара кхаччалц**». (ал-Бухари: 2133, Муслим: 36/1526).

Ибн Iаббаса (АллахI реза хуьлда цаьршинна) аьлла: «**Суна хетарехь, дерриге бухадисиначунна а догIу хIара**» (ал-Бухари: 2135, Муслим: 30/1525).



Бохъа хIуманаш йохка-эца цамагар дуйцу дакъа

264 - عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا، أَنَّهُ سَمِعَ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ – وَهُوَ بِمَكَّةَ - عَامَ الْفَتْحِ: ((إِنَّ اللَّهَ وَرَسُولَهُ حَرَّمَ بَيْعَ الْحَمْرِ، وَالْمَيْتَةِ، وَالْخِنْزِيرِ، وَالْأَصْنَامِ)) . فَقِيلَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، أَرَأَيْتَ شُحُومَ الْمَيْتَةِ؟ فَإِنَّهُ يُطْلَى بِهَا السُّفُنُ، وَيَذْهَبُ بِهَا الْجُلُودُ، وَيَسْتَصْبِحُ بِهَا النَّاسُ؟ فَقَالَ: ((لَا، هُوَ حَرَامٌ)) . ثُمَّ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عِنْدَ ذَلِكَ: ((قَاتِلِ اللَّهَ الْيَهُودَ، إِنَّ اللَّهَ لَمَّا حَرَّمَ عَلَيْهِمْ شُحُومَهَا، جَمَلَوْهُ، ثُمَّ بَاعُوهُ، فَأَكَلُوا ثَمَنَهُ)) . رواه البخاري (2236)، ومسلم (1581) (71).

264. Жабира (АллахI реза хуьлда цунна) дийцина, АллахIан элчано (АллахIера кьинхетам а, маршо а хуьлда цунна), (Макка) йоккхучу шарахь олуш хезна шена аьлла: «**Боккъала, АллахIа а, Цуьнан элчано а дохка-эца хьарам дина чагар а, кьеелла хIума а, хьакха а, цуш а**» ХIетахь АллахIан элчане хаьттира, хIай АллахIан элча, клееллачу хIуманан мохьах (даьтгах, хьакхарах) дерг муха лоруш ду тIаккха, аьлла? ХIунда аьлча хIорджеманашна хьокхуш а леладо, цIоканашна а хьокху, наха серлонна латочу (чиркха а дутту)? Цо жоп делира: «**Хьарам ду и**». Цул тIаьхьа, циггахь элира АллахIан элчано (АллахIера кьинхетам а, маршо а хуьлда цунна): «**АллахIа тохар дойла-кх жугташна, АллахIа шайна церан махьарш хьарам йича, лалаь еш, цул тIаьхьа йохка а юхкуш, цунах хилла мах буш хилла болу**» (ал-Бухари: 2236, Муслим: 71/1581).



Хьалххе мах дIабалар дуьйцу дакъа

265 - عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَ: قَدِمَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ الْمَدِينَةَ، وَهُمْ يُسْلِفُونَ فِي النُّمَارِ السَّنَةَ وَالسَّنَتَيْنِ وَالثَّلَاثَ، فَقَالَ: ((مَنْ أَسْلَفَ فِي شَيْءٍ فَلْيُسْلِفْ فِي كَيْلِ مَعْلُومٍ، وَوَزْنِ مَعْلُومٍ، إِلَى أَجَلٍ مَعْلُومٍ)) . رواه البخاري (2239، 2240، 2253)، ومسلم (1604) (127).

265. IабдуллахI ибн Iаббаса (АллахI реза хуьлда цунна а, цуьнан дена а) дийцина: «Пайхамар (АллахIера кьинхетам а, маршо а хуьлда цунна) Медна веьначу хенахь, цигара бахархой цхьа шо а, ши шо а, кхо шо а хьалха стоьмийн мах дIалуш бара. ХIетахь Пайхамара (АллахIера кьинхетам а, маршо а хуьлда цунна) аьлла: «**Стоьмаш эца хьалххе мах лучо - билгалбиначу барамна дуьхьал ло, я билгалйиначу узучу йозаллина дуьхьал ло, хIоттийначу хенахь (стоьмаш) схьалур болуш хан къастайой а ло**» (ал-Бухари: 2239,2240,2253, Муслим: 127/1604).



Махлелоран бехкамаш буьйцу дакъа

266 - عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا قَالَتْ: جَاءَتْنِي بَرِيرَةُ فَقَالَتْ: كَاتَبْتُ أَهْلِي عَلَى تَسْعِ أَوَاقٍ، فِي كُلِّ عَامٍ أَوْقِيَةً، فَأَعْيَيْنِي. فَقُلْتُ: إِنَّ أَحَبَّ أَهْلِكَ أَنْ أَعِدَّهَا لَهُمْ، وَيَكُونُ وَلَاؤُكَ لِي فَعَلْتُ. فَذَهَبَتْ بَرِيرَةُ إِلَى أَهْلِهَا، فَقَالَتْ لَهُمْ، فَأَبَوْا عَلَيْهَا، فَجَاءَتْ مِنْ عِنْدِهِمْ وَرَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ جَالِسٌ، فَقَالَتْ: إِنِّي عَرَضْتُ ذَلِكَ عَلَيْهِمْ، فَأَبَوْا إِلَّا أَنْ يَكُونَ لَهُمُ الْوَلَاءُ. [فَسَمِعَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ] فَأَخْبَرَتْ عَائِشَةُ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، فَقَالَ: ((خُذِيهَا، وَاسْتَرِطِي لَهُمُ الْوَلَاءَ، فَإِنَّمَا الْوَلَاءُ لِمَنْ أَعْتَقَ)) . فَفَعَلْتُ عَائِشَةُ، ثُمَّ قَامَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي النَّاسِ، فَحَمِدَ اللَّهَ وَأَتْنَى عَلَيْهِ، ثُمَّ قَالَ: ((أَمَّا بَعْدُ: فَمَا بَالُ رَجَالٍ يَسْتَرِطُونَ شُرُوطًا لَيْسَتْ فِي كِتَابِ اللَّهِ؟ مَا كَانَ مِنْ شَرْطٍ لَيْسَ فِي كِتَابِ اللَّهِ فَهُوَ بَاطِلٌ، وَإِنْ كَانَ مِائَةَ شَرْطٍ، فِضَاءُ اللَّهِ أَحَقُّ، وَشَرْطُ اللَّهِ أَوْثَقُ، وَإِنَّمَا الْوَلَاءُ لِمَنْ أَعْتَقَ)) . رواه البخاري (2168)، ومسلم (1504) (8).

266. Иайшата (АллахI реза хуьлда цунна) дийцина: «Цкъа со йолучу а еана, Барира элира: «Сайн эланашца барт бина аса - цара исс укьих со лоллера паргIатъюьтур йолуш. Ткъа хIинца хIора шарахь а цхьацца укьи дIатакха дезаш ю со. Годехьа суна!». Аса элира: «Нагахь хьан элий резахилахь - хьобх дисиначуьнан бакьонаш шайгара соьга схьаяла, ахьа бохург дан тIелоцу аса». Барирас, шен эланашна тIе а яхана, и гIуллакх цаьрга дIахьахийна, ткъа уьш реза ца хилла оцу кепара болу бехкамаш тIеэца. ТIаккха уьш болучуьра Иайшат (АллахI реза хуьлда цунна) йолучу юхаеанчу хенахь, цунна (Иайшатна) уллохь хиина Iаш АллахIан элча (АллахIера кьинхетам а, маршо а хуьлда цунна) хилла. ХIетахь цо аьлла: «И бехкамаш тIеэцахьара аьлла, дехарца и некь кховдийра аса цаьрга, амма реза-м ца хили уьш - сох дисиначуьнан бакьонаш шайна тIе чIагIийна юьсуш яцахь». Цуьнах дерг Пайхамарна (АллахIера кьинхетма а, маршо а хуьлда цунна) хезна. ХIетахь Иайшата (АллахI реза хуьлда цунна) хилларг-лелларг дерриге а шена дIадовзийтича, цо аьлла: «Мах а лой, схьаэца иза. Дисиначуьнан бакьонаш хьайна тIе чIагIьен бехкам а хIоттабе, хIунда аьлча дисиначуьнан бакьонаш лай паргIатваьккхиначунна тIе чIагIьеш ма яй». Иайшата (АллахI реза хуьлда цунна) кхочушдира АллахIан элчано (АллахIера кьинхетам а, маршо а хуьлда цунна) дина хилла омра. Цул тIаьхьа, нахана юккье а хIоьттина, хутIба дира цо. АллахIна хастам а бина, (АллахI) хеста а вина, цул тIаьхьа элира цо: «Деллахь, цхьаболучу наха, цхьацца бехкамаш а хIиттош, лелориг хIун ду-те, Сийлахь-Везачу АллахIан Жайнахь доцу? Муьлххачу а тайпана АллахIан Жайнахь боцуш болу бехкамаш - харц

бу, оцу тайпана бехкамаш б!е белахь а! Аллах!ан т!едиллар - совнийсаха ду, Аллах!ан бехкамаш – лакхара а бу. Мухха делахь а, хаалаш: дисиначубьнан ирс эцаран бакъонаш лай парг!атвоккхучунна т!еч!аг!ъеш юйла» (ал-Бухари: 2168, Муслим: 8/1504).

267 - عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا، أَنَّهُ كَانَ يَسِيرُ عَلَى جَمَلٍ قَدْ أَعْيَا، فَأَرَادَ أَنْ يُسَبِّهَهُ، فَلَحِقَنِي النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، فَدَعَا لِي وَصَرَبَهُ، فَسَارَ سَبْرًا لَمْ يَسِرْ مِثْلَهُ، قَالَ: ((بَعْنِيهِ بَوْقِيَّةٌ)) . قُلْتُ: لَا. ثُمَّ قَالَ: ((بَعْنِيهِ)) . فَبَعْنُهُ بِأَوْقِيَّةٍ، وَأَسْتَنْبَيْتُ حِمْلَانَهُ إِلَى أَهْلِي، فَلَمَّا بَلَغْتُ أُنَيْتُهُ بِالْجَمَلِ، فَتَقَدَّنِي ثَمَنَهُ، ثُمَّ رَجَعْتُ، فَأُرْسِلَ فِي إِثْرِي، فَقَالَ: ((أَتْرَانِي مَاكَسْتُكَ لِأَخْذِ جَمَلِكَ؟ خُذْ جَمَلَكَ وَدَرَاهِمَكَ، فَهُوَ لَكَ)) . رواه البخاري (2718)، ومسلم (1221/3) (715) (109).

267. Жабира (Аллах! реза хуьлда цунна) дийцина. Цкъа новкъа боьлхучу хенахь, дукха некъ а бина, г!ора дайна хилла иза т!ехь волучу цуьнан эмкалан, и бахъанехь хецна иза д!аяхийта ойла а кхоллалуш цуьнан. Цо дийцина: «Циггахь суна т!евеара Пайхамар (Аллах!ера къинхетам а, маршо а хуьлда цунна). Цо, до!а а дина, сан эмкална т!е х!ума тоьхначу хенахь, д!ахъаьдира иза, цул хьалха цкъа а цахъаьддачу кепара. Пайхамара (Аллах!ера къинхетам а, маршо а хуьлда цунна) элира: «Цхъана укьих схъайохкахъа суна иза». Аса элира: «Х!ан-х!а!». Юха а элира цо: «Цхъана укьихсхъайохкахъа суна иза». Т!аккха д!айоьхкира аса иза цунна, цкъа хьалха ц!а д!акхочур ву со цуьнца аьлла, бехкам а х!оттош. Даханачуьра ц!акхачначу хенахь, эмкал а ялош, иза волучу схъавеара со, ткъа цо суна цуьнах бийцина хилла болу мах схъабелира. Со сайн ц!а д!аваханачу хенахь, суна т!аьххье т!аьхъа стаг ваийтира цо. Цо элира: «Аса мах лахбина аьлла хеташ хила тарло хьо, хъан эмкал сайн дола ерзоран дуьхъа. Д!аэца хъайна хъайн эмкал а. Дирх!амаш а дита ахъа хъайна !адда, хъан ду хъуна уьш»» (ал-Бухари: 2718, Муслим: (109/715) (715) (109).

268 - عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: ((نَهَى رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَنْ يَبِيعَ حَاضِرٌ لِبَانٍ، وَلَا تَنَاجَشُوا، وَلَا يَبِيعَ الرَّجُلُ عَلَى بَيْعِ أَخِيهِ، وَلَا يَخْطُبُ عَلَى خِطْبَتِهِ، وَلَا تَسْأَلُ الْمَرْأَةُ طَلَاقَ أختِهَا لِتَكْفِي مَا فِي إِنْثَانِهَا)) . رواه البخاري (2140، 2723)، ومسلم (1413) (51).

268. Абу Х!урайрас (Аллах! реза хуьлда цунна) дийцина: «Аллах!ан элчано (Аллах!ера къинхетам а, маршо а хуьлда цунна) дихкира: г!алахочо г!ум-аренгарчу вахархочунна йохкар а; мах лакхабаккх х!илла лелор

а; юкъя а иккхина, йохка-эцаран барт беш воллучу шен вешин барт бохор а; шен вашас, захало дIа а хъахийна, ехна йолучу зудчуьнга дIа захало хъахор а. Иштта зудчунна дихкира цо: стаге шен йиша йита аьлла дехар дар, иза ша да йолуш долучух яккхархъамма» (ал-Бухари: 2140,2723, Муслим: 51/1413).



Рибах а, деши-дети вовшех хийцарах а дерг дуьйцу дакъа

269 - عَنْ عُمَرَ بْنِ الْخَطَّابِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: ((الدَّهْبُ بِالْوَرَقِ رِبًا، إِلَّا هَاءَ وَهَاءَ، وَالنِّزْرُ بِالنِّزْرِ رِبًا، إِلَّا هَاءَ وَهَاءَ، وَالشَّعِيرُ بِالشَّعِيرِ رِبًا، إِلَّا هَاءَ وَهَاءَ)) . رواه البخاري (2134, 2170)، ومسلم (1586) (79).

269. Гумар ибн ал-Хаттаба (АллахI реза хуьлда цунна а, цуьнан дена а) дийцина, АллахIан элчано (АллахIера кьинхетам а, маршо а хуьлда цунна) элира аьлла: «Дешех деши хийцар риба лору - нагахь (мах бечу меттера дIасакъастале) карара-кара луш дацахь. Детех дети хийцар а риба лору - нагахь (мах бечу меттера дIасакъастале) карара-кара луш дацахь. КIех кIа хийцар а риба лору - нагахь (мах бечу меттера дIасакъастале) карара-кара луш дацахь. Мекхах мукх хийцар а риба лору - нагахь (мах бечу меттера дIасакъастале) карара-кара луш бацахь» (ал-Бухари: 2134,2170, Муслим: 79/1586).

270 - عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: ((لَا تَبِيعُوا الدَّهْبَ بِالدَّهْبِ، إِلَّا مِثْلًا بِمِثْلٍ، وَلَا تُشِفُوا بَعْضَهَا عَلَى بَعْضٍ، وَلَا تَبِيعُوا الْوَرَقَ بِالْوَرَقِ إِلَّا مِثْلًا بِمِثْلٍ، وَلَا تُشِفُوا بَعْضَهَا عَلَى بَعْضٍ، وَلَا تَبِيعُوا مِنْهَا غَائِبًا بِنَاجِزٍ)) . رواه البخاري (2177)، ومسلم (1584) (75).
- وَفِي لَفْظٍ: ((إِلَّا يَدًا بِيَدٍ)) . رواه مسلم (1584) (76).
- وَفِي لَفْظٍ: ((إِلَّا وَزَنًا بِوَزْنٍ، مِثْلًا بِمِثْلٍ، سَوَاءً بِسَوَاءٍ)) . رواه مسلم (1584) (77).

270. Абу Саид ал-Худрис (АллахI реза хуьлда цунна) дийцина, АллахIан элчано (АллахIера кьинхетам а, маршо а хуьлда цунна) элира аьлла: «Дешех деши ма хийца - терзанахь цхъатерра нисдиний бен, кIеззигниг – дукхачух а. Детех дети а ма хийца - терзанахь цхъатерра нисдиний бен, кIеззигниг – дукхачух а. Иштга карахь йоцу хIума а ма хийца - карахь йолучух». (ал-Бухари: 2177, Муслим: 75/1584).

Кхечу хьадисехь аьлла: «...карара-кара дIалуш хилча бен». (Муслим: 76/1584).

Кхечу хьадисехь аьлла: «...цхъатерра озна а, барам цхъатерра нисбина а, цхъаь вукхул сов а доцуш, хилча а бен» (Муслим: 77/1584).

271- عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: جَاءَ بِلَالٌ إِلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِتَمْرٍ بَرْنِيِّ، فَقَالَ لَهُ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: ((مِنْ أَيْنَ هَذَا؟)) قَالَ بِلَالٌ: كَانَ عِنْدَنَا تَمْرٌ رَدِيءٌ، فَبِعْتُ مِنْهُ صَاعَيْنِ بِصَاعٍ لِنُطْعِمَ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ. فَقَالَ النَّبِيُّ عِنْدَ ذَلِكَ: ((أَوْهَ أَوْهَ، عَيْنُ الرَّبِّاءِ، عَيْنُ الرَّبِّاءِ، لَا تَفْعَلْ. وَلَكِنْ إِذَا أَرَدْتَ أَنْ تَشْتَرِيَ فَبِعِ التَّمْرَ بِبَيْعِ آخَرَ، ثُمَّ اشْتَرِ بِهِ)) . رواه البخاري (2312)، ومسلم (1594) (96).

271. Абу Саид ал-Худрис (АллахI реза хуълда цунна) дийцина: «Билал веара Пайхамарна те (АллахIера кьинхетам а, маршо а хуълда цунна), (Меднара тоьлла) барни тайпана хурманаш а йохьуш. ХIетахь Пайхамара (АллахIера кьинхетам а, маршо а хуълда цунна) хаьттира цуьнга: «ХIорш мичара евла хьуна?». Билала жоп делира: «Тхьоггахь кхарал а вон (лахара сорт) хурманаш яра. Ткьа аса царех ши сахь йохькина (хийцина) (дикачу хурмийн) цхьана саьхьана дуьхьал, Пайхамара (АллахIера кьинхетам а, маршо а хуълда цунна) уьш юйила а лиьна». ХIетахь Пайхамара (АллахIера кьинхетам а, маршо а хуълда цунна) элира: «ЭхI, эхI! Ма-ярра (хьарам йина) риба ю-кха, ма-ярра (хьарам йина) риба ю-кха. Оцу кепара хIума кхин ма делахь. Нагахь хьайна (вон хурманаш дикачех) хийца лиьнехь - (ахчанах вонаш) йохка а йохкий, цул тIаьхьа (оцу ахчанах диканаш) эца» (ал-Бухари: 2312, Муслим: 96/1594).

272- عَنْ أَبِي الْمُنْهَالِ قَالَ: ((سَأَلْتُ الْبَرَاءَ بْنَ عَازِبٍ، وَزَيْدَ بْنَ أَرْقَمَ عَنِ الصَّرْفِ، فَكُلُّ وَاحِدٍ مِنْهُمَا يَقُولُ: هَذَا خَيْرٌ مِنِّي. وَكِلَاهُمَا يَقُولُ: نَهَى رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَنِ بَيْعِ الذَّهَبِ بِالْوَرَقِ دَيْنًا)) . رواه البخاري (2180, 2181)، ومسلم (1589) (87).

272. Абу ал-МинхIала (АллахI реза хуълда цунна) дийцина: «(Шен хенахь) ал-Бараь ибн Iазибе а, Зайд ибн Аркъаме а (АллахI реза хуълда цаьршинна) хаттар динера аса ахча-ахчанах хийцаран хьокьехь. ХIетахь цаьршиннах хIораммо а элира: «Цунна суначул а дикаха (хаьа цуьнах дерг)». ТIаккха цаьршиннах хIораммо а жоп делира: «АллахIан элчано (АлахIера кьинхетам а, маршо а хуълда цунна) дихкира – декхарна детех деши дохкар (хийцар)»» (ал-Бухари: 2180,2181, Муслим: 87/1589).

273- عَنْ أَبِي بَكْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: ((نَهَى رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَنِ الْفِضَّةِ بِالْفِضَّةِ، وَالذَّهَبِ بِالذَّهَبِ، إِلَّا سَوَاءً بِسَوَاءٍ، وَأَمَرَنَا أَنْ نَشْتَرِيَ الْفِضَّةَ بِالذَّهَبِ كَيْفَ شِئْنَا، وَنَشْتَرِيَ الذَّهَبَ بِالْفِضَّةِ كَيْفَ شِئْنَا. قَالَ: فَسَأَلَهُ رَجُلٌ، فَقَالَ: يَدًا بِيَدٍ؟ فَقَالَ: هَكَذَا سَمِعْتُ)) . رواه البخاري (2182)، ومسلم (1590) (88).

273. Абу Бакара (АллахI реза хуьлда цунна) дийцина: «АллахIан элчано (АллахIера кьинхетам а, маршо а хуьлда цунна) дихкира (тхуна) – детех дети эцар а, дешех деши эцар а, (шинненан а йозалла терзанахь) цхьатерра нисийний бен. Ткъа детех деши а, дешех дети а (дохкар) магйра цо тхуна, тхашна ма-лаъара» (ХIара хьадис дийциначо) аьлла: «ХIетахь, цхьана стага хаттар дира цуьнга: «(Мах бечу меттера дIасакъастале) карара-кара луш хила дезий и?». Цо жоп делира: «Иштта хезна суна и» (ал-Бухари: 2182, Муслим: 88/1590).



Закъалтана кара хIума ялар дуьйцу дакъа

274 – عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا: ((أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اسْتَرَى مِنْ يَهُودِيٍّ طَعَامًا، وَرَهْنَهُ دِرْعًا مِنْ حَدِيدٍ)) . رواه البخاري (2068)، ومسلم (1603) (125).

274. Иайшата (АллахI реза хуьлда цунна) дийцина: «АллахIан элчано (АллахIера кьинхетам а, маршо а хуьлда цунна) жуьгтичуьнгара даа хIума ийцира. Аьчкан гIагI закъалтана а делира цо цуьнга» (ал-Бухари: 2068, Муслим: 125/1603).



Цхъаннах хъаьрчина декхар кхечунна те дехьадаккхар дуйцу дакъа

275 - عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: ((مَطْلُ الْغَنِيِّ ظُلْمٌ، فَإِذَا أُتْبِعَ أَحَدُكُمْ عَلَى مَلِيٍّ فَلْيُتْبِعْ)) . رواه البخاري (2287، 2288)، ومسلم (1564) (33).

275. Абу Хурайрас (АллахI реза хуьлда цунна) дийцина, АллахIан элчано (АллахIера кьинхетам а, маршо а хуьлда цунна) элира аьлла: «Хьал долучу стага декхар хьедар - харцо ю (зулам ду). Нагахь шух муьлххачу а цхъаьнга, шайн декхар хьал долучу стагера схьаэца теIю аьлла, некъ кховдабахь - резахилалаш» (ал-Бухари: 2287,2288, Муслим: 33/1564).



Декхарш такха йиш йоцуш кыйвелларг волучохь шен бахам карийначух дерг дуйцу дакъа

276 - وَعَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، أَوْ قَالَ: سَمِعْتُ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ: ((مَنْ أَدْرَكَ مَالَهُ بِعَيْنِهِ عِنْدَ رَجُلٍ - أَوْ إِنْسَانٍ - قَدْ أَفْلَسَ فَهُوَ أَحَقُّ بِهِ مِنْ غَيْرِهِ)) . رواه البخاري (2402)، ومسلم (1559) (22).

276. Абу Хурайрас (АллахI реза хуьлда цунна) дийцира, АллахIан элчано (АллахIера кьинхетам а, маршо а хуьлда цунна) олуш хезна шена аьлла: «Нагахь муьлххачу а стагана декхаршлахь висиначу стагехь (я адамехь), ша ма-барра, хIуммаь эшаза, шен бахам карабахь - хьанначул а хьалха цунна богIуш бу иза» (ал-Бухари: 2402, Муслим: 22/1559).



Эца бакъо алсам ерг вуьйцу дакъа

277 - عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَ: ((جَعَلَ - وَفِي لَفْظٍ: قَضَى - النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِالشَّفْعَةِ فِي كُلِّ مَالٍ لَمْ يُقَسِّمْ، فَإِذَا وَقَعَتِ الْحُدُودُ، وَصُرِّقَتِ الطَّرِيقُ فَلَا شَفْعَةَ)) . رواه البخاري (2213، 2214، 2257، 2495، 2496)، ومسلم (1608) (134).

277. Жабир ибн АбдуллахIа (АллахI реза хуьлда цунна а, цуьнан дена а) дийцина: «АллахIан элчано (АллахIера кьинхетам а, маршо а хуьлда цунна) эца бакъо алсам кхачош сацам бира декъашхошна юккъехь декъна мел доцучу массо а хIумангахь. Амма, нагахь дIахIиттийна девлла дозанаш а делахь, къастийна девлла некъаш а делахь – тIаккха декъашхочунна эца бакъо алсам кхочу бохург дIадолу» (ал-Бухари: 2213,2214,2257,2495,2496, Муслим: 134/1608).



Лулахочун бакъонаш юьйцу дакъа

278 - عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: ((لَا يَمْنَعَنَّ جَارٌ جَارَهُ أَنْ يَغْرَزَ حَشْبَهُ فِي جِدَارِهِ)) . ثُمَّ يَقُولُ أَبُو هُرَيْرَةَ: مَا لِي أَرَاكُمْ عَنْهَا مُعْرِضِينَ؟ وَاللَّهِ لَأُرْمِينَ بِهَا بَيْنَ أَكْتَانِكُمْ . رواه البخاري (2463)، ومسلم (1609) (136).

278. Абу ХIурайрас (АллахI реза хуьлда цунна) дийцина, (цкъа) АллахIан элчано (АллахIера кьинхетам а, маршо а хуьлда цунна) элира аьлла: «Лулахочо дуьхьало ма йойла шен лулахочунна - (нагахь) шен пена тIе у (я тIай) таса цуьнан хьашт хилахь». (Шега ладоьгIуш болучу нахе и дешнаш а аьлла) тIаккха элира Абу ХIурайрас: «ХIунда го, ткъа, суна шу оцу (суннатах) юхадуйлуш?! Аса дуй ма буу АллахIан цIарах: (нагахь аша и суннат лелацадахь) - шун белшашна тIе туьйсур ма ду аса (и аннаш, я тIайш)» (ал-Бухари: 2463, Муслим: 136/1609).



Нуьцкъашха нехан долахь йолу хIума схъаяккхар дуьйцу дакъа

279 – عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: ((مَنْ ظَلَمَ قَيْدَ شَيْءٍ مِنَ الْأَرْضِ، طَوْقَهُ مِنْ سَبْعِ أَرْضِينَ)) . رواه البخاري (2453)، ومسلم (1612) (142).

279. Iайшата (АллахI реза хуьлда цунна) дийцина, АллахIан элчано (АллахIера кьинхетам а, маршо а хуьлда цунна) элира аьлла: «Нагахь цхьамма, бакьо а йоцуш, цхьа ше хиллал (нехан) латта дIалацахь - ворхIе а латтанах (гулдина, цуьнан) вортанах хьарчор ду (къематдийнахь)» (ал-Бухари: 2453, Муслим: 142/1612).



Юкъахь латта а, дитташ а лелор дуьйцу дакъа

280 - عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا: ((أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَامَلَ أَهْلَ خَيْبَرَ بِشَطْرِ مَا يَخْرُجُ مِنْهَا مِنْ تَمْرٍ أَوْ زَّرَعٍ)) . رواه البخاري (2329)، ومسلم (1551) (1).

280. IабдуллахI ибн Iумара (АллахI реза хуьлда цунна а, цуьнан дена а) дийцина: «АллахIан элчано (АллахIера кьинхетам а, маршо а хуьлда цунна) Хайбарара бахархой белхалой лийцира - цигахь кхуьучу стоьмех а, ялтех а ах царна а хир долуш» (ал-Бухари: 2329, Муслим: 1/1551).



**Билгалдиначу хIуманна дуьхьал лелон латтанаш дала а,
эца а мегаш хилар а, нийса доцу бехкамаш хIиттор
магийна цахилар а дуьйцу дакъа**

281 - عَنْ رَافِعِ بْنِ خَدِيجٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: ((كُنَّا أَكْثَرَ الْأَنْصَارِ حَقْلًا، وَكُنَّا نُكْرِي الْأَرْضَ عَلَى أَنْ لَنَا هَذِهِ، وَلَهُمْ هَذِهِ، فَرُبَّمَا أُخْرِجَتْ هَذِهِ، وَلَمْ نُخْرَجْ هَذِهِ، فَهَنَانَا عَنْ ذَلِكَ، فَأَمَّا بِالْوَرَقِ فَلَمْ يَنْهَنَا)) . رواه البخاري (2722)، ومسلم (1183/3) (1547) (117).

281. РафиI ибн Хадижа (АллахI реза хуьлда цунна) дийцина: «Ансарашна юккъехь латтанаш дукхаха лелош дерш дара тхо. Лелон латтанаш оьцура оха: цигара (цхьана агIонна тIехь даьлла ялта) тхан хир долуш, ткъа (цуьнан дена - вукху агIонна тIехь кхийна ялта) кхочур долуш. Цкъацкъа ялтин (билгалдина) цхьа дакъа телхара, ткъа важа дийна дуьсура. Цкъацкъа бIостанехь а нислора. (Эххар тIаьхьа Пайхамара (АллахIера кьинхетам а, маршо а хуьлда цунна)) дихкира тхуна (оцу кепара латтанаш лелон мехаш дар). Амма (латта лелорна дуьхьал) деши а, дети а (луш мах барах) дерг аьлча, ткъа иза дехка ца дихкира цо тхуна» (ал-Бухари: 2722, Муслим: (117/1547) (3/1183).

282 - وَلِمُسْلِمٍ عَنْ حَنْظَلَةَ بْنِ قَيْسٍ قَالَ: ((سَأَلْتُ رَافِعَ بْنَ خَدِيجٍ عَنْ كِرَاءِ الْأَرْضِ بِالذَّهَبِ وَالْوَرَقِ؟ فَقَالَ: لَا بَأْسَ بِهِ، إِنَّمَا كَانَ النَّاسُ يُوَاخِرُونَ عَلَى عَهْدِ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِمَا عَلَى الْمَادْيَنَاتِ، وَأَقْبَالِ الْجَدَاوِلِ، وَأَشْيَاءَ مِنَ الزَّرْعِ، فَيَهْلِكُ هَذَا وَيَسْلُمُ هَذَا، وَيَسْلُمُ هَذَا وَيَهْلِكُ هَذَا، وَلَمْ يَكُنْ لِلنَّاسِ كِرَاءٌ إِلَّا هَذَا، فَلِذَلِكَ زَجَرَ عَنْهُ، فَأَمَّا شَيْءٌ مَعْلُومٌ مَضْمُونٌ، فَلَا بَأْسَ بِهِ)) . رواه مسلم (1183/3) (1547) (116).

282. Хьанзала ибн Къайса (АллахI реза хуьлда цунна) дийцина: «Мухха а цкъа РафиI ибн Хадиже (АллахI реза хуьлда цунна) хаьттира аса: «Йолах пайдаэца дIадала мегий-те латтанаш дешина а, детина а дуьхьал». Цо жоьп делира: «Цхьа а вон хIума дац цуьнгахь. АллахIан элча (АллахIера кьинхетам а, маршо а хуьлда цунна) дийна волучу хенахь наха латтанаш лелон дIалора - уьш лелочарна цигара кхочу долу ялта татолашна йистошкахь кхийнарг, Iаьмнашна гонаха кхийнарг я аренан тIехьачу меттигашкахь кхийнарг хир долуш. Ткъа оцу латтанех, цхьадерг хIаллак а хилла, важадерг дийна дуьсуш а нисделира. Важа дийна а дисина, (къастийнарг) хIаллак хуьлуш а нисделира. И бахьанехь, нахана догIу дакъа дуьззина дIа ца кхочуш, хьал хIоьттира.

Цундела АллахІан элчано (АллахІера кӱинхетам а, маршо а хуьлда цунна) оцу тайпана хІума ца магош дихкира. Амма цхьа а вон хІума лоруш дац ахьа билгалбиначу мехах латта лелон даларах» Муслим: (116/1547) (3/1183).



Вакъф йина хIуманаш юйцу дакъа

283 - عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَ: ((أَصَابَ عُمَرُ أَرْضًا بِخَيْبَرَ، فَأَتَى النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَسْتَأْمِرُهُ فِيهَا، فَقَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، إِنِّي أَصَبْتُ أَرْضًا بِخَيْبَرَ، لَمْ أَصِبْ مَالًا قَطُّ هُوَ أَنفُسُ عِنْدِي مِنْهُ، فَمَا تَأْمُرُنِي بِهِ؟ قَالَ: ((إِنْ شِئْتَ حَبَسْتِ أَصْلَهَا، وَتَصَدَّقْتِ بِهَا)) . قَالَ: فَتَصَدَّقَ بِهَا عُمَرُ، غَيْرَ أَنَّهُ لَا يَبَاغُ أَصْلَهَا، وَلَا يُورَثُ، وَلَا يُوهَبُ، قَالَ: فَتَصَدَّقَ بِهَا عُمَرُ فِي الْفُقَرَاءِ، وَفِي الْقُرْبَى، وَفِي الرِّقَابِ، وَفِي سَبِيلِ اللَّهِ، وَابْنِ السَّبِيلِ، وَالضَّعِيفِ، لَا جُنَاحَ عَلَيَّ مَنْ وَلِيَهَا أَنْ يَأْكُلَ مِنْهَا بِالْمَعْرُوفِ، أَوْ يُطْعِمَ صَدِيقًا غَيْرَ مُتَمَوِّلٍ فِيهِ)) - وَفِي لَفْظٍ: ((غَيْرَ مُتَأْتَلٍ)) . رواه البخاري (2737)، ومسلم (1632) (15).

283. ИабдуллахI Ибн Iумара (АллахI реза хуьлда цунна а, цуьнан дена а) дийцина: «Iумарна (АллахI реза хуьлда цунна) Хайбарахь латтанаш кхаьчнера. Цул тIаьхьа, оцу хьокъехь дагавала Пайхамар (АллахIера кьинхетам а, маршо ахуьлда цунна) волучу а веана, цо элира: «ХIай, АллахIан элча! Хайбарахь латтанаш кхаьчна суна, цул а мехала хьал-бахам со да волуш цкъа а хилла а боцу». Цо аьлла:«Нагахь хьайна лаахь - и латтанаш вакъф дан йиш ю хьан, оцу тIера даьлла ялта сагIина а хьежош». ТIаккха Iумара (АллахI реза хуьлда цунна) сагIина дIаделира (и латтанаш), весет а дира цо: «Уьш дохка йиш йолуш а дац, ирсана кхача йиш йолуш а дац, совгIатна дала йиш йолуш а дац. Цигара схьадолу ялта декъа дезаш ду: пекъаршна а, гергарачарна а, иштта лайш маьрша баха а, АллахIан новкъахь дечу гIазот-гIуллакхашна а, карахь дерг хьаддачу некъахочунна а, хьеша-дена кхача хIотто а. И ялташ лелон тIехIоттийначух дерг аьлча, ткъа цуьнан а ю цигара даьллачу ялтех кхета (даа) бакьо, амма кхетамечу бараман дозанаш а ца талхош, иштта шен доттагIчунна хIума яо а. Амма цуьнан бакьо яц: цигара долуш долу ялта шена дIа а дуьллуш, цуьнах шена бахам бан» (ал-Бухари: 2737, Муслим: 15/1632).



СовгIаташ дарах дерг дуьйцу дакъа

284 - عَنْ عُمَرَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ قَالَ: ((حَمَلْتُ عَلَى فَرَسٍ فِي سَبِيلِ اللهِ، فَأَضَاعَهُ الَّذِي كَانَ عِنْدَهُ، فَأَرَدْتُ أَنْ أَشْتَرِيَهُ، فَظَنَنْتُ أَنَّهُ يَبِيعُهُ بِرُحْصٍ، فَسَأَلْتُ النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ؟ فَقَالَ: لَا تَشْتَرِهِ، وَلَا تُعَدُّ فِي صَدَقَتِكَ، وَإِنْ أَعْطَاكَه بِدِرْهِمٍ؛ فَإِنَّ الْعَانِدَ فِي هِبَتِهِ كَالْعَانِدِ فِي قَيْتِهِ)) . رواه البخاري (1490)، ومسلم (1620) (1).

284. Iумара (АллахI реза хуьлда цунна) дийцина: «Цкъа цхъана асхъабна гIазотан новкъахь лелон дикачу хIух йолу хохку говр еллера аса. Амма цо чоугIа вон лелайора иза. Ткъа суна дагадеара - юханехъа цуьнгара иза схъаэца. Цо сайна борахчу мехах иза юха схъаюхкур ю аьлла а хетара суна. Цуьнах дерг аса Пайхамаре (АллахIера кьинхетам а, маршо а хуьлда цунна) хаьттиначу хенахь, цо жоп делира: «**Ма эцалахь иза. Айхъа дIаделла хъайн сагIа (совгIат) юха ма эцалахь, цо хъайна иза цхъана дирхIамах лахь а, хIунда аьлча ша дина совгIат юхаоьцуш верг – цкъа хьалха Iетта а вина, тIаккха и ша Iеттийнарг юуш волучух тера ву**» (ал-Бухари: 1490, Муслим: 1/1620).

285 - وَعَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ، أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: ((الْعَانِدُ فِي هِبَتِهِ، كَالْعَانِدِ فِي قَيْتِهِ)) . رواه البخاري (2621)، ومسلم (1622) (7).
- وفي لفظ: ((فَإِنَّ الَّذِي يُعَوِّدُ فِي صَدَقَتِهِ كَالْكَلْبِ يَتَّقِي، ثُمَّ يُعَوِّدُ فِي قَيْتِهِ)) . رواه مسلم (1622) (8).

285. Ибн Iаббаса (АллахI реза хуьлда цаьршинна) дийцина, АллахIан элчано (АллахIера кьинхетам а, маршо а хуьлда цунна) элира аьлла: «**Ша дина совгIат юхаоьцуш верг - ша охъаIеттийнарг юуучух тера ву**» (ал-Бухари: 2621, Муслим: 7/1622).

Кхечу хьадисехь аьлла: «**Ша делла сагIа юханехъа схъаоьцуш верг – жIаблех тера ву, цкъа хьалха Iетта а дой, тIаккха и ша Iеттийнарг юханехъа юуш долучу**». (Муслим: 8/1622).



Берашна совгаташ цхъатерра, нийсонца дан дезаш хилар дуьйцу дакъа

286 - عَنِ النَّعْمَانَ بْنِ بَشِيرٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَ: ((تَصَدَّقَ عَلَيَّ أَبِي بِبَعْضِ مَالِهِ، فَقَالَتْ أُمِّي عَمْرَةَ بِنْتُ رَوَاحَةَ: لَا أَرْضَى حَتَّى تُشْهَدَ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ. فَأَنْطَلِقَ أَبِي إِلَى رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لِئُشْهَدَهُ عَلَى صَدَقَتِي، فَقَالَ لَهُ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: ((أَفَعَلْتَ هَذَا بِوَلَدِكَ كُلِّهِمْ؟)) قَالَ: لَا. قَالَ: ((اتَّقُوا اللَّهَ، وَاعْبُدُوا فِي أَوْلَادِكُمْ)). فَرَجَعَ أَبِي فَرَدَّ تِلْكَ الصَّدَقَةَ. رواه البخاري (2587)، ومسلم (1623) (13).

- وَفِي لَفْظٍ قَالَ: ((فَلَا تُشْهَدُنِي إِذَا؛ فَإِنِّي لَا أَشْهَدُ عَلَى جَوْرٍ)). رواه البخاري (2650)، ومسلم (1623) (14).

- وَفِي لَفْظٍ: ((فَأَشْهَدُ عَلَى هَذَا غَيْرِي)). رواه مسلم (1623) (17).

286. Ан-НуІман ибн Башира (АллахІ реза хуьлда цунна а, цуьнан дена а) дийцина: «Цкъа сан дас шен даьхнех цхъа дакъа динера суна. Ткъа сан нанас - Іамрат бинт Равахъа - элира: «Дера со-м реза яц, АллахІан элча (АллахІера къинхетам а, маршо а хуьлда цунна) теш хІотталц». Тааккха АллахІан элча (АллахІера къинхетам а, маршо а хуьлда цунна) волучу вахара сан да, ша суна деллачу сагІина иза теш хІотторхъама. АллахІан элчано (АллахІера къинхетам а, маршо а хуьлда цунна) цуьнга хаьттина: «Иза совгІат хъайн хІора кІантана а динай ахъа?». Цо жоп делла: «ХІан-хІа». (АллахІан элчано (АллахІера къинхетам а, маршо а хуьлда цунна)) аьлла: «АллахІах кхерийша, нийсо а лелаййша шайн берашна юккъехь!». Цул тІаьхъа сан дас, цигара (цІа) а веана, юханехъа дІайцира ша суна дина хилла и сагІа». (ал-Бухари: 2587, Муслим: 13/1623).

Кхечу хьадисехь аьлла: «ХІета, со ма хІоттаве ахъа теш, хІунда аьлча, бакъдолуш, харцонна теш хІуттуш вац со!». (ал-Бухари: 2650, Муслим: 14/1623).

Кхечу хьадисехь аьлла: «ХІета, хІокху гІуллакхна теш цхъа кхиниг хІоттаве ахъа!». (Муслим: 17/1623).



Валлалц пайдаэца аьлла, дӀаеллачу хӀуманех дерг дуйцу дакъа

287 - عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَ: ((قَضَى النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِالْعُمَرَى لِمَنْ وَهَيْتُ لَهُ)) . رواه البخاري (2625)، ومسلم (1625) (25).
- وَفِي لَفْظٍ: ((مَنْ أَعْمَرَ عُمَرَى لَهُ وَلِعَقِبِهِ، فَإِنَّهَا لِلَّذِي أُعْطِيَهَا، لَا تَرْجِعُ إِلَى الَّذِي أُعْطَاهَا؛ لِأَنَّهُ أُعْطِيَ عَطَاءً وَقَعَتْ فِيهِ الْمَوَارِيثُ)) . رواه مسلم (1625) (20).
وَقَالَ جَابِرٌ: إِنَّمَا الْعُمَرَى الَّتِي أَجَازَهَا رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَنْ يَقُولَ: هِيَ لَكَ وَلِعَقِبِكَ. فَأَمَّا إِذَا قَالَ: هِيَ لَكَ مَا عَشْتِ. فَإِنَّهَا تَرْجِعُ إِلَى صَاحِبِهَا. رواه مسلم (1625) (23).
- وَفِي لَفْظٍ لِمُسْلِمٍ: ((أَمْسِكُوا عَلَيْكُمْ أَمْوَالَكُمْ، وَلَا تُنْفِسُواهَا؛ فَإِنَّهُ مَنْ أَعْمَرَ عُمَرَى فَهِيَ لِلَّذِي أَعْمَرَهَا - حَبَابًا وَمَيْتًا - وَلِعَقِبِهِ)) . رواه مسلم (1625) (26).

287. Жабир ибн АбдуллахIа (АллахI реза хуьлда цаьршинна) дийцина: «Пайхамара (АллахIера кьинхетам а, маршо а хуьлда цунна) сацам бира: валлалц пайда эца хьайна аьлла, совгIатна дӀаелла йолу хӀуманаш - шайна еллачарна юьсуш ю, аьлла». (ал-Бухари: 2625, Муслим: 25/1625).

Кхеча хьадисехь кху кепара аьлла: «Нагахь цхьанна валлалц пайда эца хьайна аьлла, совгIатна хӀума елলেখь, иза - шена еллачунна юьсуш ю, и (совгIат) диначуйнга юхадерзош а дац иза, хӀунда аьлча верасашна кхача безачу бахамна юкьабьодуш бахам бу иза». (Муслим: 20/1625).

Жабира (АллахI реза хуьлда цунна) аьлла: «АллахIан элчано (АллахIера кьинхетам а, маршо а хуьлда цунна) магийна долу валлалц пайдаэца хӀуманаш дӀаялар – хӀокху кепара аьлча нислуш ду: «ХӀинца дуйнна хIара хьан а, хьан тIаьхьенан а ю». Амма нагахь хӀуманаш йолучо алахь: «ХIара хьан ю, хьо дийна мел ву» - ткьа и хӀума, иза веллачул тIаьхьа, (йолучу дега) юхаерзон езаш ю. (Муслим: 23/1625).

Муслиман хьадисехь аьлла: «Шайн бахамаш ларбе шайна, кхоамаза а ма лелабе (уьш). Нагахь цхьамма шен бахам, валлалц пайдаэца аьлла, кхечуйнга дӀалахь - схьаэцначу ден дола болуш бу иза, (схьаэцнарг) дийна волуш баьлла ца Iаш, веллачул тIаьхьа а, хӀунда аьлча иза – цуьнан тIаьхьенна карабаха безаш (бахам) бу» (Муслим: 26/1625).

Карийначу хIуманех дерг дуьйцу дакъа

288 - عَنْ زَيْدِ بْنِ خَالِدِ الْجُهَنِيِّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: ((سَأَلَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَنْ لُقْطَةِ الذَّهَبِ، أَوْ الْوَرَقِ؟ فَقَالَ: ((اعْرِفْ وَكَاءَهَا وَعِفَاصَهَا، ثُمَّ عَرَفَهَا سَنَةً، فَإِنْ لَمْ تُعْرِفْ فَاسْتَنْفِقْهَا، وَلِتَكُنْ وَدِيعَةً عِنْدَكَ، فَإِنْ جَاءَ طَالِبُهَا يَوْمًا مِنَ الدَّهْرِ فَأَدِّهَا إِلَيْهِ)) . وَسَأَلَهُ عَنْ ضَالَّةِ الْإِبِلِ؟ فَقَالَ: ((مَا لَكَ وَلَهَا؟ دَعَهَا؛ فَإِنَّ مَعَهَا جِدَاءَهَا وَسِقَاءَهَا، تَرُدُّ الْمَاءَ، وَتَأْكُلُ الشَّجَرَ، حَتَّى يَجِدَهَا رَبُّهَا)) . وَسَأَلَهُ عَنِ الشَّاةِ؟ فَقَالَ: ((خُذْهَا، فَإِنَّمَا هِيَ لَكَ، أَوْ لِأَخِيكَ، أَوْ لِلذُّبِّ)) . رواه البخاري (91، 2372، 2427، 2428، 2429، 2436، 2438، 6112)، ومسلم (1722) (5).

288. Зайд ибн Халид ал-ЖухIанис (АллахI реза хуьлда цунна) дийцина: «АллахIан элчане (АллахIера кьинхетам а, маршо а хуьлда цунна), карийначу дешех а, детех а муха-хIун дан деза аьлла, хаьттича, цо жоп делира: «Цуьнан бертиг муьлхачу доьхкарца йихкина ю а хьяжа, и хIума чохь йолучу тIоьрмигах дерг а довза. Цул тIаьхья, цхьана шарахь кхайкха а еш, да а леха цуьнан. Нагахь яйначу хIуманан да ца валахь - хьайн лаамехь хьайн гIуллакх дан мегар ду хьуна цуьнах. Ткъа мичча хенахь а оцу яйначу хIуманан да валахь - цуьнга дIакхачор тIехь ду хьуна и». Оцу стага хаьттира: «Ткъа тилаелла лелачу эмкалах дерг?». Цо жоп делира: «Хьан хIун бала бу цуьнца? Йита ахья иза Iадда, хIунда аьлча шен берг а ю цуьнан, шеца цхьяьна тIаьхьалонан хи чохь долу хьера а ю. Хина тIе а кхочур ю иза, дитгаш а дуур ду цо - ша йолучу шен дена тIенисьялIалц». Оцу стага хаьттира: «Ткъа тилабелла лелачу уьстагIах дерг?». Цо жоп делира: «Иза сацабе ахья, хIунда аьлча иза хьуна, я хьан вешина, я барзана кхочур бу» (ал-Бухари: 91,2372,2427,2428,2429,2436,2438,6112, Муслим: 5/1722).



Весеташ дуьйцу дакъа

289 - عَنْ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: ((مَا حَقُّ امْرِئٍ مُسْلِمٍ - لَهُ شَيْءٌ يُوصِي فِيهِ - بِيَبْتُ لِيْلَتَيْنِ، إِلَّا وَصِيَّتُهُ مَكْتُوبَةٌ عِنْدَهُ)) . رواه البخاري (2738)، ومسلم (1627) (1).
- زَادَ مُسْلِمٌ: قَالَ ابْنُ عُمَرَ: مَا مَرَّتْ عَلَيَّ لَيْلَةٌ مُنْذُ سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ ذَلِكَ إِلَّا وَعِنْدِي وَصِيَّتِي. رواه مسلم (1627) (4).

289. ИабдуллахI ибн Iумара (АллахI реза хуьлда цунна а, цуьнан дена а) дийцина, АллахIан элчано (АллахIера кьинхетам а, маршо а хуьлда цунна) элира аьлла: «Шен бахамах цхьана хIуманна весет дан лууш волучу бусалбанна мегаш дац - шен весет яздина а доцуш, цхьа буйса я ши буйса дIаялийтар». (ал-Бухари: 2738, Муслим: 1/1627).

Муслиман ривайатехь оцунна те аьлла, ибн Iумара (АллахI реза хуьлда цунна а, цуьнан дена а) элира аьлла: «АллахIан цIарах чIагIо ма йо аса: АллахIан элчано (АллахIера кьинхетам а, маршо а хуьлда цунна) и олуш хезчахьана цхьа а буйса тIехьялийтина ма яц аса - сайн весет кичча охьадиллиний бен» (Муслим: 4/1627).

290 - عَنْ سَعْدِ بْنِ أَبِي وَقَاصٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: جَاءَنِي رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَعُودُنِي عَامَ حَجَّةِ الْوَدَاعِ، مِنْ وَجَعِ اسْتَدَّ بِي، فَقُلْتُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، قَدْ بَلَغَ بِي مِنَ الْوَجَعِ مَا تَرَى، وَأَنَا ذُو مَالٍ، وَلَا يَرْتِنِي إِلَّا ابْنَةٌ، أَفَأَتَّصِدُّ بِئِلَّيَّ مَالِي؟ قَالَ: ((لَا)) . قُلْتُ: فَالْشَّطْرُ يَا رَسُولَ اللَّهِ؟ قَالَ: ((لَا)) . قُلْتُ: فَالْتُّلْتُ؟ قَالَ: ((الْتُّلْتُ، وَالتُّلْتُ كَثِيرٌ، إِنَّكَ أَنْ تَدَّرَ وَرَتَّتَكَ أَغْنِيَاءَ خَيْرٌ مِنْ أَنْ تَدْرَهُمْ عَالَةً يَتَكَفَّرُونَ النَّاسَ، وَإِنَّكَ لَنْ تُنْفِقَ نَفَقَةَ تَبْتَغِي بِهَا وَجْهَ اللَّهِ إِلَّا أُجِرْتَ بِهَا، حَتَّى مَا تَجْعَلَ فِي فِيْ أَمْرَاتِكَ)) . قَالَ: فَقُلْتُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، أَخْلَفُ بَعْدَ أَصْحَابِي؟ قَالَ: ((إِنَّكَ لَنْ تُخْلَفَ، فَتَعْمَلْ عَمَلًا تَبْتَغِي بِهِ وَجْهَ اللَّهِ، إِلَّا أزدَدْتَ بِهِ دَرَجَةً وَرَفَعَةً، وَلَعَلَّكَ أَنْ تُخْلَفَ حَتَّى يَنْتَفِعَ بِكَ أَقْرَابٌ، وَيُضَرَّ بِكَ آخَرُونَ، اللَّهُمَّ أَمْضِ لِأَصْحَابِي هَجْرَتَهُمْ، وَلَا تَزِدْهُمْ عَلَى أَعْقَابِهِمْ، لَكِنَّ الْبَائِسُ سَعْدُ بْنُ خَوْلَةَ)) . يَرْتِنِي لَهُ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَنْ مَاتَ بِمَكَّةَ)) . رواه البخاري (1295، 2742، 3936، 4409، 5668، 6373)، ومسلم (1628) (5).

290. СаIд ибн Абу Вакъаса (АллахI реза хуьлда цунна) дийцина: «ДIасакъаьсташ ден хьаьж дечу шарахь чIогIа цомгаш хиллера со. АллахIан элча (АллахIера кьинхетам а, маршо а хуьлда цунна) гучувала веара со волучу. (ХIетахь) аса хаьттира цуьнга: «ХIай, АллахIан элча! Хьуна ма-гарра, чIогIа тIетеIа суна хIара цамгар! Ткъа дукха хьал-бахам болуш (стаг) ву со. И сан цхьа йоI йоцург, кхин верас а вац сан, сан ирс эца.

Оцу сайн бахаман кхаа декъах шиь сагІина дІало аса (мискачарна)?». Цо жоп делира: «ХІан-хІа». Аса хьаттира: «ХІета, оцу сайн бахамах ах дІабекъа аса, хІай, АллахІан элча?». Цо жоп делира: «ХІан-хІа». Аса хьаттира: «ХІета, кхоалгІа дакъа дІадекъа аса?». Цо жоп делира: «КхоалгІа дакъа дІадекъа-м мегар ду, делахь а, кхоалгІа дакъа а дукха-м ду. Хьайн тІаьхье (верасаш) хьал долуш битар гІолехь ду хьуна – уьш кьен буьтучул а, нахе сагІа а добхуш! Бакьдолуш, АллахІан юьхьан дуьхьа ахьа харж мел йиначу сагІина дуьхьал, шеко а йоцуш, ял хир ю хьуна, ахьа хьайн зудчунна бага юьллуш йолучунна дуьхьал а цхьаьна». ТІаккха аса хьаттира: «ХІай, АллахІан элча! Сан накьостий дІабахана, кхузахь вуьтур вуй-те со?». Цо жоп делира: «ХІуьа хилча а, вуьтур вац хьо. Ахьа АллахІан юьхьан дуьхьа муьлхха а дика гІуллакх дахь - Цо, шеко а йоцуш, вазвина, даржехь лакха воккхур ву хьо. Цул совнаха, дукха ваха тарло хьо - хьо бахьанехь цхьана нахана пайда хилийта а, кхечарна зенаш хилийта а. Я, АллахІ! Сан асхьабийн хІижрат чекхдаккха Ахьа! Юхабовлучу тІе а ма баха Ахьа уьш! Амма, миска СаІд ибн Хавла!». АллахІан элча (АллахІера кьинхетам а, маршо а хуьлда цунна) дагахьбаллам бисина хилар гайта хІоьттира - оцу стеган валар Маккахь нисдаларна» (ал-Бухари: 1295,2742,3936,4409,5668,6373, Муслим: 5/1628).

291 - عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَ: ((لَوْ أَنَّ النَّاسَ غَضُّوا مِنْ الثُّلُثِ إِلَى الرَّبْعِ؛ فَإِنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: ((الثُّلُثُ، وَالثُّلُثُ كَثِيرٌ))). رواه البخاري (2743)، ومسلم (1629) (10).

291. ІабдуллахІ ибн Іаббаса (АллахІ реза хуьлда цаьршинна) аьлла: «Наха (шашь кьехошна весет ден бахам) кхоалгІачу декъана тІера доьалгІачу декъана тІе охьабаккхича (дика-м хир дара), хІунда аьлча АллахІан элчано (АллахІера кьинхетам а, маршо а хуьлда цунна) ма аьлла: «КхоалгІа дакъа (весет дан мегар-м) ду, делахь а, кхоалгІа дакъа а-м ду дукха» (ал-Бухари: 2743, Муслим: 10/1629).



Ирс (веллачух дисинарг) дІасадекъар дуьйцу дакъа

292 – عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا، عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: ((أَلْحَقُوا الْفَرَائِضَ بِأَهْلِهَا، فَمَا بَقِيَ فَهُوَ لِأُولَى رَجُلٍ ذَكَرٍ)) . رواه البخاري (6732، 6735، 6737، 6746)، ومسلم (1615).
(2).
- وَفِي رِوَايَةٍ: ((اقسِمُوا الْمَالَ بَيْنَ أَهْلِ الْفَرَائِضِ عَلَى كِتَابِ اللَّهِ، فَمَا تَرَكَتِ الْفَرَائِضُ فَلأُولَى رَجُلٍ ذَكَرٍ)) . رواه مسلم (1615) (4).

292. ІабдуллахІ Ибн Іаббаса (АллахІ реза хуьлда цаьршинна) дийцина, Пайхамара (АллахІера кьинхетам а, маршо а хуьлда цунна) элира аьлла: «**Ирсах (веллачух дисиначух) догІу дакъош дІало - уьш догІучарна. Ткъа (ирс) дІасадекъачул тІаьхъа бухабисина берриге бахам - веллачуьнан юххера гергарачу стагана кхача беа**». (ал-Бухари: 6732, 6735, 6737, 6746, Муслим: 2/1615).

Кхечу хаамехъ аьлла: «**(Веллачух дисина) даьхни - АллаhІан Жайнахъ къастийна дакъош догІучарна юккъехъ дІасадекъа, ткъа билгалдина дакъош дІасадекъачул тІаьхъа бухадисинарг - веллачуьнан юххера гергарачу стагана кхача деза**» (Муслим: 4/1615).

293 - عَنْ أَسَامَةَ بْنِ زَيْدٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَ: قُلْتُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، أَنْتَزِلْ عَدَاً فِي دَارِكَ بِمَكَّةَ؟ قَالَ: ((وَهَلْ تَرَكَ لَنَا عَقِيلٌ مِنْ رِبَاعٍ أَوْ دُورٍ؟)) . ثُمَّ قَالَ: ((لَا يَرِثُ الْكَافِرُ الْمُسْلِمَ، وَلَا الْمُسْلِمُ الْكَافِرَ)) . رواه البخاري (1588، 3058، 4282، 4283)، ومسلم (1351) (439).

293. Усама ибн Зайда (АллахІ реза хуьлда цунна а, цуьнан дена а) дийцина: «Аса хаьттира: «**ХІай, АллаhІан элча! Кхана Маккарчу хьайн хІусамехъ соцур ву-кха хьо?**». Ткъа (АллаhІан элчано (АллахІера кьинхетам а, маршо а хуьлда цунна)) жоп делира: «**Ибн Іакъила дита а дитаний-те тхуна я лагта а, я ков-керт а**». Цул тІаьхъа элира цо: «**Гауран бахаман верас а хІоьттина - ирс кхача йиш йолуш бусалба а вац, я бусалбан бахаман верас а хІоьттина - ирс кхача йиш йолуш гаур а вац**» (ал-Бухари: 1588,3058,4282,4283, Муслим: 439/1351).

294 - عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا؛ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ نَهَى عَنِ بَيْعِ الْوَلَاءِ وَهَيْبَتِهِ. رواه البخاري (2535، 6756)، ومسلم (1506) (16).

294. АбдуллахI ибн Iумара (АллахI реза хуьлда цунна а, цуьнан дена а) дийцина: «Пайхамара (АллахIера кьинхетам а, маршо а хуьлда цунна) лоллех мукьабакхначу лайх дисиначуьнан бакьонаш кхечунна йохкар а, совгIатна ялар а дихкира (я лай лоллех мукьабаккхиначунна кхачош долу верасалла кхечунна дохкар а, совгIатна далар а дихкира)» (ал-Бухари: 2535,6756, Муслим: 16/1506).

295 - عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا قَالَتْ: كَانَتْ فِي بَرِيرَةَ ثَلَاثَ سِنِينَ: خَيْرَتْ عَلَيَّ زَوْجَهَا جِبِينَ عَتَقَتْ، وَأُهْدِيَ لَهَا لَحْمٌ، فَدَخَلَ عَلَيَّ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، وَالْبُرْمَةُ عَلَى النَّارِ، فَذَعَا بِطَعَامٍ، فَأَتَيْتُ بِخُبْزٍ وَأُدْمٍ مِنْ أَدَمِ النَّبِيِّ، فَقَالَ: ((أَلَمْ أَرِ الْبُرْمَةَ عَلَى النَّارِ فِيهَا لَحْمٌ؟)) فَقَالُوا: بَلَى، يَا رَسُولَ اللَّهِ، ذَلِكَ لَحْمٌ تُصَدَّقُ بِهِ عَلَيَّ بَرِيرَةَ، فَكْرَهْنَا أَنْ نُطْعِمَكَ مِنْهُ. فَقَالَ: ((هُوَ عَلَيْهَا صَدَقَةٌ، وَهُوَ مِنْهَا لَنَا هَدِيَّةٌ)) . وَقَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: ((إِنَّمَا الْوَلَاءُ لِمَنْ أَعْتَقَ)) . رواه البخاري (5097)، ومسلم (1504) (14).

295. Iайшата (АллахI реза хуьлда цунна) дийцина: «Барирехула кхоь бакьонийн суннат тIечIагIдира. (Баририн майра лай хилла ву. Цундела АллахIан элчано (АллахIера кьинхетам а, маршо а хуьлда цунна) Барира) лоллех маьршайьккхиначу хенахь харжам бан бакьо елира цунна: шена лаахь - (хьалха санна) шен хIусамден зуда йиса а, ца лаахь - цуьнах дIакьаста а. (Барирас, баркаллина аьлла) жижиган дакья делира суна (Iайшатна делла цо и дакья). ХIетахь со йолучу чу АллахIан элча (АллахIера кьинхетам а, маршо а хуьлда цунна) веара, цIерана тIехь яй а болуш. Цо юург ехча, цунна хьалха бепиг а, (гуттар а юуш йолу) чамбийриг а йиллира. ТIаккха цо элира: «**Чохь жижиг а долуш яй ца гира суна кхехь?**». Вукхара жоп делира: «Дера бу, хIай, АллахIан элча! Баририн сагIина делла жижиг дара иза, цундела иза хьуна даон ца лиира-кх тхуна». ТIакха цо элира: «**Цунна – сагIа ду иза, ткья цуьнгара вайна – совгIат ду иза**». Цул тIаьхьа АллахIан элчано (АллахIера кьинхетам а, маршо а хуьлда цунна) цуьнан хьокьехь элира: «**Мукьабакхначу лайх дисиначуьнан бакьонаш мукьабакхначарна тIе чIагIъеш ю**» (ал-Бухари: 5097, Муслим: 14/1504).



Зуда ялор дуьйцу дакъа

296- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مَسْعُودٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ لَنَا رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: ((يَا مَعْشَرَ الشَّبَابِ، مَنْ اسْتَطَاعَ مِنْكُمُ الْبَاءَةَ فَلْيَتَزَوَّجْ فَإِنَّهُ أَغْضَى لِلْبَصْرِ، وَأَحْصَنُ لِلْفَرْجِ، وَمَنْ لَمْ يَسْتَطِعْ فَعَلَيْهِ بِالصَّوْمِ؛ فَإِنَّهُ لَهُ وَجَاءٌ)) . رواه البخاري (5065، 5066)، ومسلم (1400) (1).

296. ИбдуллахI ибн МасIуда (АллахI реза хуьлда цунна) дийцина, АллахIан элчано (АллахIера кьинхетам а, маршо а хуьлда цунна) элира аьлла: «**XIай, кьонахий! Нагахь шух муьлхха а цхьаь зуда ялон аьтто болуш велахь, ткьа цо зуда ялайойла, хIунда аьлча иза - бIаьргаш лардан а, кхяхьпаллех ларвала а гIо деш ду. Зуда ялон ницкъ ца кхочучо - марханаш кхаба деза, хIунда аьлча иштта а бен дагадеана (вониг) эшалур дац цуьнга**» (ал-Бухари: 5065,5066, Муслим: 1/1400).

297 - عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، أَنَّ نَفْرًا مِنْ أَصْحَابِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ سَأَلُوا أَرْوَاحَ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَنْ عَمَلِهِ فِي السَّرِّ؟ فَقَالَ بَعْضُهُمْ: لَا أَنْزَوْجُ النِّسَاءِ. وَقَالَ بَعْضُهُمْ: لَا أَكُلُ اللَّحْمَ. وَقَالَ بَعْضُهُمْ: لَا أَنَامُ عَلَى فِرَاشٍ. فَبَلَغَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ذَلِكَ، فَحَمِدَ اللَّهَ، وَأَثْنَى عَلَيْهِ، وَقَالَ: ((مَا بَالُ أَقْوَامٍ قَالُوا كَذَا وَكَذَا؟ لِكُنِّي أَصْلِي وَأَنَامُ، وَأَصُومُ وَأَفْطِرُ، وَأَتَزَوَّجُ النِّسَاءَ، فَمَنْ رَغِبَ عَنِّي فَلَيْسَ مِنِّي)) . رواه البخاري (5063)، ومسلم (1401) (50).

297. Анас ибн Малика (АллахI реза хуьлда цунна) дийцина: «Пайхамаран (АллахIера кьинхетам а, маршо а хуьлда цунна) асхьабех кхаа стага Пайхамаран (АллахIера кьинхетам а, маршо а хуьлда цунна) хIусамнаношка хаьттина - Пайхамара (АллахIера кьинхетам а, маршо а хуьлда цунна) ша висинчохь деш долучуИбадатах лаьцна. Цо ша висча деш долучу Ибадатах дерг дийциначу хенахь, оцу барамехь дина Ибадат шайна кIезиг хир ду аьлла хетгачу цара аьлла: «**Пайхамаре (АллахIера кьинхетам а, маршо а хуьлда цунна) мичара кхочур дара вай?! АллахIа гечдина ма дуй, ткьа, цунна яханачу хенан кьиношна а, тIаьхьа тIе хиндолучу кьиношна а**». ТIаккха царех цхьамма аьлла: «**Со - зударий балорах дIахедар ву, цкъа а зуда а ца ялош**». ШолгIачо аьлла: «**Ткъа со – жижиг даарах дIахедар ву, со дийна мел ву жижиг а ца дууш**». КхозлагIчо аьлла: «**Ткъа со – метта дIавижарах дIахедар ву**». Цара бина сацамаш дIахиьначу Пайхамара (АллахIера кьинхетам а, маршо а хуьлда цунна), АллахIна хастам а бина, И

сийлахъ а вина, тIаккха элира: «ХIун ду те, хIара а, иза а бохуш, оцу цхьаболучу наха лелориг! Дера, аса-м ламазаш а до, давуьжуш хан а йогIу сан, марха а кхобу аса, ца кхобуш хан а йогIу сан, зударий а балабо аса. Ткьа муьлхха а оцу сан суннатна тIера ваьлларг – сох вац» (ал-Бухари: 5063, Муслим: 50/1401).

298 – عَنْ سَعْدِ بْنِ أَبِي وَقَّاصٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: ((رَدَّ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَلَى عُثْمَانَ بْنِ مِظْعُونِ النَّبَيْلِ، وَلَوْ أَدِنَ لَهُ لَأَخْطَصَيْنَا)) . رواه البخاري (5073)، ومسلم (1402) (6).

298. СаИд ибн Абу Вакъаса (АллахI реза хуьлда цунна) дийцина: «АллахIан элчано (АллахIера кьинхетам а, маршо а хуьлда цунна) Iусман ибн МазIунна дихкина - виллана зуда ялоза Iар. Ткьа цо цунна и магийтина хиллехъара – тхаш доIур долуш ма дара тхо» (ал-Бухари: 5073, Муслим: 6/1402).

299 - عَنْ أُمِّ حَبِيبَةَ بِنْتِ أَبِي سُفْيَانَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا أَنَّهَا قَالَتْ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، انْكَحِ أُخْتِي ابْنَةَ أَبِي سُفْيَانَ. فَقَالَ: ((أَوْثَقِيَنَ ذَلِكَ ؟)) فَقُلْتُ: نَعَمْ، لَسْتُ لَكَ بِمُحَلِّبَةٍ، وَأَحَبُّ مَنْ شَارَكَنِي فِي خَيْرٍ: أُخْتِي. فَقَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: ((إِنْ ذَلِكَ لَا يَجِلُّ لِي)) . قَالَتْ: فَإِنَّا نَحَدِّثُ أَنَّكَ تُرِيدُ أَنْ تَنْكَحَ بِنْتَ أَبِي سَلَمَةَ، قَالَ: ((بِنْتُ أُمِّ سَلَمَةَ !)) قُلْتُ: نَعَمْ، فَقَالَ: ((إِنَّهَا لَوْ لَمْ تَكُنْ رَبِيبَتِي فِي حَجْرِي مَا حَلَّتْ لِي؛ إِنَّهَا لِابْنَتُهُ أُخِي مِنَ الرِّضَاعَةِ، أَرْضَعْتَنِي وَأَبَا سَلَمَةَ ثَوْبِيَّةً، فَلَا تَعْرِضَنَّ عَلَيَّ بِنَاتِكُنَّ، وَلَا أَخَوَاتِكُنَّ)) .

قَالَ عُرْوَةُ: وَثَوْبِيَّةُ مَوْلَاةٌ لِأَبِي لَهَبٍ، كَانَ أَبُو لَهَبٍ أَعْتَقَهَا، فَأَرْضَعْتَ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، فَلَمَّا مَاتَ أَبُو لَهَبٍ أَرِيَهُ بَعْضُ أَهْلِهِ بَشْرًا حَبِيبَةً، قَالَ لَهُ: مَاذَا لَقِيتَ؟ قَالَ لَهُ أَبُو لَهَبٍ: لَمْ أَلِقْ بَعْدَكُمْ خَيْرًا، غَيْرَ أَنِّي سَقِيتُ فِي هَذِهِ بَعَنَاتِي ثَوْبِيَّةً. رواه البخاري (5101)، ومسلم (1449) (15).

299. Умм Хьабиба бинт Абу Суфйана (АллахI реза хуьлда цаьршинна) дийцина, ша (цкьа Пайхамаре (АллахIера кьинхетам а, маршо а хуьлда цунна)) элира аьлла: «ХIай, АллахIан элча! Сан йиша ялаехъа хьайна, Абу Суфйанан йоI». Цо хьаттина: «Хьуна лаьа и?». Аса элира: «ХIаь, хIунда аьлча хьан цхьаь бен йоцу зуда ма яций со, цундела доллучул а хьалха суна дика сайн йишица доькьийла лаьа». ТIаккха Пайхамара (АллахIера кьинхетам а, маршо а хуьлда цунна) элира: «Боккьалаь, суна магийна дац и». Аса элира: «Делахь, дуьйцу ма хеза тхуна, хьо Абу Саламан йоI ялон лууш ву бохуш». Пайхамара (АллахIера кьинхетам а, маршо а хуьлда цунна) хьаттина: «(Ахьа юьйцург) Умм Саламан йоI юй?». Аса жоп делира: «ХIаь». ТIаккха (Пайхамара (АллахIера кьинхетам а, маршо а хуьлда цунна)) элира: «Иза сан стечун йоI яцахъара а хир

дацара суна иза (ялон) мегаш, хГунда аьлча иза нанас вакхийначу сан вешин йоI а ю. Суна а, Абу Саламна а накха баййна Сувайбас. (Балабе бохуш) хьеха ма бе суна шайн йоIарий а, я шайн йижарий а» (ал-Бухари: 5101, Муслим: 15/1449).

300 - عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: ((لَا يُجْمَعُ بَيْنَ الْمَرْأَةِ وَعَمَّتِهَا، وَلَا بَيْنَ الْمَرْأَةِ وَخَالَتِهَا)) . رواه البخاري (5109)، ومسلم (1408) (33).

300. Абу ХГурайрас (АллахI реза хуьлда цунна) дийцина, АллахIан элчано (АллахIера кьинхетам а, маршо а хуьлда цунна) элира аьлла: «Цхьана хеннахь зудчун а, цуьнан ден йишин а хГусамда латта йиш яц, я зудчун а, цуьнан ненан йишин а» (ал-Бухари: 5109, Муслим: 33/1408).

301 - عَنْ عُقْبَةَ بْنِ عَامِرٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: ((إِنْ أَحَقَّ الشَّرْطُ أَنْ تُوَفَّوْا بِهِ مَا اسْتَحَلَّتُمْ بِهِ الْفُرُوجَ)) . رواه البخاري (5151)، ومسلم (1418) (63).

301. Гукьба ибн Iамира (АллахI реза хуьлда цунна) дийцина, АллахIан элчано (АллахIера кьинхетам а, маршо а хуьлда цунна) элира аьлла: «Уггаре а ларбан хьакъ болу бехкамаш – аша шайн зударшца (метгахь догIу) гIуллакх дар царех дазийна хилла болу бехкамаш бу» (ал-Бухари: 5151, Муслим: 63/1418).

302 - عَنْ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا: ((أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ نَهَى عَنْ نِكَاحِ الشَّعَارِ)) . وَالشَّعَارُ: أَنْ يُزَوَّجَ الرَّجُلُ ابْنَتَهُ عَلَى أَنْ يُزَوَّجَهُ الْآخَرُ ابْنَتَهُ، وَلَيْسَ بَيْنَهُمَا صَدَاقٌ . رواه البخاري (5112)، ومسلم (1415) (57).

302. Ибн Iумара (АллахI реза хуьлда цунна а, цуьнан дена а) элира аьлла, НафиIа дийцина: «АллахIан элчано (АллахIера кьинхетам а, маршо а хуьлда цунна) шигIар тайпана зуда ялор дихкира».

ШигIар бохург: «Цхьана стага шен йоI кхечу стаге маре ялар ду, оцу (стага) шен йоI шега маре яларна дуьхьал, урдо а ца дуьллуш» (ал-Бухари: 5112, Муслим: 57/1415).

303 - عَنْ عَلِيِّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ: ((أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ نَهَى عَنْ نِكَاحِ الْمُتْعَةِ يَوْمَ خَيْبَرَ، وَعَنْ لُحُومِ الْحُمْرِ الْأَهْلِيَّةِ)) . رواه البخاري (4216، 5115، 5523)، ومسلم (1407) (30).

303. Абу Талибан кІанта Јелас (АллахІ реза хуьлда цунна) дийцина: «Хайбарахь тІом хиллачу дийнахь Пайхамара (АллахІера кьинхетам а, маршо а хуьлда цунна) дихкира - цхьана ханна зуда ялор а, цІерачу виран жижиг даар а» (ал-Бухари: 4216,5115,5523, Муслима: 30/1407).

304 - عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: ((لَا تُنْكِحُ الْأَيْمَ حَتَّى تُسْتَأْمَرَ، وَلَا تُنْكِحَ الْبِكْرَ حَتَّى تُسْتَأْذَنَ)) . قَالُوا: يَا رَسُولَ اللَّهِ، فَكَيْفَ إِذْنُهَا؟ قَالَ: ((أَنْ تُسَكَّتَ)) . رواه البخاري (5136)، ومسلم (1419) (64).

304. Абу ХІурайрас (АллахІ реза хуьлда цунна) дийцина, АллахІан элчано (АллахІера кьинхетам а, маршо а хуьлда цунна) элира аьлла: «Цкъа маре дина хилла йолу зуда маре ялан йиш яц - цуьнах дагаваьллий бен. Оцале маре дина хилла йоцу йоІ-стаг маре яла йиш а яц - цуьнгара даьккхина пурба а доцуш. (Наха) хаьттира: «ХІай, АллахІан элча! Ткъа муха хуур ду тхуна - цо пурба деллий?». (Пайхамара (АллахІера кьинхетам а, маршо ахуьлда цунна)) жоа делира: «Иза йист цахиларца» (ал-Бухари: 5136, Муслим: 64/1419).

305 - عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا قَالَتْ: ((جَاءَتْ امْرَأَةً رِفَاعَةَ الْقُرْظِيَّ إِلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، فَقَالَتْ: كُنْتُ عِنْدَ رِفَاعَةَ الْقُرْظِيَّ فَطَلَّقَنِي، فَبِتَّ طَلَّقَنِي، فَتَزَوَّجْتُ بَعْدَهُ عَبْدَ الرَّحْمَنِ بْنِ الزَّيْبِرِ، وَإِنَّمَا مَعَهُ مِثْلُ هَذِبَةِ النَّوْبِ، فَتَنَبَّسَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَقَالَ: ((أَتُرِيدِينَ أَنْ تَرْجِعِي إِلَيَّ رِفَاعَةَ؟ لَا، حَتَّى تُذَوَّقِي عَسَيْتَلْتَهُ، وَيَذُوقَ عَسَيْتَلْتِكَ)) . قَالَتْ: وَأَبُو بَكْرٍ عِنْدَهُ، وَخَالِدُ بْنُ سَعِيدٍ بِالنَّابِ يَنْتَظِرُ أَنْ يُؤَدِّنَ لَهُ، فَتَأَذَى يَا أَبَا بَكْرٍ، أَلَا تَسْمَعُ إِلَى هَذِهِ مَا تَجْهَرُ بِهِ عِنْدَ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ؟)) . رواه البخاري (2639)، ومسلم (5792، 6084)، (1433) (111).

305. Иайшата (АллахІ реза хуьлда цунна) дийцина: «Цкъа РифаІа ал-Кьуразин зудчо Пайхамар (АллахІера кьинхетам а, маршо а хуьлда цунна) волучу а еана, цуьнга элира: ««РифаІа ал-Кьуразехь марехь яра со. Ткъа цо, хийцам бан йиш йоцуш, хаддийна йитина со. Цул тІаьхьа со Іабд ар-Рахьман ибн аз-Зубайре маре яхана. Ткъа иза – цІура стаг хилла». Вела а кьежна, АллахІан элчано (АллахІера кьинхетам а, маршо а хуьлда цунна) аьлла: «РифаІега юхаяха лууш хила мегара хь? ХІан-хІа, и дан мегар дац хьуна - ахьа цуьнан марзонан чам баккхалц, ткъа цо хьан марзонан чам баккхалц (ошу шиннан цхьаьний меттахь эвхьаза гІуллакх нисдаллалц)». Цо дийцина: оцу хенахь (элчанна (АллахІера кьинхетам а, маршо а хуьлда цунна)) уллохь Абу Бакар вара, шена чуван пурба даларе

хьобжуш неIарехь Халид ибн СаIид а вара. Ткъа (Халида) мохь туьйхира: «ХIай, Абу Бакар! Хезий хьуна, АллахIан элча (АллахIера кьинхетам а, маршо а хуьлда цунна) волучохь, (хIумма а кьийла а ца луш), чIогIа аз а дина, цо дуйцург?» (ал-Бухари: 2639, 5317, 5792, 6084, Муслим: 111/1433).



Зударшца Іар-вахарехъ лелон еза юкъаметтигаш юьйцу дакъа

306 - عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: ((مِنْ السُّنَّةِ، إِذَا تَزَوَّجَ الْبِكْرَ عَلَى النَّيِّبِ، أَقَامَ عِنْدَهَا سَبْعًا، ثُمَّ قَسَمَ، وَإِذَا تَزَوَّجَ النَّيِّبَ أَقَامَ عِنْدَهَا ثَلَاثًا، ثُمَّ قَسَمَ)) .
قَالَ أَبُو قِلَابَةَ: ((وَلَوْ شِئْتُ لَقُلْتُ: إِنَّ أَنَسًا رَفَعَهُ إِلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ)) . رواه البخاري (5213)، ومسلم (5214)، (1461) (44).

306. Анас ибн Малика (АллахІ реза хуьлда цунна) дийцина: «Суннат ду - нагахъ цхьамма (бухахъ зуда а йолуш) йоІ-стаг ялийнехъ, цуьнца вархІ де даккхар; тІаккха дуьйна нисса декъа деза (царна юккъехъ денош). Ткъа нагахъ (стага, бухахъ йолучу зудчунна) тІе ялош ерг оцале маре динарг елахъ - цуьнца кхо де даккха дезаш ву иза; тІаккха дуьйна нисса декъа деза (царна юккъехъ денош)».

Абу Къилабас аьлла: «Тешна ву-кха со: и дешнаш Анасна (АллахІ реза хуьлда цунна) Пайхамарера (АллахІера къинхетам а, маршо а хуьлда цунна) шеггара хезна хиларах» (ал-Бухари: 5213,5214, Муслим: 44/1461).

307 - عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: ((لَوْ أَنَّ أَحَدَكُمْ إِذَا أَرَادَ أَنْ يَأْتِيَ أَهْلَهُ قَالَ: بِسْمِ اللَّهِ، اللَّهُمَّ جَنِّبْنَا الشَّيْطَانَ، وَجَنِّبِ الشَّيْطَانَ مَا رَزَقْتَنَا؛ فَإِنَّهُ إِنْ بَعَدَ بَيْنَهُمَا وَلَدٌ فِي ذَلِكَ: لَمْ يَضُرَّهُ الشَّيْطَانُ أَبَدًا)) . رواه البخاري (141، 3271، 3283، 5165، 6388)، ومسلم (1434) (116).

307. Ибн Іаббаса (АллахІ реза хуьлда цунна) дийцина, АллахІан элчано (АллахІера къинхетам а, маршо а хуьлда цунна) элира аьлла:«Шух муьлххачо а, шен зудчуьнца вижаран гІуллакх дайита лиьча, алахъ: «АллахІан цІарца! Я, АллахІ! ШайтІанех генадаха Ахъа тхо! Айхъа тхуна лундолучух а генадаккха Ахъа шайтІа!» («БисмиллахІи АллахІумма жаннибнаш шайтІана ва жаннибиш шайтІана маа разакътана»), нагахъ оцу леллачу юкъаметтигах шуна бер хила доьгІна хиллехъ - шайтІане цхъа а зен далур дац оцу берана» (ал-Бухари: 141,3271,3283,5165,6388, Муслим: 116/1434).



Хийрачу зудчуьнца шависар цамагор дуйцу дакъа

308 - عَنْ عُقْبَةَ بْنِ عَامِرٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: ((إِيَّاكُمْ وَالذُّخُولَ عَلَى النِّسَاءِ)) . فَقَالَ رَجُلٌ مِنَ الْأَنْصَارِ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، أَرَأَيْتَ الْحَمُّو؟ قَالَ: ((الْحَمُّو الْمَوْتُ)) . رواه البخاري (5232)، ومسلم (2172) (20).

- وَلِمُسْلِمٍ: عَنْ أَبِي الطَّاهِرِ، عَنِ ابْنِ وَهْبٍ قَالَ: سَمِعْتُ اللَّيْثَ يَقُولُ: الْحَمُّو: أَخُو الزَّوْجِ، وَمَا أَشْبَهَهُ مِنْ أَقْرَابِ الزَّوْجِ، ابْنِ الْعَمِّ وَنَحْوِهِ. رواه مسلم (2172) (21).

308. Иукъбат ибн Тамира (АллахI реза хуьлда цунна) дийцина, (цкъа) АллахIан элчано (АллахIера кьинхетам а, маршо а хуьлда цунна) элира аьлла: «Шух цхьа а, хIуьа а хилча а, хийра зударий болучу чу ма гIойла!». Ансарех цхьамма хабгтина: «ХIай, АллахIан элча! Дийцахь суна, нагахь иза майрачунна юххера гергараниг велахь (муха ду чувахар)?». Цо жоп делла: «Юххера гергараниг хIаллак хилар ду!» (ал-Бухари: 5232, Муслим: 20/2172).

Муслим далийначу ривайатехь, Абу ТахIира дийцина, ибн ВаIхба элира, ал-Лайсас олуш хезна шена аьлла: «Майрачунна юххера гергаранаш – майрачун ваша а, иштта кхинболу цуьнан гергаранаш а бу (ден вешин кIант а, иштта иза саннарш а)» (Муслим: 21/2172).



Урдох лаяцна дуыйцу дакъа

309 – عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ: ((أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَعْتَقَ صَفِيَّةَ، وَجَعَلَ عَتَقَهَا صَدَاقَهَا)) . رواه البخاري (5086)، ومسلم (1365) (85).

309. Анас ибн Малика (АллахI реза хуьлда цунна) дийцина: «Пайхамара (АллахIера кьинхетам а, маршо а хуьлда цунна) Сафиййат лоллех мукъа а яьккхира, ша иза лоллех мукъаяккхар урдонна а лерира цо» (ал-Бухари: 5086, Муслим: 85/1365).

310 - عَنْ سَهْلِ بْنِ سَعْدِ السَّاعِدِيِّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ جَاءَهُ امْرَأَةٌ، فَقَالَتْ: إِنِّي وَهَبْتُ نَفْسِي لَكَ، فَقَامَتِ طَوِيلًا، فَقَالَ رَجُلٌ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، زَوَّجْنِيهَا، إِنْ لَمْ يَكُنْ لَكَ بِهَا حَاجَةٌ. فَقَالَ: ((هَلْ عِنْدَكَ مِنْ شَيْءٍ تُصَدِّقُهَا؟)) فَقَالَ: مَا عِنْدِي إِلَّا إِزَارِي هَذَا. فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: ((إِنْ أُعْطِيَتْهَا إِزَارَكَ جَلَسَتْ وَلَا إِزَارَ لَكَ، فَالْتَمَسْ شَيْئًا)) . قَالَ: مَا أَجِدُ، قَالَ: ((فَالْتَمَسْ وَلَوْ خَاتِمًا مِنْ حَدِيدٍ))، فَالْتَمَسَ، فَلَمْ يَجِدْ شَيْئًا، فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: ((هَلْ مَعَكَ شَيْءٌ مِنَ الْقُرْآنِ؟)) قَالَ: نَعَمْ. فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: ((زَوَّجْتُكَهَا بِمَا مَعَكَ مِنَ الْقُرْآنِ)) . رواه البخاري (5029، 2310)، ومسلم (5030، 5087، 5121، 5126، 5132، 5141، 5149، 5871)، ومسلم (1425) (76).

310. СахIл ибн СаIд ас-СаIидис (АллахI реза хуьлда цунна) дийцина: «Пайхамара (АллахIера кьинхетам а, маршо а хуьлда цунна) Сафиййат лоллех маьршаяьккхира, ткъа ша иза маьршаяккхар – урдон метта а лерира цо. Цкъа цхъана зудчо, АллахIан элча (АллахIера кьинхетам а, маршо а хуьлда цунна) волучу а еана, элира: «Хъан дола яла, айса-со хъуна дIаяла еана со». Цул тIаьхъа (ша йоллучохъ) еххачу ханна лаьттира иза. Оцу юккъехъ цхъана стага элира: «ХIай, АллахIан элча! Нагахъ хьо иза ялон ойла йолуш вацахъ, соьга яийтахъа иза». Цо хаьттира цуьнга: «Ткъа, хIумма а юй хъан урдонна яла?». Цо жоп делира: «Ян-м яц сан хIара изар йоцург кхин хIумма а». АллахIан элчано (АллахIера кьинхетам а, маршо а хуьлда цунна) элира: «Нагахъ ахъа и цунна дIалахъ - хъан тIейоха хIумма а хир ма яц, цундела, хIуьа лахий а, кхин цхъаь лахахъа». Цо жоп делла: «Кара-м ца йо суна цхъа а хIума». (АллахIан элчано (АллахIера кьинхетам а, маршо а хуьлда цунна)) элира: «Аьчкан чIуг караяй а караехъа». ТIаккха лехча а ца карийра цунна цхъа а хIума. Цул тIаьхъа АллахIан элчано (АллахIера кьинхетам а, маршо а хуьлда цунна) хаьттира: «Къурьанах хIумма а хаьий хъуна?». Цо жоп

делира: «**ХIара а, иза а сураташ** хаьа суна» (шена хууш долу сураташ дагардан вуьйлира иза). ХIетахь АллахIан элчано (АллахIера кьинхетам а, маршо а хуьлда цунна) элира цуьнга: «**ХIета, хьан зуда йи аса иза - хьуна хууш долучу Къуръанца**» (ал-Бухари: 2310, 5029, 5030, 5087, 5121, 5126, 5132, 5141, 5149, 5871, Муслим: 76/1425).

311 - عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ رَأَى عَبْدَ الرَّحْمَنِ بْنَ عَوْفٍ، وَعَلَيْهِ رَدْعُ زَعْفَرَانَ، فَقَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: ((مَهَيْمٌ ؟)) فَقَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، تَزَوَّجْتُ امْرَأَةً. فَقَالَ: ((مَا أَصَدَّقْتَهَا؟)) قَالَ: وَزَنْ نَوَاقٍ مِنْ ذَهَبٍ. قَالَ: ((فَبَارَكَ اللَّهُ لَكَ، أَوْلِمَ وَلَوْ بِشَاةٍ)).. رواه البخاري (2049، 3781، 5072، 5153، 5155، 6386)، ومسلم (1427) (79).

311. Анас ибн Малика (АллахI реза хуьлда цунна) дийцина: «ЦкъаIабд ар-Рохьман ибн Iовфанна тIехь шапранан басаран можа лараш гиначу АллахIан элчано (АллахIера кьинхетам а, маршо а хуьлда цунна) хаьттина цуьнга: «**ХIара хIун ду?**». Цо жоп делла: «**ХIай, АллахIан элча! Зуда ялийна аса**». (АллахIан элчано (АллахIера кьинхетам а, маршо а хуьлда цунна)) хаьттина: «**Урдо мел хIоттийна ахьа цунна?**». Цо жоп делла: «**Деши, хурмин лаг санна деза**». Цо (АллахIера кьинхетам а, маршо а хуьлда цунна) аьлла: «**АллахIа беркат дойла хьуна! Той хIоттаде ахьа, цхьана уьстагIна урс хьакхий а**» (ал-Бухари: 2049, 3781, 5072, 5153, 5155, 6386, Муслим: 79/1427).



Зуда йитарах дерг дуьйцу дакъа

312- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا، أَنَّهُ طَلَّقَ امْرَأَتَهُ وَهِيَ حَائِضٌ، فَذَكَرَ ذَلِكَ عُمَرُ لِرَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، فَتَعَيَّنَ فِيهِ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، ثُمَّ قَالَ: ((لِيُرَاجِعَهَا، ثُمَّ يُمْسِكُهَا حَتَّى تَطْهُرَ، ثُمَّ تَحِيضَ فَنَطْهُرَ، فَإِنْ بَدَأَ لَهُ أَنْ يُطَلِّقَهَا فَلْيُطَلِّقْهَا طَاهِرًا قَبْلَ أَنْ يَمْسُهَا، فَبَيْنَكَ الْعِدَّةُ، كَمَا أَمَرَ اللَّهُ - عَزَّ وَجَلَّ -)) . رواه البخاري (4908، 5251، 5258، 7160)، ومسلم (1471).

- وَفِي لَفْظٍ: ((حَتَّى تَحِيضَ حَيْضَةً أُخْرَى مُسْتَقْبَلَةً، سَوَى حَيْضَتِهَا الَّتِي طَلَّقَهَا فِيهَا)) . رواه مسلم (1471).

- وَفِي لَفْظٍ: ((فَحَسِبْتُ مِنْ طَلَّاقِهَا، وَرَاجَعَهَا عَبْدُ اللَّهِ، كَمَا أَمَرَهُ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ)) . رواه مسلم (1471) (4).

312. АбдуллахI ибн Умара (АллахI реза хуьлда цунна а, цуьнан дена а) дийцина: Цано йобхначу муьрехь сайн зуда йитинера аса. Ткъа цуьнах лаьцна Умара (АллахI реза хуьлда цунна) АллахIан элчане (АллахIера кьинхетам а, маршо а хуьлда цунна) хаьттиначу хенахь, АллахIан элча (АллахIера кьинхетам а, маршо а хуьлда цунна) оьгIазвахара оцу (кепара иза йитарна). Тпаккха элира цо: «(Омра де цуьнга): юха а ялаяй, йобхначу цIанонах цIанъелла яллалц шена гергахь сацае иза - юха а роIера цIано йоха а йобхна, цуьнах цIанъелла яллалц. Тпаккха, нагахь шена иза йита езаш ю аьлла хетахь - шен цуьнца метгахь догIу эвхьаза гIуллакх дале хьалха иза йита а йитина, шен долара яккха а, я шен зуда а йина долахь йита а йиш ю цуьнан. Иштта ю - зударий буьтучу хенахь ларье аьлла, доллучунна ницкъ кхочуш а, Сийлахь-Воккха а волучу АллахIа шен омрица къастийна хан». (ал-Бухари: 4908, 5251, 5258, 7160, Муслим: 1471).

Кхечу хаамехь аьлла: «...РоIера цIано юху мур тIекхаччалц ларье иза, юьтучу хенахь хилла долу цIано йохар доцург». (Муслим: 4/1471).

Кхечу хаамехь аьлла: Цкъа йитар лерира и. Ткъа АбдуллахIа юха а ялийра иза, АллахIан элчано (АллахIера кьинхетам а, маршо а хуьлда цуна) шега омра ма-дарра» (Муслим: 4/1471).

313- عَنْ فَاطِمَةَ بِنْتِ قَيْسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا، أَنَّ أَبَا عَمْرٍو بْنَ حَفْصٍ طَلَّقَهَا الْبَيْتَةَ، وَهُوَ غَائِبٌ.

- وَفِي رِوَايَةٍ: طَلَّقَهَا ثَلَاثًا - فَأَرْسَلَ إِلَيْهَا وَكَيْلَهُ بِشَعِيرٍ، فَسَخَطْتُهُ، فَقَالَ: وَاللَّهِ مَا لَكَ عَلَيْنَا مِنْ شَيْءٍ. فَجَاءَتْ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، فَذَكَرَتْ ذَلِكَ لَهُ، فَقَالَ: ((لَيْسَ لَكَ عَلَيْهِ نَفَقَةٌ))
 - وَفِي لَفْظٍ: ((وَلَا سَكْنَى)) -، فَأَمَرَهَا أَنْ تَعْتَدَ فِي بَيْتِ أُمَّ شَرِيكِ، ثُمَّ قَالَ: ((تِلْكَ أَمْرَةٌ يَغْشَاهَا أَصْحَابِي، اعْتَدِي عِنْدَ ابْنِ أُمَّ مَكْنُومٍ؛ فَإِنَّهُ رَجُلٌ أَعْمَى، تُصْعِقُ ثِيَابَكَ، فَإِذَا حَلَلْتَ فَادْنِينِي))، قَالَتْ: فَلَمَّا حَلَلْتُ ذَكَرْتُ لَهُ أَنَّ مُعَاوِيَةَ بْنَ أَبِي سُفْيَانَ، وَأَبَا جَهْمَ خَطَبَانِي. فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: ((أَمَا أَبُو جَهْمٍ فَلَا يَضَعُ عَصَاهُ عَنْ عَاتِقِهِ، وَأَمَا مُعَاوِيَةُ فَصُغْلُوكُ لَا مَالَ لَهُ، ائْكُجِي أَسَامَةَ بْنَ زَيْدٍ))، فَفَكَرِهْتُهُ، ثُمَّ قَالَ: ((ائْكُجِي أَسَامَةَ بْنَ زَيْدٍ))، فَكَرِهْتُهُ، فَجَعَلَ اللَّهُ فِيهِ خَيْرًا، وَاعْتَبَطَتْ بِهِ. رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ (5322، 5324، 5325، 5326)، وَمُسْلِمٌ (1480) (36).

313. Къайсан йола Петламата (АллахI реза хуьлда цунна) дийцина: «Абу Иамр ибн Хьафса (юха ялон бакьо а йоцуш) тIаьххьара а йитинера со. Оцу хенахь ша цаIахь а вацара иза».

Кхечу хаамехь дийцина: «Цо иза кхузза йитира. Цул тIаьхьа (Иамр ибн Хьафса) шен векал вахийтира иза йолучу, мукх а хьуш. ХIетахь иза цунна оьглазьяхана (цо баййтиначу мекхана). ТIаккха (векало) аьлла: «АллахIах чIагIо ма йо аса: тхо хьуна цхьана а хIуманна декхарийлахь ма дац». ТIаккха цо, АллахIан элча (АллахIера кьинхетам а, маршо а хуьлда цунна) волучу а еана, цуьнах дерг ма-дарра цуьнга дIадийчича, цо аьлла: «Хьуна напха латтор тIехь дац цунна».

ХIоху кепара элира аьлла а ду: «Я хIусам латтор а дац». ТIаккха цо цуьнга омра дира: маре дан бакьо йоцу мур Умм Шарик йолучохь такхахьа аьлла. Амма цул тIаьхьа элира цо цуьнга: «Сан асхьабаша зихIарташ дукха деш (зуда) ю иза. Цундела ибн Умм Мактум волучохь такхахьа и хьайн маре дан бакьо йоцу мур, хIунда аьлча иза бIаьрзе стаг ву: хьайн духар охьа а диллина (паргIат) яла йиш хир ю хьан. Хьо и мур техна яьлча, соьга хаам бе». Ша и мур техна яьллачу хенахь цо цуьнга хаам бира - МуIави ибн Абу Суфйана а, Абу ЖахIма а шега захало хьахийна хилар. ХIетахь АллахIан элчано (АллахIера кьинхетам а, маршо а хуьлда цунна) элира: «Абу ЖахIмах дерг аьлча, иза - белшана тIера Iаса охьаюьллуш стаг вац (вуйшта аьлча: зударшна дукха егташ стаг ву). Ткьа МуIавих дерг аьлча - иза кьен стаг ву, хьолах хIумма а доцуш. Цул а Усама ибн Зайдега гIохьа». Амма цунна ца лиира цуьнга яха. Цул тIаьхьа юха а элира цо: «Усама ибн Зайдега гIохьа». ТIаккха цуьнга яхара иза. Ткьа АллахIа (оцу маренах) дика а дира цунна, иза цуьнах йоккха а йира» (ал-Бухари: 5323, 5324, 5325, 5326, Муслим: 36/1480).

Шен майра валар я майрачо ша йитар бахъанехъ, маре яха йиш йоцуш, зудчо ларбан беца мур буьйцу дакъа

314 - عَنْ سُبَيْعَةَ الْأَسْلَمِيَّةِ، ((أَنَّهَا كَانَتْ تَحْتَ سَعْدِ بْنِ خَوْلَةَ - وَهُوَ مِنْ بَنِي عَامِرِ بْنِ لُؤَيٍّ، وَكَانَ مِمَّنْ شَهِدَ بَدْرًا - فَتَوَقَّيْ عَنْهَا فِي حَجَّةِ الْوَدَاعِ، وَهِيَ حَامِلٌ، فَلَمْ تَنْشَبْ أَنْ وَضَعَتْ حَمْلَهَا بَعْدَ وَقَاتِهِ، فَلَمَّا نَعَلَتْ مِنْ نَفَاسِهَا، تَحَمَّلَتْ لِلْحَطَّابِ، فَدَخَلَ عَلَيْهَا أَبُو السَّنَابِلِ بْنُ بَعَكٍ - رَجُلٌ مِنْ بَنِي عَبْدِ الدَّارِ - فَقَالَ لَهَا: مَا لِي أَرَاكَ مُتَّجِمَّةً؟ لَعَلَّكَ بُرِّجِي لِلنَّكَاحِ، وَاللَّهِ مَا أَنْتِ بِنَاكِحٍ حَتَّى تَمُرَّ عَلَيْكَ أَرْبَعَةُ أَشْهُرٍ وَعَشْرٌ. قَالَتْ سُبَيْعَةُ: فَلَمَّا قَالَ لِي ذَلِكَ: جَمَعْتُ عَلَيَّ ثِيَابِي حِينَ أُمْسَيْتُ، فَأَتَيْتُ رَسُولَ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، فَسَأَلْتُهُ عَنْ ذَلِكَ؟ فَأَقْتَنِي بِأَنِّي قَدْ حَلَلْتُ حِينَ وَضَعْتُ حَمْلِي، وَأَمَرَنِي بِالْتَّرْوِيجِ إِنْ بَدَأَ لِي)) .
وقال ابن شهاب: ولا أرى بأساً أن تتزوج حين وضعت، وإن كانت في دمها، غير أنه لا يقربها زوجها حتى تظهر. رواه البخاري (3991)، ومسلم (1484) (56).

314. Субайла ал-Асламис дийцина, Саид ибн Хавлан зуда хилла йолучу. Ткъа иза ша – Иамир ибн Луайн тѳаъхънах ву, Бадр (ѳазотехъ) дакъалаьцначарех а ву. (Саид ибн Хавла) дѳасакъастаран хъаьж дечу хенахъ велира, доьзалхочух йолу (Субайла) буха а юьсуш. Ткъа иза кхелхиначул тѳаъхъа, дукха хъецалуш бер дира цо. Хѳетахъ, доьзалхо вича Ийдалучу цѳийх ша дѳацѳанъелла яьлча, еха луучарна кечъелира иза. Тѳаккха иза йолучу чу Абу ас-Санабил ибн Баѳкак велира, Бани Иабд ад-Даран тѳаъхънах волу. (Абу ас-Санабика) элира цуьнга: «Хѳун до ахъа, кечъелла хъийзаш ма ю хъо, маре яха сатуьйсусх хир яра хъо? Аллахѳан цѳарах дуй ма буу аса: маре дийр ма дац ахъа биъ бутгий, итт дей даллалц». Субайлас элира: «Цо сайга и аьлча, сайна тѳе хѳума а юьйхина, сарахъ Аллахѳан элча (Аллахѳера къинхетам а, маршо а хуьлда цунна) волучу а еана, цуьнах дерг цуьнга хъьттира аса». Ткъа цо, сан доьзалхо дуьненчу ваьллачул тѳаъхъа, майрачунна хъанал ю хъо (маре дан мегаш ду хъуна) аьлла, жоп делира суна. Хъайна маре яха лаахъ, ѳѳо хъо аьлла, омра а дира цо».

Ибн Шихѳаба аьлла: «Цхъа а вон хѳума ца го суна - бер ма диннехъ, цѳий эхарх дѳацѳанъелла яьлла яцахъ а, зуда маре яхарх. Цхъа хѳума-м ду кхузахъ: цуьнца (майрачунний, зудчунний юккъехъ метгахъ догѳу эвхъаза) ѳуллакх дайита йиш йолуш-м вац цуьнан майра, и (зуда) цѳанъелла яьллалц йолучу юкъана». (ал-Бухари: 3991, Муслим: 56/1484).

315 - عَنْ رَبِيبِ بِنْتِ أُمِّ سَلَمَةَ قَالَتْ: تُوفِّيَ حَمِيمٌ لَأُمِّ حَبِيبَةَ، فَدَعَتْ بِصُفْرَةٍ، فَمَسَحَتْ بِذِرَاعَيْهَا، فَقَالَتْ: إِنَّمَا أَصْنَعُ هَذَا لِأَنِّي سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ: ((لَا يَجِلُّ لَامْرَأَةٍ تُؤْمِنُ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ، أَنْ تُجِدَّ عَلَى مَيِّتٍ فَوْقَ ثَلَاثٍ، إِلَّا عَلَى زَوْجِ أَرْبَعَةِ أَشْهُرٍ وَعَشْرًا)).. رواه البخاري (1281، 5334)، ومسلم (1486) (59).

315. Зайнаб бинт Умм Салама (АллахI реза хуьлда цунна) дийцина: «Умму Хьабибатан гергараниг валар нисделлера ⁽¹⁾. Цо (я запарна, я варсана) тIехь кечдина долу хаза хьожа йогIург схьалол аьлла, схьа а эчна, шен куьйгех а хьаькхна, тIаккха элира: «ХIара хIума сайна АллахIан элчано (АллахIера кьинхетам а, маршо а хуьлда цунна) олуш хезна дела деш ду аса: «АллахIе а, эхартан дийне а иман диллина йолучу зудчун бакьо яц кхаа буьйсанал сов веллачунна чIир кхаба - нагахь велларг цуьнан майра вацахь, ткьа цунна-м - беа баттаххьий, итт дийнаххьий чIир кхаба еза цо» (ал-Бухари: 1281, 5334, Муслим: 59/1486).

⁽¹⁾ Велларг - цуьнан да Абу Суфйан вара.

316 - عَنْ أُمِّ عَطِيَّةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: ((لَا تُجِدُّ امْرَأَةٌ عَلَى مَيِّتٍ فَوْقَ ثَلَاثٍ، إِلَّا عَلَى زَوْجٍ، أَرْبَعَةَ أَشْهُرٍ وَعَشْرًا، وَلَا تَلْبَسُ ثَوْبًا مَصْبُوغًا، إِلَّا ثَوْبَ عَصَبٍ، وَلَا تَكْتَجِلُّ، وَلَا تَمَسُّ طَيِّبًا، إِلَّا إِذَا طَهَّرَتْ: نُبْدَةً مِنْ قُسْطٍ أَوْ أَظْفَارٍ)).. رواه البخاري 5342، (5343)، ومسلم (1127/2) (938) (66).

316. Умм IатIиййас (АллахI реза хуьлда цунна) дийцина, АллахIан эчано (АллахIера кьинхетам а, маршо а хуьлда цунна) элира аьлла: «Зудчун бакьо яц кхаа буьйсанал сов веллачунна чIир кхаба - нагахь велларг цуьнан майра вацахь, ткьа цунна-м - беа баттаххьий, итт дийнаххьий чIир кхаба еза цо. Оцу ханчохь тIе басар дина духар доха бакьо а яц цуьнан - нагахь иза (тегале хьалха) басар диначу уьйригах дина дацахь. Сурьма хьакха бакьо а яц цуьнан, хаза хьожа йогIург тоха йиш а яц цуьнан. Беттан цIано йохарах цIаньелча, цуьнан бакьо хуьлу – кIеззиг хаза хьожа йогIу га я азфар ⁽²⁾ хьакха» (ал-Бухари: 5342, 5343, Муслим: 66/938).

⁽²⁾ Азфар - хаза хьожа йогIу Iаьржачу басахь хIума ю, mIарех тера а йолуш.

317 - عَنْ أُمِّ سَلَمَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا قَالَتْ: جَاءَتْ امْرَأَةٌ إِلَى رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، فَقَالَتْ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، إِنَّ ابْنَتِي تُوفِّيَ عَنْهَا زَوْجُهَا، وَقَدْ اشْتَكَّتْ عَيْنُهَا، أَفَتَكْحُلُهَا؟ فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: ((لَا))

– مَرَّتَيْنِ، أَوْ ثَلَاثًا –، كُلُّ ذَلِكَ يَقُولُ: ((لا)) . ثُمَّ قَالَ: ((إِنَّمَا هِيَ أَرْبَعَةٌ أَشْهُرٍ وَعَشْرٌ، وَقَدْ كَانَتْ إِحْدَاكُنَّ فِي الْجَاهِلِيَّةِ تَرْمِي بِالْبَعْرَةِ عَلَى رَأْسِ الْحَوْلِ)) .
 فَقَالَتْ زَيْنَبُ: كَانَتْ الْمَرْأَةُ إِذَا نُوقِيَ عَنْهَا زَوْجُهَا دَخَلَتْ حِفْشًا، وَلَبِسَتْ سَرَّ ثِيَابِهَا، وَلَمْ تَمَسَّ طِيبًا وَلَا شَيْئًا حَتَّى تَمُرَّ بِهَا سَنَةٌ، ثُمَّ تُؤْتَى بِدَابَّةٍ – حِمَارٍ، أَوْ طَيْرٍ، أَوْ شَاةٍ – فَتَقْتَضُّ بِهِ، فَقَلَمًا تَقْتَضُّ بِشَيْءٍ إِلَّا مَاتَ، ثُمَّ تَخْرُجُ فَتُعْطَى بَعْرَةً، فَتَرْمِي بِهَا، ثُمَّ تُرَاجِعُ بَعْدَ مَا شَاءَتْ مِنْ طِيبٍ أَوْ غَيْرِهِ)) . رواه البخاري (5336)، ومسلم (1124/2) (1488).

317. Умм Салама (АллахI реза хуьлда цунна) дийцина: «Цхьана зудчо, АллахIан элча (АллахIера кьинхетам а, маршо а хуьлда цунна) волучу а еана, хаьттира: «ХIай, АллахIан элча! Сан йобIан майра велла. БIаьргаш лазар леткья до цо. Сурьма а хьаькхна, басар дан мегар дуй тхуна цуьнан уьш?»». АллахIан элчано (АллахIера кьинхетам а, маршо а хуьлда цунна) шозза (я: кхузза) «Дац» аьлла, жоп делира цунна. Цул тIаьхья элира цо: «Биь буттий, итт дей даьллачул тIаьхья а (бен) дан мегаш дац иза». (Цул тIаьхья элира цо цуьнга): «Iесачу заманах дерг аьлча, шен майра кхелхича) шух хIора а шо даьлча (уьстагIан боьхалла) луьст кхуйсуш хуьлура». Зайнаба дийцира: «(Оцу хенахь) зудчуьнан майра велча, и ((зуда) цхьана) мискачу лаппагIина (чу хуура), шена тIехь уггаре а тиша духар а леладора цо. (Иштта оцу хьолехь) шо даллалц (Iара иза). Шех я хаза хьожа йогIург а я муьлхха а цуьнах тера хIума а ца хьакхайолуьйтура цо. Цул тIаьхья цунна тIе я вир, я уьстагI я (муьлхха а цхьа) олхазар даладора. ХIетахь цо цуьнан дегIана тIехула куьг хьокхура. Цул тIаьхья оцу гIуллакхехь лелийна долу (дийнат я олхазар, цуьнах йогIу хьожа а ца лалой) дукха хьолехь лара. (Цул тIаьхья дуййна зудчо шен и лаппагIа) дIатосура)). ТIаккха цуьнга (уьстагIийн) луьст (я эмкалийн пхьаж) лора, ткья цо иза дIалестабора. Цул тIаьхья шена ма-луьу хаза хьожа йогIург лелон паргIат хуьлура иза!» (ал-Бухари: 5336, 5337, Муслим: (1488) 1124/2).



Майрачо шен зуда, нахаца лелла аьлла, бехке йича - шен зуда бехке хиларна тоьшаллина майрачой, ша бехке цахиларна тоьшаллина зудчой дуйнаш даар дуйцу дакъа

318- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا، أَنَّ فُلَانَ بْنَ فُلَانَ، قَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، أَرَأَيْتَ أَنْ لَوْ وَجَدَ أَحَدُنَا امْرَأَتَهُ عَلَى فَاخِشَةٍ، كَيْفَ يَصْنَعُ؟ إِنْ تَكَلَّمَ تَكَلَّمَ بِأَمْرِ عَظِيمٍ، وَإِنْ سَكَتَ سَكَتَ عَلَى مِثْلِ ذَلِكَ. قَالَ: فَسَكَتَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، فَلَمْ يُجِبْهُ، فَلَمَّا كَانَ بَعْدَ ذَلِكَ أَنَّهُ، فَقَالَ: إِنَّ الَّذِي سَأَلْتِكَ عَنْهُ قَدْ أُبْتَلِيَتْ بِهِ. فَأَنْزَلَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ هُوَ لَاءِ الْآيَاتِ فِي سُورَةِ النُّورِ: ((وَالَّذِينَ يَرْمُونَ أَزْوَاجَهُمْ)) فَتَلَاهُنَّ عَلَيْهِ، وَوَعظَهُ وَذَكَرَهُ، وَأَخْبَرَهُ أَنَّ عَذَابَ الدُّنْيَا أَهْوَنُ مِنْ عَذَابِ الْآخِرَةِ، فَقَالَ: لَا، وَالَّذِي بَعَثَكَ بِالْحَقِّ مَا كَذَبْتَ عَلَيْهَا. ثُمَّ دَعَاَهَا فَوَعظَهَا، وَأَخْبَرَهَا: أَنَّ عَذَابَ الدُّنْيَا أَهْوَنُ مِنْ عَذَابِ الْآخِرَةِ، قَالَتْ: لَا، وَالَّذِي بَعَثَكَ بِالْحَقِّ، إِنَّهُ لَكَاذِبٌ. فَبَدَأَ بِالرَّجُلِ، فَشَهِدَ أَرْبَعَ شَهَادَاتٍ بِاللَّهِ إِنَّهُ لَمِنَ الصَّادِقِينَ، وَالْخَامِسَةَ أَنَّ لَعْنَةَ اللَّهِ عَلَيْهِ إِنْ كَانَ مِنَ الْكَاذِبِينَ، ثُمَّ تَنَّى بِالْمَرْأَةِ، فَشَهِدَتْ أَرْبَعَ شَهَادَاتٍ بِاللَّهِ إِنَّهُ لَمِنَ الْكَاذِبِينَ، وَالْخَامِسَةَ أَنَّ غَضَبَ اللَّهِ عَلَيْهَا إِنْ كَانَ مِنَ الصَّادِقِينَ، ثُمَّ فَرَّقَ بَيْنَهُمَا، ثُمَّ قَالَ: ((اللَّهُ يَعْلَمُ أَنَّ أَحَدَكُمَا كَاذِبٌ، فَهَلْ مِنْكُمْ تَائِبٌ؟)) - ثلاثاً - . رواه البخاري (5311، 5312، 5349)، ومسلم (1493) (4، 5، 6، 7).

- وفي لفظ: ((لا سبيل لك عليها)) . قَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، مَالِي؟ قَالَ: ((لا مال لك، إن كنت صدقت عليها، فهو بما استحللت من فرجها، وإن كنت كذبت عليها، فهو أبعد لك منها)) . رواه البخاري (5312)، ومسلم (1493) (5).

318. ИабдуллахI Ибн Iумара (АллахI реза хуьлда цунна а, цуьнан дена а), хьенехан кIанта минеха хаьттира аьлла, дийцина: «**XIай, АллахIан элча! Дийцахьа, нагахь тхобх цхьаь шен зуда зина деш (нахаца лелаш) йолуш тIенислахь, оха xIун дан деза? Нагахь иза цуьнах дерг дийцадаккха волахь - мел инзаре, ирча зулам ду-кха цо дуйцун дерг. Нагахь иза оцу хьокьехь дерг хьул а дина, тийна Iахь - тIаккха а мел инзаре, ирча зулам хуьлу-кха цо кьайлахьуриг!**». Амма АллахIан элчано (АллахIера кьинхетам а, маршо а хуьлда цунна) жоп ца луш витира иза. Делахь а, цул тIавьхьа цхьа хан яьлча, юха а иза волучу а веана, оцу стага аьлла: «**Суна тIехIубттина хьал ду-кха - хьалха аса хьобга хаьттинарI**». ТIаккха АллахIа «ан-Нур» суратехь долу масех аят доссийра - «**...шайн зударий нахаца леларна бехке беш берш**». ТIаккха Пайхамара (АллахIера кьинхетам а, маршо а хуьлда цунна) шега диссийна и аяташ оцу (стагана) дIадийшира. Цунна хьехам а бира цо. Цунна довза а довзийтира цо дуьненахь хиндолу таIзар эхартахь хиндолучу Iазапе диллича - (дукха) дайн

Изап хилар. Цо (шена биначу оцу хьехамна жоп луш), оцу стага аьлла: «**ХІан-хІа! Бакъонца хьо вайитиначух дуй ма буу аса: цунна тІехь доцург кхуллуш ма вац со**». Цул тІаьхьа, (оцу стеган зуда) схьа а ялийна, цунна а (оцу стагана ма-барра) хьехам бина цо. (Оцу хьехамна) дуьхьал оцу (зудчо) аьлла: «**ХІан-хІа! Бакъонца хьо вайитиначух дуй ма буу аса: сан хьокъехь харцдерг дуьйцуш ма ву иза**». ТІаккха (Пайхамар (АллахІера кьинхетам а, маршо а хуьлда цунна)) стагана тІера Даволавелира. Ткьа оцу (стага) доьазза АллахІах дуй биира: (шен зудчун хьокъехь ша дуьйцург) цІена бакъдерг ма ду аьлла. Цул тІаьхьа, ша-шена АллахІан неІалт а кхайкхош, сардам боьллира цо: нагахь ша харц луьйш велахь - (оцу неІалтах кІелхьара ма волийла-кха ша аьлла). Цул тІаьхьа АллахІан элчано (АллахІера кьинхетам а, маршо а хуьлда цунна) цуьнан зудчуьнга а дийхира цо диннарг дар. (ТІаккха цо а биира доьазза АллахІах дуй: шен майра харц луьйш ма ву шен хьокъехь аьлла. Цул тІаьхьа (сардам боьллира цо): нагахь ша харцдерг дуьйцуш елахь, АллахІан оьгІазло гІойла шех аьлла. Ша-шена АллахІан оьгІазло йоьхуш, доІа а дира цо). Ткьа цул тІаьхьа гуттаренна а вовшахкъастийра и шиь АллахІан элчано (АллахІера кьинхетам а, маршо а хуьлда цунна). Цул тІаьхьа элира цо: «**Боккъалаь, АллахІ хуш ву шуьшиннах цхьаь харцлуьйш дуйла. Ткьа тоба дой шух цхьаммо а?**». Юха-юха а олуш, кхузза элира цо и. (ал-Бухари: 5311, 5312, 5349, Муслим: 4,5,6,7/1493).

Кхечу хьадисехь аьлла: **Ткьа (хІинца, и чІагІонаш йиначул тІаьхьа) хьан бакъо яц - хьайн зуда а йина, иза юхаялон (я цунна дуьхьал даккха хІумма а дац хьан кхин)**». Цул тІаьхьа (оцу стага) хьаьттина: «**ХІай, АллахІан элча! Сан бахамах хІун нисло-те тІаккха?**». Цо жоп делла: «**(Хьан бахам юхакхочуш бац хьуна). Нагахь оцуьнан хьокъехь (айхьа дийциначуьнгахь) хьо бакъ лийна хиллехь а - цунна биса безаш бу и (бахам), хьан цуьнца (стеган а, зунчун а меттахь догІу) гІуллакх дар бахьана долуш. Нагахь (цуьнан хьокъехь долучунна) ахьа аьшпаш боьттинехь - тІаккха-м хьан оцу (зудчуьнга) йолучул а кІезиг ю оцу (бахаме) йолу бакъо**» (ал-Бухари: 5312, Муслим: 5/1493).

319 - عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا: ((أَنَّ رَجُلًا رَمَى امْرَأَتَهُ، وَانْتَقَى مِنْ وَلَدِهَا فِي زَمَنِ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، فَأَمَرَهُمَا رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، فَتَلَاعَنَا، كَمَا قَالَ اللَّهُ تَعَالَى، ثُمَّ قَضَى بِالْوَلَدِ لِلْمَرْأَةِ، وَفَرَّقَ بَيْنَ الْمُتَلَاعِنِينَ)) . رواه البخاري (5315)، ومسلم (1494) (8).

319. АбдуллахI ибн Iумара (АллахI реза хуьлда цунна) дийцина: «АллахIан элчанан (АллахIера кьинхетам а, маршо а хуьлда цунна) заманчохь цхьана стага шен зуда бехке йина зина дарна. Цо дина цуьнан бер шен бер хилар тIе а ца дитина цо. XIетахь АллаxIан элчано (АллахIера кьинхетам а, маршо а хуьлда цунна) неIалт кхайкхаде аьлла, ома дина цаьршинга. Ткьа цаьршимма, Сийлахь-Везачу АллаxIа ма-аллара, неIалт кхайкхира. Цул тIаьхьа доьзалхо зудчунна кхачош сацам а бира, неIалт кхайкхийна долу и шиь (зудий, марий хила йиш йоцуш) вовшах а кьастийра» (ал-Бухари: 5315, Муслим: 8/1494).

320 - عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: ((جَاءَ رَجُلٌ مِنْ بَنِي فِرَازَةَ إِلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، فَقَالَ: إِنَّ أُمَّرَأَتِي وَلَدَتْ غُلَامًا أَسْوَدَ، فَقَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: ((هَلْ لَكَ إِبِلٌ؟)) قَالَ: نَعَمْ، قَالَ: ((فَمَا أَلْوَانُهَا؟)) قَالَ: حُمْرٌ. قَالَ: ((فَهَلْ يَكُونُ فِيهَا مِنْ أَوْرَقٍ؟)) قَالَ: إِنَّ فِيهَا لَوُرْقًا. قَالَ: ((فَأَتَى أَتَاهَا ذَلِكَ؟)) قَالَ: عَسَى أَنْ يَكُونَ نَزْعُهُ عِرْقٌ. قَالَ: ((وَهَذَا، عَسَى أَنْ يَكُونَ نَزْعُهُ عِرْقٌ)) . رواه البخاري (5305، 6847، 7314)، ومسلم (1500) (18).

320. Абу XIурайрас (АллахI реза хуьлда цунна) дийцина: «Бани-Фазарат тайпанах цхьана стага, Пайхамар (АллахIера кьинхетам а, маршо а хуьлда цунна) волучу а веана, элира: «(XIай, АллаxIан элча!) Сан зудчо Iаьржа бер дина?!». Пайхамара (АллахIера кьинхетам а, маршо а хуьлда цунна) хаьттина: «Эмкалш юй хьан?». Оцу (стага) жоп делла: «Ю». Цо хаьттина: «Муьлхачу беснашкахь ю хьан уьш?». Оцу (стага) жоп делла: «Хьаьрса ю». Цо хаьттина: «Овкьаран басахь эмкалш юй хьан царна юккьехь?». Оцу (стага) жоп делла: «Ю». Цо хаьттина: «Мичара евла уьш оцу кепара?». Оцу (стага) жоп делла: «Схьахетарехь, дайх йисина хьу хир ю-кха Iаткьаме яьлларг». TIаккха цо аьлла: «Иштга хила тарлуш хьан кIентан хьал а ду хьуна. Схьагарехь, цунна Iаткьам бинарг а хир долуш ду – дайх дисинарг» (ал-Бухари: 5305, 6847, 7314, Муслим: 18/1500).

321 - عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا قَالَتْ: اخْتَصَمَ سَعْدُ بْنُ أَبِي وَقَّاصٍ، وَعَبْدُ بْنُ زَمْعَةَ فِي غُلَامٍ، فَقَالَ سَعْدُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، هَذَا ابْنُ أُخِي عُنْبَةَ بْنِ أَبِي وَقَّاصٍ، عَهْدَ إِلَيَّ أَنَّهُ ابْنُهُ، أَنْظِرْ إِلَيَّ شَبِيهَهُ، وَقَالَ عَبْدُ بْنُ زَمْعَةَ: هَذَا أُخِي يَا رَسُولَ اللَّهِ، وُلِدَ عَلَيَّ فِرَاشِ أَبِي مِنْ وَلِيدَتِهِ. فَنَظَرَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِلَى شَبِيهِهِ، فَرَأَى شَبِيهَا بَيْنًا بَعْدَ بَيْنٍ، فَقَالَ: ((هُوَ لَكَ يَا عَبْدُ بْنُ زَمْعَةَ، الْوَلَدُ لِلْفِرَاشِ، وَلِلْعَاهِرِ الْحَجْرُ، وَاخْتَجِبِي مِنْهُ يَا سَوْدَةَ)) . فَلَمْ يَرَ سَوْدَةَ قَطُّ. رواه البخاري (6749)، ومسلم (1457) (36).

321. Гайшата (АллахI реза хуьлда цунна) дийцина: «СаИд ибн Абу Вакъасний, Iабд ибн ЗамIанний юккъехь цхьа кIант бахъанехь кыйсам бара. СаИда элира: «XIай, АллахIан элча! Иза – сан вешин Iутба ибн Абу Вакъасан кIант ву, и (шен бер хилар дIакхайкхор) суна тIедиллина хилла волучу. Хьажахь цуьнга, мел тера ву иза (сан вешех)». (Цул тIаьхьа) Iабд ибн ЗамIас элира: «XIай, АллахIан элча! Иза – сан ваша ву, сан ден меттахь вина а ву иза цуьнан гIарбашо». АллахIан элчано (АллахIера кыйнхетам а, маршо а хуьлда цунна) (оцу бере) бIаьрг туйхира. Массарна а гуш иза Iутбах тера хилар а гира цунна. XIетте а цо элира: «Иза - хьан ву, хIай Iабд ибн ЗамIа, хIунда аьлча бер маттана* кхачон дезаш ду, ткъа нахацалеллачунна – тIулгаш (тоха догIу)! Ткъа хьо - цуьнах дIакъовлалой лела, хIай Савда»».

(Гайшата) аьлла: «Оцу жимачу стагана цул тIаьхьа цкъа а Савдин (юьхь-сибат) ца гира» (ал-Бухари: 6749, Муслим: 36/1457).

* Вуьшта аьлча, шен меттахь диначунна кхачош ду бер.

322 - عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا أَنَّهَا قَالَتْ: ((إِنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ دَخَلَ عَلَيَّ مَسْرُورًا، تَبْرُقُ أَسَارِيرَ وَجْهَهُ، فَقَالَ: ((أَلَمْ تَرِي أَنْ مُجْرَزًا نَظَرَ إِنْفًا إِلَى زَيْدِ بْنِ حَارِثَةَ، وَأَسَامَةَ بْنِ زَيْدٍ، فَقَالَ: ((إِنَّ بَعْضَ هَذِهِ الْأَفْدَامِ لَمِنْ بَعْضٍ)) . رواه البخاري (6770، 6771)، ومسلم (1459) (38).
- وَفِي لُفْظٍ: ((كَانَ مُجْرَزٌ قَانِفًا)) . رواه مسلم (1459) (40).

322. Гайшата (АллахI реза хуьлда цунна) дийцина: «Цхьана дийнахь АллахIан элча (АллахIера кыйнхетам а, маршо а хуьлда цунна), сел юьхь лепаш, самукъане, со йолучу чувелира. Цул тIаьхьа цо элира соьга: «Ца хезна хьуна: Мужаззиза, Зайд ибн ал-Хьарисе а, Усама ибн Зайде а хьаьжна, церан когаш цхьана цIийнан уьйраш йолуш ду-кха аьлла, аьлларг» (ал-Бухари: 6770, 6771, Муслим: 38/1459).

Кхечу хьадисехь аьлла: «Iаррашца цIийнан гергарлонийн уьйраш къаьстон хууш стаг вара» (Муслим: 40/1459).

323 - عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: ((ذُكِرَ الْعَزْلُ لِرَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، فَقَالَ: وَلِمَ يَفْعَلُ ذَلِكَ أَحَدُكُمْ؟ - وَلَمْ يَقُلْ: فَلَا يَفْعَلُ ذَلِكَ أَحَدُكُمْ -، فَإِنَّهُ لَيْسَتْ نَفْسٌ مَخْلُوقَةٌ إِلَّا اللَّهُ خَالِقُهَا)) . رواه البخاري (7409)، ومسلم (1438) (132).

323. Абу Саид ал-Худрис (АллахI реза хуьлда цунна) дийцина: «АллахIан элчане (АллахIера кьинхетам а, маршо а хуьлда цунна), зударшна арахва васваларах лаьцна хаьттиначу хенахь, цо жоп делира: «Ткъа хIунда лела до аша и хIума?!». Цо ца элира: «Цхьаммо а ма дойла аша и тайпана хIума, хIунда аьлча: «АллахIа кхоллада (доьгIна) долу са – (хьаммо хIуьа леладахь а) кхоллалур долуш ду» (ал-Бухари: 7409, Муслим: 132/1438).

324 - عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَ: ((كُنَّا نَعْرَلُ وَالْقُرْآنُ يَنْزِلُ)) . رواه البخاري (5208) و مسلم (1440) (136).
قال سفيان: لَوْ كَانَ شَيْئًا يُنْهَى عَنْهُ، لَنَهَانَا عَنْهُ الْقُرْآنُ.

324. Жабира (АллахI реза хуьлда цунна) дийцина: «(АллахIан элчанан (АллахIера кьинхетам а, маршо а хуьлда цунна) заманчохь, дуссуш лаьтташ Къуръан а долуш, дассалучу хенашкахь зударшна чу ца дассадала), тхешан бехке меженаш зударшна чурьа схьа а йохий, арахва Iанайора оха (оралла).

Суфйана аьлла: Ткъа и хIума ша ца магийна хIума хиллехъара - (оцу хенахь дуссуш лаьтгачу Къуръано) дихкина хир дара тхуна» (ал-Бухари: 5208, Муслим: 136/1440).

325 - عَنْ أَبِي ذَرٍّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، أَنَّهُ سَمِعَ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ: ((لَيْسَ مِنْ رَجُلٍ ادَّعَى لغير أبيه - وَهُوَ يَعْلَمُهُ - إِلَّا كَفَرَ، وَمَنْ ادَّعَى مَا لَيْسَ لَهُ فَلَيْسَ مِنَّا، وَلَيَبْنَوا مَقْعَدَهُ مِنَ النَّارِ، وَمَنْ دَعَا رَجُلًا بِالْكَفْرِ، أَوْ قَالَ: عَدُوَّ اللَّهِ، وَلَيْسَ كَذَلِكَ إِلَّا حَارَ عَلَيْهِ)) . كَذَا عِنْدَ مُسْلِمٍ: (61) (112)، وَلِلْبُخَارِيِّ نَحْوُهُ. (3508).

325. Абу Заррас (АллахI реза хуьлда цунна) дийцина, АллахIан элчано (АллахIера кьинхетам а, маршо а хуьлда цунна) олуш хезна шена аьлла: «Муьлхха а, шен воцучу ден кIант ву ша аьлларг – шена ша иза воцийла хуьшехь – ца ваха йиш а йоцуш, керстаналле гIур ву. Шен доцучуьнга кхача гIерташ верг – вайх вац, жоьжагIатахь шен меттиг дIа а лоцийла цо. Нагахь цхьамма муьлхха а кхечу стаге керста (ву хьо) алахь, я «XIай, АллахIан мостагI!» алахь, нагахь иза (цо ма-аллара а) дацахь, - (цо аьлла и дешнаш), шеко а йоцуш, цуьнга юхадобьрзур ду» (ал-Бухари: 3508, Муслим: 112/61).

Шурин гергарло дуьйцу дакъа

326 - عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي بِنْتِ حَمْزَةَ: ((لَا تَحْلُ لِي، يَحْرُمُ مِنَ الرِّضَاعِ مَا يَحْرُمُ مِنَ النَّسَبِ، وَهِيَ ابْنَةُ أَخِي مِنَ الرِّضَاعَةِ)) . رواه البخاري (2645)، ومسلم (1447) (12).

326. Ибн Иаббаса (АллахI реза хуьлда цунна а, цуьнан дена а) дийцина: «Пайхамара (АллахIера кьинхетам а, маршо а хуьлда цунна) Хьамзатан йоIан хьокъехь элира: «Йиш яц сан иза ялон, хIунда аьлча нанас вакхийначу сан вешин йоIю иза. Цхьана цIийх хиларан бахьанехь хьарам хуьлуш долу массо а гергарлонаш - оцу кеппара вакхоран бахьаница а хIуьтту хьарам а хуьлий дIа» (ал-Бухари: 2645, Муслим: 12/1447).

327 - عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا قَالَتْ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: ((إِنَّ الرِّضَاعَةَ تُحْرِمُ مَا يَحْرُمُ مِنَ الوِلَادَةِ)) . رواه البخاري (2646)، ومسلم (1444) (1).

327. Иайшата (АллахI реза хуьлда цунна) дийцина, АллахIан элчано (АллахIера кьинхетам а, маршо а хуьлда цунна) элира аьлла: «Шурин гергарло долучарна хьарам ду - цхьа цIий долучу гергарачарна хьарам дерриг» (ал-Бухари: 2646, Муслим: 1/1444).

328 - وَعَنْهَا قَالَتْ: ((إِنَّ أفلحَ - أَخَا أَبِي الفُعَيْسِ - اسْتَأْذَنَ عَلَيَّ بَعْدَمَا أَنْزَلَ الحِجَابُ، فَقُلْتُ: وَاللَّهِ لَا أَدْنُ لَهُ حَتَّى اسْتَأْذَنَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، فَإِنَّ أَخَا أَبِي الفُعَيْسِ لَيْسَ هُوَ أَرْضَعَنِي، وَلَكِنْ أَرْضَعَنِي امْرَأَةٌ أَبِي الفُعَيْسِ، فَدَخَلَ عَلَيَّ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، فَقُلْتُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، إِنَّ الرَّجُلَ لَيْسَ هُوَ أَرْضَعَنِي، وَلَكِنْ أَرْضَعَنِي امْرَأَتُهُ، فَقَالَ: ((ائْذِنِي لَهُ؛ فَإِنَّهُ عَمُّكَ، تَرَبَّتْ بِمِثْلِكَ)) . قَالَ عُرْوَةُ بْنُ الزُّبَيْرِ: فَبِذَلِكَ كَانَتْ عَائِشَةُ تَقُولُ: حَرَّمُوا مِنَ الرِّضَاعَةِ مَا يَحْرُمُ مِنَ النَّسَبِ. رواه البخاري (4796)، ومسلم (1445) (5).

- وَفِي لَفْظٍ: ((اسْتَأْذَنَ عَلَيَّ أفلحُ، فَلَمْ أَدْنُ لَهُ، فَقَالَ: ائْتَحْجِبِينَ مِنِّي، وَأَنَا عَمُّكَ؟ فَقُلْتُ: وَكَيْفَ ذَلِكَ؟ قَالَ: أَرْضَعْتِكَ امْرَأَةٌ أَخِي بِلَيْنِ أَخِي. قَالَتْ: فَسَأَلْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ؟ فَقَالَ: ((صَدَقَ أفلحُ، ائْذِنِي لَهُ، تَرَبَّتْ بِمِثْلِكَ)) . رواه البخاري (2644)، ومسلم (1445) (10).

328. Иайшата (АллахI реза хуьлда цунна) дийцина: «Зударшка кхоллар лелае (хьижаб йоха) аьлла, ома диначул тIаьхьа, со йолучу Абу ал-КъуIайсан ваша Афлахь веара. Цо чуван дагахь пурба дийхира соьга,amma аса элира:

«АллахIах чIагIо ма йо аса, пурба лур ма дац аса хьуна, айса Пайхамаре (АллахIера кьинхетам а, маршо а хуьлда цунна) цуьнах дерг хатгалц, хIунда аьлча Абу ал-КъуIайсан ваша ма ваций со якхийнарг,ткъа Абу ал-КъуIайсан хIусамнана ю». Ткъа АллахIан элча (АллахIера кьинхетам а, маршо а хуьлда цунна)со йолучу чувьеча, аса элира: «ХIай, АллахIан элча! И стаг ма ваций со якхийнарг, со якхийнарг цуьнан зуда ма яй!». Ткъа цо омра дира: «Чувитахь иза, иза-м хьан ден ваша вай, чан йилла хьан аьтту куьйгана тIе йилланехьа а».

Гурвас аьлла: «Оцу хенахь дуьйнна Iайшата олуш дара: «Цхьа цIий долучарна хьарам хуьлуш дерриг - шуриг гергарло долучара а лара (шайна юккъехь) хьарам дина». (ал-Бухари: 4796, Муслим: 5/1445).

Кхечу кепара аьлла: «... цул тIаьхьа чуван дагахь соьга пурба дийхира Афлахьа, ткъа аса пурба ца делира цунна. Цо элира: «Сох лечкъаш ю хьо, со хьайн ден ваша воллушехь а?». ХIетахь аса хьаттира: «Ткъа и муха нисло?».Цо жоп делира: «Сан вешин зудчо якхийна хьо, сан вешин шурица». Ткъа цуьнах дерг аса АллахIан элчане (АллахIера кьинхетам а, маршо а хуьлда цунна) хьаттиначу хенахь, цо жоп делира: «Бакь лийна Афлахь, пурба ло ахьа цунна чуван, чан йилла хьан аьтту куьйгана тIе йилланехьа а». (ал-Бухари: 2644, Муслим: 10/1445).

329 - وَعَنْهَا رَضِيَ اللهُ عَنْهَا قَالَتْ: ((دَخَلَ عَلَيَّ النَّبِيُّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَعِنْدِي رَجُلٌ، فَقَالَ: ((يَا عَائِشَةُ، مَنْ هَذَا؟)) قُلْتُ: أَجِي مِنَ الرِّضَاعَةِ. فَقَالَ: ((يَا عَائِشَةُ، أَنْظِرْنِي مِنْ إِخْوَانِكُنَّ؟ فَإِنَّمَا الرِّضَاعَةُ مِنَ الْمَجَاعَةِ))). رواه البخاري (2647، 5102)، ومسلم (1455) (32).

329. Iайшата (АллахI реза хуьлда цунна) дийцина: «АллахIан элча (АллахIера кьинхетам а, маршо а хуьлда цунна) чувелира со йолучу, ткъа со йолучу чохь стаг вара. ХIетахь цо хьаттира: «ХIай, Iайшат! хIара мила ву?». Аса жоп делира: «Нанас вакхийна ваша ву». Tаккха элира цо: «ХIай, Iайшат! Леррина ладугIуш хилалаш - шайн нанас бакхийна вежарий муьлш бу. Тергаме долу вакхор - хьогалла (мацалла) яйъеш дерг бен дац» (ал-Бухари: 2647, 5102, Муслим: 32/1455).

330 - عَنْ عُقْبَةَ بْنِ الْحَارِثِ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ، أَنَّهُ تَزَوَّجَ أُمَّ بَيْحَى بِنْتَ أَبِي إِبَاهِبَ، فَجَاءَتْ أُمَّهُ سَوْدَاءُ فَقَالَتْ: قَدْ أَرْضَعْتُكُمْ، فَذَكَرْتُ ذَلِكَ لِلنَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، قَالَ: فَأَعْرَضَ عَنِّي. قَالَ: فَتَنَحَيْتُ، فَذَكَرْتُ ذَلِكَ لَهُ، فَقَالَ: ((وَكَيْفَ؟ وَقَدْ زَعَمْتَ أَنْ قَدْ أَرْضَعْتُكُمْ))). رواه البخاري (88، 2640، 2659، 5104).

330. Иукъба ибн ал-Хъариса (АллахI реза хуълда цунна) дийцина: «Аса Абу ИхIабан йоI Умм Йахъйа ялийнера. Цул тIаьхъа цхъана Iаьржа гIарбашо, тхо долучу а еана, тхобга элира: «**Аса накха баййна ду шуъшиь**». ТIаккха аса Пайхамаре (АллахIера къинхетам а, маршо а хуълда цунна) оцу хокъехь дерг хъахийча, сох дIавирзира иза. Юха а, агIонна тIе а хIоьттина, изза хъахийра аса цуьнга. ХIетахь цо элира: «**XIара хIун ду шун?! Ша шуъшиь дакхийна бохуш ма яй иза!**» (ал-Бухари: 88, Ахьмад: 8/4). Ткъа цо цунна ца магийра и шен зуда латтор. (ал-Бухари: 88, 2640, 2659, 5104).

331 – عَنْ الْبَرَاءِ بْنِ عَازِبٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: ((حَرَجَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ – يَعْنِي مِنْ مَكَّةَ – فَتَبِعَهُمْ ابْنَةُ حَمْزَةَ، تُنَادِي: يَا عَمُّ يَا عَمُّ. فَتَنَاوَلَهَا عَلِيٌّ، فَأَخَذَ بِبِدِّهَا، وَقَالَ لِفَاطِمَةَ: ذُوْنِكَ ابْنَةُ عَمِّكَ. فَاحْتَمَلَتْهَا، فَأَخْتَصَمَ فِيهَا عَلِيٌّ، وَجَعْفَرٌ، وَزَيْدٌ، فَقَالَ عَلِيٌّ: أَنَا أَحَقُّ بِهَا، وَهِيَ ابْنَةُ عَمِّي، وَقَالَ جَعْفَرٌ: ابْنَةُ عَمِّي، وَخَالَتُهَا تَحْنِي، وَقَالَ زَيْدٌ: ابْنَةُ أُخِي. فَقَضَى بِهَا رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لِحَالَتِهَا، وَقَالَ: ((الْخَالَةُ بِمَنْزِلَةِ الْأُمِّ))، وَقَالَ لِعَلِيٍّ: ((أَنْتَ مِنِّي، وَأَنَا مِنْكَ))، وَقَالَ لَجَعْفَرٍ: ((أَشْبَهْتَ خَلْفِي وَخَلْفِي))، وَقَالَ لِرَزِيْدٍ: ((أَنْتَ أَخُوْنَا وَمَوْلَانَا))، رواه البخاري (2699، 4251).

331. Ал-Бараъ ибн Iазибa (АллахI реза хуълда цунна) дийцина: «АллахIан элча (АллахIера къинхетам а, маршо а хуълда цунна) (Макара) араваьллачу хенахь цунна тIаьхъахъаьдира Хъамзатан йоI, мохь а бетташ: «**Ден ваша, ден ваша!**». (ЙоI) шегa схъаэцна Iелас, цуьнан куьг а лаяцна. ПетIамате элира цо: «**Хъуна хъалха ерг хъан ден вешин йоI ю, дIаэца хъайн иза**». Ткъа цо иза тIелецира. Цул тIаьхъа Iелин а, Зайдан а, ЖаIпаран а иза бахъанехь къовсам белира. Iелас элира: «**Цуьнан дола дан массарел а сов хъакъ верг со ву, хIунда аьлча иза – сан ден вешин йоI ю!**». ЖаIпара элира: «**Иза – (цхъаь делахь) сан ден вешин йоI ю, ткъа (цул а сов,) соьгахь цуьнан ненайиша а ю!**». Ткъа Зайдах (дерг аьлча), цо элира: «**(Иза) - сан вешин йоI ю!**». Цул тIаьхъа АллахIан элчано (АллахIера къинхетам а, маршо а хуълда цунна) йоI цуьнан ненайишина кхачош сацам бира. (Оцунна тIе хIара дешнаш) а элира цо: «**Ненайиша – ненан метта ю**». ТIаккха Iелега элира цо: «**Хъо сох ву, ткъа со хъох ву**». ЖаIпаре элира цо: «**Хъо сох тера вогIуш ву - сан куьцашкахь а, сан амалашкахь а**». Зайдега элира цо: «**Хъо – тхан ваша а ву, тхан азатхо а ву**» (ал-Бухари: 2699, 4251).



Чир эцарах дерг дуьйцу дакъа

332- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مَسْعُودٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: ((لَا يَحِلُّ دَمُ امْرَأٍ مُسْلِمٍ - يَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ، وَأَنَّ رَسُولَ اللَّهِ - إِلَّا بِأَحَدَى ثَلَاثٍ: النَّبِيِّ الرَّزَائِي، وَالنَّفْسِ بِالنَّفْسِ، وَالتَّارِكِ لِدِينِهِ الْمُفَارِقِ لِلْجَمَاعَةِ)) . رواه البخاري (6878)، ومسلم (1676) (25).

332. ИбдуллахI ибн Мас'уда (АллахI реза хуьлда цунна) дийцина, АллахIан элчано (АллахIера кьинхетам а, маршо а хуьлда цунна) элира аьлла: ««АллахI воцург, кхин дела вац. Со АллахIан элча а ву» аьлла, тоьшалла диначу бусалба стеган ций Ианон мегаш дац кхаа меттигехь бен: нагахь оцале маре диначу зудчой, я оцале зуда ялийначу стагий зина динехь; нагахь цо стаг вийнехь; нагахь иза, динах а ваьлла (муртад а ваьлла), (бусалба нехан) юкьараллах дакъаьстинехь» (ал-Бухари: 6878, Муслим: 25/1676).

333 - عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مَسْعُودٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: ((أَوَّلُ مَا يُقْضَى بَيْنَ النَّاسِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ، فِي الدَّمَاءِ)) . رواه البخاري (6533، 6864)، ومسلم (1678) (28).

333. ИбдуллахI ибн Мас'уда (АллахI реза хуьлда цунна) дийцина, АллахIан элчано (АллахIера кьинхетам а, маршо а хуьлда цунна) элира аьлла: «Кьематдийнахь нахера доллучул а хьалха жоп добхун дерг - Иенийна цийш ду» (ал-Бухари: 6533, 6864, Муслим: 28/1678).

334 - عَنْ سَهْلِ بْنِ أَبِي حَتْمَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: انْطَلَقَ عَبْدُ اللَّهِ بْنُ سَهْلٍ، وَمُحَيِّصَةُ بْنُ مَسْعُودٍ، إِلَى خَيْبَرَ - وَهِيَ يَوْمَئِذٍ صُلْحٌ - فَتَفَرَّقَا، فَأَتَى مُحَيِّصَةُ إِلَى عَبْدِ اللَّهِ بْنِ سَهْلٍ، وَهُوَ يَنْسَحُطُ فِي دَمِهِ قَتِيلًا، فَدَفَنَهُ، ثُمَّ قَدِمَ الْمَدِينَةَ، فَانْطَلَقَ عَبْدُ الرَّحْمَنِ بْنُ سَهْلٍ، وَمُحَيِّصَةُ وَحُويِّصَةُ ابْنَا مَسْعُودٍ إِلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، فَذَهَبَ عَبْدُ الرَّحْمَنِ بِتَكَلُّمٍ، فَقَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: ((كَبْرٌ، كَبْرٌ)) - وَهُوَ أَحَدُثُ الْقَوْمِ -، فَسَكَتَ، فَتَكَلَّمَ، فَقَالَ: ((أَتَخْلِفُونَ، وَتَسْتَحْفُونَ قَاتِلَكُمْ، أَوْ صَاحِبَكُمْ؟)) قَالُوا: وَكَيْفَ نَخْلِفُ، وَلَمْ نَشْهَدْ، وَلَمْ نَرِ؟ قَالَ: ((فَنَبْرُكُمْ يَهُودٌ بِخَمْسِينَ يَمِينًا)) فَقَالُوا: كَيْفَ بِأَيْمَانِ قَوْمِ كُفَّارٍ؟ فَعَقَلَهُ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِنْ عِنْدِهِ. رواه البخاري (3173)، ومسلم (1669) (1).

- وَفِي حَدِيثِ حَمَادِ بْنِ زَيْدٍ: فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: ((يُقْسِمُ خَمْسُونَ مِنْكُمْ عَلَى رَجُلٍ مِنْهُمْ، فَيُدْفَعُ بِرُمْتِهِ؟)) قَالُوا: أَمْرٌ لَمْ نَشْهَدْ، كَيْفَ نَخْلِفُ؟ قَالَ: ((فَنَبْرُكُمْ يَهُودٌ بِأَيْمَانِ خَمْسِينَ مِنْهُمْ؟)) قَالُوا: يَا رَسُولَ اللَّهِ، قَوْمٌ كُفَّارٌ، فَوَدَاهُ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِنْ قَبْلِهِ. رواه البخاري (6142، 6143)، ومسلم (1669) (2).

- وَفِي حَدِيثِ سَعِيدِ بْنِ عُبَيْدٍ: فَكْرَةَ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَنْ يُبْطِلَ دَمَهُ، فَوَدَّاهُ بِمِائَةِ مِثْقَلٍ مِنَ الْبَخَارِيِّ (6898)، وَمُسْلِمٍ (1669) (5).

334. СахІл ибн Абу Хъасма (АллахІ реза хуълда цунна) дийцина: «ІабдуллахІ ибн СахІл а, Мухъаййис ибн МасІуд а цхъаьна Хайбаре ваханера (цигахъ машар болу хан ю иза). И шиъ вовшахкъаьстира (цигахъ). Цхъа хан яълча (вухавирзина вогу) Мухъаййис тІекхечира, цІийлахъ керча а кирчина, вийна Іуьллучу ІабдуллахІ ибн СахІлана. Иза дІа а воьллина, цул тІаьхъа Мединате вухавирзира иза. ТІаккха Іабд ар-Рахъман ибн СахІл а, ибн МасІудан ши кІант Мухъаййис а, Хъувайс а вахара Пайхамар (АллахІера кьинхетам а, маршо а хуълда цунна) волучу. Цигахъ Іабд ар-Рахъман хъалха къамел дан волавелча, АллахІан элчано (АллахІера кьинхетам а, маршо а хуълда цунна) элира: **«Воккха-воккханиг хъалха а хуьлуш, хила дист!»**. Ткъа иза оцу нахана юккъехъ жиманиг вара. (Шега и аьлча, иза) дІатийра. ТІаккха важа шиъ къамел дан волавелира. ХІетахъ АллахІан элчано (АллахІера кьинхетам а, маршо а хуълда цунна) элира: **«Кийча дуй шу, дуй а биьна, шайн вийначух я шайн накъостах богІу мах схъаэца?»**. Цара жоп делира: **«Оха муха буур бу дуй - тхуна гина а, дайна ца хилча?»**. Цо аьлла: **«ХІета, жуьгташа дуй буур бу-кха шуна, шаьш бехке дац аьлла. ТІаккха уьш цІена хир бу оцу бехках»**. Цара элира: **«Ткъа керста наха биьначу дуйнах муха (тешар ду) тхо?!»**. ТІаккха АллахІан элчано (АллахІера кьинхетам а, маршо а хуълда цунна) шеггара дІатекхира иза царна. (ал-Бухари: 3173, Муслим: 1/1669).

Хъамад ибн Зайда дийциначу хъадисехъ аьлла: АллахІан элчано (АллахІера кьинхетам а, маршо а хуълда цунна) элира: **«Шух шовзткъе итт стага дуй баа - церан стага вийна ма ву шайн стаг алий. ТІаккха шуьга (чІир эцийта) схъалур ву цара иза»**. Цара элира: **«Ткъа оха муха буу дуй тхайна гина а доцучу хІуманан хьокъехъ»**. Цо элира: **«ХІета, жуьгтех шовзткъе итгамма шуна дуй буур бу, тІаккха уьш оцу бехках дІа а цІанлур бу»**. Цара элира: **«ХІай, АллахІан элча! Керста нах бац уьш?!»**. (ал-Бухари: 6142, 6143, Муслим: 2/1669).

Саид ибн Кубайдан хадисехъ дийцина: «АллахІан элчано (АллахІера кьинхетам а, маршо а хуьлда цунна), оцу (вийначуьнан) ций эрна дита а ца лиьна, цунна дуьхьал закатна тесначу эмкалех бIе эмкал мах текхира» (ал-Бухари: 6898, Муслим: 5/1669).

335 - عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، أَنَّ جَارِيَةً وَجَدَ رَأْسَهَا مَرْضُوضاً بَيْنَ حَجْرَيْنِ، فَقِيلَ: مَنْ فَعَلَ هَذَا بِكَ: فُلَانٌ، فُلَانٌ؟ حَتَّى ذَكَرَ يَهُودِيٌّ، فَأَوْمَأَتْ بِرَأْسِهَا، فَأُخِذَ الْيَهُودِيُّ، فَأَعْتَرَفَ، فَأَمَرَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَنْ يُرَضَّ رَأْسُهُ بَيْنَ حَجْرَيْنِ. رواه البخاري (2413, 2746, 5295, 6876, 6877, 6884), ومسلم (1672) (17).

335. Анас ибн Малика (АллахІ реза хуьлда цунна) дийцина: «Цкъа нахана цхъа йоI карийнера, шина тIулгана юккъехъ Iaьвдина корта а бохийна, Iуьллуш. Наха хаьттина цуьнга: «Мила ву хьуна тIехь хIара болх бинарг? Хьенех вуй? Минех вуй?». Tаьххъара а, цара цхъаьна жугтичуьнан цIе яьккхича, цо шен корта таийра. И жуьгти схъалаьцча, цо даре дира - и зулам ша дина хиларна. Tаккха Пайхамара (АллахІера кьинхетам а, маршо а хуьлда цунна), цуьнан корта шина тIулгана юккъехъ Iовдий, бохабе аьлла, омра дира» (ал-Бухари: 2413, 2746, 5295, 6876, 6877, 6884, Муслим: 17/1672).

336 - وَلِمُسْلِمٍ، وَالنَّسَائِيِّ عَنْ أَنَسٍ، ((أَنَّ يَهُودِيًّا قَتَلَ جَارِيَةً عَلَى أَوْصَاحٍ، فَأَقَادَهُ بِهَا رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ)) . رواه مسلم (1672) (15)، والنسائي: (4740).

336. Муслима а, ан-Насаис а даладо Анаса (АллахІ реза хуьлда цунна) дийцина аьлла: «Цхъана жуьгтичо цхъа йоI йийнера - цуьнгара цхъацца детин хаздергаш бахъанехъ. АллахІан элчано (АллахІера кьинхетам а, маршо а хуьлда цунна) оцу (йоIана) дуьхьал (цо иза ма-ерра, ве иза аьлла) чIир эцийтира цуьнгара» (Муслим: 15/1672, ан-Насаи: 4740).

337 - عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: ((لَمَّا فَتَحَ اللَّهُ تَعَالَى عَلَى رَسُولِهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَكَّةَ، قَتَلَتْ خُرَاعَةُ رَجُلًا مِنْ بَنِي لَيْثٍ بِقَتِيلٍ كَانَ لَهُمْ فِي الْجَاهِلِيَّةِ، فَقَامَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، فَقَالَ: ((إِنَّ اللَّهَ - عَزَّ وَجَلَّ - قَدْ حَبَسَ عَن مَكَّةَ الْفِيلَ، وَسَاطَ عَلَيْهَا رَسُولُهُ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَالْمُؤْمِنِينَ، أَلَا وَإِنَّهَا لَمْ تَحِلَّ لِأَحَدٍ قَبْلِي، وَلَا تَحِلُّ لِأَحَدٍ بَعْدِي، وَإِنَّمَا أُحِلَّتْ لِي سَاعَةً مِنْ نَهَارٍ، وَإِنَّهَا سَاعَتِي هَذِهِ حَرَامٌ، لَا يُعْصَدُ شَجَرُهَا، وَلَا يُخْتَلَى شَوْكُهَا، وَلَا تُلْتَقَطُ سَاقِطَتُهَا إِلَّا لِمَنْشَدٍ، وَمَنْ قَتَلَ لَهُ قَتِيلٌ فَهُوَ بِخَيْرِ النَّظَرَيْنِ: إِمَّا أَنْ يُقْتَلَ، وَإِمَّا أَنْ

يُفَدَى)) . فَقَامَ رَجُلٌ مِنْ أَهْلِ الْيَمَنِ - يُقَالُ لَهُ: أَبُو شَاهٍ - فَقَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، أَكْتُبُوا لِي. فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: ((أَكْتُبُوا لِأَبِي شَاهٍ)) . ثُمَّ قَامَ الْعَبَّاسُ، فَقَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، إِلَّا الْأَذْخَرَ، فَإِنَّا نَجْعَلُهُ فِي بُيُوتِنَا وَنُقْبِرُنَا. فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: ((إِلَّا الْأَذْخَرَ)) . رواه البخاري (112، 2434، 6880)، ومسلم (1355) (447، 448).

337. Абу Хиурайрас (АллахI реза хуълда цунна) дийцина: «АллахIа Шен элчанна (АллахIера кьинхетам а, маршо а хуълда цунна) Маккина тIехь тIолам а белла, (цо иза) яьккхиначул тIаьхьа, Хиузайл тайпано Лайсан тIаьхьенах цхьаь вийнера - Iеса заманахь шайх вийна хиллачунна дуьхьал. ТIаккха Пайхамара (АллахIера кьинхетам а, маршо а хуълда цунна), нахана хьалха дIа а хIоьттина, кхайкхам бира: «**Боккьалаь, АллахIа Макки чу ца дуьтуш пил сацийна, амма Шен элчанна а, муьма-нахана а оцу гIалина тIехь толам баккха аьтто бина Цо. Сол хьалха хиллачу цхьанненна а Маккахь тIом бан магийна хилла дац, ткьа суна цхьанна магийна оцу чоьхь тIом бан - цхьана дийначохь, цхьана сохьтехь. ХIинца дуьйнна дIа цхьанненна а магийна хир долуш а дац и. Кхузара экха (талларца) хьедан мегаш дац, кхузара кьохцалгаш кегдан мегаш дац, кхузахь карийна хIума, и карийна хилар дIакхайкхорна а бен, схьаэца мегаш дац. Нагахь кхузахь хьеннан а цхьаьннан гергараниг вийнехь - шайн стаг вийначеран шиннах шайна луьбург цхьа сацам тIезца бакьо ю: я чIир эца, я мах эца**». Эццахь тIе а вена, Йеменара Абу ШахIин цIе йолучу цхьана стага элира: «**ДIаязбехьа суна (и сацамаш), хIай АллахIан элча**». ХIетахь АллахIан элчано (АллахIера кьинхетам а, маршо а хуълда цунна) омра дира: «**ДIаяздейша (и цунна)**». Циггахь хьала а гIаьттина, Iаббаса элира: «**ХIай, АллахIан элча! Оцу бехкамашна юккьера хаза хьожа йогIу эрз дIабаккхяхьа, вай кешнаш дечу хенахь а, цIенош дугIучу хенахь а лелош болу**». ХIетахь цо тIетуьйхира: «**Хаза хьожа йогIу эрз боцург**» аьлла (ал-Бухари: 112, 2434, 6880, Муслим: 448,447/1355).

338 – عَنْ عُمَرَ بْنِ الْخَطَّابِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، ((أَنَّهُ اسْتَشَارَ النَّاسَ فِي إِمْلَاصِ الْمَرْأَةِ، فَقَالَ الْمُغِيرَةُ بْنُ شُعْبَةَ: شَهِدْتُ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَضَى فِيهِ بَغْرَةً: عَبْدٌ، أَوْ أَمَةٌ، فَقَالَ: انْتَبِي بِمَنْ يَشْهَدُ مَعَكَ. فَشَهِدَ لَهُ مُحَمَّدُ بْنُ مَسْلَمَةَ)) . رواه البخاري (6905، 6906، 6907، 6908)، ومسلم (1311/3) (1689) (39).

338. Iумар ибн ал-ХаттIаб (АллахI реза хуълда цунна) нахах дага велира - (цхьамма тохар бахьанехь) хеназа бер дина йолучу зудчуьнан хьокьехь (бан

безачу сацамах лаьцна). Хиетахь Муғи́ра ибн аш-Шу́бас (АллахИ реза хуьлда цунна) элира: «**Пайхамара (АллахИера кьинхетам а, маршо а хуьлда цунна) Мурра** токхуйтуш сацам бира оцу хьокъехь: **лай я гIарбаш**». Хиетахь (Иумар ибн ал-Хаттаба (АллахИ реза хуьлда цунна)) элира: «**Айхьа дуйьцучунна теш валон везар ву хьан**». Ткъа цуьнца цхьаьна теш хЮьттира Мухьаммад ибн Маслама. (ал-Бухари: 6905, 6906, 6907, 6908, Муслим: (3/1311) 39/1689).

339 - عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: اقْتَبَلْتُ امْرَأَتَانِ مِنْ هُدَيْلٍ، فَرَمَتْ إِحْدَاهُمَا الْأُخْرَى بِحَجَرٍ، فَقَتَلَتْهَا وَمَا فِي بَطْنِهَا، فَاخْتَصَمُوا إِلَى رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، فَقَضَى رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: أَنَّ دِيَةَ جَنِينِهَا عُرَّةٌ: عَبْدٌ، أَوْ وَلِيدَةٌ، وَقَضَى بِدِيَةِ الْمَرْأَةِ عَلَى عَاقِلَتِهَا، وَوَرَثَتَهَا وَلَدَهَا وَمَنْ مَعَهُمْ، فَقَامَ حَمَلُ بِنِ النَّابِغَةِ الْهُدَلِيِّ فَقَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، كَيْفَ أَغْرَمَ مَنْ لَاشْرِبَ وَلَا أَكُلَ، وَلَا نَطِقَ وَلَا اسْتَهَلَ، فَمِثْلُ ذَلِكَ يُطَلُّ؟ فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: ((**إِنَّمَا هُوَ مِنْ إِخْوَانِ الْكُهَّانِ**)) . مِنْ أَجْلِ سَجْعِهِ الَّذِي سَجَعَ . رواه البخاري (5758, 6910)، ومسلم (1681) (36).

339. Абу Хиурайрас (АллахИ реза хуьлда цунна) дийцина: «Хиузайл тайпанах йолу ши зуда вовшахлеттера. Цаьршиннах цхьамма, ласттийна баьхьна вукхунна тIулг а тоьхна, иза а, цуьнан кийрара бер а дийнера. Ткъа нах, и гIуллакх а эчна, АллахИан элчане (АллахИера кьинхетам а, маршо а хуьлда цунна) бевлира. ТIаккха АллахИан элчано (АллахИера кьинхетам а, маршо а хуьлда цунна) омира дира: дийначу кийрара берана тIера тоьлларг стаг-лай я зуда-лай такха, ткъа йийначу зудчух мах такхаран жобпалла - оцу зудчуьнан гергарачарна тIе диллина. Текхна хилла болу мах дIасабийкьира - йийначу зудчуьнан кIантана а, бухабиссиначу верасашна а юккъехь. Циггахь Хьамл ибн ан-НабигIа ал-Хиузалис хаьттина: «**ХИай, АллахИан элча! Мах хIунда токху аса - цкъа а мелла а доцучух, я хIума йиьна а доцучух, я къамел дина а доцучух, я дилхина а доцучух? Оцу тайпана хIума дуйтуш ма дара**». ТIаккха АллахИан элчано (АллахИера кьинхетам а, маршо а хуьлда цунна) жоп делла: «**Боккъалаь, хIара – къайленаш хаьа бохучийн (бозбуунчийн) вежарех ма ву - оцу кепара (цара санна) мукьамехь цхьана тов дешнаш кхо алар бахьанехь**» (ал-Бухари: 5758, 6910, Муслим: 36/1681).

340 - عَنْ عِمْرَانَ بْنِ حُصَيْنٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا: ((**أَنَّ رَجُلًا عَضَّ يَدَ رَجُلٍ، فَنَزَعَ يَدَهُ مِنْ فَمِهِ، فَوَقَعَتْ نُفْسِيَّاهُ، فَاخْتَصَمَا إِلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، فَقَالَ: ((يَعْضُ أَحَدُكُمْ أَخَاهُ كَمَا يَعْضُ الْفَحْلُ؟! لَا دِيَةَ لَكَ))**)) . رواه البخاري (6892)، ومسلم (1673) (18).

340. Имран ибн Хъусайна (АллахI реза хуьлда цаьршинна) дийцина: «Цкъа цхъана стага кхечу стеган куьйгах цергаш йобхкина. Вукхо шен куьг цуьнан багара схъатоьхча, цуьнан хьалхара ши церг яккхинера. Ткъа цаьршимма и гIуллакх Пайхамаре (АллахIера салават, салам хуьлда цунна) даьккхича, цо элира: **«(Боршачу) эмкало санна, цергаш муха юкху аш шайн вешина?!»**. Мах ца богIу хьуна». (ал-Бухари: 6892, Муслим: 18/1673).

341 - عَنِ الْحَسَنِ بْنِ أَبِي الْحَسَنِ الْبَصْرِيِّ، قَالَ: حَدَّثَنَا جُنْدُبٌ فِي هَذَا الْمَسْجِدِ، وَمَا نَسِينَا مِنْهُ حَدِيثًا، وَمَا نَحْسَى أَنْ يَكُونَ جُنْدُبٌ كَذَّابٌ عَلَى رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: ((كَانُ فِيْمَنْ كَانَ قَبْلَكُمْ رَجُلٌ بِهِ جُرْحٌ فَجَزَعُ، فَأَخَذَ سِكِّينًا فَحَزَّ بِهَا يَدَهُ، فَمَا رَقَا الدَّمُ حَتَّى مَاتَ، قَالَ اللَّهُ - عَزَّ وَجَلَّ -: عَبْدِي بَادَرَنِي بِنَفْسِهِ، حَرَّمْتُ عَلَيْهِ الْجَنَّةَ)) . رواه البخاري (3463)، ومسلم (113) (180).

341. Ал-Хъасан ибн Абу ал-Хъасан ал-Басрис дийцина: «ХIокху маьждигехь Жундуб бин IабдуллахIа (АллахI реза хуьлда цунна) хьадис дийцира тхуна. Цо дийцичахъана дуьйнна тхуна дицделла а дац и хьадис, я тхан цхъана а агIор сагатдойла а яц Жундуба АллахIан элчанна (АллахIера кьинхетам а, маршо а хуьлда цунна) тIехь доцург кхоьллина хила мега аьлла. (Жундуба (АллахI реза хуьлда цунна) дийцира, АллахIан элчано (АллахIера кьинхетам а, маршо а хуьлда цунна) элира аьлла: «Хьалха заманчохь баьхначарна юккьехь чов йина цхъа стаг хилла. (Ткъа оцу чевнан лазарна) сацатохаделлачу цо, урс схъа а эчна, шен куьг дIахадийна хилла. И бахъанехь ций дIа а ихина, и (стаг) велла. Сийлахь-Везачу АллахIа аьлла: **«Сан лайно (Суна дуьхьал кхачарехь) хьалхе яккхи Сол а, (ша-шена Iожалла а йина). Цундела ялсамани хьарам йина Аса цунна»**» (ал-Бухари: 3463, Муслим: 180/113).



Нахаца леларна (зина дарна) догу таӀзар дуьйцу дакъа

342 - عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: "أَقْدَمَ نَاسٌ مِنْ عُكْلٍ - أَوْ عُرَيْيَةَ - فَاجْتَوَوْا الْمَدِينَةَ، فَأَمَرَ لَهُمُ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِلِقَاحٍ، وَأَمَرَهُمْ: أَنْ يَتَسَرَّبُوا مِنْ أَبْوَابِهَا وَالْبَابِهَا، فَانْطَلَقُوا، فَلَمَّا صَحُوا، قَتَلُوا رَاعِي النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، وَاسْتَأْفُوا النَّعْمَ، فَجَاءَ الْخَبْرُ فِي أَوَّلِ النَّهَارِ، فَبَعَثَ فِي آثَارِهِمْ، فَلَمَّا ارْتَفَعَ النَّهَارُ جِيءَ بِهِمْ، فَأَمَرَ بِهِمْ، فَقَطَّعَتْ أَيْدِيَهُمْ وَأَرْجُلُهُمْ مِنْ خِلَافٍ، وَسَمِرَتْ أَعْيُنُهُمْ، وَتُرِكُوا فِي الْحَرَّةِ يَسْتَسْفُونَ، فَلَا يُسْفُونَ "

قال أبو قلابة: فهؤلاء سرفوا، وقتلوا، وكفروا بعد إيمانهم، وحاربوا الله ورسوله. أخرجه الجماعة. رواه البخاري (233)، ومسلم (1671).

342. Анас ибн Малика (АллахI реза хуьлда цунна) дийцина: «(Шен хенахь) Iукл (я Iурайна) тайпанах нах баьхкинера Медана. Ткъа цигара хенан хIоттам а ца лайна, догIмаш вон хилира церан. Tаккха Пайхамара (АллахIера кьинхетам а, маршо а хуьлда цунна) ома дира цаьрга: (цхьана ханчохь) узуш йолучу (эмкалийн) хьаткъа а, шуьреш а мала аьлла. Уьш дIабахара (шайга го аьллачу меттиге). Амма шайн могашалла тоелча, Пайхамаран (АллахIера кьинхетам а, маршо а хуьлда цуна) Iу вен а вийна, (цо дажош хилла долу дерриге а) даьхни лаьблина дIадигира цара. Ткъа де делкъанга далале (Медна) хаам кхечира цигахь хиллачух лаьцна. XIетахь Пайхамара (АллахIера кьинхетам а, маршо а хуьлда цунна) царна тIаьхьа (нах) бехира (уьш хьалаха аьлла). Ткъа делкъахенахь схьабалийра уьш (Медана). XIетахь Пайхамара (АллахIера кьинхетам а, маршо а хуьлда цунна) ома а дина, церан куьйгаш а, когаш а дехира бIостане. (Цул сов, ций дина эчиг а Iуьттуш) бIаьргаш а дагийра церан. Цул тIаьхьа оцу йовхонехь охьатийсина битира уьш, дехча цхьаммо хи а ца луш».

Абу Къилаба аьлла: «Цара (цхьаь делахь) кьола динера. (Ший делахь, даьхнина тIе хIоттийна хилла волу Iу а) вийнера цара. (Кхоь делахь) имане баьхкиначул тIаьхьа керстаналла динера цара. (Диь далахь) АллахIца а, цуьнан элчанца а тIом бинера цара» (ал-Бухари: 233, Муслим: 1671).

343 - عَنْ عُبَيْدِ اللَّهِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عُثَيْبَةَ بْنِ مَسْعُودٍ، عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، وَرَزِيدِ بْنِ خَالِدِ الْجُهَيْيِّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا، أَنَّهُمَا قَالَا: ((إِنَّ رَجُلًا مِنَ الْأَعْرَابِ أَتَى رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، فَقَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى

اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، أَنْشُدَكَ اللَّهُ إِلَّا قَضَيْتَ بَيْنَنَا بِكِتَابِ اللَّهِ، فَقَالَ الْخَصْمُ الْآخَرُ، وَهُوَ أَفْقَهُ مِنْهُ: نَعَمْ، فَأَقْضِ بَيْنَنَا بِكِتَابِ اللَّهِ. وَأَذِنَ لِي. فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: ((قُلْ)) قَالَ: إِنَّ ابْنِي كَانَ عَسِيفاً عَلَى هَذَا، فَرَزَنِي بِأَمْرَاتِهِ، وَإِنِّي أُخْبِرْتُ أَنَّ عَلَى ابْنِي الرَّجْمَ، فَأَقْتَدَيْتُ مِنْهُ بِمِائَةِ شَاةٍ وَوَلِيدَةٍ، فَسَأَلْتُ أَهْلَ الْعِلْمِ؟ فَأَخْبَرُونِي: أَنَّ عَلَى ابْنِي جَلْدَ مِائَةٍ وَتَغْرِيْبُ عَامٍ، وَأَنَّ عَلَى امْرَأَةِ هَذَا الرَّجْمَ. فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: ((وَالَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ لَأَقْضِيَنَّ بَيْنَكُمَا بِكِتَابِ اللَّهِ، الْوَلِيدَةُ وَالْغَنَمُ رَدٌّ عَلَيْكَ، وَعَلَى ابْنِكَ جَلْدُ مِائَةٍ، وَتَغْرِيْبُ عَامٍ، وَاغْدُ يَا أُنَيْسُ - لِرَجُلٍ مِنْ أَسْلَمَ - إِلَى امْرَأَةِ هَذَا، فَإِنِ اعْتَرَفَتْ فَارْجُمِهَا)) . فَعَدَا عَلَيْهَا فَاعْتَرَفَتْ، فَأَمَرَ بِهَا رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَرُجِمَتْ. رواه البخاري (2695, 2696, 2724, 2725, 7193, 7194, 7260)، ومسلم (1697, 1698) (25).

343. ГубайдиллахI ибн IабдуллахI ибн Iутбата ибн МасIуда а, Абу XIурайрас а, Зайд ибн Халид ал-ЖухIанис а (АллахI реза хуьлда цаьршинна) дийцина: «Цкъа Iаьрбойх волучу цхьана стага АллахIан элчанна (АллахIера кьинхетам а, маршо а хуьлда цунна) тIе а веана, элира: «XIай, АллахIан элча! АллахIан цIарах доьху аса хьобга: ахьа тхайна юккъехь АллахIан Жайница йогIуш йолу кхиэл яр». Вукха довхочо (динан гIуллакхах цул а алсамо кхеташ хилла волучу) аьлла: «XIаь, кхиэл ехьа тхойшинна юккъехь, АллахIан Жайница йогIуш йолу. Вист хила пурба а лохьа суна». Пайхамара (АллахIера кьинхетам а, маршо а хуьлда цунна) аьлла: «Схьадийца». Цо дийцина: «Сан кIант хIокху стеган ялхо вара. Ткъа цо хIокхуьнан зудчуьнца зина дина. Суна дийцинера: сан кIантана валлалц тIулгаш детта догIуш ду аьлла. ТIаккха аса хIокху стагана оцунна дуьхьал бIе уьстагI белла, цхьаь кьона гIарбаш а елла. Цул тIаьхьа со Iилманан охIлане ваьлча, цара суна дийцира: сан кIантана бIюзза шед тоха еза, цхьана шарна шен махках ваккха а веза иза, ткъа хIокху стеган зудчунна – яллалц тIулгаш детта догIу аьлла». ТIаккха АллахIан элчано (АллахIера кьинхетам а, маршо а хуьлда цунна) аьлла: «Сайн са Шен карахь долучух дуй ма бу аса: цхьа а шеко йоцуш, АллахIан Жайница йогIуш йолу кхиэл йийр ма ю аса шуьшинна юккъехь! Кьона гIарбаш а, уьстагIий а юхадала деза хьуна. Ткъа хьан кIантана бIюзза шед тохарца таIзар дан а догIу, шарна махках ваккха а вогIу иза. Ткъа хьо, хIай Унайс, хьада вало, и зуда йолучу а гIой, нагахь цо мукIарло дахь - яллалц тIулгаш тоха цунна». (Унайс) иза йолучу вахара, ткъа цо мукIарло а дира. АллахIан элчанан (АллахIера кьинхетам а, маршо а хуьлда цунна) омрица цунна тIулгаш туьйхира. (ал-Бухари: 2695, 2696, 2724, 2725, 7193, 7194, 7260, Муслим: 25/1697,1698).

344 - عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عُقْبَةَ بْنِ مَسْعُودٍ عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ وَرَبِيدِ بْنِ خَالِدِ الْجُهَنِيِّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَا: سئِلَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَنِ الْأَمَةِ إِذَا زَنَتْ وَلَمْ تُحْصَنْ؟ قَالَ: ((إِنْ زَنَتْ فَاجْلِدُوهَا، ثُمَّ إِنْ زَنَتْ فَاجْلِدُوهَا، ثُمَّ إِنْ زَنَتْ فَاجْلِدُوهَا، ثُمَّ إِنْ زَنَتْ فَاجْلِدُوهَا، وَلَوْ بِضَفِيرٍ)) .
 قَالَ ابْنُ شِهَابٍ: وَلَا أُدْرِي: أَبَعْدَ الثَّلَاثَةِ، أَوْ الرَّابِعَةِ؟ رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ (2153، 2154)، وَمُسْلِمٌ (1703) (32).

344. ГубайдиллахI ибн Гутба ибн МасГуда дийцина, Абу Хиурайрас а, Зайд ибн Халид ал-ЖухIанис а (АллахI реза хуьлда цаьршинна) элира аьлла: «Пайхамаре (АллахIера кьинхетам а, маршо а хуьлда цунна) хаьттира: «Нагахь маре данза йолучу гIарбашера зина дожахь, хIун дан догIу?». Цо жоп делира: «Нагахь цо зина дахь - таIзарна йогIу шед (гIаж) тухийла аша цунна. Нагахь цул гIаьхьа юха а цо зина дахь - юха а таIзарна йогIу шед тухийла аша цунна. Нагахь кхоазлагIа а цо зина дахь - чуханах йохкий а, дIайохка аша иза» (хIара хьадис ал-Бухарис а, Муслима а далийна, ткьа хьадисан дIаяздар Муслимниг ду).

Ибн ШихIаба аьлла: «Билггал дагадогIуш вац со: кхоазлагIа (зина доьжча) элира техьа цо (дIайохка иза аьлла), я доьбалгIа доьжча элира техьа цо иза». (ал-Бухари: 2153, 2154, Муслим: 3/1703).

345 - عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أَنَّهُ قَالَ: ((أَتَى رَجُلٌ مِنَ الْمُسْلِمِينَ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ - وَهُوَ فِي الْمَسْجِدِ - فَنَادَاهُ، فَقَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، إِنِّي زَنَيْتُ، فَأَعْرَضَ عَنْهُ، فَتَنَحَّى تَلْفَاءَ وَجْهِهِ، فَقَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، إِنِّي زَنَيْتُ، فَأَعْرَضَ عَنْهُ حَتَّى تَنَى ذَلِكَ عَلَيْهِ أَرْبَعَ مَرَّاتٍ، فَلَمَّا شَهِدَ عَلَى نَفْسِهِ أَرْبَعَ شَهَادَاتٍ، دَعَاهُ رَسُولُ اللَّهِ، فَقَالَ: ((أَيْكَ جُنُودٌ ؟)) قَالَ: لَا. قَالَ: ((فَهَلْ أَحْصَنْتَ؟)) قَالَ: نَعَمْ. فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: ((اذْهَبُوا بِهِ فَارْجُمُوهُ)) . رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ (5271)، وَمُسْلِمٌ (1691) (16).

345. Абу Хиурайрас (АллахI реза хуьлда цунна) дийцина: «АллахIан элча (АллахIера кьинхетам а, маршо а хуьлда цунна) маьждиган чохь а волуш, цунна гIе а веана, бусалба нахах цхьана стага аьлла: «ХIай, АллахIан элча! Зина дина аса!». Ткьа иза цуьнах дIавирзина. Оцу стага, цунна го а баьккхина, цунна юьхь-дуьхьал а нисвелла, юха а аьлла: «ХIай, АллахIан элча! Зина дина аса!». ТIаккха а цуьнах дIавирзина иза. Оцу стага ша-шена дуьхьал, юх-юха а деш, доьазза тоьшалла дича, АллахIан элчано (АллахIера кьинхетам а, маршо а хуьлда цунна), иза шена гIе а кхайкхина, хаьттина цуьнга: «Хьераваьлла-м вац хьо?». Цо жоп делла: «ХIан-хIа». Юха а хаьттина цо цуьнга: «Зуда ялийна вуй, ткьа, хьо?». Цо жоп делла: «ХIаь». ТIаккха АллахIан элчано (АллахIера кьинхетам а, маршо а хуьлда цунна)

омра дина: «**Дпа а вигий, валлалц тҮулгаш детта цунна**». (ал-Бухари: 5271, Муслим: 16/1691).

346 - قَالَ ابْنُ شِهَابٍ: فَأَخْبَرَنِي أَبُو سَلَمَةَ بْنُ عَبْدِ الرَّحْمَنِ، أَنَّهُ سَمِعَ جَابِرَ بْنَ عَبْدِ اللَّهِ يَقُولُ: كُنْتُ فِي مَن رَجَمَهُ، فَرَجَمَنَاهُ بِالْمُصَلِّي، فَلَمَّا أَدْلَقْتُهُ الْحِجَارَةَ هَرَبَ، فَأَدْرَكْنَاهُ بِالْحَرَّةِ، فَرَجَمْنَاهُ. رواه البخاري (5272)، ومسلم (1691) (16).

الرَّجُلُ: هُوَ مَا عَزَّ بِنُ مَالِكٍ، وَرَوَى قِصَّتَهُ جَابِرُ بْنُ سَمْرَةَ. رواه مسلم (1692) (17). وَعَبْدُ اللَّهِ بْنُ عَبَّاسٍ. رواه مسلم (1693) (19). وَأَبُو سَعِيدٍ الْخُدْرِيُّ. رواه مسلم (1694) (20). وَبُرَيْدَةُ بْنُ الْحَصِيْبِ الْأَسْلَمِيُّ - رضي الله عنه - . رواه مسلم (1695) (22).

346. Ибн ШихАба аьлла: «Абу Салама ибн Іабд ар-Рахъмана дийцира суна, Жабир ибн ІабдуллахІа олуш хезна шена аьлла: «**Цунна тҮулгаш тоьхначарна юкъахъ вара со. (Декъашна) ламаз деш йолучу меттигехь тҮулгаш тоха долийра оха цунна. (Деттачу) тҮулгаша шена ницкъ бан болийча, дIаведира иза. Ткъа оха ал-Хъаррат олучу меттигехь тIаьхъа а кхиьна, валлалц тҮулгаш туьйхира цунна**». (ал-Бухари: 5272, Муслим: 16/1691).

(Цигахъ шена и тҮулгаш тоьхна волу) стаг – Маиз ибн Малик ву. Оцу хьокъехъ долу дийцар дийциначарех бу – Жабир ибн Самурас. (Муслим: 17/1692).

ІабдуллахІ ибн Іаббас, (Муслим: 19/1693).

Абу СаИд ал-Худри. (Муслим: 20/1694).

Бурайда ибн ал-Хъусайб ал-Аслами. (Муслим: 22/1695).

347 - عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا أَنَّهُ قَالَ: إِنَّ الْيَهُودَ جَاءُوا إِلَى رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، فَذَكَرُوا لَهُ أَنَّ امْرَأَةً مِنْهُمْ وَرَجُلًا زَنِيًّا، فَقَالَ لَهُمْ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: ((مَا تَجِدُونَ فِي النَّوْرَةِ فِي سَائِنِ الرَّجْمِ؟)) فَقَالُوا: نَفْضُحُهُمْ، وَيُجْلِدُونَ. قَالَ عَبْدُ اللَّهِ بْنُ سَلَامٍ: كَذَبْتُمْ، إِنَّ فِيهَا الرَّجْمَ. فَأَتَوْا بِالنَّوْرَةِ فَنَشَرُوهَا، فَوَضَعَ أَحَدُهُمْ يَدَهُ عَلَى آيَةِ الرَّجْمِ، فَقَرَأَ مَا قَبْلَهَا وَمَا بَعْدَهَا، فَقَالَ لَهُ عَبْدُ اللَّهِ بْنُ سَلَامٍ: ارْفَعْ يَدَكَ. فَرَفَعَ يَدَهُ، فَإِذَا فِيهَا آيَةُ الرَّجْمِ. فَقَالَ: صَدَقَ يَا مُحَمَّدٌ. فَأَمَرَ بِهِمَا النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَرَجَمَا، قَالَ: فَرَأَيْتَ الرَّجُلَ يَجِنُّ عَلَى الْمَرْأَةِ، يَقِيهَا الْحِجَارَةَ)) . رواه البخاري (4556، 6841)، ومسلم (1699) (26). الرَّجُلُ الَّذِي وَضَعَ يَدَهُ عَلَى آيَةِ الرَّجْمِ عَبْدُ اللَّهِ بْنُ صَوْرِيَا .

347. ІабдуллахІ ибн Іумара (АллахІ реза хуьлда цунна а, цуьнан дена а) дийцина: «Цкъа АллахІан элчанна тІе (АллахІера кьинхетам а, маршо а хуьлда цунна) жуьгтий баьхкира. Цара цуьнга дийцира - шайна юккъерачу цхьана стага а, цхьана зудчо а зина дина хилар. АллахІан элчано (АллахІера кьинхетам а, маршо а хуьлда цунна) хаьттира цаьрга: «**Товратахь хІун аьлла ду тІулгаш тохаран хьокъехь?**». Цара жоп делира: «**Оха уьш нахала бахарца юьхь-Іаьржа хІиттабо), шед а етта царна**». ІабдуллахІ ибн Салама аьлла: «**Харц луйьш ду шу. Оцу чохь тІулгаш тохар тІедожош [цхьа аят] ду**». Товрат схьа а деана, и деша боьлча, царех цхьамма зина диначарна тІулгаш детта аьллачу аятна тІе кхаьчначу хенахь, оцу (аятна) тІе куьг а диллина, цул хьалхараниг а, цул тІаьхьараниг а дІадийшира. ІабдуллахІ ибн Салама аьлла цуьнга: «**Куьг дІадаккхал хьайн**». Ткъа цо куьг дІадаьккхича - нийсса оцунна бухахь хилла зина диначарна тІулгаш детта аьлла, омра деш долу аят. Бакъ лоь хьо, хІай Мухьаммад! ТІаккха АллахІан элчано (АллахІера кьинхетам а, маршо а хуьлда цунна), царна тІулгаш детта аьлла, омра дина. Наха оцу сохьта кхочуш а дина цуьнан и омра. ІабдуллахІ ибн Іумара аьлла: «**Со а вара царна тІулгаш тоьхначарех цхьаь. Цо иза ларьеш, шен дегІ дуьхьал лобцуш а гира суна**». Цо (АллахІ реза хуьлда цунна) аьлла: «**Зина диначарна тІулгаш тоха догІу аьллачу аятна тІе куьг диллинарг – ІабдуллахІ ибн Сурийа (олу стаг) хилла**» (ал-Бухари: 4556, 6841, Муслим: 26/1699).

348 - عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: ((لَوْ أَنَّ رَجُلًا - أَوْ قَالَ: امْرَأً - اطَّلَعَ عَلَيْكَ بِغَيْرِ إِذْنِكَ، فَحَدَّقْتَهُ بِحَصَاةٍ، فَفَقَّاتَ عَيْنَهُ، مَا كَانَ عَلَيْكَ جُنَاحٌ)) . رواه البخاري (6888)، ومسلم (6902)، (2158) (44).

348. Абу ХІурайрас (АллахІ реза хуьлда цунна) дийцина: «АллахІан элчано (АллахІера кьинхетам а, маршо а хуьлда цунна) олуш хезна суна: «**Нагахь цхьаь, хьан пурба а доцуш, хьан хІусамехь (лелочуьнга) хьежа волахь, (ткъа ахьа и бахьанехь), ласттийна баьхьна тІулг а тоьхна, цуьнан бІаьрг баккхяхь, хьуна цхьана а кепара къа хир дац**» (ал-Бухари: 6888, 6902, Муслим: 44/2158).



Къола дарна догӀу таӀзар

349 - عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا، أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَطَعَ فِي مَجَنٍّ، قِيمَتُهُ - وَفِي لَفْظٍ: ثَمَنُهُ - ثَلَاثَةُ دَرَاهِمٍ)). رواه البخاري (6795, 6796, 6797, 6798)، ومسلم (1686) (6).

349. ИабдуллахI ибн Iумара (АллахI реза хуьлда цунна а, цуьнан дена а) дийцина: «Пайхамара (АллахIера кьинхетам а, маршо а хуьлда цунна) кхо дирхIам мах болу турс лачкьийначу къуьнан куьг даккха аьлла, овра дира» (ал-Бухари: 6795-6795, 6796, 6797, 6798, Муслим: 6/1686).

350 - عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا، أَنَّهَا سَمِعَتْ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ: ((نُقِطِعُ الْيَدَ فِي رُبْعِ دِينَارٍ، فَصَاعِدًا))). رواه البخاري (6789)، ومسلم (1684) (1).

350. Iайшата (АллахI реза хуьлда цунна) дийцина, АллаhIан элчано (АллахIера кьинхетам а, маршо а хуьлда цунна) олуш хезна шена аьлла: «Къуьнан куьг даккха догӀу - нагахь цо динаран доьалгIа дакъа я цул а сов лачкьийнехь». (ал-Бухари: 6789, Муслим: 1/1684).

351 - عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا، أَنَّ فُرَيْشًا أَهَمَّهُمْ شَأْنُ الْمَخْرُومِيَّةِ الَّتِي سَرَقَتْ، فَقَالُوا: مَنْ يُكَلِّمُ فِيهَا رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ؟ فَقَالُوا: وَمَنْ يَجْتَرِئُ عَلَيْهِ إِلَّا أُسَامَةُ بْنُ زَيْدٍ، حِبُّ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ؟ فَكَلَّمَهُ أُسَامَةُ، فَقَالَ: ((أَتَسْفَعُ فِي حَدِّ مَنْ حُدِّدَ اللَّهُ؟!)) ثُمَّ قَامَ، فَاخْتَطَبَ فَقَالَ: ((إِنَّمَا أَهْلَكَ الَّذِينَ مِنْ قِبَلِكُمْ، أَنَّهُمْ كَانُوا إِذَا سَرَقَ فِيهِمْ الشَّرِيفُ تَرَكَوهُ، وَإِذَا سَرَقَ فِيهِمُ الضَّعِيفُ أَقَامُوا عَلَيْهِ الْحَدَّ، وَأَيْمُ اللَّهِ لَوْ أَنَّ فَاطِمَةَ بِنْتَ مُحَمَّدٍ سَرَقَتْ لَقَطَعْتُ يَدَهَا))). رواه البخاري (3732, 3733, 6788)، ومسلم (1688) (8).
- وَفِي لَفْظٍ: ((كَانَتْ امْرَأَةٌ تَسْتَعِيرُ الْمَتَاعَ وَتَجِدُّهُ، فَأَمَرَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِقَطْعِ يَدِهَا))). رواه مسلم (1688) (10).

351. Iайшата (АллахI реза хуьлда цунна) дийцина: «Къурайшаш чоIга гIайгIанехь хилла къола дина хилла йолу Махзуми тайпанах цхьа зуда бахьанехь. Наха хаьттина: «Цуьнгахьа гIо лоцуш, АллаhIан элчане (АллахIера кьинхетам а, маршо а хуьлда цунна) вист мила хир варате?». Эццахь цара аьлла: «И дан мила хIуттур вара - Iусам ибн Зайд воцург, АллаhIан элчанна (АллахIера кьинхетам а, маршо а хуьлда цунна) дукхавезнарг волу?». Ткъа цуьнан хьокьехь Iусам вист хилча, (эццахь АллаhIан элчано (АллахIера кьинхетам а, маршо а хуьлда цунна)) цуьнга элира: «АллаhIа дахIоттийна болу таӀзаран барам хийца боху

ахъа соьга?». (АллахІан элчано (АллахІера кьинхетам а, маршо а хуьлда цунна)), хьала а глаьттина, (хІара чулацам а болуш) хутІба дира: **«Делахъ, хІай нах! Боккъалаъ, шул хьалха хилларш хІаллакбина шуна: цара шайна юккьерачу цІе яханачу наха кьола дича - уьш (таІзар а ца деш) дІахецарой, халкъ-наха (гІийлачара) кьола дича - царна таІзар дарой! Сан са Шен карахъ долучух дуй ма буу аса: нагахъ Мухьаммадан йоІа ПетІамата кьола дахъ, аса овра дийр ма ду - цуьнан куьг даккха аьлла а».** (ал-Бухари: 3732, 3733, 6788, Муслим: 8/1688).

Кхечу ривайатехъ (хьадисехъ) дийцина, Іайшата элира аьлла: **«И зуда, нахера юхалург хІуманаш а хьой, тІаккха оцу (ша яьхьначу хІуманашна) кьера хила ца туьгура. Цул тІаьхьа оцу кьола дина йолучу зудчуьнан куьг даккха аьлла, овра дира Пайхамара (АллахІера кьинхетам а, маршо ахуьлда цунна). Ткъа наха оцу сохьта кхочушдира цуьнан овра».** (Муслим: 10/1688).



Вахош долу маларш маларна доғу таӀзар

352 - عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَدِ ابْتَدَأَ بِشُرْبِ الْخَمْرِ، فَجَلَدَهُ بِجَرِيدَةٍ نَحْوِ أَرْبَعِينَ، قَالَ: وَقَعَلَهُ أَبُو بَكْرٍ، فَلَمَّا كَانَ عُمَرُ اسْتَشَارَ النَّاسَ، فَقَالَ عَبْدُ الرَّحْمَنِ بْنُ عَوْفٍ: أَخَفُّ الْحُدُودِ ثَمَانُونَ. فَأَمَرَ بِهِ عُمَرُ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ. رواه البخاري (6773، 6776)، ومسلم (1706) (35).

352. Анас ибн Малика (АллахI реза хуьлда цунна) дийцина: «Цкъа Пайхамарна те (АллахIера къинхетам а, маршо а хуьлда цунна) чагIар мелла цхъа стаг валийра. Цо цунна шовзткъа гергга хурманан диттан таьлланг туьйхира (я: тоха аьлла, ома а дина, тохийтира). Изза Абу Бакара а (АллахI реза хуьлда цунна) дира. Ткъа урхаллин мукъ Iумаран (АллахI реза хуьлда цунна) карахь болучу хенахь, кхеташо схъа а гулйна, царех дагавелира иза. Цигахь Iабд ар-Рахьман ибн Iавфа (АллахI реза хуьлда цунна) элира: «**Уггаре а лахарачу таӀзаран барам - дезткъазза сара (гIаж) тохар ду**». Тааккха Iумара (АллахI реза хуьлда цунна) и барам къастийра таӀзарна (ал-Бухарис: 6773, 6776, Муслим: 35/1706).



ТаӀзар дарах дерг дуьйцу дакъа

353 - عَنْ أَبِي بُرْدَةَ هَاشِمِيِّ بْنِ نَيْيَارِ الْإَنْصَارِيِّ الرَّضِيِّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، أَنَّهُ سَمِعَ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ: ((لَا يُجْلَدُ فَوْقَ عَشْرَةِ أَسْوَاطٍ، إِلَّا فِي حَدٍّ مِنْ حُدُودِ اللَّهِ)) . رواه البخاري (6848، 6850)، ومسلم (1708) (40).

353. Абу Бурда Ханиъ ибн Нийар ал-Балавис ал-Ансарис (АллахI реза хуьлда цунна) дийцина, АллахIан элчано (АллахIера кьинхетам а, маршо а хуьлда цунна) олуш хезна шена аьлла: «Иттанал сов шед (гIаж) тухуш таӀзар дан йиш йолуш дац - нагахь и (таӀзар) Сийлахь-Везачу АллахIа барам а къастийна тIедехкиначарех дацахь» (ал-Бухари: 6848, 6850, Муслим: 40/1708).



Дуйнаш даар дуьйцу дакъа

354 - عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ سَمُرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: ((يَا عَبْدَ الرَّحْمَنِ بْنَ سَمُرَةَ، لَا تَسْأَلِ الْإِمَارَةَ فَإِنَّكَ إِنْ أُعْطِيتَهَا عَنْ مَسْأَلَةٍ وَكَلِمَتِ إِلَيْهَا، وَإِنْ أُعْطِيتَهَا عَنْ غَيْرِ مَسْأَلَةٍ أُعِنْتَ عَلَيْهَا، وَإِذَا حَلَفْتَ عَلَى يَمِينٍ، فَرَأَيْتَ غَيْرَهَا خَيْرًا مِنْهَا، فَكَفَّرَ عَنْ يَمِينِكَ، وَاتَّيْتُ الَّذِي هُوَ خَيْرٌ)) . رواه البخاري (6622)، ومسلم (1652) (19).

354. Абу СаИид Iабдуррохьман бин Самурата (АллахI реза хуьлда цунна) дийцина, (цкъа) АллахIан элчано (АллахIера къинхетам а, маршо а хуьлда цунна) шега элира аьлла: «XIай, Iабдуррохьман бин Самурат, Iедале кхача ма гIерталахь. XIунда боху хьуна аьлча, ахьа дехна а доцуш, хьобга и лахь - оцу тIехь (АллахIера) гIо хир ду хьуна. Ва амма, нагахь ахьа деха а дехна, и хьобга лахь - хьобх тешна дуьтур ду хьуна иза. Нагахь ахьа муьлххачу а цхьана хIумангахь чIагIо яхь, ткьа цул тIаьхьа хьуна (айхьа чIагIо йиначул а) дикаха дерг ган а гахь - хьайн чIагIонна тIера мах (каппарат) а такхий, дикаха дерг де» (Бухари: 6622, Муслим: 19/1652).

355 - عَنْ أَبِي مُوسَى رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: ((إِنِّي وَاللَّهِ - إِنْ شَاءَ اللَّهُ - لَا أَحْلِفُ عَلَى يَمِينٍ، فَأَرَى غَيْرَهَا خَيْرًا مِنْهَا، إِلَّا أَتَيْتُ الَّذِي هُوَ خَيْرٌ، وَتَحَلَّلْتُهَا)) . رواه البخاري (3133)، ومسلم (6680، 6649، 6623، 5518) (7,9).

355. Абу Мусас (АллахI реза хуьлда цунна) дийцина, АллахIан элчано (АллахIера къинхетам а, маршо а хуьлда цунна) элира аьлла: «Боккъалаь, АллахIах дуй ма буу аса: нагахь АллахIна лаахь, айса (цхьаь дан) дуй биьча, ткьа цул тIаьхьа сайна цул а гIолехь кхин хIума гахь, - шеко а йоцуш, айса биьначу сайн дуйна тIера каппарат а даьккхина, гIолехь дерг дийр ма ду аса» (Бухари: 3133, 5518, 6623, 6649, 6680, Муслим: 7,9/1649).

356 - عَنْ عُمَرَ بْنِ الْخَطَّابِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: ((إِنْ اللَّهُ يَنْهَاكُمْ أَنْ تَخْلِفُوا بِأَبَائِكُمْ)) . رواه البخاري (6646)، ومسلم (1646) (1).
- وَلِمُسْلِمٍ: ((فَمَنْ كَانَ خَالِفًا فَلْيَخْلِفْ بِاللَّهِ، أَوْ لِيَصْمُتْ)) . رواه البخاري (6646)، ومسلم (1646) (3).
- وَفِي رِوَايَةٍ: قَالَ عُمَرُ: ((فَوَاللَّهِ مَا حَلَفْتُ بِهَا مُنْذُ سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَنْهَى عَنْهَا، ذَاكِرًا وَلَا أَثَرًا)) . رواه البخاري (6647)، ومسلم (1646) (1).

356. Ибн Гумара (АллахI реза хуьлда цаьршинна) дийцина, Пайхамара (АллахIера кьинхетам а, маршала а хуьлда цунна) элира аьлла: «**Боккъалаь, АллахIа шуна дихкина шайн дайх дуйнаш даар**». (ал-Бухари: 6646, Муслим: 1/1646).

Муслиман ривайатехь (хьадисехь) аьлла: «**Дуй баа лериначо - АллахIах боййла, я вист ма хуьлийла иза**». (ал-Бухари: 6646, Муслим: 3/1646).

Кхечу ривайатехь дийцина, Гумара (АллахI реза хуьлда цунна) элира аьлла: «**АллахIах дуй ма буу аса: я сайн са а кхеташ, я кхечо иштта дуй биира аьлла дуьйцуш а, оцу кепара дуй биина ма вац со, АллахIан элчано (АллахIера кьинхетам а, маршо а хуьлда цунна) и доьхкуш хезначу хенера дуьйна**». (Бухари: 6647, Муслим: 1/1646).

357 - عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: ((قَالَ سُلَيْمَانُ بْنُ دَاوُدَ - عَلَيْهِمَا السَّلَامُ - : لِأَطْوَفَ اللَّيْلَةَ عَلَى سَبْعِينَ امْرَأَةً، تَلِدُ كُلُّ امْرَأَةٍ مِنْهُنَّ غُلَامًا يُقَاتِلُ فِي سَبِيلِ اللَّهِ. فَقِيلَ لَهُ: قُلْ: إِنْ شَاءَ اللَّهُ. فَلَمْ يَقُلْ، فَطَافَ بِهِنَّ، فَلَمْ تَلِدْ مِنْهُنَّ إِلَّا امْرَأَةً وَاحِدَةً نَصَفَ إِنْسَانٍ)). قَالَ: فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: ((لَوْ قَالَ: إِنْ شَاءَ اللَّهُ لَمْ يَحْنُثْ، وَكَانَ دَرَكًا لِحَاجَتِهِ)). (رواه البخاري (3424)، ومسلم (1654) (22، 23، 24).
قولُهُ: (فَقِيلَ لَهُ: قُلْ: إِنْ شَاءَ اللَّهُ)؛ يعني: قَالَ لَهُ الْمَلَكُ.

357. Абу Хурайрас (АллахI реза хуьлда цунна) дийцина, Пайхамара (АллахIера кьинхетам а, маршо а хуьлда цунна) элира аьлла: «(Цкъа) АллахIан Пайхамара Даудан кIанта Сулаймана (АллахIера маршо хуьлда цаьршинна) аьлла хиллера: «**Билггал, тховса (сайн) езткъай итт зуда йолучехула чекхвер ма ву со, ткъа царех хIораммо а цхьацца кIант а вийр ма ву сунна – АллахIан новкъахь тIемаш ден волу**». Цуьнца цхьаьна хиллачу (стага я малека) аьлла цуьнга: «**Нагахь АллахIна лаахь алий тIетохахь**». Амма (Сулаймана, вицвалар бахьанехь, хIумма а) ца аьлла. Цул тIаьхьа царех хIора а йолучехула чекхваьлла иза, амма цуьнан зударех цхьаммо а доьзалхо ца вина, цхьа зуда йоцучо, ткъа цо а ах бер дина. АллахIан элчано (АллахIера кьинхетам а, маршо а хуьлда цунна) элира: «**Цо аьлলেখьара: «АллахIна лаахь» - цхьаь делахь, йина хилла чIагIо а юхур яцара цуьнан; шийь делахь, хила лиьнарг кхочуш а хир дара цуьнан**» (ал-Бухари: 3424, Муслим: 22,23,24/1654).

358 - عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مَسْعُودٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: ((مَنْ حَلَفَ عَلَى يَمِينٍ صَبْرٍ يَقْتَطِعُ بِهَا مَالَ امْرَأٍ مُسْلِمٍ، هُوَ فِيهَا فَاجِرٌ؛ لَقِيَ اللَّهَ وَهُوَ عَلَيْهِ غَضَبَانُ)) . وَنَزَلَتْ: ((إِنَّ الَّذِينَ يَشْتَرُونَ بِعَهْدِ اللَّهِ وَأَيْمَانِهِمْ ثَمَنًا قَلِيلًا)) إِلَى آخِرِ الْآيَةِ ". رواه البخاري (6676)، ومسلم (138) (220).

358. Ибн Мас'уда (АллахИ реза хуьлда цунна) дийцина, АллахИан элчано (АллахИера кьинхетам а, маршо а хуьлда цунна) элира аьлла: «Бусалба стеган бахам шена дола берзо кьера дуй биина волу (стаг) - АллахИна дуьхьал кхетар ву, И шена оьгIазе а волуш».

(Ибн Мас'уда (АллахИ реза хуьлда цунна) элира: «И гIечIагдеш хIара аят) доьссира: «Боккьалаь, АллахИца бина хилла барт а, шайш йина чIагIонаш а кIад боцучу мехах юккуш берш». (Бухари: 6676, Муслим: 220/138).

359 - عَنِ الْأَشْعَثِ بْنِ قَيْسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: كَانَ بَيْنِي وَبَيْنَ رَجُلٍ خُصُومَةٌ فِي بئرٍ، فَأَخْتَصَمْنَا إِلَى رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: ((شَاهِدَاكَ أَوْ يَمِينَهُ)) . قُلْتُ: إِذَا يَخْلِفُ، وَلَا يَبَالِي. فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: ((مَنْ حَلَفَ عَلَى يَمِينٍ صَبْرٍ يَقْتَطِعُ بِهَا مَالَ امْرَأٍ مُسْلِمٍ، هُوَ فِيهَا فَاجِرٌ؛ لَقِيَ اللَّهَ وَهُوَ عَلَيْهِ غَضَبَانُ)) . رواه البخاري (6677)، ومسلم (138) (220، 221).

359. АшIас ибн Кьайса дийцина: «Суний, кхечу цхьана стаганний юккьехь цхьана гIуна гIехула кьовсам бара. Ткьа оха и гIуллакх АллахИан элчане (АллахИера кьинхетам а, маршо а хуьлда цунна) даьккхира. ХIетахь АллахИан элчано (АллахИера кьинхетам а, маршо а хуьлда цунна) элира: «Я ахьа ши теш валон веза, нагахь (хьан валон ши теш вацахь) - цо дуй баа беа». Аса элира: «ХIета, иза-м мел кьера а дуй буур болуш ву хьуна». Тпаккха АллахИан элчано (АллахИера кьинхетам а, маршо а хуьлда цунна) элира: «Нагахь цхьамма, бусалба стеган бахам шен долаберзо харцонца, кьера дуй баахь, - иза АллахИна хьалха хIуттур ву, (АллахИ) шена оьгIазвахана а волуш» (ал-Бухари: 6677, Муслим: 220,221/138).

360 - عَنْ ثَابِتِ بْنِ الصَّحَّاحِ الْأَنْصَارِيِّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، أَنَّهُ بَايَعَ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ تَحْتَ الشَّجَرَةِ، وَأَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: ((مَنْ حَلَفَ عَلَى يَمِينٍ بِمِلَّةِ غَيْرِ الْإِسْلَامِ، كَانِدًا مُتَعَمِّدًا فَهُوَ كَمَا قَالَ، وَمَنْ قَتَلَ نَفْسَهُ بِشَيْءٍ عَدَبَ بِهِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ، وَلَيْسَ عَلَى رَجُلٍ نَذْرٌ فِيمَا لَا يَمْلِكُ)) . رواه البخاري (6047)، ومسلم (110) (176).

- وَفِي رِوَايَةٍ: ((وَلَعَنَ الْمُؤْمِنِ كَقَتْلِهِ)) . رواه البخاري (6652)، ومسلم (104/1) (110).

- وَفِي رِوَايَةٍ: ((مَنْ ادَّعَى دَعْوَى كَاذِبَةٍ، لَيْتَكُنَّ بِهَا؛ لَمْ يَزِدْهُ اللهُ إِلَّا قَلْبَةً)) . رواه مسلم (104/1) (110).

360. Сабит бин ад-Даххьяк ал-Ансарис (АллахI реза хуьлда цунна) дийцина: «Аса АллахIан элчанна (АллахIера кьинхетам а, маршо а хуьлда цунна) диттан бухахь чIагIо йира. ХIетахь АллахIан элчано (АллахIера кьинхетам а, маршо а хуьлда цунна) элира: «**Нагахь цхьамма хуьушехь, Ислам-динаца а ца бууш, муьлхха а цхьана кхечу динаца харц дуй биънехь - ма-дарра аьлча, иза цо (ша-шен) цIе ма яккхаре ву. Нагахь шух цхьамма муьлххачу а цхьана хIуманца (эчигца) ша-шен вехь - цуьнца Iазап латтор ду цунна кьематдийнахь. Шен долахь йоцучуьнан хьокьехь чIагIонаш ян а ца еза стага**». (ал-Бухари: 6047, Муслим: 176/110).

Кхечу хьадисехь аьлла: «**Бусалба стагана неIалт кхайкхор - иза вер санна лоруш ду**». (ал-Бухари: 6652, Муслим: 110/104/1).

Кхечу хьадисехь аьлла: «**Харцонца шен доцург ду мотгийта гIиртинарг, и бахьанехь цхьана (санехь) сов вала дагахь, - АллахIа сийсазаллехь бен сов воккхур вац иза**» (Муслим: 110/104/1).



Нузар дар дуъйцу дакъа

361- عَنْ عُمَرَ بْنِ الْخَطَّابِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: قُلْتُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، إِنِّي كُنْتُ نَدَرْتُ فِي الْجَاهِلِيَّةِ أَنْ أَعْتَكِفَ لَيْلَةً - وَفِي رَوَايَةٍ: يَوْمًا - فِي الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ؟ قَالَ: ((فَأَوْفِ بِنَدْرِكَ)) . رواه البخاري (2032، 2042، 2043)، ومسلم (1656) (27).

361. Гумар ибн ал-Хаттаба (АллахI реза хуълда цунна) дийцина, цкъа ша элира аьлла: «ХIай, АллахIан элча! ЖехIалаллин заманахъ нузар динера аса - цхъана буса иГтикаф дан».

Кхечу ривайатехъ (хьадисехъ) аьлла: «...цхъана дийнахъ ал-Хьарам маъждигехъ».

Цо элира: «ХIета, кхочушде хьайн нузар». (ал-Бухари: 2032, 2042, 2043, Муслим: 27/1656).

362 - عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا، عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، أَنَّهُ نَهَى عَنِ النَّدْرِ، وَقَالَ: ((إِنَّهُ لَا يَأْتِي بِخَيْرٍ، وَإِنَّمَا يُسْتَخْرَجُ بِهِ مِنَ الْبَخِيلِ)) . رواه البخاري (6608، 6692، 6693)، ومسلم (1639) (4).

362. Ибн Гумара (АллахI реза хуълда цунна а, цуьнан дена а) дийцина: «Пайхамара (АллахIера кьинхетам а, маршо а хуълда цунна) нузар дар дихкира, хIунда аьлча дика ца дохьу цо, бIаьрмецигчу стагера хIуьа а цхъаь яккха гIо бен дац цо дийриг» (ал-Бухари: 6608, 6692, 6693, Муслим: 4/1639).

363 - عَنْ عُقْبَةَ بْنِ عَامِرٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: نَدَرْتُ أُحْتِي أَنْ تَمْشِيَ إِلَيَّ بَيْتَ اللَّهِ الْحَرَامِ حَافِيَةً، فَأَمَرْتَنِي أَنْ أَسْتَفْتِيَ لَهَا رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، فَاسْتَفْتَيْتُهُ، فَقَالَ: ((لِنَمْشٍ، وَلِتَرْكَبَ)) . رواه البخاري (1866)، ومسلم (1644) (11).

363. Гукьбат ибн Iамира (АллахI реза хуълда цунна а, цуьнан дена а) дийцина: «Сан йишас когашIуьйра АллахIан (хьаьж) цIа хьаьждан яха нузар динера. Цул гIаьхьа цо соьга дийхира - оцу хьокъехъ долучунна АллахIан элчанах (АллахIера кьинхетам а, маршо а хуълда цунна) дагавалар. Со цуьнах дагаваьлча, Пайхамара (АллахIера кьинхетам а, маршо а хуълда

цунна) элира: «Гаш а гюйла иза, тлехиъна а гюйла иза». (ал-Бухари: 1866, Муслим: 11/1644).

364 - عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا، أَنَّهُ قَالَ: اسْتَفْتَيْتُ سَعْدُ بْنَ عَبَادَةَ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي نَذْرِ كَانَ عَلَى أُمِّهِ - تُؤَفِّيْتُ قَبْلَ أَنْ تَقْضِيَهُ - قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: ((فَاقْضِيهِ عَنْهَا)) . رواه البخاري (2761، 6698، 6959)، ومسلم (1638) (1).

364. АбдуллахI ибн Аббаса (АллахI реза хуьлда цунна а, цуьнан дена а) дийцина: «СаИд ибн Иубудата (АллахI реза хуьлда цунна), шен нанас нузар дар а, амма и кхочуш а дале иза елла хилар а АллахIан элчане (АллахIера кьинхетам а, маршо а хуьлда цунна) дийциначу хенахь, АллахIан элчано (АллахIера кьинхетам а, маршо а хуьлда цунна) аьлла: «**Цуьнан цIарах кхочушде и**» (ал-Бухари: 2761, 6698, 6959, Муслим: 1/1638).

365 - عَنْ كَعْبِ بْنِ مَالِكٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: قُلْتُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، إِنَّ مِنْ تَوْبَتِي أَنْ أَنْخَلِعَ مِنْ مَالِي؛ صَدَقَةً إِلَى اللَّهِ وَإِلَى رَسُولِهِ. فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: ((أَمْسِكْ عَلَيْكَ بَعْضَ مَالِكَ فَهُوَ خَيْرٌ لَكَ)) . رواه البخاري (6690)، ومسلم (2769) (53).

365. КаIб ибн Малика (АллахI реза хуьлда цунна) дийцина: «Аса элира: «ХIай, АллахIан элча! Сайн тоба кьобалдарна (шукар деш) сайн мел болу бахам АллахIан а, Цуьнан элчанан а дуьхьа кьечарна дIасабекъа лууш ву-кха со!». (Оцу хьокъехь) АллахIан элчано (АллахIера кьинхетам а, маршо а хуьлда цунна) элира: «Хьайн бахамах цхьабегр хьайн долахь Iадбита, хIунда аьлча и гIолехь хир ду хьуна» (Бухари: 6690, Муслим: 53/2769).



Судан кхиэл

366 - عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا قَالَتْ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: ((مَنْ أَحَدَّثَ فِي أَمْرِنَا هَذَا مَا لَيْسَ مِنْهُ فَهُوَ رَدٌّ)) . رواه البخاري (2697)، ومسلم (1718) (17).
- وَفِي لُفْظٍ: ((مَنْ عَمِلَ عَمَلًا لَيْسَ عَلَيْهِ أَمْرُنَا فَهُوَ رَدٌّ)) . رواه مسلم (1718) (18).

366. Айшата (АллахI реза хуьлда цунна) дийцина, АллахIан элчано (АллахIера кьинхетам а, маршо а хуьлда цунна) элира аьлла: «ХЮкху тхан гIуллакхехь (бусалба динехь) цуьнах доцург юкьадаьккхиначуьнгара - и цо (юкьадаьккхинарг) тIеоьцур долуш дац (кьобалдийр долуш дац)» (ал-Бухари: 2697, Муслим: 17/1718).

Оцу хьадисан кхечу хаамехь аьлла: «Цхьамма тхан гIуллакхца (бусалба динаца) цхьаьна ца догIуш долу муьлхха а цхьа хIума дахь - иза тIеоьцур долуш дац (кьобалдийр долуш дац)». (Муслим: 18/1718).

367 - عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا قَالَتْ: دَخَلْتُ هُنْدَ بِنْتُ عُثْبَةَ - امْرَأَةَ أَبِي سُفْيَانَ - عَلَى رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، فَقَالَتْ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، إِنَّ أَبَا سُفْيَانَ رَجُلٌ سَحِيحٌ، لَا يُعْطِينِي مِنَ النَّفَقَةِ مَا يَكْفِينِي وَيَكْفِي بَنِي، إِلَّا مَا أَخَذْتُ مِنْ مَالِهِ بِغَيْرِ عِلْمِهِ، فَهَلْ عَلَيَّ فِي ذَلِكَ مِنْ جُنَاحٍ؟ فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: ((خُذِي مِنْ مَالِهِ بِالْمَعْرُوفِ، مَا يَكْفِيكَ، وَيَكْفِي بَنِيكَ)) . رواه البخاري (2211، 2460، 5359، 5364)، ومسلم (1714) (7).

367. айшата (АллахI реза хуьлда цунна) дийцина: «Абу Супьянан хIусамнана йолучу лутбан йола Хиндас, АллахIан элча (АллахIера кьинхетам а, маршо а хуьлда цунна) волучу чу а яьлла, хьаттира: «ХIай, АллахIан элча! Абу Супьян бIаьрмециг стаг ву. Суна а, сан берана а хьакь долучу кепара напкханцакхачо еш вац иза. Цундела, цунна а ца хууш, цуьнан ахчанна тIера схьаэца дезаш нисло сан. И бахьанехь кьа хьаьрчий-техьа соьх?». Цо жоп делира: «Цуьнан бахамна тIера схьаэца ахьа – хьайна а, хьайн берашна а (нахана юккьехь лелаш болучу бармца) оьшуш дерг» (ал-Бухари: 2211, 2460, 5359, 5364, Муслим: 7/1714).

368 - عَنْ أُمِّ سَلَمَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ سَمِعَ جَلْبَةَ حَصْمٍ يَبَابُ حُجْرَتِهِ، فَخَرَجَ إِلَيْهِمْ، فَقَالَ: ((أَلَا إِنَّمَا أَنَا بَشَرٌ، وَإِنَّمَا يَأْتِينِي الْخَصْمُ، فَلَعَلَّ بَعْضَكُمْ أَنْ يَكُونَ أُلْبَغَ مِنْ بَعْضٍ، فَأَحْسِبُ

أَنَّهُ صَادِقٌ، فَأَقْضِي لَهُ، فَمَنْ قَضَيْتُ لَهُ بِحَقِّ مُسْلِمٍ، فَإِنَّمَا هِيَ قِطْعَةٌ مِنْ نَارٍ فَلْيَحْمِلْهَا، أَوْ يَدْرِهَا)). رواه البخاري (2680، 6967)، ومسلم (1713) (5).

368. Умму Саламас (АллахI реза хуьлда цунна) дийцина: «АллахIан элчанна (АллахIера кьинхетам а, маршо а хуьлда цунна) шен хIусаман неIарехь кьийсалучу нехан чоIоIа хьобкху маьхьарий хезира. Ткьа цо, ара а ваьлла, цаьрга элира: «Со – шу санна адам ду, ткьа нах соьга бовлу, шайна юккьехь кьийсамаш эгна болу. Шух цхьаь шен тоьшаллаш говзза охьадийца, корматалла йолуш хилар нисделла, ткьа цуьнгара сайна хезнарг бакь а тарделла, цунна пайдехьа кьастон а тарлуш ду дов. (ХIоранна а дIахайла шуна): нагахь аса бакьонца цуьнан вешина кхача дезаш долу хьакь цунна дIалахь – иза (жозьжагIатин) цIеран дакьа ду. Цундела, шена лаахь - сьхаоьцийла цо и, шена лаахь - сьхацаоьцуш дуьтийла цо и» (ал-Бухари: 2680, 6967, Муслим: 5/1713).

369 - عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ أَبِي بَكْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَ: كَتَبَ أَبِي - أَوْ كَتَبْتُ لَهُ إِلَى ابْنِهِ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ أَبِي بَكْرَةَ، وَهُوَ قَاضٍ بِسِجِسْتَانَ - أَلَّا تَحْكُمَ بَيْنَ اثْنَيْنِ وَأَنْتَ غَضْبَانٌ؛ فَإِنِّي سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ: ((لَا يَحْكُمُ أَحَدٌ بَيْنَ اثْنَيْنِ وَهُوَ غَضْبَانٌ)) . رواه البخاري (7158)، ومسلم (1717) (16).
- وَفِي رِوَايَةٍ: ((لَا يَقْضِيَنَّ حَكْمَ بَيْنَ اثْنَيْنِ وَهُوَ غَضْبَانٌ)) . رواه البخاري (7158).

369. Iабд ар-Рахьман ибн Абу Бакра (АллахI реза хуьлда цунна) дийцина: «Сан дас, шен (дешнаш) аса дIаяздина волучу, IубайдуллахI ибн Абу Бакре (кехат) яздира, иза Сижистанехь кхиэлахо волучу хенахь. (Оцу кехатахь яздора): «Кьийсалучу шинна юккье кхиэл ян ма (гIерталахь), хьо оьгIазвахана а волуш, хIунда аьлча, боккьалаь, АллахIан элчано (АллахIера кьинхетам а, маршо а хуьлда цунна) олуш хезна ву со: «Цхьаьнненан а бакьо яц - оьгIазвахана а волуш, кьовсам баьллачу шина (адамна) юккьехь кхиэл ян (гIерта)» (ал-Бухари: 7158, Муслим: 16/1717).

Кхечу хьадисехь аьлла: «Цхьана а кхиэлахочуьнан бакьо яц - ша оьгIазвахана а волуш, кьийсамехь волучу шина (стагана) юккьехь кхиэл ян (гIерта)». (ал-Бухари: 7158).

370 - عَنْ أَبِي بَكْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: ((أَلَا أُنَبِّئُكُمْ بِأَكْبَرِ الْكِبَائِرِ ؟)) - ثَلَاثًا – قُلْنَا: بَلَى يَا رَسُولَ اللَّهِ. قَالَ: ((الإِشْرَاكُ بِاللَّهِ، وَعُقُوقُ الْوَالِدَيْنِ، وَكَانَ مُتَكِنًا فَجَلَسَ، فَقَالَ: أَلَا وَقَوْلُ

الزُّورِ، وَشَهَادَةُ الزُّورِ)). فَمَا زَالَ يُكْرَرُهَا حَتَّى قُلْنَا: لَيْتَهُ سَكَتَ. رواه البخاري (2654)، ومسلم (87) (143).

370. Абу Бакара (АллахI реза хуьлда цунна) дийцина, цкъа АллахIан элчано (АллахIера къинхетам а, маршо а хуьлда цунна) элира аьлла: «**Уггаре доккха къа довзийта аса шуна? Уггаре доккха къа довзийта аса шуна? Уггаре доккха къа довзийта аса шуна?**». Наха элира: «**Довзийтахъа, хIай АллахIан элча!**». Цо элира: «**Иза – АллахIца накъостий нисбар ду, дега-ненега лацадогIар а ду**». Оцу ерриге хенахь дIатаьIна Iуьллуш вара иза. Циггахь, охъа а лахвелла, элира цо: «**Боккъалаъ, иза – аьшпаш а, харцтоьшалла а ду! Боккъалаъ, иза – аьшпаш а, харцтоьшалла а ду!**». И дешнаш, юх-юха олуш, бехира цо, сан (коьрте хIара) ойла яллалц: «**ХIан-хIа, соцур вац иза**»» (ал-Бухари: 2654, Муслим: 143/87).

371 - عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا، أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: ((لَوْ يُعْطَى النَّاسُ بِدَعْوَاهُمْ لَادَّعَى نَاسٌ دِمَاءَ رِجَالٍ وَأَمْوَالَهُمْ، وَلَكِنَّ الْيَمِينِ عَلَى الْمُدَّعَى عَلَيْهِ)). رواه البخاري (4552)، ومسلم (1711) (1).

371. Ибн Iаббаса (АллахI реза хуьлда цунна а, цуьнан дена а) дийцина, Пайхамара (АллахIера къинхетам а, маршо а хуьлда цунна) элира аьлла: «**Наха беш болу хIора лехам реза (кхочуш) беш белахъара цхъаболу нах - кхечу нехан дахар а, бахамаш а лехабевр бара. Мухха делахь а, чIагIо жобпахочо ян езаш ю**». (ал-Бухари: 4552, Муслим: 1/1711).



Даарех дерг дуйцу дакъа

372 - عَنْ النُّعْمَانِ بْنِ بَشِيرٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ: - وَأَهْوَى النُّعْمَانُ بِإِصْبَعَيْهِ إِلَى أُذُنَيْهِ - ((إِنْ الْحَلَالَ بَيْنَ، وَإِنَّ الْحَرَامَ بَيْنَ، وَبَيْنَهُمَا مُشْتَبِهَاتٌ، لَا يَعْلَمُهُنَّ كَثِيرٌ مِنَ النَّاسِ، فَمَنْ اتَّقَى الشُّبُهَاتِ اسْتَبْرَأَ لِدِينِهِ وَعِرْضِهِ، وَمَنْ وَقَعَ فِي الشُّبُهَاتِ وَقَعَ فِي الْحَرَامِ؛ كَالرَّاعِي يَزْعَى حَوْلَ الْجَمَى يُوشِكُ أَنْ يَرْتَعَ فِيهِ، أَلَا وَإِنَّ لِكُلِّ مَلِكٍ جَمَى، أَلَا وَإِنَّ جَمَى اللهِ مَحَارِمُهُ، أَلَا وَإِنَّ فِي الْجَسَدِ مُضْغَةً، إِذَا صَلَحَتْ صَلَحَ الْجَسَدُ كُلُّهُ، وَإِذَا فَسَدَتْ فَسَدَ الْجَسَدُ كُلُّهُ، أَلَا وَهِيَ الْقَلْبُ)) . رواه البخاري (52)، ومسلم (1599) (107).

372. Баширан кІанта НуІмана (АллахІ реза хуълда цунна) дийцина, АллахІан элчано (АллахІера кьинхетам а, маршо а хуълда цунна) олуш хезира шена аьлла (ткъа Баширан кІанта НуІмана шен ши пІелг шен шина лерга биллира): «Боккъалаъ, магийнарг - хууш ду, цамагийнарг а - хууш ду, ткъа царна юккъехъ шеконаш ерг ду, дуккъа а нахана цуьнах дерг ца хууш. Цундела шеко йолучух ларлуш верг - шен дин а, шен сий а цІандеш ву. Амма шеконехъ дерг лелош верг - хьарам дерг (лело) а вер ву, йихкиначу меттигна гонаха (шен жа) дажочу жаІух терра, (иза) хІинций-хІинций оцунна тІе долу-кха (бохуш). Боккъалаъ, хІора паччахъан (шен) йихкина меттиг ю. Боккъалаъ, АллахІан йихкина меттиг – иза Цо царна цамагийнарш ду. Боккъалаъ, (адаман) дегІехъ дилханан кийсак ю: нагахъ и нисъелла хилахъ - дерриге дегІ а нисдеш, нагахъ и телхина хилахъ - дерриге дегІ а талхош. Боккъалаъ, иза - дог ду» (Бухари: 52, Муслим: 107/1599).

373 - عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ قَالَ: أَنْفَجْنَا أَرْنَبًا بِمَرِّ الظَّهْرَانِ، فَسَعَى الْقَوْمُ فَلَغَبُوا، وَأَدْرَكْتُهَا، فَأَخَذْتُهَا، فَأَتَيْتُ بِهَا أَبَا طَلْحَةَ، فَذَبَحَهَا، وَبَعَثَ إِلَى رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِوَرِكِهَا، وَفَخَذِيهَا، فَقَبِلَهُ ((. رواه البخاري (2572، 5489، 5535)، ومسلم (1953) (53).

373. Анас ибн Малика (АллахІ реза хуълда цунна) дийцина: «Марр аз-ЗахІран (олучу меттигна) юххехула довлуш, лапъаьлла, пхьагална тІе а нисделла, цунна тІаьхъа хьаьлхира тхо. Пхьагална тІаьхъа а кхиьна, иза схъа а лаьцна, схъа а еана Абу ТІалхъе дІаелира аса. Ткъа цо, цунна урс а хьаькхна, пхьагалан гІогІ а, тІехъара ши ког а бахъийтира АллахІан элчанна (АллахІера кьинхетам а, маршо а хуълда цунна). Цо и кьобалдира» (ал-Бухари: 2572, 5489, 5535, Муслим: 53/1953).

374 - عَنْ أَسْمَاءَ بِنْتِ أَبِي بَكْرٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا قَالَتْ: ((نَحَرْنَا عَلَى عَهْدِ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَرَسًا، فَأَكَلْنَا)) . رواه البخاري (5511، 5512، 5519)، ومسلم (1943) (38).
- وَفِي رِوَايَةٍ: ((وَنَحْنُ بِالْمَدِينَةِ)) . رواه البخاري (5511).

374. Абу Бакаран йоА Асмаа (АллахI реза хуьлда цунна а, цуьнан дена а) дийцина: «АллахIан элча (АллахIера кьинхетам а, маршо а хуьлда цунна) дийна волучу хенахь, говрана урс а хьаькхна, йиира оха иза» (ал-Бухари: 5511, 5512, 5519, Муслим: 38/1943).

Кхечу хьадисехь аьлла: «Тхо Меднахь долуш». (ал-Бухари: 5511).

375 - عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ نَهَى عَنْ لُحُومِ الْحُمْرِ الْأَهْلِيَّةِ، وَأَذِنَ فِي لُحُومِ الْخَيْلِ. رواه البخاري (5520)، ومسلم (1941) (36).
وَلِمُسْلِمٍ وَحْدَهُ قَالَ: أَكَلْنَا زَمَنَ خَيْبَرَ الْخَيْلِ، وَحُمَرَ الْوَحْشِ، وَنَهَى النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَنْ الْحِمَارِ الْأَهْلِيِّ. رواه مسلم (1941) (37).

375. Жабир ибн IабдуллахIа (АллахI реза хуьлда цаьршинна) дийцина: «АллахIан элчано (АллахIера кьинхетам а, маршо а хуьлда цунна) цIерачу варрийн жижиг даар дихкира, ткьа говран жижиг даа магийра цо». (ал-Бухари: 5520, Муслим: 36/1941).

Ша цхьана Муслима далийначу ривайатехь (хьадисехь) аьлла: «Хайбар (йоккхучу) хенахь говран жижиг а, акхачу варрийн жижиг а диира оха. Ткьа Пайхамара (АллахIера кьинхетам а, маршо а хуьлда цунна) цIерачу варрийн жижиг даар дихкира». (Муслим: 37/1941).

376 - عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ أَبِي أَوْفَى رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: أَصَابَتْنَا مَجَاعَةٌ لِإِيَالِي خَيْبَرَ، فَلَمَّا كَانَ يَوْمَ خَيْبَرَ، وَقَعْنَا فِي الْحُمْرِ الْأَهْلِيَّةِ، فَاثْتَحَرْنَاهَا، فَلَمَّا غَلَّتْ بِهَا الْفُدُورُ، نَادَى مُنَادِي رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: ((أَنْ أَكْفِنُوا الْفُدُورَ، وَلَا تَأْكُلُوا مِنْ لُحُومِ الْحُمْرِ شَيْئًا)) . رواه البخاري (3155)، ومسلم (1937) (26).

376. IабдуллахI ибн Абу Авфас (АллахI реза хуьлда цунна) дийцина: «Хайбар йоккхучу буййсанашкахь чоIа мацалла хьаьгнера оха. Ткьа Хайбар дийнахь тхан кара цIера варраш яьхкира. XIетахь оха царна арсаш хьаькхира. Уьш чохь яйнаш кхехка доьллачу хенахь АллахIан

элчанан (АллахIера кьинхетам а, маршо а хуьлда цуна) кхайкхамхочо кхайкхам бира: **яйнаш бертал тоха (дIаIенаде), варрийн жижигах Iумма а ма кхалла**». (ал-Бухари: 3155, Муслим: 26/1937).

377 - عَنْ أَبِي تَعْلَبَةَ الْخُسْنِيِّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: ((حَرَّمَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لُحُومَ الْحُمْرِ الْأَهْلِيَّةِ)) . رواه البخاري (5527)، ومسلم (1936) (23).

377. Абу СаIлабас (АллахI реза хуьлда цунна) дийцина: «АллахIан элчано (АлахIера кьинхетам а, маршо а хуьлда цунна) цIерачу варрийн жижиг даа хьарам дира». (ал-Бухари: 5527, Муслим: 23/1936).

378 - عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَ: ((دَخَلْتُ أَنَا وَخَالِدُ بْنُ الْوَلِيدِ مَعَ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بَيْتَ مَيْمُونَةَ، فَأَتَيْتُ بِضَبِّ مَحْنُوزٍ، فَأَهْوَى إِلَيْهِ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِيَدِهِ، فَقَالَ بَعْضُ النَّسَوَةِ اللَّاتِي فِي بَيْتِ مَيْمُونَةَ: أَخْبِرُوا رَسُولَ اللَّهِ بِمَا يُرِيدُ أَنْ يَأْكَلَ فَقَالُوا: هُوَ ضَبُّ يَا رَسُولَ اللَّهِ. فَرَفَعَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَدَهُ، فَقُلْتُ: أَحْرَامٌ هُوَ يَا رَسُولَ اللَّهِ؟ قَالَ: ((لَا، وَلَكِنَّهُ لَمْ يَكُنْ بِأَرْضِ قَوْمِي، فَأَجِدُنِي أَعَافُهُ)) . قَالَ خَالِدٌ: فَاجْتَرَرْتُهُ، فَأَكَلْتُهُ، وَالنَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَنْظُرُ)) . رواه البخاري (5537)، ومسلم (1945) (43).

378. IабдуллахI ибн Iаббаса (АллахI реза хуьлда цунна) дийцина: «Со а, Халид бин ал-Валид а АллахIан элчанца (АллахIера кьинхетам а, маршо а хуьлда цунна) цхьаьна Маймунан хIусаме дахара. Ткьа беана кхаьрзина моьлкьа хIоттийра (тхуна) хьалха. АллахIан элчано (АллахIера кьинхетам а, маршо а хуьлда цунна) шен куьг цунна тIедаьхьира. Циггахь Маймунан хIусамехь хиллачу зударех цхьамма элира: «**Хайита АллахIан элчаннна (АллахIера кьинхетам а, маршо а хуьлда цунна) шаьш цунна хьалха хIоттийнарг хIун ю**». Ткьа аса элира: «**Моьлкьа бу хьуна и, хIай, АллахIан элча. Бууш вуй хьо и?!**». ХIетахь АллахIан элчано (АллахIера кьинхетам а, маршо а хуьлда цунна) юхадаьккхира ша тIекховдийна хилла шен куьг, бат а ца туьйхира цо цуьнах. (Халид ибн ал-Валида) хаьттира цуьнга: «**ХIай, АллахIан элча, хьарам ду, ткьа, моьлкьанан (жижиг даар)?**». (АллахIан элчано (АллахIера кьинхетам а, маршо а хуьлда цунна)) жоп делира: «**ХIан-хIа. Деларь а, сан кьоман лаьтгана тIехь лелаш хIума дац (уьш даар), ткьа сан даго тIе ца оьцу и**». Халида элира: «**Ткьа аса, Iовша а Iовшуш, биира иза. ХIетахь дерриге а и гуш АллахIан элча а (АллахIера кьинхетам а, маршо а хуьлда цунна) вара, ткьа (суна) дехка а ца дихкира цо**»» (ал-Бухари: 5537, Муслим: 43/1945).

379 - عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ أَبِي أَوْفَى رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: غَزَوْنَا مَعَ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ سَبْعَ غَزَوَاتٍ، نَأْكُلُ الْجِرَادَ. رواه البخاري (5495)، ومسلم (1952) (52).

379. Ибн Абдуллах ибн Абу Авфас (Аллах и реза хуьлда цунна) дийцина: «Аллах иан элчанца (Аллах иера кьинхетам а, маршо а хуьлда цунна) цхьаьна ворх и азот дина оха, оцу муьрехь цлоз а дууш» (ал-Бухари: 5495, Муслим: 52/1952).

380 - عَنْ زَهْدَمِ بْنِ مُضَرِّبِ الْجَرَمِيِّ قَالَ: كُنَّا عِنْدَ أَبِي مُوسَى الْأَشْعَرِيِّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، فَدَعَا بِمَائِدَةٍ، وَعَلَيْهَا لَحْمٌ دَجَاجٍ، فَدَخَلَ رَجُلٌ مِنْ بَنِي تَيْمِ اللَّهِ، أَحْمَرُ شَبِيهٌ بِالْمَوْلِيِّ، فَقَالَ: هَلُمَّ، فَتَلَّغْنَا، فَقَالَ لَهُ: هَلُمَّ؛ فَإِنِّي رَأَيْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَأْكُلُ مِنْهُ)). رواه البخاري (5518)، ومسلم (1649) (9).

380. Захидам бин Мударриб ал-Жармис дийцира: «Цкъа тхо Абу Муса ал-Ашари волучохь долуш, «Схьадал шун» аьлла, шун схьадийхира цо. Оцу (шуьнахь) котаман жижиг дара. Хетахь Бану Таймиллах и некъех волу цхьа стаг чу велира, цен а волуш, (гарехь) лоллех мукъабаьхначарех тера а волуш. Цо элира цуьнга: «Схьавола, схьатехила!». Ткъа важа, те ца хуьлуш, сецира. Юха а элира цо цуьнга: «Схьавола, схьатехила, хунда аьлча, боккъалаь, Аллах иан элчано (Аллах иера кьинхетам а, маршо а хуьлда цунна) юуш гина суна (котам)»» (ал-Бухари: 5518, Муслим: 9/1649).

381 - عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا، أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: ((إِذَا أَكَلْنَا أَحَدُكُمْ طَعَامًا فَلَا يَمْسَحُ يَدَهُ، حَتَّى يُلْعَقَهَا أَوْ يُلْعِقَهَا))). رواه البخاري (5456)، ومسلم (2031) (129).

381. Ибн Иаббаса (Аллах и реза хуьлда цаьршинна) дийцина, Пайхамара (Аллах иера кьинхетам а, маршо а хуьлда цунна) элира аьлла: «Нагахь шух цхьамма хума йиьнехь – шен куьг дамахьокхийла (дила ма дулийла) цо ша цунна те мотт хьаккхалц я кхечуьнга хьакхийтгалц» (ал-Бухари: 5456, Муслим: 129/2031).



Таллархойн ижух дерг дуйцу дакъа

382 - عَنْ أَبِي نُعْلَبَةَ الْحُسَيْنِيِّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: أَتَيْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، فَقُلْتُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، إِنَّا بِأَرْضِ قَوْمِ أَهْلِ كِتَابٍ، أَفَنَأْكُلُ فِي أَيْتِهِمْ؟ وَفِي أَرْضِ صَيْدٍ أَصَيْدُ بَقُوسِي وَبِكَلْبِي الَّذِي لَيْسَ بِمُعَلِّمٍ، وَبِكَلْبِي الْمُعَلِّمِ، فَمَا يَصْلُحُ لِي؟ قَالَ: ((أَمَا مَا ذَكَرْتَ - يَعْني: مِنْ أَيْنَةِ أَهْلِ الْكِتَابِ - فَإِنْ وَجَدْتُمْ غَيْرَهَا فَلَا تَأْكُلُوا فِيهَا، وَإِنْ لَمْ تَجِدُوا فَأَغْسِلُوهَا وَكُلُوا فِيهَا، وَمَا صِيدَتْ بِقُوسِكَ فَذَكَرْتَ اسْمَ اللَّهِ عَلَيْهِ، فَكُلْ، وَمَا صِيدَتْ بِكَلْبِكَ الْمُعَلِّمِ فَذَكَرْتَ اسْمَ اللَّهِ عَلَيْهِ فَكُلْ، وَمَا صِيدَتْ بِكَلْبِكَ الْغَيْرِ الْمُعَلِّمِ، فَأَذْرَكَتْ ذَكَاتَهُ فَكُلْ)) . رواه البخاري (5478، 5488، 5496)، ومسلم (1930) (8).

382. Абу СаЛаб ал-Хушанис (АллахI реза хуьлда цунна) дийцира, ша цкъа АллахIан элча (АллахIера къинхетам а, маршо а хуьлда цунна) волча а веана, цуьнга хаьттира: «ХIай, АллахIан элча! Жайнан охIлунах болчу нехан лаьтта тIехь дехаш ду тхо. Церан пхьегIашчуьра хIума яаа йиш юй те тхан? Иштта талла оьхучу лаьтта тIехь (ду тхо дехаш,) ижу лоцуш нисло сан цигахь сайн Юдаца а, сайн Iамийначу жIаьлийца а, иштта сайн Iамоз долчу жIаьлийца а, ткъа суна мегаш дерг хIун ду те цунах?» Цо жоп делира: «Ахь йийциначух – вуьшта аьлча: Жайнин охIлун пхьегIех дерг аьлча – царна чуьра ма яаа, нагахь кхин пхьегIаш каро шайн аьтто балахь. Нагахь кхинаш яцахь, уьш йила а йиле, цул тIаьхьа яаа царна чохь. Ткъа айхь хьайн Iад тоьхна (дожийна) ижу, нагахь ахь (пха дIахоьцучу хенахь) АллахIан цIе яьккхина хиллехь, даа мегаш ду хьуна и. Хьайн Iамийначу жIаьло лаьцна долу ижу, нагахь ахь АллахIан цIе яьккхинехь, даа мегаш ду хьуна и. Амма нагахь хьайн Iамонза долчу жIаьлийца айхьа лаьцначу (ижуна) урс хьакха хьо тIекхиахь даа мегаш ду хьуна и». (ал-Бухари: 5478, 5488, 5496, Муслим: 8/1930).

383 - عَنْ هَمَّامِ بْنِ الْحَارِثِ، عَنْ عَدِيِّ بْنِ حَاتِمٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، قَالَ: قُلْتُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، إِنِّي أُرْسِلُ الْكِلَابَ الْمُعَلِّمَةَ، فَيُمْسِكُنْ عَلَيَّ، وَأَذْكَرُ اسْمَ اللَّهِ عَلَيْهِ؟ فَقَالَ: ((إِذَا أُرْسَلَتْ كَلْبُكَ الْمُعَلِّمَةَ، وَذَكَرْتَ اسْمَ اللَّهِ عَلَيْهِ، فَكُلْ مَا أَمْسَكَ عَلَيْكَ)) . قُلْتُ: وَإِنْ قَتَلْتَن؟ قَالَ: ((وَإِنْ قَتَلْتَن، مَا لَمْ يَشْرِكْهَا كَلْبٌ لَيْسَ مِنْهَا)) . قُلْتُ لَهُ: فَإِنِّي أُرْمِي بِالْمِعْرَاضِ الصَّيِّدِ فَأُصِيبُ؟ فَقَالَ: ((إِذَا رَمَيْتَ بِالْمِعْرَاضِ فَخَرَقَ، فَكُلْهُ، وَإِنْ أَصَابَهُ بِعَرَضِهِ، فَلَا تَأْكُلْ)) . رواه البخاري (7397)، ومسلم (1929) (1).

383. XIаммам ибн Хьариса дийцина, Iадий ибн Хьатима (АллахI реза хуьлда цунна) дийцира, ша цкъа АллахIан элчане (АллахIера къинхетам а, маршо а хуьлда цунна) хаьттира аьлла: «ХIай, АллахIан элча! Iамийна жIалеш

ижуна тЕхъахъху ас, ткъа цара лоце саца а йо суна, тЕхъхуцху хенахъ АллахІан це а йоккху ас (муха хир ду те иза)?» Цо жоп делира: «Айхъа хъайн Іамийна долу жІаьла (ижу лаца) хъажочу хенахъ - АллахІан це яьккхинехъ, яаа ахъ и цо хъайна сацийнарг (я лаьцнарг). Ас хаьтира: «Нагахъ цо и дийнехъ?» Цо жоп делира: «Делла карийнехъ а, амма оцу хъайн жІаьлина юххехъ хъуна кхин жІаьла ца карадахъ». Ас хаьттира цуьнга: «Ижуна ира бухъиг болу Іаса ластайой, и тЕкхете (дожош) а нисло сан?» Цо жоп делира: «Нагахъ ахъ ластийначу Іасанан иралла кхетта (добжнехъ) - даа мегаш ду хъуна иза. Нагахъ хъан цуьнах кхеттарг Іасанан шоралла елахъ, (цул тІаьхъа цо иза ден а дийнехъ), даа ма даа ахъ иза». (ал-Бухари: 7397, Муслим: 1/1929).

384 - وَحَدِيثُ الشَّعْبِيِّ، عَنْ عَدِيِّ نَحْوَهُ، وَفِيهِ: ((إِلَّا أَنْ يَأْكُلَ الْكَلْبُ، فَإِنْ أَكَلَ فَلَا تَأْكُلْ؛ فَإِنِّي أَخَافُ أَنْ يَكُونَ إِنَّمَا أُمْسَكَ عَلَى نَفْسِهِ، وَإِنْ خَالَطَهَا كِلَابٌ مِنْ غَيْرِهَا فَلَا تَأْكُلْ؛ فَإِنَّمَا سَمَّيْتُ عَلَى كَلْبِكَ، وَلَمْ تَسَمَّ عَلَى غَيْرِهِ)).
رواه البخاري (175، 5483)، ومسلم (1929) (2).

- وَفِيهِ: ((إِذَا أُرْسَلَتْ كَلْبُكَ الْمُكَلَّبُ الْمُعَلَّمُ فَادْكُرْ اسْمَ اللَّهِ، فَإِنْ أُمْسَكَ عَلَيْكَ، فَأَدْرَكْتَهُ حَيًّا، فَادْبَحْهُ، وَإِنْ أَدْرَكْتَهُ قَدْ قَتَلَ، وَلَمْ يَأْكُلْ مِنْهُ، فَكُلْهُ، فَإِنَّ أَخْذَ الْكَلْبِ ذَكَاتُهُ)).
رواه مسلم (1929) (6).

- وَفِيهِ أَيْضًا: ((إِذَا رَمَيْتَ بِسَهْمِكَ فَادْكُرْ اسْمَ اللَّهِ)).
رواه مسلم (1929) (6).

- وَفِيهِ: ((فَإِنْ غَابَ عَنْكَ يَوْمًا أَوْ يَوْمَيْنِ)) وفي رواية: ((الْيَوْمَيْنِ وَالثَّلَاثَةِ فَلَمْ تَجِدْ فِيهِ إِلَّا أَنْزَرَ سَهْمَكَ، فَكُلْ إِنْ شِئْتَ، فَإِنْ وَجَدْتَهُ غَرِيقًا فِي الْمَاءِ، فَلَا تَأْكُلْ؛ فَإِنَّكَ لَا تَدْرِي: الْمَاءُ قَتَلَهُ، أَوْ سَهْمُكَ؟)).
رواه البخاري (5484)، ومسلم (1929) (6، 7).

384. ШаІабис Іадера ду аьлла дийцинчу хъадисехъ а ду и санна болу хаамаш. Цу (хъадисехъ дуйцу): «...нагахъ жІаьло цунах диъна дацахъ. Амма нагахъ жІаьло цунах диънехъ, тІаккха ма даалахъ и (ижу), хІунда аьлча цо шена (даархъама) сацийна хиларна кхъору со иза. Нагахъ цу юххехъ и доцург а кхин жІаьлеш карадахъ, тІаккха а ма даалахъ и (ижу), хІунда аьлча ахъа Дела це хъай жІаьла тЕхъхуцху цунна яьккхина яра, кхечарна яьккхина яцара». (ал-Бухари: 175, 5483, Муслим: 2/1929).

Оцу (хъадисехъ) дуйцу: «Айхъа хъайн Іамийна жІаьла (ижу лаца) хъажочу хенахъ АллахІан це яккха. Нагахъ цо хъайна (ижу) лаьцна сацийнехъ, (ижу)

даланза а долуш хьо цунна те а кхиънехь - урс хьакха деза ахь цунна. Нагахь хьо цунна текхиънехь, хуна ижу делла а карийнехь, амма жаьло иза хьедина а дацахь, (я жаьло цунах кхаьллина хумма а яцахь) - даа ахьа иза, хунда аьлча жаьло лацар – урс хьакхаран метта лоруш ду». (Муслим: 6/1929).

Оццу (хьадисехь) дуьйцу: «Айхьа секхаад кхуссучу хенахь Аллахан це яккха». (Муслим: 6/1929).

Оццу (хьадисехь) дуьйцу: «**Нагахь цул таьхьа айхьа лалашо лаьцна хилла (ижу) ца карош, дайна цхьа де, я ши де - кхеча ривайатехь аьлла: ши де, я кхо де - хан яьллачул таьхьа, хьайна иза карийнехь, нагахь хьайна цунна текхь хьайн пхеран лар йоцург кхин лар а ца караяхь - даа ахьа и (ижу), хьайна лаахь. Нагахь хьайна иза хи чу дахана карадахь - таккха ма даа ахьа иза, хунда аьлча хуна ца хаьа и (ижу) я хино дийна а, я хьан пхано лийна а».** (ал-Бухари: 5484, Муслим: 6/1929).

385 - عَنْ سَالِمِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عُمَرَ، عَنْ أَبِيهِ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمْ - قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ: ((مَنْ أَقْتَنَى كَلْبًا - إِلَّا كَلَبَ صَيْدٍ، أَوْ مَاشِيَةٍ - فَإِنَّهُ يَنْقُصُ مِنْ أَجْرِهِ كُلَّ يَوْمٍ قَبْرَاطَانٍ)) . رواه البخاري (5481)، ومسلم (1574) (51).

قَالَ سَالِمٌ: وَكَانَ أَبُو هُرَيْرَةَ يَقُولُ: ((أَوْ كَلَبَ حَرْثٍ، وَكَانَ صَاحِبَ حَرْثٍ)) . رواه مسلم (1574) (54).

385. Салим ибн Абдуллах ибн Умара (Аллах реза хуьлда цаьршинна) дийцина, Аллахан элчано (Аллахера кьинхетам а, маршо а хуьлда цунна) олуш хезира шена аьлла: «**Жаьла кхобуш волучу (стагана) ял - хюра денна ши кьиратл кезиг луш ю, нагахь (оцу стага иза) талла эха, я даьхний лардан (хьажийна) дацахь».** (ал-Бухари: 5481, Муслим: 51/1574).

Салима дийцина: Абу Хурайрас (Аллах реза хуьлда цунна) олура аьлла: «**Хен жаьла а доцург**», хунда аьлча ша а ма варий иза шен долахь лелош ялтанаш долуш» (Муслим: 54/1574).

386 - عَنْ رَافِعِ بْنِ خَدِيجٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: كُنَّا مَعَ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِذِي الْحُلَيْفَةِ مِنْ تِهَامَةَ، فَأَصَابَ النَّاسَ جُوعٌ، فَأَصَابُوا إِبِلًا وَغَنَمًا، وَكَانَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي أُخْرِيَاتِ الْقَوْمِ فَعَجَلُوا وَدَبَّحُوا وَنَصَبُوا الْقُدُورَ، فَأَمَرَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِالْقُدُورِ فَأُخْفِنَتْ، ثُمَّ قَسَمَ، فَعَدَلَ عَشْرَةَ مِنْ الْعَنَمِ بِيَعِيرٍ، قَنْدًا

مِنْهَا بَعِيرٌ، فَطَبَّوْهُ، فَأَعْيَاهُمْ، وَكَانَ فِي الْقَوْمِ خَيْلٌ يَسِيرَةٌ، فَأَهْوَى رَجُلٌ مِنْهُمْ بِسَهْمٍ، فَحَبَسَهُ اللَّهُ، فَقَالَ: ((إِنَّ لِهَذِهِ النَّهَائِمِ أَوَابِدَ كَأَوَابِدِ الْوَحْشِ، فَمَا نَدَّ عَلَيْكُمْ مِنْهَا فَاصْنَعُوا بِهِ هَكَذَا)). قَالَ: قُلْتُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، إِنَّا لَأَقْرَأُ الْعُدُوَّ عَدَاءً، وَلَيْسَتْ مَعَنَا مُدَى، أَفَنَذْبِجُ بِالْقَصَبِ؟ قَالَ: ((مَا أَنْهَرَ الدَّمَ، وَذَكَرَ اسْمُ اللَّهِ عَلَيْهِ، فَكَلَّوْهُ، لَيْسَ السِّنُّ وَالظَّفَرُ، وَسَأَحَدُّكُمْ عَنْ ذَلِكَ: أَمَّا السِّنُّ فَعَظْمٌ، وَأَمَّا الظَّفَرُ فَمَدَى الْحَبَشَةِ)). رواه البخاري (3075)، ومسلم (1968) (21).

386. Рафил ибн Хадижа (АллахI реза хуьлда цунна) дийцина: «Цкъа тхо АллахIан элчанца (АллахIера къинхетам а, маршо а хуьлда цунна) цхъаьна ТихIама (олучу меттигехь йолучу) Зил-Хьулайфе кхаьчначу хенахь нахе чIогIа мацалла хIоьттинера. Цигахь церан кара хIонсан эмкалш а, уьстагий а даьхкира. Пайхамар (АллахIера къинхетам а, маршо а хуьлда цунна) нахана уггаре а тIаьхъа хIоьттина воглуш вара. ХIетахь (наха), сих а белла, (оцу карадеьначу хIонсах даьхнина) арсаш а хъаькхна, (жигиг кхехкон дагахь) яйнаш хъалаоьхкира. ТIаккха Пайхамара (АллахIера къинхетам а, маршо а хуьлда цунна), дIаланаде уьш аьлла, ома дIана. Яйнаш тIекIел а диттина, дIаланийра цара. Цул тIаьхъа (хIонс яьккхиначарна юккъехь и) дIасайийкъири (Пайхамара (АллахIера къинхетам а, маршо а хуьлда цунна)), итт уьстагI цхъана эмкале а нисбеш. Цигахь (оцу хIонсана юкъярачу эмкалех) цхъа эмкал дIаедира, ткъа уьш иза схъалаца тIехъабевлира. Амма уьш кIелбиссира (иза схъацалацалуш). (ГIазотан) бIонна юкъяхь говраш ерш а бара жиммал. Царех цхъана стага, шен пха схъа а эцна, (леррина Iалашо а лаьцна) дIахийцира. (И (пха) тIе а кхетта), АллахIа сацийра иза (эмкал). (Пайхамара (АллахIера къинхетам а, маршо а хуьлда цунна)) элира: «**ХIокху дийнатийн (адамех) къехкар ду-кха, (акхачу дийнатийн) санна. Цундела (дада а дедда, лаца ца луш) шайш кIелдиссиначу (дийнатна) - хIокхунна диннарг де аша**». (Рафил ибн Хадижа) аьлла цуьнга: «**ХIай, АллахIан элча! Кхана мостагIчунна дуьхъал кхета дезар долуш ду вайн, ткъа вайгахь арсаш а дац, (уьрсан метта) эрз хъакха мегар дуй оха?**» Цо жоп делира: «**Ций дIахьоьцуш йолу хIума а хъаькхна, (хьокхучу хенахь) АллахIан це а яьккхина хIума - яа мегаш ю, (амма) церг я мIара хъаькхна (иййна йолу хIума ма яа). Аса дуьйцур ду хъуна (цуьнан бахъана хIун ду): цергах дерг аьлча - иза даьлакх ю, ткъа мIарах дерг аьлча - иза (керста) эфиопхойн урс ду**» (ал-Бухари: 3075 Муслим: 21/1968).



Берашна тѣра хъакъикъат дар дуъйцу дакъа

387 - عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: ضَحَى النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِكَبْشَيْنِ أَمْلَحَيْنِ أَقْرَنَيْنِ، دَبَّحَهُمَا بِيَدِهِ، وَسَمَّى وَكَبَّرَ، وَوَضَعَ رِجْلَهُ عَلَى صِفَاحِهِمَا. رواه البخاري (5558، 5564)، ومسلم (1966). (17).

387. Анас ибн Малика (Аллах! реза хуълда цунна) дийцина: «Цкъа Пайхамара (Аллах!ера къинхетам а, маршо а хуълда цунна) глурбанна шишша ма!а йолу ши уьстаг! бийра. Шен ког дийнатан вортанан аглонна т!е а биллина, Аллах!ан це а яккхина, «Аллах!у акбар» аьлла, Аллах! сийлахъ а вина, шен куьйга урс хъаькхира цо цаьршинна». (ал-Бухари: 5558, 5564, Муслим: 17/1966).



Маларех дерг дуьйцу дакъа

388 - عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا، أَنَّ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ - عَلَىٰ مُنْبِرٍ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ - : أَمَّا بَعْدُ، أَيُّهَا النَّاسُ، إِنَّهُ نَزَلَ تَحْرِيمُ الْخَمْرِ، وَهِيَ مِنْ خَمْسَةِ: مِنَ الْعَنْبِ، وَالنَّمْرِ، وَالْعَسَلِ، وَالْحِنْطَةِ، وَالشَّعِيرِ - وَالْخَمْرُ: مَا خَامَرَ الْعَقْلَ - وَثَلَاثٌ وَدِدْتُ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَانَ عَهْدَ إِيْنَا فِيهِنَّ عَهْدًا نَنْتَهِي إِلَيْهِ: الْجَدُّ، وَالْكَالَةُ، وَأَبْوَابٌ مِنَ الرَّبَا. رواه البخاري (5588)، ومسلم (3032) (33).

388. ИабдуллахI ибн Iумара (АллахI реза хуьлда цаьршинна) дийцина: «АллахIан элчано (АллахIера къинхетам а, маршо а хуьлда цунна) минбарна тIехь хутIба дечу хенахь элира: «**Цул тIаьхьа, хIай нах! ЧагIар хьарам деш хаам боьссиначу хенаахь - пхеа сурсатех деш дара и: кемсех, хурманех, мазах, кIанах, мекхах. Ткъа чагIар-м - корта мел хьовзориг (бахориг) лоруш ду**».

Кхо хIума дара, АллахIан элчано (АллахIера къинхетам а, маршо а хуьлда цунна) церан хьокъехь оха дандезаш дерг довзийтина хилла делара тхуна, аьлла хеташ: «**Дендех а, иштта уллора гергара нах боцучух а тIаьхьадиссиначу ирсан бакьонаш а, цхьацца долу рибан дакъош а**». (ал-Бухари: 5588, Муслим, 33/3032).

389 - عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا، عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ سُئِلَ عَنِ الْبَيْعِ؟ فَقَالَ: ((**كُلُّ شَرَابٍ أَسْكَرَ فَهُوَ حَرَامٌ**)) . رواه البخاري (5585، 5586)، ومسلم (2001) (67).

389. Иайшата (АллахI реза хуьлда цунна) дийцина: «Пайхамаре (АллахIера къинхетам а, маршо а хуьлда цунна) мазах дина чагIар магарах-цамагарах дерг хаьттиначу хенахь, цо жоп делира: «**Массо а корта хьовзош (вахош) долу малар – хьарам ду**». (ал-Бухари, 5585, 5586, Муслим, 67/2001).

390 - عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَ: بَلَغَ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أَنَّ فُلَانًا بَاعَ خَمْرًا، فَقَالَ: قَاتِلِ اللَّهُ فُلَانًا، أَلَمْ يَعْلَمْ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: ((**قَاتِلِ اللَّهُ الْيَهُودَ، حُرِّمَتْ عَلَيْهِمُ الشُّحُومُ، فَجَمَلُوهَا فَبَاعُوهَا؟**)) . رواه البخاري (2223، 3460)، ومسلم (1582) (72).

390. ІабдуллахІ ибн Іаббаса (АллахІ реза хуьлда цаьршинна) дийцина: «(Мухха а цкъа) Іумаре (АллахІ реза хуьлда цунна), цхъана стага чагІар доьхкина аьлла, хаам кхаьчначу хенахь, цо элира: **«АллахІа тохар де оцу хьенехана, данехъа. Ца хууш вара-те иза АллахІан элчано (АллахІера кьинхетам а, маршо а хуьлда цунна) аьлларг: « АллахІан тохар де жуьгташна, данехъа, хьакхин дума шайна хьарам бича, и лала а бина, цуьнан (даьтга) доьхкина болучу»».** (ал-Бухари, 2223, 3460, Муслим: 72/1582).



Тедухучух дерг дуйцу дакъа

391 - عَنْ عُمَرَ بْنِ الْخَطَّابِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: ((لَا تَلْبَسُوا الْحَرِيرَ؛ فَإِنَّهُ مِنْ لِبْسَةِ فِي الدُّنْيَا، لَمْ يَلْبَسْهُ فِي الْآخِرَةِ)) . رواه البخاري (5834)، ومسلم (2069) (11).

391. ХаттIабан кIанта Iумара (АллахI реза хуьлда цунна) дийцина, АллахIан элчано (АллахIера кьинхетам а, маршо а хуьлда цунна) элира аьлла: «Техь дари ма леладелаш, хIунда аьлча хIокху дьуненахь и лелийначо эхартахь лелор долуш дац». (ал-Бухари: 5834, Муслим: 11/2069).

392 - عَنْ حُدَيْفَةَ بْنِ الْيَمَانَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ: ((لَا تَلْبَسُوا الْحَرِيرَ، وَلَا الدَّبِيحَ، وَلَا تَشْرَبُوا فِي آنِيَةِ الذَّهَبِ وَالْفِضَّةِ، وَلَا تَأْكُلُوا فِي صِحَافِهِمَا؛ فَإِنَّهَا لَهُمْ فِي الدُّنْيَا وَلَكُمْ فِي الْآخِرَةِ)) . رواه البخاري (5426، 5633)، ومسلم (2067) (5).

392. Хьузайфа ибн Йамана (АллахI реза хуьлда цунна) дийцина, АллахIан элчано (АллахIера кьинхетам а, маршо а хуьлда цунна) олуш хезна шена аьлла: «Дарин а, махмаран а (духар) ма леладе, иштта дешин а, детин а пхьегIашкара мала а ма мала, я дешин а, детин а пхьегIашкахь хIума а ма яа, хIунда аьлча, боккьалаь, иза – хIокху дьуненахь царна дитина ду, ткъа эхартахь – шун хир долуш ду». (ал-Бухари: 5426, 5633, Муслим: 5/2067).

393 - عَنْ عُمَرَ بْنِ الْخَطَّابِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ نَهَى عَنْ لُبُوسِ الْحَرِيرِ إِلَّا هَكَذَا، وَرَفَعَ لَنَا رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إصْبَعَيْهِ: السَّبَابَةَ، وَالْوُسْطَى. رواه البخاري (5829)، ومسلم (2069) (12).

- وَلِمُسْلِمٍ: نَهَى نَبِيُّ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَنْ لُبْسِ الْحَرِيرِ، إِلَّا مَوْضِعَ إصْبَعَيْنِ، أَوْ ثَلَاثٍ، أَوْ أَرْبَعٍ. رواه مسلم (2069) (15).

393. Iумар ибн ал-ХаттIаба (АллахI реза хуьлда цунна) дийцина: «АллахIан элчано (АллахIера кьинхетам а, маршо а хуьлда цунна) дари лелор (стегаршна) дихкира, нагахь (дарин) кийсак кIеззиг яцахь. Ткъа АллахIан элчано (АллахIера кьинхетам а, маршо а хуьлда цунна) шен хьажон шелг, юккьера шелг хьала а айбина, и барам мел бу гайтира тхуна». (ал-Бухари: 5829, Муслим: 15/2069).

Муслиман ривайатехъ (хъадисехъ) дийцина: «АллахІан элчано (АллахІера къинхетам а, маршо а хуълда цунна) дари лелор дихкира, нагахъ дарин кІадин цуьрг шиь, я кхоь, я биь пІелг биллал йолучу меттигал а сов йолуш яцахъ». (Муслим: 15/2069).

394 - عَنْ الْبَرَاءِ بْنِ عَازِبٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَ: مَا رَأَيْتُ مِنْ ذِي لِمَةٍ فِي حُلَّةٍ حَمْرَاءَ أَحْسَنَ مِنْ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، لَهُ شَعْرٌ يَضْرِبُ مَنْكِبَيْهِ، بَعِيدَ مَا بَيْنَ الْمَنْكِبَيْنِ، لَيْسَ بِالْقَصِيرِ وَلَا بِالطَوِيلِ. رواه البخاري (3551)، ومسلم (2337) (92).

394. Ал-Бараъ ибн Іазиба (АллахІ реза хуълда цунна) дийцина: «АллахІан элча (АллахІера къинхетам а, маршо а хуълда цунна) гира суна, тІехъ цІен духар а долуш. Цул а куц хазаха цхъа-цхъаь гина а ма вацара суна цкъа а. Белшашна тІе охъакхочуш месаш яра цуьнан. Шуьйра белшаш а яра цуьнан. Лоха а вацара иза, я дукха лекха а вацара». (ал-Бухари: 3551, Муслим: 92/2337).

395 - عَنْ الْبَرَاءِ بْنِ عَازِبٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَ: أَمَرَنَا رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِسَبْعٍ، وَنَهَانَا عَنْ سَبْعٍ: أَمَرَنَا بِعِيَادَةِ الْمَرِيضِ، وَاتِّبَاعِ الْجَنَازَةِ، وَتَشْمِيتِ الْعَاطِسِ، وَإِبْرَارِ الْقَسَمِ - أَوِ الْمُقْسَمِ -، وَنَصْرِ الْمَظْلُومِ، وَإِجَابَةِ الدَّاعِي، وَإِفْثَاءِ السَّلَامِ، وَنَهَانَا عَنْ خَوَاتِيمٍ - أَوْ عَنِ النَّخْتَمِ - بِالذَّهَبِ، وَعَنْ شُرْبِ بِالْفِضَّةِ، وَعَنِ الْمَيَاثِرِ، وَعَنِ الْقَسِيِّ، وَعَنْ لِبْسِ الْحَرِيرِ، وَالْإِسْتَبْرَقِ، وَالذَّبِيحِ. رواه البخاري (1239، 5175، 5635)، ومسلم (2066) (3).

394. Ал-Бараъ ибн Іазиба (АллахІ реза хуълда цуьршинна) дийцина: «АллахІан элчано (АллахІера къинхетам а, маршо а хуълда цунна) ворхІ хІума де (аьлла) овра дина тхобга, (кхин) ворхІ хІума дехка а дихкина цо тхуна. Цо овра дина тхобга: цомгашниг волучу гучадовлар, (велларг тІехъ волу) барам новкъа баккхар, хьоршам тоьхначунна диканиг дехар, чІагІо йина волучуьнан чІагІо кхочушьяр, гІелонехъ (зуламехъ) валлочунна гІодар, кхайкхиначо кхайкхиначу дахар, саламаш далар даржор. Ткъа цо тхуна дихкина: дашон чІагарш лелор, детин пхьегІашна чуьра малар, цІен гІайбеш а ⁽¹⁾, ал-къасий а лелор ⁽²⁾, иштга дари а, истабракъ а ⁽³⁾, дибаж а ⁽⁴⁾ лелор». (ал-Бухари: 1239, 5175, 5635, Муслим: 3/2066).

(1) «Гайбеш» («майасир») - бамбех я муылхха а кхечу хІуманех дуьзина дарин гайбеш ду уьш. Иштта болу гайба говран я эмкалан нуьйрана тебуьллуш бу, цул таьхьа оцунна те охьахуу бере.

(2) «Ал-кьасийй» - вета (лён) а, дари а вовшах иэдина кІади ду иза.

(3-4) «Истабракь а, дибаж а» – дарин кІадин тайпанаш ду уьш.

396 - عَنْ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اصْطَنَعَ خَاتِماً مِنْ ذَهَبٍ، فَكَانَ يَجْعَلُ فَصَّهُ فِي بَاطِنِ كَفِّهِ إِذَا لَبِسَهُ، فَصَنَعَ النَّاسُ مِثْلَ ذَلِكَ، ثُمَّ إِنَّهُ جَلَسَ عَلَى الْمِنْبَرِ، فَنَزَعَهُ، وَقَالَ: ((إِنِّي كُنْتُ أَلْبِسُ هَذَا الْخَاتِمَ، وَأَجْعَلُ فَصَّهُ مِنْ دَاخِلٍ)) . فَرَمَى بِهِ، ثُمَّ قَالَ: ((وَاللَّهِ لَا أَلْبِسُهُ أَبَدًا)) . فَتَبَدَّى النَّاسُ خَوَاتِيمَهُمْ. رواه البخاري (5865, 5866, 5867, 6651, 2091) ومسلم (53).
- وَفِي لَفْظٍ: ((جَعَلَهُ فِي يَدِهِ الْيُمْنَى)) . رواه البخاري (5876)، ومسلم (2091).

396. ІабдуллахІ ибн Іумара (АллахІ реза хуьлда цаьршинна) дийцина: «(Цкьа) Пайхамара (АллахІера кьинхетам а, маршо а хуьлда цунна) дешин мухІар динера шена, ткьа ша и тІедуьллучу хенахь тІулг кераюккье (чохьа) берзош бара цо. ХІетахь наха а дира шайна (оцу кепара мухІарш). Цхьа хан яьлча, минбарна те охьахиина Іачу Пайхамара (АллахІера кьинхетам а, маршо а хуьлда цунна), (шен и мухІар пІелгара) схьа а даьккхина, элира: «**Аса хІара мухІар тІулг кераюккьехьа (чохьа) а берзош лелош дара**». Тпаккха, кхоьссина (и мухІар) дІа а дахийтина, цо элира: «**АллахІах дуй ма буу аса: кхин цкьа а (пІелгах) дуллур ма дац аса иза!**». ХІетахь наха а кхиссира шайн мухІарш дІа». (ал-Бухари: 5865, 5866, 5867, 6651, Муслим: 53/2091).

Кхечу хьадисехь аьлла: «...шен аьтту куйган (пІелгах) диллина дара цуьнан и» (ал-Бухари: 5876, Муслим: 2091).



ЖихІад дуьйцу дакъа

397- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ أَبِي أَوْفَى رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ - فِي بَعْضِ أَيَّامِهِ الَّتِي لَقِيَ فِيهَا الْعَدُوَّ - انْتَهَرَ، حَتَّى إِذَا مَالَتِ الشَّمْسُ قَامَ فِيهِمْ، فَقَالَ: ((يَا أَيُّهَا النَّاسُ، لَا تَتَمَنَّوْا لِقَاءَ الْعَدُوِّ، وَأَسْأَلُوا اللَّهَ الْعَافِيَةَ، فَإِذَا لَقِبْتُمُوهُمْ فَاصْبِرُوا، وَعَلِّمُوا أَنْ الْجَنَّةَ تَحْتَ ظِلَالِ السُّيُوفِ)) . ثُمَّ قَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: ((اللَّهُمَّ مُنْزِلَ الْكِتَابِ، وَمُجْرِيَ السَّحَابِ، وَهَازِمَ الْأَحْزَابِ، أَهْزِمْهُمْ، وَأَنْصِرْنَا عَلَيْهِمْ)) . رواه البخاري (2965، 2966)، ومسلم (1742) (20).

397. ІабдуллахІ ибн Абу Авфас (АллахІ реза хуьлда цаьршинна) дийцина: «АллахІан элчано (АллахІера кьинхетам а, маршо а хуьлда цунна) ша мостагІашна дуьхьал нисвеллачу цхьана дийнахь, гІулшлакхенгара малх чубузехьа таПалц хьобжуш а Іийна, цул тІаьхьа нахана юккье дІа а хІобттина (хІара дешнаш) элира: «ХІай, нах! МостагІчунна дуьхьал нисдаларе саматийса, АллахІе хьалхадахар а деха (дуьненан а, эхартан а бохамех). Ва амма, нагахь шаьш цунна дуьхьал нисделлехь - собаре а хила, ялсамани (шайн) таррийн ІиндагІашкахь юйла а хаа!». Цул тІаьхьа Пайхамара (АллахІера кьинхетам а, маршо а хуьлда цунна) элира: «Я, АллахІ! Жайна доссийна верг, мархаш лоблуйтуш верг, бартхойн тукхамаш эшийна верг! Эшабехьа уьш (мостагІий), царна тІехь толам а лохьа тхуна». (ал-Бухари: 2966 2965, Муслим, 20/1742).

398 - عَنْ سَهْلِ بْنِ سَعْدٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: ((رَبَّاطُ يَوْمٍ فِي سَبِيلِ اللَّهِ خَيْرٌ مِنَ الدُّنْيَا وَمَا عَلَيْهَا، وَمَوْضِعُ سَوْطِ أَحَدِكُمْ فِي الْجَنَّةِ خَيْرٌ مِنَ الدُّنْيَا وَمَا عَلَيْهَا، وَالرُّوحَةُ بِرُوحِهَا الْعَبْدُ فِي سَبِيلِ اللَّهِ، أَوْ الْعَدْوَةُ خَيْرٌ مِنَ الدُّنْيَا وَمَا عَلَيْهَا)) . رواه البخاري (2892)، ومسلم (1881) (114).

398. СахІл ибн СаІда (АллахІ реза хуьлда цунна) дийцина, АллахІан элчано (АллахІера кьинхетам а, маршо а хуьлда цунна) элира аьлла: «АллахІан новкъахь цхьана дийнахь юкъ а йихкина гІаролехь Іар гІоле ма ду дуьненал а, оцу чохь мел долучу хІуманал а. Шух муьлххачу а цхьаьннан шедо дІалоцуш йолу ялсаманера меттиг гІоле ма ю дуьненал а, оцу чохь мел долучу хІуманал а. Іуьйре я суьйре, Сийлахь-Везачу АллахІан новкъахь йоккхуш йолу, гІоле ма ю дуьненал а, оцу чохь мел долучу хІуманал а». (ал-Бухари: 2892, Муслим: 114/1881).

399 - عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: ((ائْتَدَبَ اللَّهُ - وَلِمُسْلِمٍ: تَضْمُنَ اللَّهُ - لِمَنْ خَرَجَ فِي سَبِيلِهِ، لَا يُخْرَجُهُ إِلَّا جِهَادٌ فِي سَبِيلِي، وَإِيمَانٌ بِي، وَتَصَدِيقٌ بِرَسُولِي، فَهُوَ عَلَيَّ ضَامِنٌ أَنْ أَدْخَلَهُ الْجَنَّةَ، أَوْ أَرْجَعَهُ إِلَيَّ مَسْكِينَهُ الَّذِي خَرَجَ مِنْهُ، نَائِلًا مَا نَالَ مِنْ أَجْرٍ أَوْ غَنِيمَةٍ)). رواه البخاري (36)، 3123، 7457، 7463، ومسلم (1876) (103).

399. Абу Хиурайрас (АллахI реза хуълда цунна) дийцина, Пайхамара (АллахIера кьинхетам а, маршо а хуълда цунна) элира аьлла: «АллахIа шена тIеоьцур ву - Шен новкъахъ (тIом бан) араваьлларг. (АллахIа эра ду): «**Оцу новкъа иза цхъана а хIумано) ца ваьккхина - Сан новкъахъ жихIад дар (дезаро) а, Соьх тешаро а, Сан элчанахъ бакъбаро а бен!**». Со юкьара хир ву - иштта волу (стаг) ялсамане вахийта, я ша араваьллачу (цуьнан) хIусаме иза вухаверзор ву Аса цунна хилла йолучу йолаца я хIонсаца». (ал-Бухари: 36, 3123, 7457, 7463, Муслим: 103/1876).

400 - وَلِمُسْلِمٍ: ((مَثَلُ الْمُجَاهِدِ فِي سَبِيلِ اللَّهِ - وَاللَّهُ أَعْلَمُ بِمَنْ يُجَاهِدُ فِي سَبِيلِ اللَّهِ - كَمَثَلِ الصَّائِمِ الْقَائِمِ، وَتَوَكَّلَ اللَّهُ لِلْمُجَاهِدِ فِي سَبِيلِهِ، إِنْ تَوَفَّاهُ أَنْ يُدْخِلَهُ الْجَنَّةَ، أَوْ يُرْجِعَهُ سَالِمًا، مَعَ أَجْرٍ أَوْ غَنِيمَةٍ)). رواه البخاري (2787)، ومسلم (1878) (110).

400. Муслиман ривайатехъ (хьадисехъ) дийцина: «АллахIан новкъахъ жихIад деш верг (АллахIна дикаха хуур ду Шен новкъахъ жихIад деш верг мила ву) хаддаза марханаш кхобучух а, ламазашкахъ буйсанаш деньечух а тера ву. АллахIа Шена тIелаьчна: Шен новкъахъ жихIад дан араваьлла муджахIид – нагахъ Ша иза цигахъ дIакхалхавахъ - ялсамане вахийта, я ша араваьллачу шен хIусаме йолаца я хIонсаца вухаверзо». (ал-Бухари: 2787, Муслим, 110/1878).

401 - عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: ((مَا مِنْ مَكْلُومٍ يُكَلِّمُ فِي سَبِيلِ اللَّهِ إِلَّا جَاءَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَكَلِمَةُ يَدْمَى، اللَّوْنُ لَوْنُ الدَّمِ، وَالرَّيْحُ رِيحُ الْمَسْكِ)). رواه البخاري (5533)، ومسلم (1876) (105).

401. Абу Хиурайрас (АллахI реза хуълда цунна) дийцина, АллахIан элчано (АллахIера кьинхетам а, маршо а хуълда цунна) элира аьлла: «АллахIан новкъахъ чов йина волу муьлхха а стаг къематдийнахъ, билгал, вогIур волуш ма ву, цIий Ийдалуш чов а йолуш, ткъа цуьнан бос - цIийн бос хир бу, хьожа – мискан хьожа хир ю». (ал-Бухари: 5533, Муслим, 105/1876).

402 - عَنْ أَبِي أَيُّوبَ الْأَنْصَارِيِّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: ((غَدْوَةٌ فِي سَبِيلِ اللَّهِ، أَوْ رَوْحَةٌ، خَيْرٌ مِمَّا طَلَعَتْ عَلَيْهِ الشَّمْسُ وَعَرَبَتْ)) . رواه مسلم (1883) (115).

402. Абу Аййуб ал-Ансарис (АллахI реза хуьлда цунна) дийцина, АллахIан элчано (АллахIера кьинхетам а, маршо а хуьлда цунна) элира аьлла: «**Иуьйранна я суьйранна АллахIан новкъахь (гIазот) дар дезаха ма ду малх шена тIе мел кхетта долучу, малх шена тIехь дIа мел буьзна долучу хIуманал а**». (Муслим:115/1883).

403 - عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: ((غَدْوَةٌ فِي سَبِيلِ اللَّهِ، أَوْ رَوْحَةٌ، خَيْرٌ مِنَ الدُّنْيَا وَمَا فِيهَا)) رواه البخاري (2792)، ومسلم (1880) (112).

403. Анас ибн Малика (АллахI реза хуьлда цунна) дийцина, АллахIан элчано (АллахIера кьинхетам а, маршо а хуьлда цунна) элира аьлла: «**Иуьйранна я суьйранна АллахIан новкъахь (гIазот) дар дезаха ма ду дуьненал а, оцу чохь долучу массо хIуманал а**». (ал-Бухари: 2792, Муслим: 112/1880).

404 - عَنْ أَبِي قَتَادَةَ الْأَنْصَارِيِّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: خَرَجْنَا مَعَ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِلَى حُنَيْنٍ - وَذَكَرَ قِصَّةً - فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: ((مَنْ قَتَلَ قَتِيلًا - لَهُ عَلَيْهِ بَيِّنَةٌ - فَلَهُ سَلْبُهُ)) . قَالَهَا ثَلَاثًا . رواه البخاري (3142)، ومسلم (1751).

404. Абу Къатада ал-Ансарис (АллахI реза хуьлда цунна) дийцина, АллахIан элчанца (АллахIера кьинхетам а, маршо а хуьлда цунна) цхьаьна Хьунайн гIазоте даханера шайш аьлла. (Ткъа оцу хьокъехь дехха дийцар а дийцина) тIаккха элира цо, АллахIан элчано (АллахIера кьинхетам а, маршо а хуьлда цунна) элира аьлла: «**Вийначу (керстанан) бахам ⁽¹⁾ - иза вийначунна кхачош бу, нагахь цо ша иза вийна хиларан тоьшалла гайтахь**» (кхузза элира цо и). (ал-Бухари: 3142, Муслим: 1751).

⁽¹⁾ **бахам** – вийначу керстанна тIера духар а, цуьнан герз а, цо шена тIехь тIом бина долу дийнат а ду.

405 - عَنْ سَلْمَةَ بِنِ الْأَكْوَعِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: أَتَى النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَيْنٌ مِنَ الْمُشْرِكِينَ - وَهُوَ فِي سَفَرِهِ - فَجَلَسَ عِنْدَ أَصْحَابِهِ يَتَحَدَّثُ، ثُمَّ انْفَقَلَ، فَقَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: ((أَطْلُبُوهُ وَأَقْتُلُوهُ)) . فَقَتَلْتُهُ، فَتَقَلَّنِي سَلْبُهُ . رواه البخاري (3051)، ومسلم (1754) (45).

- فِي رِوَايَةٍ: فَقَالَ: ((مَنْ قَتَلَ الرَّجُلَ؟)) فَقَالُوا: ابْنُ الْأَكْوَعِ، فَقَالَ: ((لَهُ سَلْبَةٌ أَجْمَعُ)). رواه مسلم (1754). (45).

405. Саламат ибн ал-АкваIа (АллахI реза хуьлда цунна) дийцина: «(Цкъа) мушрикех цхьа талламхо (шпион) веанера новкъахь воьдуш волу Пайхамар (АллахIера къинхетам а, маршо а хуьлда цунна) волучу. Асхьабашца охьа а хиьна, луйш-олуш а Ийна, цул тIаьхьа, дIахьавьсича, къайллаха дIавахана карийра царна иза. ХIетахь Пайхамара (АллахIера къинхетам а, маршо а хуьлда цунна) омира дира: «Схьа а лахий, ве иза». Цул тIаьхьа сан куьйга вер нисделира иза, ткъа цуьнан салаб (бахам) суна кхачийра цо». (ал-Бухари: 3051, Муслим: 45/1751).

Кхечу ривайатехь (хьадисехь) аьлла: «И стаг вийнарг мила ву?». (Асхьабаша) жоп делира: «Ибн ал-АкваIа вийна иза». ТIакха (Пайхамара (АллахIера къинхетам а, маршо ахуьлда цунна)) элира: «Цуьнца болу берриге а бахам (ибн ал-АкваIан) долахь бу». (Муслим: 45/1754).

406 - عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَ: بَعَثَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ سَرِيَّةً إِلَى نَجْدٍ، فَخَرَجَ فِيهَا، فَأَصَبْنَا إِبِلًا وَغَنَمًا، فَبَلَغَتْ سُهْمَانُنَا اثْنَيْ عَشَرَ بَعِيرًا، وَنَقَلْنَا رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بَعِيرًا بَعِيرًا ((. رواه البخاري (3134, 4338), ومسلم (1749) (37)).

406. IабдуллахI ибн Iумара (АллахI реза хуьлда цунна а, цуьнан дена а) дийцина: «Цкъа АллахIан элчано (АллахIера къинхетам а, маршо а хуьлда цунна) Наждехьа тIеман тоба яхийтира. Со а вара оцу тобанан декъашхо. Йоккха хIонс – эмкалш а, уьстагIий а - даьхкира тхуна кара. Тхох хIоранна а шийт-шийтта эмкал кхача йогIура. Амма оцунна тIе тхох хIоранна а кхин а цхьацца эмкал тIеелира АллахIан элчано (АллахIера къинхетам а, маршо ахуьлда цунна)». (ал-Бухари, 3134, 4338, Муслим, 37/1749).

407 - عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا، عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: ((إِذَا جَمَعَ اللَّهُ الْأَوْلِيَيْنِ وَالْآخِرِينَ، يُرْفَعْ لِكُلِّ غَادِرٍ لِيَاءٌ، فَيُقَالُ: هَذِهِ عَدْوَةٌ فَلَانِ بْنِ فَلَانٍ)). رواه البخاري (6177, 6178)، ومسلم (1735) (9).

407. IабдуллахI ибн Iумара (АллахI реза хуьлда цунна а, цуьнан дена а) дийцина: «Доллучунна ницкъ болучу, Сийлахь-Везачу Аллаха хьалха

хилларш а, тӀаьхьарнаш а дӀагулбича, хӀора тешнабехкечуьнан айина байракх хир ю. Циггахь эра долуш а ду: «**ХӀара – хьенехан кӀентан минехан тешнабехк бу**». (ал-Бухари: 6177, 6178, Муслим: 9/1735).

408 - عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا، أَنَّ امْرَأَةً وَجِدَتْ فِي بَعْضِ مَغَازِي النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَقْتُولَةً، فَأَتَتْ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَتَلَ النِّسَاءَ وَالصِّبْيَانَ. رواه البخاري (3014، 3015)، ومسلم (1744) (24).

408. Ибн Ӏумара (АллахӀ реза хуьлда цунна а, цуьнан дена а) дийцина: «**Цхьана гӀазотехь йийна Ӏуьллу зуда гиначу Пайхамара (АллахӀера кьинхетам а, маршо а хуьлда цунна) - зударий а, бераш а дайьарна резавоцуш, инкарло йира**». (ал-Бухари, 3014, 3015, Муслим, 24/1744).

409 - عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، أَنَّ عَبْدَ الرَّحْمَنِ بْنَ عَوْفٍ، وَالزُّبَيْرَ بْنَ الْعَوَّامِ، شَكَّوْا الْقَمَلَ إِلَى رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي عَزَاةٍ لَهُمَا، فَرَحَّصَ لَهُمَا فِي قَمِيصِ الْحَرِيرِ، وَرَأَيْتُهُ عَلَيْهِمَا. رواه البخاري (2920)، ومسلم (2076) (26).

409. Анаса (АллахӀ реза хуьлда цунна) дийцина: «**Ӏабдуррохьман ибн Ӏовфа а, аз-Зубайр ибн Ӏаввама а гӀазоте бахначу хенахь Пайхамаре (АллахӀера кьинхетам а, маршо а хуьлда цунна) далхийра: мезий а дина, хьийзош ву-кха шаьшшиь аьлла. ХӀетахь цо цаьршинна дарин кучамаш тӀейоха магийра. Ткьа суна цаьршинна тӀехь ган а гира уьш**». (ал-Бухари: 2920, Муслим, 26/2076).

410 - عَنْ عُمَرَ بْنِ الْخَطَّابِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: كَانَتْ أَمْوَالُ بَيْتِي النَّضِيرِ مِمَّا أَفَاءَ اللَّهُ عَلَى رَسُولِهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، مِمَّا لَمْ يُوَجِّفِ الْمُسْلِمُونَ عَلَيْهِ بِحَيْلٍ وَلَا رِكَابٍ، وَكَانَتْ لِرَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ خَالِصًا، فَكَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَعْرِضُ نَفَقَةَ أَهْلِهِ سَنَةً، ثُمَّ يَجْعَلُ مَا بَقِيَ فِي الْكُرَاعِ وَالسَّلَاحِ، عِدَّةً فِي سَبِيلِ اللَّهِ - عَزَّ وَجَلَّ - . رواه البخاري (2904)، ومسلم (1757) (48).

410. Ӏумар ибн ал-ХаттӀаба (АллахӀ реза хуьлда цунна) дийцина: «**Бану ан-надир тайпанан хьал-бахамаш, хӀонс а хилла дӀахӀоьттира, АллахӀа Шен элчанна (АллахӀера кьинхетам а, маршо а хуьлда цунна) кара кхачийна йолу. И (хӀонс йоккхуш) бусалба нах я говрашкахь а, я эмкалшкахь а чухехкабелла а бацара. И (хӀонс) ерриге а Пайхамарна (АллахӀера кьинхетам а, маршо а хуьлда цунна) кхечира. Шен**

цѢрачарна цуьнах цхъана шарна лерина напхин дакъа дѣакъастийра цо. Ткъа бухадисинарг - говраш нисъян а, герз эцан а хъажийра цо, доллучунна ницкъ кхочуш а, Сийлахь-Воккха а волучу АллахІан новкъахъ тѣамна кечам беш». (ал-Бухари: 2904, Муслим: 48/1757).

411 - عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَ: أَجْرَى النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَا ضُمَرَ مِنَ الْخَبْلِ مِنَ الْحَفِيَاءِ، إِلَى ثَنِيَّةِ الْوَدَاعِ، وَأَجْرَى مَا لَمْ يُضَمَّرْ مِنَ الثَّنِيَّةِ إِلَى مَسْجِدِ بَنِي زُرَيْقٍ، قَالَ ابْنُ عُمَرَ: وَكُنْتُ فِيهِمْ أَجْرَى.
قَالَ سُفْيَانُ: مِنَ الْحَفِيَاءِ إِلَى ثَنِيَّةِ الْوَدَاعِ خَمْسَةُ أَمْيَالٍ أَوْ سِتَّةٌ، وَمِنْ ثَنِيَّةِ الْوَدَاعِ إِلَى مَسْجِدِ بَنِي زُرَيْقٍ مِيلٌ.
رواه البخاري (2868)، ومسلم (1870) (95).

411. ІабдуллахІ Ибн Іумара (АллахІ реза хуьлда цунна а, цуьнан дена а) дийцина: «АллахІан элчано (АллахІера кьинхетам а, маршо а хуьлда цунна) чабол йолу (я: Іамийна, кечйина йолу) говраш хохкучу хенахъ дакъалецира - ал-Хъафйаь олучу меттигера дѣа Санийат ал-ВадаІ олучу меттиге кхаччалц. Иштта дакъалецира цо кегийра хохкучу (Іамонзачу, кечъянзачу) говрашкахъ а - Санийат ал-ВадаІ олучу меттигера дѣа Бану Зурайкъ маьждиге кхаччалц. Ибн Іумара (АллахІ реза хуьлда цунна а, цуьнан дена а) аьлла: «Со а вара оцу хахкаршкахъ дакъалаьцначарех цхъаь».

Суфйана аьлла: «ал-Хъафйаь олучу меттигний, Санийат ал-ВадаІ олучу меттигний юккъера юкъ – пхий я ялх миля ю, ткъа Санийат ал-ВадаІний, Бану Зурайкъ маьждигний юккъера юкъ – цхъа миля ю». (ал-Бухари: 2868, Муслим, 95/1870).

412 - عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَ: عُرِضَتْ عَلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَوْمَ أُحُدٍ - وَأَنَا ابْنُ أَرْبَعِ عَشْرَةَ سَنَةً - فَلَمْ يُجْزِنِي، وَعُرِضَتْ عَلَيْهِ يَوْمَ الْخُنْدَقِ - وَأَنَا ابْنُ خَمْسِ عَشْرَةَ سَنَةً - فَأَجَازَنِي. رواه البخاري (2664، 4097)، ومسلم (1868) (91).

412. ІабдуллахІ ибн Іумара (АллахІ реза хуьлда цунна а, цуьнан дена а) дийцина: «Ухъуд тІом болучу дийнахъ Пайхамара (АллахІера кьинхетам а, маршо а хуьлда цунна) тѢевалийра со. ХІетахъ со дейгта шо долуш вара - цо цамагийтира суна тѣамехъ дакъалаца. Цул тѣаьхъа, саьнгарна уллохъ тІом болучу дийнахъ а, валийра со цунна тѢе. ХІетахъ со пхийгта шо долуш вара - тѣамехъ дакъалаца магийтира цо суна». (ал-Бухари: 2664, 4097, Муслим: 91/1868).

413 - عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَ: أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَسَمَ فِي النَّقْلِ: لِلْفَرَسِ سَهْمَيْنِ، وَلِلرَّجُلِ سَهْمًا. رواه البخاري (2863، 4228)، ومسلم (1762) (57).

413. ИбдуллахI ибн Iумара (АллахI реза хуьлда цунна а, цуьнан дена а) дийцина: «(Хайбарахъ тIом болучу дийнахъ) **АллахIан элчано (АллахIера кьинхетам а, маршо а хуьлда цунна) тIеман хIонсах хIора дошлочунна шишша дакъа кхачийра, ткъа хIора глашлочунна – цхъацца дакъа кхачийра**». (ал-Бухари: 2863, 4228, Муслим: 57/1762).

414 - عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَ: أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَانَ يُنْفِلُ بَعْضَ مَنْ يُبْعَثُ فِي السَّرَايَا لِأَنْفُسِهِمْ خَاصَّةً، سِوَى قَسَمِ عَامَّةِ الْجَيْشِ. رواه البخاري (3135)، ومسلم (1750) (40).

414. ИбдуллахI ибн Iумара (АллахI реза хуьлда цунна а, цуьнан дена а) дийцина: «**АллахIан элчано (АллахIера кьинхетам а, маршо а хуьлда цунна) кхиндолучу эскаршна хIонсах дакъош диначул тIаьхъа, тIамна хъежош йолучу тобанех цхъайолучарна, шайнна къастадой, кхин а тIе дакъа дора**». (ал-Бухари: 3135, Муслим: 40/1750).

415 - عَنْ أَبِي مُوسَى عَبْدِ اللَّهِ بْنِ قَيْسِ الْأَشْعَرِيِّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، عَنْ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: ((مَنْ حَمَلَ عَلَيْنَا السَّلَاحَ فَلَيْسَ مِنَّا)) . رواه البخاري (7071)، ومسلم (100) (163).

415. Абу Мусас – ИбдуллахI ибн Къайса (АллахI реза хуьлда цунна) дийцина, Пайхамара (АллахIера кьинхетам а, маршо а хуьлда цунна) элира аьлла: «**Тхуна тIе герз айдинарг - тхобх вац, тхо Iехийнарг - тхобх вац**». (ал-Бухари: 7071, Муслим: 163/100).

416 - عَنْ أَبِي مُوسَى رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: سُئِلَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَنِ الرَّجُلِ: يُقَاتِلُ شَجَاعَةً، وَيُقَاتِلُ حَمِيَّةً، وَيُقَاتِلُ رِيَاءً، أَيُّ ذَلِكَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ؟ فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: ((مَنْ قَاتَلَ لِتَكُونَ كَلِمَةً اللَّهُ هِيَ الْعُلْيَا، فَهُوَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ)) . رواه البخاري (123، 2810، 3126، 7458)، ومسلم (1904) (149).

416. Абу Мусас (АллахI резу хуьлда цунна) дийцина: «АллахIан элчане (АллахIера кьинхетам а, маршо а хуьлда цунна) хьаттира: «**АллахIан**

новкъахъ верг мила ву - (нахе ша майра стаг ву алийта) тЮм беш верг ву, я (шен) дераллин тЮм бийриг ву?». АллахІан элчано (АллахІера къинхетам а, маршо а хуълда цунна) жоп делира: «**АллахІан новкъахъ тЮм беш ву-кха - дерригенал а лакхахъ (урхалла дийриг) АллахІан дош хилийта тЮм беш верг».** (ал-Бухари: 123, 2810, 3126, 7458, Муслим: 149/1904).



Лайш лоллех мукъабитар дуьйцу дакъа

417 - عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا: أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: ((مَنْ أَعْتَقَ شِرْكَاً لَهُ فِي عَبْدٍ، فَكَانَ لَهُ مَالٌ يَبْلُغُ ثَمَنَ الْعَبْدِ، فَوَّمَ عَلَيْهِ قِيَمَةَ عَدْلٍ، فَأَعْطِيَ شِرْكَاءَهُ حِصَصَهُمْ، وَعَتَّقَ عَلَيْهِ الْعَبْدَ، وَإِلَّا فَقَدْ عَتَقَ مِنْهُ مَا عَتَقَ)) . رواه البخاري (2522)، ومسلم (1501) (1).

417. ИабдуллахI ибн Iумара (АллахI реза хуьлда цунна а, цуьнан дена а) дийцина, АллахIан элчано (АллахIера кьинхетам а, маршо а хуьлда цунна) элира аьлла: «Нагахь кхинболучу декъахошца лайн декъехь волучу стага (шена догIучу декъана лай) лоллех мукъавуьтуш велахь, нагахь (и стаг) мехах иза схьаэца а, цуьнах дIабала богIу мах болуш, таро йолуш а велахь - нийсонца цуьнан мах а хIоттийна, шеца декъехь болучу декъахошна догIу дакъош дIасадала деза цо. Ткъа и гIуллакх дар нисделча - верриге а мукъаволу и лай. Нагахь цуьнан (оцу кепара иза лоллех маьрша ваккха) таронаш яцахь - оцу лайна юьззина паргIато хир яц, (оцу цхьана декъашхочо паргIатдитина шена кхочу дакъа доцург)». (ал-Бухари: 2522, Муслим: 1/1501).

418 - عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: ((مَنْ أَعْتَقَ شِقْصاً مِنْ مَمْلُوكٍ، فَعَلَيْهِ خِلاصُهُ كُلُّهُ فِي مَالِهِ، فَإِنْ لَمْ يَكُنْ لَهُ مَالٌ فَوَّمَ الْمَمْلُوكُ قِيَمَةَ عَدْلٍ، ثُمَّ اسْتَسْعَى الْعَبْدُ غَيْرَ مَشْفُوقٍ عَلَيْهِ)) . رواه البخاري (2492، 2504، 2527)، ومسلم (1503) (3).

418. Абу ХIурайрас (АллахI реза хуьлда цунна) дийцина, Пайхамара (АллахIера кьинхетам а, маршо а хуьлда цунна) элира аьлла: «Нагахь кхинболучу декъахошца лайн декъехь волучу стага (лайх шена кхочу дакъа) лоллех мукъадуьтуш делахь, нагахь цуьнгахь и (лай верриге а) мукъаваккха дIадала даьхни а делахь – верриге а мукъаваккха везаш ву цо иза. Ткъа нагахь цуьнгахь (и лай схьаэца) даьхни дацахь - нийсонца лайн мах а хIоттийна, болх байта беза цуьнга. (Ткъа и лай цул тIаьхьа, болх а бина, дIатакха дезаш ву шена хIоттийначу механ бухадисина дакъа). Цуьнан ницкъ кхочу боцу белхаш дар тIе а дехкина, цунна ницкъ бан йиш йолуш а бац (иза долахь волу цуьнан дай)». (ал-Бухари: 2492, 2504, 2527, Муслим: 3/1503).



Элано шен Южалла хилча, лоллех мукъа ву аьлла, шен лай дІакхайкхорах дерг дуьйцу дакъа

419- عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَ: ((دَبَّرَ رَجُلٌ مِنَ الْأَنْصَارِ غُلَامًا لَهُ)) . رواه البخاري (2141، 2403، 6716، 6947)، ومسلم (997) (41).
- وَفِي لَفْظٍ: بَلَغَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَنَّ رَجُلًا مِنْ أَصْحَابِهِ أَعْتَقَ غُلَامًا لَهُ عَنْ دُبُرٍ، لَمْ يَكُنْ لَهُ مَالٌ غَيْرُهُ، فَبَاعَهُ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِثَمَانِمِائَةِ دِرْهَمٍ، ثُمَّ أُرْسِلَ بِثَمَنِهِ إِلَيْهِ. رواه البخاري (6947)، ومسلم (693/2) (997).

419. Жабир ибн ІабдуллахІа (АллахІ реза хуьлда цаьршинна) дийцина: «Цкъа ансарех цхъана стага, ша веллачул тІаьхъа лоллех мукъа ву аьлла, дІакхайкхийра шен къона лай». (ал-Бухари: 2141, 2403, 6716, 6947, Муслим: 41/997).

Кхечу ривайатехъ (хьадисехъ) аьлла: «Пайхамаре (АллахІера къинхетам а, маршо а хуьлда цунна) хабар кхечира: ансарех цхъана стага, ша веллачул тІаьхъа лоллех мукъа ву аьлла, дІакхайкхийна шен къона лай аьлла. Ткъа иза воцург, ша да волуш даьхнех кхин хІума долуш а ца хилла иза. ХІетахъ АллахІан элчано (АллахІера къинхетам а, маршо ахуьлда цунна), и лай бархІ бІе дирхІамах дІа а воьхкина, и мах (оцу ансарех волучу стагана) дІабахийтира». (ал-Бухари: 6947, Муслим: 997/(693/2)).



